This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

HARVARD LAW LIBRARY

Received SEP 7 19..

Digitized by Google

TIJDSCHRIFT

VOOR

KADASTER EN LANDMEETKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

I. BOER Hz. te Utrecht.

Uitgegeven v. rek. v. d. Vereeniging v. Kadaster en Landmeetkunde.

JAARGANG XV.

Stoomdrukkerij „de Industrie", J. van DRUTEN — Utrecht.
1899.

Digitized by Google

SEP 7 1929

9/1/59

Digitized by Google

TRIANGULIERUNG VON SNELLIUS 1615.

In der Tijdschrift voor kadaster en landmeetkunde, Ve Jaargang 1889, ist eine Overzicht van de Graadmetingen in Nederland gegeben von Dr. J. D. van der Plaats, aus welcher wir die Messungen von Snellius ausgezogen und einer theilweisen Ausgleichung und Genauigkeitsberechnung unterworfen haben wie folgt:

Figur 1.

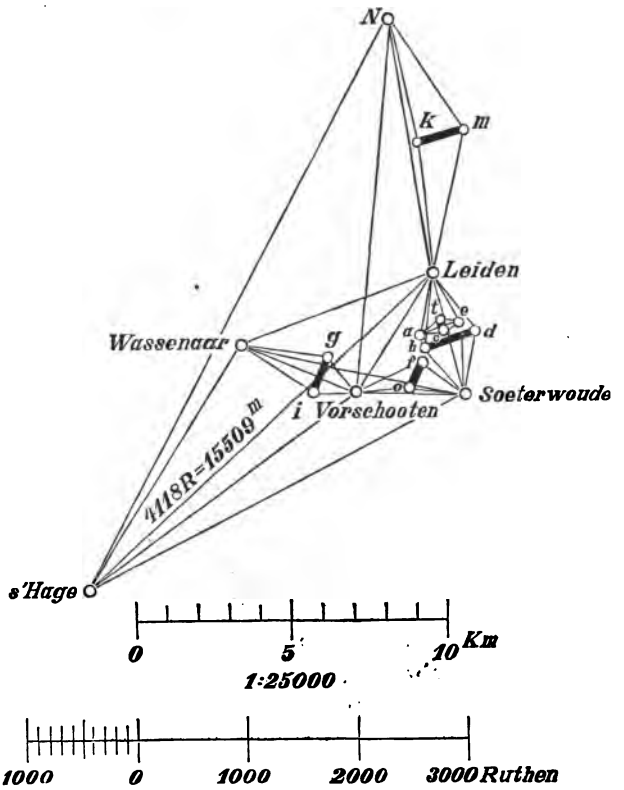

Digitized by Google

Das Basisnetz (Fig. 1) bestand im Jahr 1615 aus 5 Stationen und im Jahre 1622 aus 6 Stationen. Die gemessenen Grundlinien sind in Rheinländischen Ruthen angegeben welche wir hier in Meter umsetzen mit der heutigen Reductionszahl:

1 Rheinl. Ruthe = 3.7662420m. (log = 0,5759082)

Jahr	1615	1.	Basis	tc = 87,05	Ruthen =	327,85m.
„	1616	2.	„	ig = 348,1	„ =	1311,03m.
„	1622	3.	„	bd = 475,0	„ =	1788,96m.
„	1622	4.	„	fo = 250,0	„ =	941,56m.
„	1622	5.	„	km = 471,5	„ =	1775,78m.
			Summe	1631,65	Ruthen =	6145,18m.

Alle diese Grundlinien zeigen bereits die Rhombennetzverbinding, welche man heute für die beste hält.

Der Bearbeiter Musschenbroek, welcher der Nachfolger von Snellius war, betrachtet die Basis 3. bd als Grundlage seiner Arbeit; sie war 3 mal gemessen und daraus wurde trigonometrisch abgeleitet: LN. = 2338.22 Ruthen, während die Basis 5. km auf näherem Wege lieferte L N = 2338 Ruthen. Wir wollen hiernach L N = 2338,22 Ruthen = 8806,302m endgültig annehmen (log. = 3.9447936). Van der Plaats gibt auf S. 15 eine Anzahl von 15 einzelnen Winkeln, darunter die Winkel des Dreiechs H L N:

's Hage	= H =	25° 15′	180° 0′
Leiden	= L =	106° 3′	
(Noordwijk)	N =	48° 42′	

Mit den vorstehenden L N rechnen wir hieraus:

HL = 4118.026 Ruthen = 15509.483m (1)
(log = 4. 190 5973)

Diese Linie geht aus dem Basisnetz in das Hauptnetz über als 's Hage—Leiden = 15509.483m.

Digitized by Google

Figur 2.

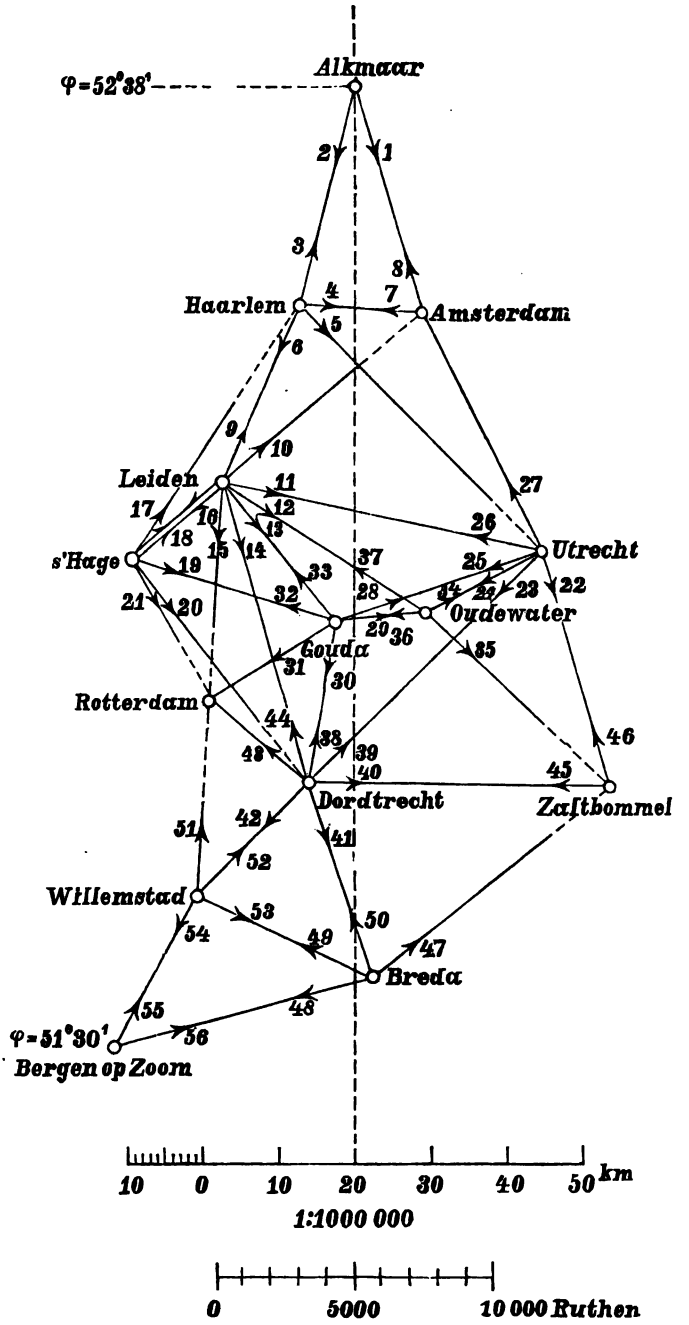

Digitized by Google

Für dieses Hauptnetz gibt van der Plaats auf S. 17—18 ein Anzahl von 54 einzelnen Winkelmessungen zu denjenigen Strahlen gehörend, welche wir in Fig. 2 mit Pfeilen und Nummern bezeichnet haben. Auf den meisten Stationen sind mehr Winkel angegeben als zur Festlegung der Stationsrichtungen an sich erforderlich wären. Namentlich auf der Station Leiden sind 13 Winkel zwischen 8 Strahlen vorhanden, also 6 überschüssige Winkel, welche eine Ausgleichung verlangen.

Wir haben die Stationsausgleichung Leiden in bekannter genäherter Weise nach Richtungen in 3 Stufen gemacht und das nachher anzugebende Resultat gefunden, zu welchem vorher ein Genanigkeitsergebnisz vorzuführen ist. Es fand sich nemlich die Quadratsumme aller 26 Richtungsverbesserungen in Minuten $(V^2) = 47{,}34$ woraus der mittlere Fehler einer Richtung:

$$m = \sqrt{\frac{47{,}34}{26 - (13 + 7)}} = \pm 2{,}8' = \pm 2\,48'' \qquad (2)$$

oder mittlerer Fehler eines von Snellius auf der Station Leiden gemessenen Winkels:

$$m\sqrt{2} = \pm 3{,}97' = \pm 3'58'' \qquad (3)$$

Bei den übrigen Stationen ist die Anzahl der überschüssigen Messungen nicht so grosz, dass es sich lohnte, mittlere Fehler zu berechnen; ganz ohne überzählige Messungen sind diejenigen Stationen, welche im Nachfolgenden nur auf ganze Minuten ohne Secunden aufgeführt sind.

Die Ergebnisse unserer Stationsausgleichungen sind in Form von Richtungswinkeln grob genähert, so dass 0°0′0″ *ungefähr* nach Norden zu liegen kommt.

1	Alkmaar.	1	Amsterdam	79°37′0″
		2	Haarlem	113°59′0″
2	Haarlem.	3	Alkmaar	11°54′0″
		4	Amsterdam	89°49′0″
		5	Utrecht	131°39′0″
		6	Leiden	199°43′0″
3	Amsterdam.	7	Haarlem	269°49′0″
		8	Alkmaar	337°34′0″

Digitized by Google

4	Leiden.	9	Haarlem	19°42′32″
		10	Amsterdam	46°52′46″
		11	Utrecht	97°30′58″
		12	Oudewater	117°55′26″
		13	Gouda	135°16′ 5″
		14	Dordtrecht	160°59′47″
		15	Rotterdam	178°49′55″
		16	's Hage	232°27′41″
5	's Hage.	17	Haarlem	31°43′ 0″
		18	Leiden	52°28′ 0″
		19	Gouda	102°51′ 0″
		20	Dordtrecht	138°19′ 0″
		21	Rotterdam	142°21′ 0″
6	Utrecht.	22	Zaltbommel	161° 8′ 5″
		23	Dordtrecht	223°22′ 0″
		24	Oudewater	243°38′21″
		25	Gouda	250° 5′ 0″
		26	Leiden	277°30′57″
		27	Amsterdam	331°31′ 0″
7	Gouda.	28	Utrecht	70° 5′ 0″
		29	Oudewater	80°57′ 0″
		30	Dordtrecht	186°55′20″
		31	Rotterdam	235°12′40″
		32	's Hage	282°50′ 0″
		33	Leiden	315°15′ 0″
8	Oudewater.	34	Utrecht	63°33′ 0″
		35	Zaltbommel	128°58′ 0″
		36	Gouda	260°57′ 0″
		37	Leiden	297°50′ 0″

Digitized by Google

9	Dordrecht.	38	Gouda	6°49′18″
		39	Utrecht	43°28′21″
		40	Zaltbommel	87°49′24″
		41	Breda	160° 5′ 6″
		42	Willemstad	226°16′48″
		43	Rotterdam	312°36′36″
		44	Leiden	341° 0′ 0″
10	Zaltbommel.	45	Dordtrecht	267°49′ 0″
		46	Utrecht	341°18′ 0″
11	Breda.	47	Zaltbommel	50°19′ 0″
		48	Bergen op Zoom	250°53′ 0″
		49	Willemstad	294°11′30″
		50	Dordtrecht	340° 5′ 0″

Hier steht bei van der Plaats S. 18 als Winkel Bergen op Zoom—Dordtrecht = 89°72′ was wir in 89°12′ umgewandelt haben.

12	Willemstad.	51	Rotterdam	5° 7′ 0″
		52	Dordtrecht	46°17′ 0″
		53	Breda	114° 8′ 0″
		54	Bergen op Zoom	203°33′ 0″
13	Bergen op Zoom.	55	Willemstad	23°33′ 0″
		56	Breda	70°48′ 0″

Van der Plaats gibt auf S. 19—20 10 geschlossene Dreiecke mit den Schluszfehlern:

$$\left.\begin{array}{l}\text{Dreieck No.} \quad 1 \quad 2 \quad 6 \quad 7 \quad 8 \quad 9 \quad 16 \quad 19 \quad 25 \quad 26 \\ \text{Schluszfehler} \quad -1'+1'+4'+2'+2'-2'+2'+2'+1'+4'\end{array}\right\} (4)$$

Die Quadratsumme dieser 10 Werthe ist 55, also der mittlere Winkelfehler nach der internationalen Formel:

$$m = \sqrt{\frac{55}{3 \times 10}} = \pm 1{,}37' = \pm 1'22'' \qquad (5)$$

Dieses ist nur ein Drittel des oben bei (3) aus der Stationsausgleichung von Leiden gefundenen Werthes.

Digitized by Google

Indessen wollen wir nun die 10 Dreiecksschlüsse *neu* berechnen mit unseren auf den Stationen ausgeglichenen Messungen.

Die sphärischen Excesse machen dabei zwar sehr wenig aus, nemlich höchstens 3″; wir haben sie aber doch zugezogen, wobei für die Mittelbreite $\varphi = 52°$, $\log. \frac{\varrho}{\nu^2} = 1{,}40341$. (Die Dreiecksflächen wurden nur summarisch aus Fig. 2 abgenommen, und für eine Seite a und Höhe h in Kilometern mit dem Rechenschieber berechnet $\frac{a\ h}{395} = \varepsilon$)

1	's Hage	(18,19) =	50°23′ 0″	
	Leiden	(13,16) =	97° 9′36″	
	Gouda	(32,33) =	32°25′ 0″	
			179°57′36″	
		Soll	180° 0′ 1″	$w_1 = -2'25''$
2	Leiden	(13,14) =	25°43′42″	
	Gouda	(30,33) =	128°19′40″	
	Dordtrecht	(44,38) =	25°49′18″	
			179°52′40″	
		Soll	180° 0′ 1″	$w_2 = -7'21''$
6	Leiden	(11,13) =	37°45′ 7″	
	Gouda	(33,28) =	114°50′ 0″	
	Utrecht	(25,26) =	27°25′57″	
			180° 1′ 4″	
		Soll	180° 0′ 2″	$w_6 = +1'2''$
7	Leiden	(11,14) =	63°28′49″	
	Dordtrecht	(44,39) =	62°28′21″	
	Utrecht	(23,26) =	54° 8′57″	
			180° 6′ 7″	
		Soll	180 0′ 4″	$w_7 = +6'3''$

Digitized by Google

8	Leiden	(11,12) =	20°24′28″	
	Utrecht	(24,26) =	33°52′36″	
	Oudewater	(37,34) =	125°43′ 0″	
			180° 0′ 4″	
		Soll	180° 0′ 1″	$w_8 = +\ 0'3''$
9	Leiden	(12,13) =	17°20′39″	
	Gouda	(33,29) =	125°42′ 0″	
	Oudewater	(36,37) =	36°53′ 0″	
			179°55′39″	
		Soll	180° 0′ 1″	$w_9 = -\ 4'22''$
16	Haarlem	(3,4) =	77°55′ 0″	
	Amsterdam	(7,8) =	67°45′ 0″	
	Alkmaar	(1,2) =	34°22′ 0″	
			180°02′ 0″	
		Soll	180′ 0′ 1″	$w_{16} = +\ 1'59''$
19	Dordtrecht	(39,40) =	44°21′ 3″	
	Utrecht	(22,23) =	62°13′55″	
	Zaltbommel	(45.46) =	73°29′ 0″	
			180° 3′58″	$w_{19} = +\ 3'55''$
25	Dordtrecht	(41,42) =	66°11′42″	
	Willemstadt	(52,53) =	67°51′ 0″	
	Breda	(49,50) =	45°53′30″	
			179°56′12″	
		Soll	180° 0′ 1″	$w_{25} = -\ 3'49''$
26	Breda	(48,49) =	43°18′30″	
	Willemstad	(53,54) =	89°25′ 0″	
	Bergen op Zoom	(55,56) =	47°15′ 0″	
			179°58′30″	
		Soll	180° 0′ 1″	$w_{26} = -\ 1'31''$

Digitized by Google

Auszer diesen von Snellius selbst (van der Plaats S. 19. 20) berechneten Dreiecken sind noch folgende zwei geschlossene Dreiecke vorhanden.

27	Dordtrecht	(38,39) =	36°39′ 3″	
	Gouda	(28,30) =	116°50′20″	
	Utrecht	(23,25) =	26°43′ 0″	
			180°12′23″	
		Soll	180° 0′ 1″	$w_{27} = +12'22''$
28	Gouda	(28,29) =	10°52′ 0″	
	Oudewater	(36,34) =	162°36′ 0″	
	Utrecht	(24,25) =	6°26′39″	
			179°54′39″	
		Soll	180° 0′ 0″	$w_{28} = -5'21''$

Diese 12 Dreiecke geben folgende Genauigkeitsberechnung:

				w^2 =	
1.	—	2′25″	= 145″		2 1025
2.	—	7′21″	= 441″		19 4481
6.	+	1′ 2″	= 62″		3844
7.	+	6′ 3″	= 363″		13 1769
8.	+	0′ 3″	= 3″		9
9.	—	4′22″	= 262″		6 8644
16.	+	1′59″	= 119″		1 4161
19.	+	3′55″	= 235″		5 5225
25.	—	3′49″	= 229″		5 2441
26.	—	1′31″	= 91″		8281
27.	+	12′22″	= 742″		55 0564
28.	—	5′21″	= 321″		10 3041
					120 3485

Also mittlerer Winkelfehler:

$$m. = \sqrt{\frac{120\ 3485}{3 \times 12}} = \pm 183'' = +3'\ 3'' \qquad (6)$$

Dieser Werth ist gröszer als der frühere 1′22″ bei (5) was aus manchen Gründen begreiflich ist. Zur Frage einer strengen Ausgleichung des Netzes Fig. 2 übergehend, zählen wir zuerst die Elemente ab:

Digitized by Google

p = 14 Punkte
darunter p′ = 1 (Rotterdam) nur auswärtseingeschitten
l = 34 Linien
darunter l′ = 12 nur einseitig gemessen
R = 56 gemessenen Richtungen = 2 l −l

Hiernach bekommt man

l — 2 p + 3 = 9 Seitengleichungen
(l — l′) — (p — p′) + 1 = 10 Dreiecksgleichungen
2 l — l′ — 3 p + p′ + 4 = 19 Gleichungen im Ganzen.

Uebrigens hängen die beiden äuszersten Dreiecke im Norden und im Süden so lose mit den Uebrigen zusammen das man sie weglassen und für sich ausgleichen kann und dan hat man nur noch

p = 12, p′ = 1, l = 30, l′ = 12, R = 48.

also

l — 2 p + 3 = 9 Seitengleichungen
(l — l′) — (p —p′) + 1 = 8 Dreiecksgleichungen
R — 3 p + p′ + 4 = 17 Gleichungen im Ganzen.

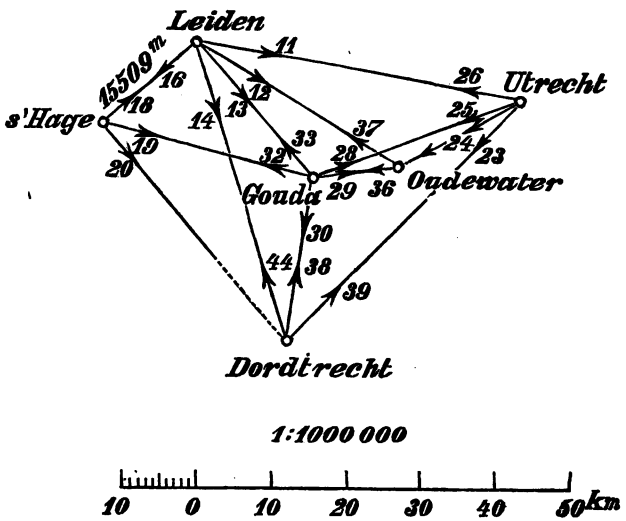

Wir haben nur einen *Theil* des Ganzen als Netz ausgeglichen, nemlich das in Fig. 3 gezeichnete Stück von 6 Punkten, welches 6 Dreiecksschlüsse und 3 Seitengleichungen darbietet.

Die schon früher aufgestellten Dreiecksschlüsse geben für unser

Digitized by Google

Partialnetz folgende 6 Gleichungen für die Richtungsverbesserungen v in Secunden

1. $-v_{18}+v_{19}-v_{13}+v_{16}-v_{32}+v_{33}-145''=0$ (*a*)
2. $-v_{13}+v_{14}-v_{30}+v_{33}-v_{44}+v_{38}-441''=0$ (*b*)
6. $-v_{11}+v_{13}-v_{33}+v_{28}-v_{25}+v_{26}+62''=0$ (*c*)
7. $-v_{11}+v_{14}-v_{44}+v_{39}-v_{23}+v_{26}+363''=0$ (*d*)
8. $-v_{11}+v_{12}-v_{24}+v_{26}-v_{37}+v_{34}+3''=0$ (*e*)
9. $-v_{12}+v_{13}-v_{33}+v_{29}-v_{36}+v_{37}-262''=0$ (*f*)

Die 3 Seitengleichungen werden

Dordtrecht $$\frac{\sin(18,20)\sin(13,14)\sin(30,32)}{\sin(14,16)\sin(30,33)\sin(19,20)}=1 \quad (7)$$

Oudewater $$\frac{\sin(33,29)\sin(11,12)\sin(24,25)}{\sin(28,29)\sin(12,13)\sin(24,26)}=1 \quad (8)$$

Gouda $$\frac{\sin(13,14)\sin(25,26)\sin(38,39)}{\sin(11,13)\sin(23,25)\sin(44,38)}=1 \quad (9)$$

Die Gleichung (7) gibt folgende logarithmische Ausrechnung:

(18,20) =	85°51′ 0″	log. sin.	9.998 860	+ 1 Diff. für 10″
(13,14) =	25°43′42″		9.637 595	+ 43 „ „ „
(30,32) =	95°54′40″		9.997 685	− 3 „ „ „
			9.634 140	
(14,16) =	71°27′54″	log. sin.	9.976 868	+ 7 Diff. für 10″
(30,33) =	128°19′40″		9.894 580	− 17 „ „ „
(19,20) =	35°28′ 0″		9.763 600	+ 29 „ „ „
			9.635 048	

9.634 140 − 9.635 048 = 0.000 908

Wenn die Richtungsverbesserungen v in Sekunden gezählt werden so folgt hieraus diese lineare Seitengleichung:

$$+0{,}1\,(v_{20}-v_{18})+4{,}3\,(v_{14}-v_{13})-0{,}3\,(v_{32}-v_{30})-0{,}7\,(v_{16}-v_{14})+1{,}7\,(v_{33}-v_{30})-2{,}9\,(v_{20}-v_{19})-908=0$$

oder nach den Nummern geordnet:

$$\left.\begin{array}{l}-4{,}3\,v_{13}+5{,}0\,v_{14}-0{,}7\,v_{16}-0{,}1\,v_{18}+2{,}9\,v_{19}\\ -2{,}8\,v_{20}-1{,}4\,v_{30}-0{,}3\,v_{32}+1{,}7\,v_{33}-908=0\end{array}\right\} \quad (g)$$

Digitized by Google

Dieses ist die lineare Darstellung der Gleichung (7); die beiden anderen Gleichungen (8) und (9) werden ebenso behandelt (was hier nicht näher ausgeführt wird) und geben entsprechend:

$$\left.\begin{array}{l} -5{,}7\ v_{11} + 12{,}5\ v_{12} - 6{,}8\ v_{13} - 15{,}5\ v_{24} + 18{,}6\ v_{25} \\ -3{,}1\ v_{26} + 11{,}0\ v_{28} - 12{,}5\ v_{29} + 1{,}5\ v_{33} + 6263 = 0 \end{array}\right\} \quad (h)$$

$$\left.\begin{array}{l} +2{,}7\ v_{11} - 7{,}0\ v_{13} + 4{,}3\ v_{14} + 4{,}2\ v_{23} - 8{,}2\ v_{25} \\ +4{,}0\ v_{26} - 7{,}2\ v_{38} + 2{,}8\ v_{39} + 4{,}4\ v_{40} - 1846 = 0 \end{array}\right\} \quad (i)$$

In ganz bekannter Weise bildet man aus den 9 Gleichungen, (a) (b) .... (g) (h) (i) welche man zuerst tabellarisch ordnen wird, die Normalgleichungen, in denen wir aber nun die kleine Aenderung vornehmen wollen dass die v und die Absolutglieder nun nicht mehr in Secunden, sondern in Einheiten von $10''$ gezählt werden. Und indem wir die Correlaten, welche den Gleichungen (a) (b) .... entsprehen, nun selbst mit A, B .... H, I bezeichnen, erhalten wir in der üblichen abgekürzten Form folgende 9 Normalgleichungen:

$$\begin{array}{rrrrrrrrrr}
+6\,A & +2\,B & -2\,C & \text{„} & \text{„} & -2\,F & +8{,}6\,G & +8{,}3\,H & +7{,}0\,I & -14{,}5 = 0 \\
 & +6\,B & -2\,C & +2\,D & \text{„} & -2\,F & +12{,}4\,G & +8{,}3\,H & -0{,}3\,I & -44{,}1 = 0 \\
 & & +6\,C & +2\,D & +2\,E & +2\,F & -6{,}0\,G & -13{,}3\,H & +2{,}5\,I & +6{,}2 = 0 \\
 & & & +6\,D & +2\,E & \text{„} & +5{,}0\,G & +2{,}6\,H & -0{,}2\,I & +36{,}3 = 0 \\
 & & & & +6\,E & -2\,F & \text{„} & +30{,}6\,H & +1{,}3\,I & +0{,}3 = 0 \\
 & & & & & +6\,F & +6{,}0\,G & -33{,}3\,H & -7{,}0\,I & -26{,}2 = 0 \\
 & & & & & & +65{,}2\,G & +31{,}8\,H & +51{,}6\,I & -90{,}8 = 0 \\
 & & & & & & & +1110{,}3\,H & +132{,}7\,I & +626{,}3 = 0 \\
 & & & & & & & & +254{,}7\,I & -184{,}6 = 0
\end{array}$$

Die Auflösung dieser 9 Gleichungen wurde in solcher Näherung gemacht (groszentheils mit dem Rechenschieber) dass die Unbekannten A, B .... jedenfalls auf 2 Stellen genau sind, was hier genügt. Auch ist die ganze Elimination durch ein Summenglied versichert. Die Ergebnisse sind:

	für $10''$		für $1''$		— wk
A =	+ 0,2	K_a =	+ 2	w_a =	− 145″ + 290
B =	+ 19,2	K_b =	+ 192	w_b =	− 441 + 84 672
C =	− 1,7	K_c =	− 17	w_c =	+ 62 + 1 054
D =	− 15,0	K_d =	− 150	w_d =	+ 363 + 54 450

Digitized by Google

$E = +13{,}4$	$K_e = +134$	$w_e = +3$		-402
$F = +11{,}6$	$K_f = +116$	$w_f = -262$	$+30392$	
$G = -1{,}1$	$K_g = -11$	$w_g = -908$	$+$	-9988
$H = -0{,}9$	$K_h = -9$	$w = +6263$	$+56367$	
$I = +1{,}6$	$K_i = +16$	$w_i = -1846$	$+29536$	
			$+256761$	-10390

$$-[wk] = +246\,371$$

Diezes ist die Quadratsumme der übrigbleibenden Fehler, welche wir, wie schon erwähnt, auch noch durch das bekannte Summenglied [ll. 9] hinreichend bestätigt haben. Und da wir 9 Bedingungsgleichungen haben, ist der mittlere Fehler:

$$m_1 = \sqrt{\frac{246371}{9}} = \pm 165'' = \pm 2'45'' \qquad (10)$$

Weiter haben wir die Rechnung nicht geführt da es uns nur auf die Genaaigkeitsbestimmung ankam.

Der Werth m_1, in (10) ist der mittlere Fehlere iner in die Ausgleichung als gemessen eingehende Richtung. Der mittlere Winkelfehler ist also

$$m = m_1 \sqrt{2} = \pm 233'' = \pm 3'53'' \qquad (11)'$$

Wir stellen die bisher erlangten Genauigkeitsbestimmungen zusammen, als Angaben des mittleren Winkelfehlers von Snellius:

(3)	Stationsausgleichung Leiden	$m = \pm 3'58''$
(6)	Aus 12 Dreiecksschlüssen	$m = \pm 3'\,3''$
(11)	Netzausgleichung mit 9 Gleichungen	$m = \pm 3'53''$

Es ergibt sich mit hinreichender Uebereinstimmung, dass der mittlere Winkelfehler von Snellius 1615 war

etwa 3 bis 4 Minuten.

Hannover, Dezember 1898. JORDAN.

Digitized by Google

Verslag van de 14e jaarlijksche Algemeene Vergadering, gehouden op 7 November 1898 te Amsterdam.

De vergadering wordt bijgewoond door de leden: van Ameijden, Baning, Barenbroek, Boer, van den Bout, van den Briel, Eekhof, Geijl, Gombault, Griffijn, H. P. de Haan, W. J. de Haan, Hamelberg, Hengeveld, A. G. Hessels, Hoffmann, J. Holthuizen, Hondius, Houben, J. Kater, de Korver, Lensink, Leijendeckers, Meijer, Mulder, Oosterman, Persoon, Remmelts, Romijn, Schregardus, Sillevis, Smeets, van der Veur, Vierkant, de Vries, Wagemaker en Wanninkhof.

Bij afwezigheid van den Voorzitter wordt, te $10^1/_2$ uur het praesidium opgenomen door het bestuurslid den heer Hoffmann, met de volgende inleiding :

Mijne Heeren!

Een ander dan gij verwacht hebt, richt bij den aanvang onzer bijeenkomst het woord tot u.

Het derde bestuurslid, wiens streven en werken als zoodanig voor menigeen vrijwel in het duister liggen, treedt plotseling op den voorgrond.

Die onverwacht scherpe belijning van zijn anders wazig bestaan, is hem verre van aangenaam, wijl het niet voor hem is weggelegd u een blijde boodschap te verkondigen.

Gij weet allen dat onze Voorzitter, de heer F. G. Stucki, als gedelegeerde werkzaam is bij de Nederlandsch-Pruisische grensregeling.

Hij heeft zich ingespannen zooveel hij kon ten einde heden

Digitized by Google

hier tegenwoordig te zijn, helaas zonder goeden uitslag, het mocht hem niet gelukken zich ook maar voor korten tijd los te maken van zijn internationalen arbeid.

Maar er is meer. In het voor een dag of acht van hem door het Bestuur ontvangen schrijven wijst hij er op, dat eigenaardige en samengestelde verwikkelingen hem beletten, voorloopig bestuursfuncties waar te nemen. Mitsdien mijne Heeren! draagt hij mij op, u mede te deelen: dat hij zich verplicht gevoelt zijn mandaat ter beschikking te stellen der Vergadering.

Hij zendt u en in het bizonder de commissie voor de tractementsregeling, zijn kameraadschappelijken groet.

In verband met dit, voor u allen ongetwijfeld verrassend bericht, vult het bestuur punt *h* der agenda aan met „*Verkiezing van een Voorzitter.*"

Een hartelijk welkom zij u allen toegeroepen — namens het bestuur verklaar ik onze jaarvergadering voor geopend.

Tot de behandeling der agenda wordt overgegaan. Voor de notulen der vorige vergadering, verwijst de Secretaris naar het verslag voorkomende in het tijdschrift, Jaargang XIV afl. 1 en 3.

Omtrent den toestand der vereeniging en de handelingen van het bestuur over 't afgeloopen jaar, geeft de Secretaris het volgende verslag:

Het getal leden bedraagt 185, waarvan 136 in Nederland, 48 in Indië en 1 in Transvaal; 't getal abonnenten 60, waarvan 35 bij het bestuur en 25 bij den boekhandel. Bij 't vorig jaar vergeleken, valt dus eenige stijging van 't getal leden en een geringe daling van het getal abonnenten waar te nemen. Gedeeltelijk is zulks daardoor veroorzaakt, dat enkele abonné's lid der vereeniging zijn geworden.

Van den heer Veenstra gewerd ons bericht, dat hij wegens ziekte verhinderd werd, verder als correspondent voor Indië te blijven fungeeren; hij deed daarbij de toezegging, de belangen der vereeniging te zullen behartigen, tot hij een opvolger had gevonden en eenigen tijd later mochten we vernemen, dat de heer R. Suringa, bewaarder van het kadaster te Batavia, zich bereid

Digitized by Google

had verklaard het correspondentschap in Indië op zich te nemen. Het spreekt van zelf, dat het bestuur gaarne de belangen der vereeniging in handen stelde van den heer Suringa, wijl bij ervaring bekend is, dat ze daar veilig zijn. Den heer Veenstra werd door het bestuur erkentelijkheid betuigd, voor de vele gewichtige diensten aan de vereeniging bewezen.

De heer Greeve te Antwerpen bleef, als steeds, zorg dragen voor de aangelegenheden der vereeniging in België.

De finantiëele toestand der vereeniging is zeer gunstig. Het batig saldo bedroeg over 1897 *f* 1037,45, dat is ruim *f* 144 meer dan het batig saldo over 1896. De rekening over 1898 belooft evenwel geen vermeerdering van het batig saldo, omdat de uitgaven voor het loopende jaar, beduidend hooger zullen zijn dan andere jaren, wegens de kosten die het comité voor de traktementsregeling reeds heeft gemaakt en vermoedelijk nog zal moeten maken.

De kasgelden zijn steeds zooveel mogelijk, rentegevend belegd in de Rijkspostspaarbank.

Naar aanleiding van het besluit der jongste algemeene vergadering, werd door het bestuur een comité van vijf landmeters van het kadaster samengesteld, 't welk een onderzoek heeft ingesteld naar de tractements-regeling der landmeters en naar middelen ter verbetering in die regeling. Omtrent de verrichtingen van deze commissie zal straks de voorzitter van gezegd comité eenige inlichtingen geven.

De Broederschap van ontvangers der directe belastingen enz., vroeg het bestuur onzer vereeniging naar het oordeel der landmeters over de voorstellen van het Pensioenfonds-bestuur, inzake de aanwending van het batig saldo van het pensioenfonds voor weduwen en weezen van burgerlijke ambtenaren. Wijl het bestuur meende niet namens het corps landmeters te kunnen spreken, werd per circulaire het oordeel van al de landmeters van het kadaster gevraagd. Een zeer groote meerderheid dier ambtenaren wenschte, in strijd met de voorstellen van het bestuur van het pensioenfonds, dit batig saldo in de eerste plaats te zien aangewend tot verhooging van de weduwenpensioenen. In dezen zin werd dan ook aan het bestuur der Broederschap van ontvangers bericht.

Digitized by Google

Aan de opdracht van de algemeene vergadering van 8 November 1897, om over het kadastrale vraagstuk de meening te vragen van de vereeniging van ingenieurs-verificateur van het kadaster, werd voldaan door middel van den open brief, welke in het tijdschrift is opgenomen (Jaargang 1898 pag. 39 en volgende). Een overdruk van dezen open brief, werd aangeboden aan den Minister van Financiën, aan de leden van de Kamers der Staten-Generaal die, bij de behandeling der Staatsbegrooting voor 1898, de invoering van een kadaster met bewijskracht hebben besproken en aan den Inspecteur van het kadaster aan het Departement van financiën. Het antwoord op dien open brief is eveneens in het tijdschrift opgenomen, en wel op pag. 179 van den loopenden jaargang.

Overeenkomstig de opdracht van de laatste algemeene vergadering, zijn, bij brief van 16 Mei 1898, de kwestie omtrent de verantwoordelijkheid voor werkzaamheden van ambtenaren en de aangenomen motie (tijdschrift jaargang 14 pag. 90) onder de aandacht van den Minister van financiën gebracht. Een overdruk der voordracht van den heer de Haan en van het verslag der beraadslagingen, werd bij dien brief overgelegd.

Door het bestuur werd een schriftelijke gelukwensch gebracht aan de heeren E. P. van Steenbergen, Inspecteur van het kadaster aan het Departement van financiën en W. F. Bruinier, Ingenieur-Verificateur van het kadaster, bij gelegenheid van hun 50-jarig en aan de heeren C. E. Last en H. Vriend, Ingenieurs-Verificateur van het kadaster, bij gelegenheid van hun 40-jarig ambtenaarsjubileum. Deze wenschen werden met dankbetuigingen beantwoord.

Getrouw aan zijn toezegging van het vorig jaar was de heer van der Veur bereid aan de uitnoodiging hem door het bestuur gedaan, gevolg te geven en het onderwerp: „de regeling der vergoeding van reis- en verblijfkosten aan de landmeters van het kadaster,", ter bespreking op deze vergadering in te leiden.

De poging door de heeren A. G. Hessels en van der Veur aangewend om de landmeters en adspirant-landmeters van het kadaster, die niet bij de vereeniging zijn aangesloten, tot deelneming aan den strijd voor kadastrale belangen op te wekken, had

Digitized by Google

tengevolge dat het ledental met 12 vermeerderde. Beiden heeren werd door het bestuur dank gebracht voor hunne moeite.

De boekerij der vereeniging vermeerderde met de gewone periodieke geschriften en met eenige aangekochte boekwerken.

Na de lezing van dit verslag, vraagt de heer Meijer of bij het bestuur antwoord is ingekomen op het aan den Minister van financiën gerichte schrijven, omtrent de verantwoordelijkheid jegens het publiek van ambtenaren voor hunne werkzaamheden en of dit bericht den leden zal worden medegedeeld.

De voorzitter drukt zijn leedwezen er over uit, de vraag van den heer Meijer slechts ontkennend te kunnen beantwoorden. Mocht te dezer zake nog antwoord inkomen, zoo zal zulks den leden worden medegedeeld.

Namens de commissie van naziening der rekening en verantwoording van den penningmeester over 1897, verklaart de heer Remmelts dat deze stukken in orde zijn bevonden. De rekening over 1897 wordt derhalve goedgekeurd.

Aan de ontworpen begrooting van inkomsten en uitgaven voor 1899 wil de heer Hoffmann een post aan uitgaven toevoegen groot *f* 75,— ten bate van den secretaris-penningmeester. De werkzaamheden van dat bestuurslid zijn zoo omvangrijk, dat z. i. een kleine vergoeding daarvoor niet misplaatst is, omdat de vereeniging ook den arbeid ten behoeve van het tijdschrift betaalt. Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen en dus aangevuld, wordt de begrooting vastgesteld met een geraamd bedrag aan inkomsten van *f* 1766 en aan uitgaven van *f* 1365.

Op voorstel van den heer Hoffmann, wordt de heer Boer bij acclamatie als redacteur van het tijdschrift gekozen. Om geen tijdverlies te veroorzaken laat deze zich de benoeming in dien vorm gedaan, welgevallen.

Bij de behandeling van punt *f* wordt zonder discussie Amsterdam aangewezen als plaats van bijeenkomst voor 1899.

Digitized by Google

De heer Oosterman merkt hierbij op, dat de datum waarop de algemeene vergadering gesteld wordt, hem gewoonlijk ongelegen komt waarom hij gaarne een week vroeger of later dan gebruikelijk is, wilde vergaderen. De voorzitter geeft toezegging dat door het bestuur voortaan, zooveel mogelijk, met het verlangen van den heer Oosterman rekening gehouden zal worden.

Bij punt *e* verkrijgt de heer P. Vierkant, voorzitter van het comité betrekkelijk de tractements-regeling der landmeters van het kadaster, het woord die de volgende rede houdt.

Mededeelingen omtrent de werkzaamheden van het comité betrekkelijk de traktements-regeling der landmeters van het kadaster.

M. H.!

Het bestuur van de vereeniging heeft het wenschelijk geacht, dat op deze vergadering aan de leden, zoo niet een volledig verslag dan toch eenige mededeelingen zouden worden gedaan van hetgeen is verricht door het comité dat aangewezen is, om werkzaam te zijn in het belang van een betere traktements-regeling der landmeters.

Volkomen instemmende met dien wensch heb ik mij, op uitnoodiging van het bestuur, als voorzitter van dat comité gaarne bereid verklaard daaraan te voldoen, en zij het mij vergund het volgende onder uwe aandacht te brengen.

In de vorige algemeene vergadering werd, zooals u allen bekend is, aan het Bestuur van de vereeniging de bevoegdheid verleend, om in zake het onderzoek naar — en het beramen van middelen tot verbetering van — de traktementsregeling en promotie der landmeters, zich door een comité te doen bijstaan.

Gevolg gevende aan die bevoegdheid, heeft het bestuur de heeren H. P. de Haan uit Arnhem, W. J. de Haan uit Zutphen en M. de Vos uit Leeuwarden, als leden van het comité uitgenoodigd tot eene samenkomst te Arnhem 20 Januari 1898.

Digitized by Google

In die vergadering werd toen uit het bestuur alsnog de heer de Vries als lid van het comité aangewezen en de heer Boer als lid van bijstand daaraan toegevoegd.

Nadat door de Voorzitter der vereeniging genoemde heeren als leden van het comité waren geïnstalleerd, werd als Secretaris benoemd de heer W. J. de Haan; terwijl wat de verdere verdeeling der werkzaamheden betrof, de heer de Vos, zoo welwillend was zich te belasten met de berekeningen, en de heer Boer de werkzaamheden van de redactie voor zijne rekening nam.

In die vergadering werd door het bestuur, in overleg met het comité, goedgevonden, om nog een 5e lid aan het comité toe te voegen, waartoe werd uitgenoodigd de heer Vierkant, die zich bereid verklaarde die uitnoodiging aan te nemen.

Tevens werd in die 1e vergadéring in *beginsel* aangenomen, dat het eenige middel tot eene afdoende verbetering in de bezoldiging en promotie der landmeters zou zijn: *„traktementsregeling naar dienstjaren"* en wel uit overweging, dat elke partiëele verbetering in de richting van de bestaande traktementsregeling steeds zou stuiten op bezwaren, die om ze uit den weg te ruimen, tot nieuwe moeilijkheden zouden aanleiding geven.

De bedoeling was nu eene op billijkheid steunende traktementsregeling te ontwerpen, om die ter gelegener tijd Z.Exc. den Minister van Financiën aan te bieden.

De heer de Vos zette zich met grooten ijver aan het werk, en was reeds spoedig met zijne berekeningen zoo ver gevorderd, dat de leden van het comité in staat waren gesteld de finantiëele gevolgen van eene opgestelde traktementsregeling te knnnen beoordeelen.

Een tweede vergadering werd nu gehouden te Amsterdam d.d. 13 Maart 1898, waarbij mede het bestuur van de vereeniging tegenwoordig was.

Na de benoeming van een Voorzitter, waartoe de heer Vierkant werd gekozen, werden verschillende regelingen besproken, en na het vóór en tegen daarvan te hebben overwogen, werd met onderling goedvinden besloten tot het ontwerpen van eene traktementsregeling, waarbij als minimum eene bezoldiging van *f* 1200.— werd aangenomen, met opklimmingen telkens om de 4 jaren, in

Digitized by Google

dier voege, dat het maximum traktement na 28 dienstjaren zou zijn *f* 2800.—.

Ten einde echter zekerheid te hebben, dat de regeling door het comité gewenscht, ook werkelijk zou beantwoorden aan den wensch van het meerendeel der landmeters, werd goedgevonden om bij circulaire het ontwerp aan alle landmeters te doen toezenden met verzoek om van instemming daarvan te doen blijken of bezwaren kenbaar te maken.

Het resultaat van die circulaire was boven verwachting. Van de 165 landmeters hebben 132 hunne volle instemming met de voorgestelde regeling betuigd, — van 5 collega's is bericht ingekomen, dat ze volkomen instemden met het beginsel „bezoldiging naar dienstjaren", maar het maximum te laag — terwijl 2 brieven zijn ontvangen van landmeters die het maximum te hoog vonden.

Nog zijn enkele brieven ingekomen van heeren die de regeling ontijdig achtten, doch zich overigens met het beginsel wel konden vereenigen.

Slechts 24 landmeters hebben, hetzij uit onverschilligheid of om andere redenen niets van zich doen hooren.

Alzoo verzekerd van de instemming van nagenoeg alle landmeters en daardoor gesterkt, meende het comité vrijheid te vinden, om op den ingeslagen weg voort te gaan, en de door hen gewenschte regeling verder uit te werken.

Dewijl het van groot belang was, dat het ontwerp, met het oog op de opmaking der begrooting zoo spoedig mogelijk, in elk geval tijdig aan Z.Exc. den Minister kon worden ingezonden, en het tevens in de bedoeling lag van het comité, om vooraf de uitkomsten der berekeningen door Prof. Dr. A. J. van Pesch te doen onderzoeken, waartoe Z.H.Gel. zich welwillend bereid had verklaard, was nu *spoed* het wachtwoord.

Dank zij echter de groote voortvarendheid en niet genoeg te waardeeren ijver van den heer de Vos, konden de berekeningen intijds aan den heer van Pesch worden ingezonden.

Inmiddels was door de bemoeiing van den heer Boer een concept voor een adres aan Z.Ex. den Minister, met een memorie van toelichting, den leden van het comité ter beoordeeling toegezonden.

Digitized by Google

Ofschoon nog geen bericht van den heer van Pesch was ingekomen, werd, met het oog op den dringenden tijd, goedgevonden, d.d. 7 Mei te vergaderen tot vaststelling van het adres en de memorie van toelichting.

Op die vergadering gehouden te Amsterdam, waar ook het bestuur van de vereeniging tegenwoordig was, is toen het adres en de memorie van toelichting goedgekeurd en vastgesteld. Tevens werd besloten, dat eene commissie uit het comité persoonlijk hare opwachting bij Z.Exc. den Minister zou maken op een tijdstip dat men kon verwachten dat Z.Exc. van de ingezonden stukken zou hebben kennis genomen.

Nadat d.d. 25 Mei een hoogst gunstig advies van den heer van Pesch was ingekomen, welk advies reeds in het tijdschrift is opgenomen, werd d.d. 27 Mei het request aan Z.Exc. den Minister ingezonden met de navolgende bijlagen:

ten 1e. een memorie van toelichting.

ten 2e. een overzicht van de finantiëele gevolgen van het ontwerp over een reeks van 40 jaren, benevens eene opgave van het *normaal bedrag* der uitgaven.

ten 3e. een lijst bevattende voor iederen landmeter:

a. den leeftijd op 1 Januari 1899.

b. het aantal dienstjaren, sedert zijne aanstelling tot adspirant-landmeter.

c. het aantal dienstjaren sedert zijne aanstelling tot landmeter.

d. het jaar, waarin hij vermoedelijk tot 2e en 1e klasse zal worden bevorderd.

e. het traktement onder de tegenwoordige regeling.

f. het traktement volgens de ontworpen regeling op 1 Januari 1899.

Ten 4e. de verklaring van Prof. van Pesch.

Uit het sub. 2 genoemde overzicht van de finantiëele gevolgen wensch ik eenige cijfers te releveeren.

Uit de berekeningen blijkt dat het normaal bedrag der traktementen voor 169 landmeters zou zijn *f* 345,100

De uitgaven volgens de ontworpen regeling zullen in het jaar 1899 bedragen, de verhoogingen en vacaturen in den loop van

Digitized by Google

het jaar in aanmerking nemende, ... *f* 371,802
de uitgaven onder dezelfde omstandigheden voor de bestaande regeling zullen in het jaar 1899 bedragen. „ 353,762

alzoo voor 1899 eene vermeerdering van . . . *f* 18,040.

De uitgaven zullen bedragen in 1900 volgens de ontworpen regeling in totaal *f* 384,000 volgens bestaande regeling *f* 370,370, alzoo meer *f* 13,630.
voor 1901 zijn die cijfers *f* 373,380 en - 362,760, alzoo meer - 10,620.
voor 1902 „ „ „ - 376,600 en - 361,760, alzoo meer - 14,840.
enz.
voor 1922 zijn die cijfers *f* 333,640 en *f* 339,420, alzoo minder *f* 5,780.
voor 1926 „ „ „ - 327,100 en - 337,140, alzoo minder - 10,040.
voor 1930 „ „ „ - 327,100 en - 336,730, alzoo minder - 9,630.
enz.

Bij de ontworpen regeling is gerekend op persoonlijke toelagen voor zooveel en voor zoolang het traktement minder bedraagt dan de tegenwoordige inkomsten.

Billijkheidshalve zijn de dienstjaren voor de landmeters die in 1882 en in 1885 slaagden voor hun examen en sinds dien tijd het werk deden van landmeters gerekend respectievelijk van 1 Januari 1883 en 1 Januari 1886.

Het totaal der inkomsten voor 170 landmeters bedroeg in 1896, het laatste jaar onder de vroegere regeling, *f* 347,992.

De laatste der oude 3e klassers zal volgens de berekeningen in den loop van 1907 tot de 2e klasse en in 1918 tot de 1e klasse worden bevorderd.

De diensttijd sedert de aanstelling als adspirant-landmeter zal voor een reeks oude 3e klassers bedragen bij de aanstelling tot 2e klasse 27 à 28 jaar, tot de 1e klasse 37 à 39 jaar.

De leeftijd is respectievelijk 50 en 61 jaar.

Blijkens verklaring van Professor van Pesch zullen deze cijfers in werkelijkheid nog ongunstiger uitvallen. De kans om ooit tot de 1e klasse te zullen behooren is niet groot voor de meesten der oude 3e klassers. Vóór dien tijd zal ongeveer 40% van hen zijn overleden of wegens lichaamsgebreken zijn ontslagen.

Voor enkelen bedraagt die kans zelfs 50%.

Op den 16den Juni, alzoo ongeveer 3 weken nadat de stukken

Digitized by Google

waren ingezonden, zijn de heeren W. J. de Haan, de Vries en Vierkant bij Z.Exc. den Minister ter audiëntie geweest. Aanvankelijk was de stemming van Z.Exc. ten opzichte van de landmeters minder gunstig.

Z.Exc. had verwacht, dat na de door hem aangebrachte verbetering het geheele korps landmeters tevreden zou zijn; — dat de reorganisatie veel geld had gekost, 't welk grootendeels ten goede was gekomen aan de minder bezoldigde landmeters, waardoor velen van hen *f* 300 waren vooruitgegaan — dat bij de laatste regeling nog eene onbillijkheid ten opzichte van andere landmeters was weggenomen, hetgeen ook weer ongeveer *f* 6000 van den Staat had gevorderd; zoodat Z.Exc. niet kon begrijpen, dat er nu nog reden tot klagen bestond.

Bij dezen gedachtengang van Z.Exc. kreeg de commissie dadelijk den indruk dat Z.Exc. van de ingezonden stukken nog geen kennis had genomen, wat later ook bleek werkelijk het geval te zijn.

Het is der commissie echter gelukt de gedachtengang van Z.Exc. in eene andere richting te leiden door er op te wijzen, dat wel is waar de zoogenaamde oude 3e klassers momentelijk finantieel waren vooruitgegaan, maar dat in de toekomst hunne vooruitzichten veel waren verminderd, terwijl de promotiekans weinig was verbeterd; daar volgens de berekeningen, die Prof. van Pesch nog te roosklenrig noemt, die ambtenaren welke nu reeds ± 40 jaar oud zijn en reeds nagenoeg 20 dienstjaren achter den rug hebben eerst in 1907 2e klasse en in 1918 1e klasse zullen zijn.

Toen men verder Z.Exc. opmerkzaam maakte op de verschillende gebreken, die de tegenwoordige regeling aankleven, werd gaandeweg Z.Exc. welwillender in zijne meening en toen men er ten slotte op wees dat alle bezwaren zouden worden opgelost door de tractementsregeling naar dienstjaren, aan Z.Exc. ter overweging aangeboden, waarvan men de zekerheid had, dat ze alle landmeters zou bevredigen en die, volgens nauwkeurige berekeningen, nagezien door Prof van Pesch, in de eerste jaren weinig meer en later minder aan den Staat zou kosten, dan op het oogenblik het geval is, toen was Z.Exc. eerlijk genoeg om te bekennen,

Digitized by Google

dat hij nog geen tijd had gevonden om de stukken in te zien, maar beloofde hij aan de commissie stellig de stukken te zullen lezen en de zaak grondig te zullen onderzoeken.

Met een handdruk nam de commissie afscheid om daarna hare opwachting te maken bij den heer Administrateur.

De ontvangst was recht vriendelijk, maar wat meer van belang is, de commissie had geen succes. Deze Hoofdambtenaar gaf wel zijn spijt te kennen dat de tegenwoordige regeling was tot stand gekomen, en deed zich mede gelden als een voorstander van traktements-regeling naar dienstjaren, doch de finantiëele uitgaaf (volgens de berekening voor 1899 *f* 18000.—) woog zoo zwaar, dat Z.H.Ed.Gestr. niet te bewegen was, om aan het ontwerp zijn steun te verleenen.

De heer Inspecteur, aan wien de commissie thans een bezoek bracht, dacht er anders over.

Voor dien hoofdambtenaar was de finantieele kwestie volstrekt geen ernstig bezwaar.

Men kon er op rekenen dat van zijne zijde alle steun kon worden verwacht; niettemin meende hij de commissie te moeten waarschuwen, zich niet te veel illusiën te maken. En waarlijk, tot ons aller teleurstelling is gebleken, dat die waarschuwing maar al te gegrond was.

Op de begrooting voor dienst 1899 zijn geene meerdere gelden voor de traktementen der landmeters uitgetrokken, en er bestaat dus althans voor dit jaar bij de Regeering geen plan, om in de bestaande regeling wijziging te brengen.

Of Z.Exc. bij de vele ambtsbezigheden nog geen tijd heeft weten te vinden om de stukken te lezen, of dat wellicht de minder gunstige staat der geldmiddelen momentelijk een nieuwe regeling in den weg staat, of dat er andere redenen bestaan, waarom niet op het verzoek van het comité is ingegaan, wie zal het zeggen?

Men kan zich verdiepen in gissingen, doch weten doen wij het niet. Wellicht dat het antwoord van Z.Exc. op het Voorloopig verslag eenig licht zal geven.

Van dat antwoord zal het grootendeels afhangen hoe verder de gedragslijn van het comité zal zijn.

Digitized by Google

En hiermede M. H.! heb ik u eene korte schets gegeven van de werkzaamheden door het comité verricht.

Moge ons doel nog niet zijn bereikt, toch verheugt het ons te kunnen wijzen op de vele gunstige teekenen die doen verwachten, dat de bestaande traktementsregeling na korten tijd zal moeten plaats maken voor eene betere regeling, voldoende aan de eischen van billijkheid en rechtvaardigheid, zooals die zijn weggelegd in het door het comité voorgestelde ontwerp van traktementsregeling naar dienstjaren.

De Voorzitter, de heer Hoffmann, brengt den heer Vierkant dank voor zijn verslag, hij meent namens de vergadering en namens het corps landmeters van het kadaster te spreken, als hij dank zegt aan de leden van het comité, voor 't geen zij deden in het belang van 't corps landmeters. Nu de omstandigheden er niet toe mochten leiden, dat onmiddellijk tastbare resultaten werden verkregen, meent hij in den geest der leden te handelen, wanneer hij namens het bestuur den comité-leden verzoekt, op den door hen ingeslagen weg werkzaam te willen blijven. Dit verzoek wordt door applaus van de vergadering ondersteund en de aanwezige leden van het comité verklaren zich bereid er aan te voldoen.

De heer H. P. de Haan vraagt het woord om als lid van het comité er de aandacht op te vestigen, dat het leeuwenaandeel in de werkzaamheden op de schouders was gelegd van het medelid, den heer M. de Vos. Hij was het die alle berekeningen, noodig voor het samenstellen van tabellen en ontwerpen, met de grootste bereidwilligheid verrichtte en dat op een wijze die een autoriteit als Prof. van Pesch, de verklaring deed neerschrijven, dat ze door een volkomen bevoegde en met groote zorgvuldigheid zijn uitgevoerd. Spreker meent dus dat een bizonder woord van dankbetuiging den heer de Vos niet mag worden onthouden.

De heer Vierkant merkt op, dat hij zulks niet heeft nagelaten uit gebrek aan respect voor den arbeid van den heer de Vos, hij had dien dank willen bewaren voor het tijdstip waarop de commissie hare taak voor geëindigd zou kunnen verklaren.

Digitized by Google

Gekomen aan punt *h* wordt eerst aan de orde gesteld, de verkiezing van een Voorzitter in de plaats van den heer Stucki, dus voor den tijd van twee jaren.

Bij de 1ste stemming werden uitgebracht op de heeren Hoffmann 13, Vierkant 10, Gombault 6, van der Veur 4 stemmen en op meerde anderen ieder één stem.

Uitslag 2de vrije stemming:

De heeren Hoffmann 25, Vierkant 6, van der Veur 4 en Gombault 2 stemmen.

Gekozen is dus de heer Hoffmann, die verklaart de benoeming aan te nemen.

Bij de verkiezing van een bestuurslid in de plaats van den aftredenden Secretaris-penningmeester den heer de Vries, werden uitgebracht op de heeren M. de Vos 27, W. J. de Haan 3, Meijer 2, van der Veur 2 en op verschillende anderen ieder één stem.

De heer de Vos is niet ter vergadering aanwezig. Hem zal telegrafisch kennis worden gegeven van zijn verkiezing en om bericht worden gevraagd.

Door de verkiezing van den heer Hoffmann tot Voorzitter, is de verkiezing van een derde bestuurslid in zijn plaats (voor den tijd van één jaar) noodig geworden.

Bij de eerste stemming werden uitgebracht op de heeren Vierkant 12, W. J. de Haan 7, Meijer 5, van der Veur 5, Baning 4 en H. P. de Haan 3 stemmen; en

bij de tweede stemming op de heeren Vierkant 20, W. J. de Haan 6, van der Veur 4, Meijer 3, Baning 2 en H. P. de Haan 1 stem.

De heer Vierkant verklaart zich de keuze te laten welgevallen.

De eerste afdeeling van de agenda hiermee afgehandeld zijnde, wordt de vergadering verdaagd tot half twee.

De Secretaris,

E. R. DE VRIES.

[De voordrachten van den heer van der Veur en van den heer Hoffmann met de debatten zullen afzonderlijk worden opgenomen. Red.]

Digitized by Google

VEREENIGING VOOR K. EN L.

Nieuwe leden :

M. Compris, Landmeter van het kadaster te Amsterdam.
W. J. Verhoeven, " " " " " Assen.
A. Buning, Adspirant-Landmeter " " " " Zuidlaren.
J. H. J. Houben, " " " " " " Aalsmeer.

Het bestuur brengt ter kennis van de leden, dat tot Secretaris-Penningmeester is benoemd het bestuurslid M. de Vos, Landmeter van het kadaster te *Leeuwarden*.

Leden, die het bedrag der contributie ad *f* 5,— of abonnenten, die dat van het abonnement ad *f* 2,50 willen toezenden, worden uitgenoodigd daartoe over te gaan vóór *1 Mei* e. k. Na dien datum zal per postkwitantie over de niet ingekomen gelden, verhoogd met het invorderingsrecht, worden beschikt.

Namens het Bestuur,

M. DE VOS,
Secret.-Penningm.

LEEUWARDEN, Januari 1899.

Digitized by Google

BERICHTEN.

Landmeters van het kadaster: L. F. Leijendeckers, die tijdelijk te 's Gravenhage werkzaam was, is met 1 Februari belast met de vernieuwing van bijbladen op het bureau van den ingenieur-verificateur van het kadaster te Dordrecht. J. J. Roelofsen ambulant te Assen wordt van 1 Februari tot 1 November belast met den velddienst te Leiden. G. Oldenziel ambulant te Leeuwarden wordt met 1 Maart ambulant te Assen. G. J. van Baars velddienst te Gorinchem wordt met 1 Mei belast met den velddienst te Tiel en P. Wagemaker velddienst te Tiel met den velddienst te Gorinchem.

Digitized by Google

Digitized by Google

De regeling der vergoeding van reis- en verblijfkosten aan de landmeters van het kadaster. [1])

Geachte Voorzitter, Bestuurders en Leden der Vereeniging, het is door eene toevallige omstandigheid dat ik hier optreed.

In het afgeloopen jaar toch gaf een onschuldig door mij gestelde vraag omtrent de bemoeiïng van het Bestuur der Vereeniging in zake vergoeding voor verblijfkosten en aanschaffing van meet- en andere benoodigdheden, onzen handigen Redacteur aanleiding mij te vragen, om dat punt op de volgende vergadering eens te willen inleiden, — en zoo zat ik er aan.

Of, en hoe het mij zal gelukken dat werk te volbrengen, daarover zult gij later uw oordeel kunnen uitspreken; mij moet echter de bekentenis van het hart, dat ik wel wat opzie tegen de zoo ongewone taak; ik meen dan ook, juist wegens die ongewoonte, een beroep te mogen doen op uwe welwillendheid.

Ik ben dat temeer verplicht omdat ik niet gewoon ben mijne opvattingen al te veel aan die van anderen te toetsen en daardoor allicht gevaar loop in botsing te komen met allerlei meeningen.

Mijne ervaringen op het punt waarover onze beraadslagingen heden zullen loopen, zijn daarenboven niet zeer uitgebreid en zoo zal ik mij dan ook in hoofdzaak moeten bepalen tot het geven van enkele overdenkingen, die ik hoop dat aanleiding zullen geven tot eene zéér uitgebreide discussie.

Daardoor kan het inzicht in de zaak worden verruimd en kunnen

---

[1]) Voordracht gehouden op de alg. vergadering der Vereen. v. kad. en landm, d.d. 7 Nov. 1898 te Amsterdam.

Digitized by Google

wij misschien met elkander de gronden aanvoeren, die afdoende verbetering tot onafwijsbaren eisch maken.

En nu Mijne Heeren tot de zaak.

Ambtenaren van den Staat behooren onder méér te zijn: eenvoudig en zuinig; vooral in hun ambtelijk optreden.

Eenvoudig, omdat zij toegankelijk behooren te zijn voor een ieder, en juist het meest voor de minder bevoorrechten; zuinig, omdat het niet aangaat goeden sier te slaan van eens anders goed.

De betrekking van Landmeter van het kadaster acht ik een eenvoudig ambt, dat moet bekleed worden door praktisch ontwikkelde mannen, met veel toewijding en groote werkkracht, die voortdurend de theorie van hun vak bijhouden.

En waar ik er den nadruk op leg dat ik onder deze gegevens de betrekking eenvoudig noem, wensch ik er terstond aan toe te voegen dat ik de grootste waardeering heb voor dien eenvoudigen geest, die bij ons Corps voorzit, en waarbij de aanstellerij van onbeduidendheden is buiten gesloten en men gelukkig te gezond van verstand is om mede te doen aan de zoozeer gebruikelijke ambtelijke opschroeverij.

Wij zijn, of althans wij behooren te zijn, even als alle andere ambtenaren, eenvoudig in ons doen en laten en verplicht in *dien* zin ons leven en bewegen in te richten — niet alleen dàn, wanneer het ons eigen beurs betreft, maar ook als het gaat om de penningen van den Staat.

Gaat in uw eigen herinneringen na, hoe aangenaam het u steeds aandeed, bekwame menschen te ontmoeten, die zich eenvoudig gedragen en afkeerig blijken van alle gezwollen denkbeelden over stand, fortuin, positie enz.

Zonder te letten op hunne verdere beginselen voeldet gij u in hun gezelschap wèl.

Zóó, Mijne Heeren, is het ook met een ambtenaar; hij behoort als dienaar van den Staat eenvoudig en welwillend op te treden en nooit te vergeten dat zijn geheele bestaan met de welvaart van zijne landgenooten samenhangt en zijne diensten zelfs met de penningen van de kleinsten in den lande vergoed worden.

Ik behoef u dan ook wel niet te zeggen dat ik mij niet kan vereenigen met het denkbeeld, als zouden ambtenaren en militairen

Digitized by Google

een soort partij of stand vertegenwoordigen en zich uit kracht van hunne rijksbetrekking méér dan anderen moeten „*voelen.*"

Het komt mij voor dat dergelijke opvattingen alleen tehuis behooren in het brein van menschen, die vèr boven eigen verwachtingen in eene ambtelijke positie zijn verzeild, waar zij, in verband met hunne bekwaamheden, misschien *niet* tehuis behooren, en zeer zeker geheel misplaatst zijn door hunne bekrompen opvattingen.

De tijden dat vele ambten van den Staat werden weggeschonken aan menschen die zich in bepaalde, meest gezaghebbende kringen bewogen, zijn gelukkig bijna voorbij en thans kan ieder die aan de daarvoor gestelde wetenschappelijke eischen voldoet, velerlei betrekkingen bereiken.

Wèl beleven wij nog den tijd dat enkele landsbetrekkingen, waarvoor de wetenschappelijke eischen dikwijls lager staan dan die voor andere, *toch* méér dan deze in aanzien verkeeren, doordat zij in vroegere tijden bij voorkeur door de hierboven genoemde personen werden vervuld en de tegenwoordige titularissen de weinig beduidende zaak op den ouden naam blijven voortzetten, maar wij mogen hopen dat dergelijke ongerechtigheden ook wel langzamerhand in het antiquiteitenmuseum zullen worden bijgezet, waar reeds zoovele standsvoorrechten zijn heengevoerd.

Het is naar mijne overtuiging eene dringende behoefte van den tijd, vooral ook in de ambtenaarswereld, om den schijn wat meer van de waarheid te onderscheiden en daarmede niet al te zachtzinnig van opvatting te zijn.

Het feit dat enkele ambten nu en dan ook vervuld worden door menschen van eenigen naam of wat relaties, of wèl dat eene betrekking wordt waargenomen op reeds lang verloren gronden van zware verantwoordelijkheid, en daardoor zwaar, veelal al te zwaar, bezoldigd wordt, geeft in géén geval aanspraak op de voortzetting van die begunstiging onder allerlei vormen en door alle tijden héén.

Er dient hier wel degelijk geschift te worden en daarvoor is slechts één maatstaf, dat is die van de wetenschappelijke kennis en de geschiktheid welke voor het ambt geëischt moeten worden.

Billijkheid en recht vorderen dat bevordering en bezoldiging in overeenstemming met die eischen geregeld worden.

Digitized by Google

Ziekelijke appréciatie van de kunde van de ambtenaren van den eenen tak van dienst boven die van den anderen, waarvoor dezelfde of ongeveer gelijke exameneischen zijn gesteld, keur ik ten zeerste af en ik acht het dringend noodig dat er in de door mij gestelde gevallen meerdere gelijkheid in bezoldiging en in z.g. positie verkregen wordt; vooral behoort geen verschil te blijven bestaan tusschen hen die zich in hoofdzaak schrijf- en kantoorroutine hebben eigen gemaakt en hen die een degelijk wetenschappelijk examen achter den rug hebben niet alleen, maar bovendien zoodanige practische kennis moeten verkregen hebben, dat zij niet alleen op administratief, doch ook op technisch gebied zich kunnen bewegen en hunne wetenschappelijke kennis verder kunnen uitbreiden.

Zoodanig verschil toch is een gevolg van ziekelijke ap- en depreciatie.

De gevolgen blijven niet uit en de best bezoldigde ambtenaren worden dan ook in andere opzichten alweder in gunstiger omstandigheden gebracht.

De waarde van pen en papier van een hooger bezoldigd ambtenaar rijst dan boven die van den even bekwamen, doch minder begunstigden.

Aanzien en grootheid van eerstgenoemde vragen kostbaarder reisplannen en duurder voeding en zóó gaat men voort, tot men als van zelf uitroept, dàt is toch al te mal!

Zéér goed kan ik mij voorstellen dat de Regeering een hoofdambtenaar, als gezaghebbend persoon, in de gelegenheid stelt om zich anders te bewegen dan zijne ondergeschikten en daarvoor zelfs in bijzonderheden de maatregelen treft.

Het wil er bij mij echter niet in dat ambtenaren, die op grond van de eischen voor hunne wetenschappelijke bekwaamheden en algemeene ontwikkeling gelijk staan, of niet noemenswaardig verschillen, niet volkomen gelijk zouden moeten behandeld worden waar het gaat om de vergoeding voor hunne diensten, of de voor den Staat gemaakte onkosten.

In de Koninklijke besluiten van 5 Januari 1884 nº. 4 en 24 Februari 1898 nº. 56, tot regeling van het tarief van reis- en verblijfkosten, zijn aan de verschillende departementen, blijkbaar

Digitized by Google

met veel zorg, de ambtenaren in 5 klassen gerangschikt en ik wil aannemen dat die schikking voor de verschillende besturen niet gemakkelijk is geweest, en dat de ondervinding na dien zal geleerd hebben dat er hier en daar nog gebreken waren ingeslopen.

Wanneer men de opsomming in art. 2, leest van de *600* verschillende ambten, die in staatsdienst worden vervuld, van welke opsomming eene aanvulling en herziening in Februari l.l. heeft plaats gehad en men ziet dat in die *600* ambten, verdeeld in 5 klassen, naar het vastgestelde tarief kan gereisd worden *met uitzondering van slechts 16* afzonderlijk vermelde, dan zal men zeker niet verwachten dan de landmeters van het kadaster, volgens de genoemde Koninklijke besluiten wel degelijk reizende en verblijfhoudende naar het tarief der 3e klasse, bij hooge uitzondering *niet* volgens die besluiten worden behandeld, doch kalm weg, volgens art. 15., gebracht zijn onder die klassen van personen waarvoor de vergoeding der verblijfkosten te hoog wordt geacht.

Wat voor die in het oog vallende uitzondering de redenen kunnen geweest zijn, weet ik niet, doch wèl is mij bekend dat, behalve de in art. 24 van het Koninklijk besluit genoemde 16 soorten van ambtenaren, verder slechts om zéér bijzondere redenen, die uitzondering is gemaakt, of wel volgens art. 23 afkoop of abonnement is gegeven.

Zoo b.v. aan commiezen, belast met het toezicht op zout- en beetwortelsuikerfabrieken, omdat het verblijf van dien aard is dat zij zich tijdelijk ter plaatse kunnen vestigen, meest ongehuwd zijn en op andere wijze, naar vaste regelen, voldoende worden schadeloos gesteld.

Den ambtenaren der directe belastingen en van het kadaster is na 2 jaar reizen volgens tarief, bij Koninklijk besluit van 9 Maart 1885 no. 6, abonnement gegeven, wat, naar ik vernam, hun niet ten schade was.

Aan het departement van Waterstaat Handel en Nijverheid, met ruim 9000 ambtenaren, werden voor de verblijfkosten alléén buiten het tarief gesteld de tijdelijke of buitengewone opzichters van den waterstaat, die veelal belast zijn met werkzaamheden waardoor zij wel 20 dagen en meer per maand op ongeveer dezelfde plaats

Digitized by Google

werkzaam zijn en dus gemakkelijk huisvesting kunnen vinden.

De daarvoor in de plaats gestelde vergoeding schijnt aan billijke eischen te voldoen en is wederom aan bepaalde regels gebonden.

De landmeters van het kadaster echter werden ongeveer een jaar na het in werking treden van het Koninklijk besluit voor het tarief, bij circulaire d.d. 23 Februari 1885, (collegiaal genoemd de broodcirculaire) in kennis gesteld met eenige voorschriften en terechtwijzigingen betrekkelijk reizen en verblijven, zonder tarief, noch abonnement of daarvoor in de plaats gestelde billijke regelen.

Het ligt niet in mijne bedoeling deze circulaire, als behoorende tot den inwendigen dienst van ons vak in bijzonderheden te behandelen.

De indruk dien zij op de collega's in den lande gemaakt heeft, was van dien aard dat ik het niet wenschelijk acht daarover thans nog te spreken.

De steller van het stuk zal later hebben moeten inzien dat de leidende gedachten er van nu juist niet zullen medegewerkt hebben om het corps landmeters van het kadaster te verheffen, hoewel ik zooals ik reeds deed uitkomen, niet kan afkeuren den geest van eenvoud die daarin doorstraalt.

Of de belangen van den dienst door al die uitgewerkte aanduidingen zijn gebaat geworden, betwijfel ik echter zéér en ik wensch van ganscher harte dat wij verder voor dergelijke krasse stukken gespaard mogen blijven, te meer nog, daar het gebleken is dat de laakbare tekortkomingen van enkelen óók gewroken zijn aan velen wien lof niet werd onthouden.

Toch heb ik opgemerkt dat vele daarin uitgedrukte denkbeelden sedert geheel zijn losgelaten en het reizen den landmeters niet zoo bitter meer gemaakt wordt als weleer.

Reeds sedert lang toch wordt ook eenige vergoeding toegekend voor bijzondere slijtage aan kleeding wat aan het slot der bedoelde circulaire werd afgekeurd.

Zooals den collega's wel bekend is, ben ik geplaatst aan een kantoor waar de gemeenten niet ver uit elkander zijn gelegen en veel van het werk te velde wordt ingenomen door de opnemingen in de residentie zelf.

Ik maak natuurlijk kleine reizen, meestal per stoomtram, en kan haast zonder uitzondering des avonds weder tehuis zijn.

Digitized by Google

Mijne persoonlijke ondervindingen strekken zich daarbij niet veel verder uit dan tot het kantoor den Haag, en ik zal dan ook bijzondere mededeelingen omtrent de groote kantoren voor het debat bewaren.

Over 10 jaar genomen maakte ik persoonlijk gemiddeld ruim 50 velddagen per jaar, waarvan gemiddeld 27 *in* en 23 *buiten* de stad.

In de buitengemeenten werd eene uitgave van gemiddeld *f* 0,85 per dag voor de verblijfkosten goedgekeurd en ik ontving alzoo 23 × *f* 0,85 = *f* 19,55 en 50 × *f* 0,50 voor slijtage = *f* 25, alzoo te zamen *f* 44,55.

Volgens het tarief zou ik genoten hebben 23 × *f* 3,00 = *f* 69.00.

Ik kan u echter wel mededeelen dat het z.g. voordeel van ongeveer *f* 25, voor een groot deel verbruikt wordt aan uitgaven voor trams en kleine verteringen, die ik in de 27 velddagen in de stad heb te maken en die ik er thans zelf moet bijleggen.

Waar het voordeel in de groote steden dus zoowat tot nul gereduceerd wordt, zal het geval veel gunstiger zijn voor die kantoren waar groote en vermoeiende reizen, veelal te voet, moeten gemaakt worden en eenige dagen achtereen in de gemeenten verblijf moet worden gehouden; dáár in de allereerste plaats zou dus het tarief van het Koninklijk besluit behooren te worden toegepast.

Indien al, dan kan er zeker geen enkel eenigszins houdbaar argument voor worden aangevoerd om aan ambtenaren, die op den dag zwaren en inspannenden arbeid naar lichaam en geest hebben te volbrengen, daarvoor aan verblijfkosten *minder* te vergoeden dan aan andere met hen gelijkgestelde ambtenaren, waarvan de meeste op hunne reisdagen minder ingespannen werk hebben te verrichten.

Aan de landmeters van het kadaster, voor den velddienst werkzaam, is toch, om aan de gevolgen van den zwaarderen dienst eenigszins te gemoet te komen, de gelegenheid opengesteld om 10 jaar eerder den dienst met pensioen te verlaten dan vele andere ambtenaren.

En het licht toch wel voor de hand, voor hen die maar eenigszins met de werkzaamheden van een landmeter te velde bekend zijn, dat b.v. met de vermoeienissen van een landmeter niet zijn te vergelijken die van een inspecteur der registratie op zijn inspectie-reis; om ter vergelijking maar eens een ambtenaar uit dezelfde klasse van het tarief van reis- en verblijfkosten te noemen.

Digitized by Google

De landmeter toch brengt meermalen onder zeer ongunstige weersgesteldheid den geheelen dag met inspanning van lichaam en geest in de open lucht door, terwijl de inspecteur zoowat den ganschen dag kantoorwerk heeft te verrichten.

Ik meen thans te mogen resumeeren.

Ik heb u trachten aan te toonen dat van de ruim 12500 ambtenaren, ressorteerende onder de departementen van Financiën en Waterstaat, alléén de landmeters van het kadaster met eenige belasting-ambtenaren en buitengewone-opzichters *buiten* het tarief om worden behandeld.

De regelen daarvoor vastgesteld, blijken voor de ambtenaren van de belastingen en de opzichters doeltreffend te zijn, doch de wijze waarop de zaak bij de landmeters is ingericht, voldoet niet aan billijke eischen en het komt mij dan ook voor, dat eerst dàn eene afdoende oplossing zal worden verkregen, wanneer zij volgens tarief zullen worden behandeld.

En waar ik vermeen dat in die richting de oplossing is gelegen, doe ik dat in de overtuiging dat het verblijven volgens tarief *voldoende* en *geregeld* is en dat het verblijf op de wijze als thans voor de landmeters nog in gebruik is, *niet* aan billijke eischen voldoet en geheel *onvoldoende* geregeld is te achten. Het maakt, zoo oppervlakkig beschouwd, wel een goeden indruk dat den ambtenaar vergoed zal worden wat hij ten dienste van den Staat uitgeeft en het heeft zelfs den schijn, alsof eene dergelijke regeling bij gunstige uitzondering voor de landmeters, met hunne zware velddagen, moet gemaakt zijn.

Ja Mijne heeren, dat kon zoo zijn, doch het is helaas geheel anders.

Onder den drang van de eerder genoemde circulaire zijn de kosten van de dienstreizen geweldig *gedrukt* en was het onzen chefs slechts gegeven daarin eenige verandering te bewerken voor de z.g. slijtage en het vervoer per rijtuig.

Het is, naar ik vermeen, zelfs voorgekomen dat nog uitgaven werden geschrapt of verminderd, en zoo geraakte men, al dringende, van zelf tot cijfers voor verblijfkosten, die, vergeleken met die van het tarief uit het Koninklijk besluit, wel niets meer gelijken en een vreemd licht doen vallen op de met zorg gerangschikte ambten en de daarvoor gekozen tarieven van verblijfkosten.

Digitized by Google

Het is niet mijn plan om te veel in bijzonderheden te treden, doch ik kan met genoegen constateeren dat *mijn* chef nimmer moeilijkheden voor de reis- en verblijfkosten heeft opgeworpen, — eerder het tegendeel.

Van andere kantoren kan zulks misschien niet eens gezegd worden en wordt het geval dus ongunstiger.

Toch is in Den Haag ook eene gedeclareerde uitgave van *f* 1,00 per dag aan verblijfkosten niet altijd onbesproken gebleven en kan die dan ook gemiddeld wel op *f* 0,85 worden gesteld.

Wanneer men dit bedrag vermeerdert met *f* 0,50 voor slijtage en stelt op *f* 1,35, dan komt men tot de ontdekking dat een bode aan 's Ministers departement, reizende in de 5e klasse van het tarief, er op reis beter aan toe is dan een landmeter voor den velddienst.

En nu terugkomende op mijne beschouwingen in den aanvang dezer inleiding gegeven, waar ik sprak over eenvoud en zuinigheid, kan ik bezwaarlijk medegaan met eene overdrijving die leiden moet tot eene gedwongen bekrompenheid, die zéér speciaal op de landmeters van het kadaster wordt toegepast.

De klassificeering volgens het Koninklijk besluit is goed òf ze is het niet, en zoo ze het niet is, dan dient zij *gewijzigd*.

Voor ik over verblijfkosten besluit, wensch ik nog even aan te stippen dat ik met allen ernst heb nagedacht over de gronden die tot eene uitzondering voor de landmeters hebben kunnen leiden, en dat ik vermeen te mogen aannemen dat die gronden er *niet zijn* en slechts de regels zijn aangehouden, die ook vóór het in werking treden van het Koninklijk besluit geldende waren.

Ik kom te eer tot die conclusie, daar wij vroeger evenmin naar het Koninklijk besluit van 15 December 1849 No. 62 werden behandeld.

Een te groot aantal reisdagen kan onmogelijk een afdoend argument zijn geweest, te meer nog daar andere ambtenaren, b.v. ijkers, ongeveer evenveel dagen op reis vertoevende als de landmeters, naar tarief worden vergoed; ja zelfs hunne knechts.

De bewering dat de vergoeding naar het tarief te hoog zou zijn, kan na al het reeds aangevoerde, voor den landmeter niet gelden.

Digitized by Google

Eene toepassing van straf voor de overdrijving van enkelen, ook op onschuldigen, kan ik niet aannemen.

Er blijft mij dan ook niet anders over dan te gelooven dat de Regeering de billijkheid van het tarief *ook* voor ons zal moeten erkennen en ons niet verder en niet langer zal behandelen op een andere wijze dan oorspronkelijk in de bedoeling van de ontwerpers van het tarief moet hebben gelegen, en ons niet zal afzonderen van de plaats, die ons Koninklijk werd aangewezen.

In de hoop iets te hebben bijgedragen tot dat doel, stap ik van reizen en verblijven àf en òver naar de verschaffing van meet- en andere benoodigdheden door den Staat.

Mijne heeren, ik beschouw het bestaan van dien eigenaardigen toestand bij ons vak, waar wij verplicht zijn zelf zoowat voor alle, zelfs kostbare benoodigdheden, te zorgen, evenals onze minuutplans, als overblijfsels uit de kadastrale oudheid en met de zaak van de verblijfkosten tot heden maar op den ouden voet behouden.

Het geval is alweder even vreemd als het vorige; wij maken alleen nu nog deze uitzondering méér dat wij onder alle ambtenaren in het geheele Rijk, hierin *geheel alléén* staan.

Het geeft heusch een gevoel van verlatenheid wanneer men ontdekt dat aan eenzelfde departement voor de ambtenaren van de belastingen op dat punt zoo goed wordt gezorgd, zoodat het een lieve lust is om te zien, hoe bij resolutie van 21 Mei 1873 no. 2, die zaak voor hen afdoende is geregeld.

In 24 artikelen is op 1 Juni 1873 daaromtrent eene instructie in werking getreden, die besloten wordt met eene uitvoerige lijst van wel 35 soorten van werktuigen, die de ambtenaren bij de uitvoering hunner werkzaamheden behoeven en die hun alle door het Rijk worden verschaft; zelfs voor onderhoud en vervanging bij teniet gaan of verlies zijn bepalingen getroffen, zoodat ieder weet waar hij zich aan heeft te houden.

Zeer matig gesteld vermeen ik dat een landmeter toch minstens *f* 100 noodig heeft voor de aanschaffing van de aller noodzakelijkste meet- en teeken-instrumenten, waaronder ik dan natuurlijk niet reken een min of meer kostbaar hoekmeet-instrument, metalen liniaal en planimeter.

Digitized by Google

Onder hetgeen wij bepaald noodig hebben, reken ik te behooren:
1 stalen meetband van 10 Mr. met pinnen,
1 ketting van 10 Mr. met pinnen,
1 stalen zaklint van 10 Mr.,
12 gekleurde baken met ijzeren punten,
1 prisma,
1 transformateur,
2 passers,
2 trekpennen,
2 schalen,
1 logarithmen tafel,
driehoeken, biseauschalen, loup, penseelen, verfsoorten enz.

De uitgaven daarvoor worden thans van den landmeter zelf geëischt, terwijl anderen ambtenaren, zooals den zooeven genoemden belasting-ambtenaren alsmede ijkers, ingenieurs en opzichters van den waterstaat, de werktuigen kosteloos worden verstrekt en het onderhoud vergoed; de kleine kantoorbehoeften worden den landmeters evenmin verstrekt of vergoed, zoodat zij ook in dit geval weder in de uitzondering zijn.

Eene oplossing daarvan kan dan ook niet uitblijven, en het komt mij voor dat aan iedere landmeter bij het in functie treden een volledig stel werktuigen door het Rijk moest verstrekt worden en jaarlijks een som moest worden toegekend voor het aanschaffen van kleine kantoorbenoodigdheden en herstel of instandhouding der verstrekte artikelen.

De kostbaarder instrumenten voor hoekmeting, aanleg van bladen enz., zouden, evenals thans reeds plaats heeft, aan de bureaux van de Ingenieurs-Verificateur kunnen berusten.

Een, of voor groote kantoren, 2 planimeters zouden per kantoor kunnen worden verstrekt.

Een som van b.v. *f* 25 per jaar voor aanschaffing van kleine instrumenten en voor onderhoud komt mij billijk voor, mits bij groote reparaties, of verlies der werktuigen, buiten den schuld van den landmeter, de kosten worden gedragen door het Rijk.

Eene geldelijke tegemoetkoming aan de bestaande ambtenaren, die reeds in het bezit zijn van deugdelijk bevonden werktuigen, kan dan natuurlijk niet uitblijven.

Digitized by Google

Met eene dergelijke regeling is tevens te bereiken dat alle landmeters met vooraf beproefde instrumenten van dezelfde en de beste soorten werken en dat zij goed in stand worden gehouden, wat voor het werk zelf van het grootste belang is.

Geregelde verificatie der instrumenten kon plaats hebben door eene jaarlijksche opzending naar het station voor onderzoek te Delft, waardoor almede ten nutte van het werk zou worden gehandeld.

Over dit punt zal ik niet verder uitwijden, doch ik wensch nog even uw aandacht te vestigen op een zaak, die in nauw verband staat met al het voorafgaande, namelijk de belooning der kettingslepers en de wijze waarop zij in sommige gevallen moeten verblijven.

Het komt mij voor dat het een eerste vereischte is voor het leveren van degelijk werk, dat men goede hulp heeft en dat laat met de tegenwoordige kettingslepers dikwijls veel te wenschen over, ook al omdat de belooning van dien aard is dat men daarvoor geen groote eischen kan stellen.

Gemakkelijk schijnt mij de oplossing niet, doch het komt mij voor dat daarin ook eenige regeling moet getroffen worden en dat b.v. een minimum loon per uur zou kunnen worden vastgesteld.

Eenige verblijfkosten zouden in verband met de uren te velde doorgebracht, kunnen worden vergoed, waardoor het verkrijgen van beter hulp zou worden in de hand gewerkt.

De betaling en verantwoording daarvan door den landmeter zouden, op dezelfde wijze als thans plaats heeft, kunnen geschieden.

Dat er bij een ander dienstvak op dat punt is voorzien, bewijst de aanwezigheid van bedienden aan de ijkkantoren, waar ze den ijker bij het ruwe deel van het werk behulpzaam zijn; zij zijn in vasten dienst van den Staat, genieten eene bezoldiging van 7 à 10 gulden per week en reizen en verblijven naar het tarief der 5e klasse.

Het spreekt vanzelf dat ten aanzien van de behandeling, de promotie en de bezoldiging der verschillende categorieën van ambtenaren wel nimmer aan *alle* eischen zal kunnen worden voldaan.

Het volmaakte is, helaas! niet van deze wereld, maar al is de volmaaktheid niet te krijgen, daarom behoeft een ergerlijke ongelijkheid als thans bestaat, niet bestendigd te blijven.

Het is Staatsbelang, dat de ambtenaren, bij wier ambtsvervulling

Digitized by Google

en rechtsgevoel de ingezetenen zóó groot belang hebben, niet voortdurend in dat rechtsgevoel worden gekrenkt en zoo een prikkel krijgen om hun ambt zoo weinig ijverig mogelijk te vervullen.

In naam dus van het Staatsbelang meen ik dat wij verandering en verbetering mogen bepleiten.

Indien deze vergadering zich in dien geest uitspreekt, geloof ik dat reeds een eerste stap zal zijn gedaan in de gewenschte richting.

Moge het debat tot dien stap leiden.

J. C. VAN DER VEUR.

Debat.

Als de inleider het spreekgestoelte heeft verlaten, uit de Voorzitter een hartelijk woord van dank, voor de tactvolle wijze waarop hij de vergadering heeft rondgeleid op een terrein, zoo vol voetangels en klemmen en hij opent de gelegenheid tot debat. Melden zich aan de heeren Gombault, Boer, Barenbroek en de Vries.

De heer Gombault begint met den inleider hulde te brengen voor de wijze waarop door hem het onderwerp in kwestie is behandeld; zijnerzijds onderschrijft hij gaarne wat door den heer van der Veur is aangevoerd tegen het ongemotiveerde uitsluiten uit bestaande bepalingen van het corps landmeters van het kadaster en hij erkent dat de grieven, daardoor bij de landmeters opgewekt, recht van bestaan hebben, doch hij kan met de conclusie van den inleider niet meegaan. Aannemende de gestelde voorwaarden dat de ambtenaar behoort te zijn zuinig en eenvoudig, meent hij dat de vergoeding van reis- en verblijfkosten zoo behoort te zijn geregeld, dat de ambtenaar die in Staatsdienst reist, daaruit geen voordeel trekt, doch dat hij wordt schadeloos gesteld voor alle uitgaven die het noodzakelijk gevolg zijn van het reizen. Hij zou het dus wenschelijk achten, dat het thans bij de landmeters gebruikelijke stelsel, ontdaan van zijn schrielheid, werd toegepast op alle ambtenaren.

De heer Boer wil alleen den inleider een paar inlichtingen vragen.

Voor de rede van den inleider heeft hij allen lof, hij kan met den inhoud daarvan en met de conclusie dat het tarief ook op de

Digitized by Google

landmeters van het kadaster moet toegepast worden, geheel meegaan.

Hij meent evenwel van den inleider te hebben gehoord dat de resolutie, waarbij 't gebruik van rijtuigen den landmeters uiterst moeilijk is gemaakt, gewijzigd zou zijn. Hem is daarvan niets bekend en hij meende dat bijv. een verbod om een rijtuig te gebruiken ter besparing van tijd nog altijd bestaat. Hoezeer het de Regeering ernst was den landmeters het rijden voor Rijksdienst onmogelijk te maken is hem indertijd gebleken, toen hij bij zijn dienstwerk van rijtuig gebruik maakte en dit rechtvaardigde, door aantetoonen dat deze manier van reizen minder uitgaven vorderde, dan wanneer hij in dat geval had gebruik gemaakt van openbare vervoermiddelen. Hem was toen van hooger hand medegedeeld dat *ook besparing van kosten geen motief kon opleveren voor 't gebruik van rijtuigen.*

Het was hem niet gelukt de wijsheid of het staatsbelang te begrijpen in dergelijke aanschrijvingen gelegen. Men brengt er op die wijze de landmeters toe het gebruiken van rijtuigen te verzwijgen. Daar dergelijke voorschriften het opmaken van declaraties, waar op niet de waarheid of niet de geheele waarheid vermeld staat, bevorderen, werken wij *immoreel.*

Het denkbeeld van den heer van der Veur, om den landmeters van het kadaster van staatswege te voorzien van instrumenten enz., benoodigd voor de uitoefening van hun dienstwerk, heeft ook zijn volle sympathie. Hij meent dat de Regeering, door dit niet te doen, handelt pennywise and poundfoolish, omdat de nadeelen aan 't gebruik van onvoldoende instrumenten verbonden geheel ten laste komen van het werk. Hij gelooft echter niet dat de verificatie van de van Rijkswege te verstrekken instrumenten, zou behoeven te geschieden op de wijze als de inleider wenscht. De voornaamste bron van verschillen ligt niet in de toevallige maar in de regelmatige fouten, ontstaande vooral door de veranderlijkheid der gebezigde lengtematen. In ons land blijken de verschillen tusschen de berekende en gemeten lengte van denzelfden afstand, grooter te zijn dan elders. Dit komt wijl ten onzent het gebruik van meetkettingen nog te veel inheemsch is. Hij zou die willen vervangen zien door meetveeren en meetlatten en voor herhaalde contrôle van die lengtematen zou aan elke bewaring een standaardmaat moeten aanwezig zijn.

Digitized by Google

De heer Barenbroek begint met te verklaren dat het standpunt waarop hij ten aanzien van deze kwestie staat, hem het uiten van een oordeel niet gemakkelijk maakt. Toch meent hij te moeten opmerken, dat zijns inziens de inleider dwaalt, waar hij zegt dat uitgaven voor gebruik van trams, bij dienstwerk in groote steden niet wordt vergoed. In de divisie Amsterdam wordt van dat vervoermiddel gebruik gemaakt en de daarvoor gedeclareerde kosten worden steeds gerestitueerd. Ook meent hij, zijn de aanmerkingen gemaakt op arbeidsloonen voor hulp te velde niet zoo ernstig als de inleider heeft beweerd, want in zijn divisie wordt den arbeiders een behoorlijk loon betaald en door het Hoofdbestuur worden daartegen nimmer bedenkingen ingebracht.

Zijns inziens is het stelsel, vergoeding van werkelijk gedane uitgaven, zeer aannemelijk indien dit slechts met milde hand wordt in praktijk gebracht. Dat die vergoeding soms karig is ligt naar zijn meening ook gedeeltelijk aan de landmeters zelven. Immers in den laatsten tijd is het duidelijk dat de zuinigheidsvoorschriften niet meer zoo streng worden toegepast als vroeger; declareeren de landmeters de werkelijke uitgaven, die zij voor eene *behoorlijke* uitoefening van hun dienstwerk moeten doen, dan zullen die uitgaven ongetwijfeld alle worden vergoed.

De heer de Vries stelt voorop dat het niet zijn bedoeling is eenig punt van de inleiding te weerleggen, alleen wil hij daaraan een paar opmerkingen toevoegen. Wanneer men de twee besproken stelsels van vergoeding wegens voor dienstreizen gemaakte kosten vergelijkt, dan zou men allicht geneigd zijn de vergoeding van de werkelijk gedane uitgaven het meest billijk te achten. Hij kan zich dan ook voorstellen dat de regeering deze methode geenszins over het hoofd zal gezien hebben, toen het bestaande tarief ontworpen werd. Er moeten wel overwegende bezwaren geweest zijn waarom dat systeem niet is aangenomen. Zoo springt al dadelijk in het oog, dat het een groote ongelijkheid zou veroorzaken, omdat de eene mensch meer noodig heeft dan de andere. Wordt dit stelsel in praktijk gebracht op de bij het kadaster gebruikelijke wijze, dat uitgaven, die door 't Hoofdbestuur als te hoog worden aangezien, zonder vorm van proces worden verminderd, dan plaatst men den ambtenaar, zoo als spreker eens een zijner ambtgenooten

Digitized by Google

hoorde zeggen, tusschen zijn beurs en zijn geweten. Hij ziet niet in waarom alleen de landmeters in die moeilijkheid moeten gebracht worden. Uit een oogpunt van rechtvaardigheid, acht hij het noodig dat ook de ambtenaren van het kadaster, naar de bepalingen van het tarief worden schadeloos gesteld.

Omtrent het door den inleider besproken punt, de aankoop van dienstbenoodigheden voor eigen rekening van de landmeters, wil hij er op wijzen dat dit leidt tot een zeer eigenaardigen toestand. Moge het bedrag daarvoor jaarlijks benoodigd, niet hoog zijn, op het tractement van den landmeter wordt die uitgave wel degelijk gevoeld en dewijl men nu meer papier, teeken- en schrijfbehoeften noodig heeft, naarmate men meer werk aflevert, zoo volgt uit een en ander dat het inkomen van den landmeter vermindert, als hij harder werkt. In zekeren zin zou men dus kunnen zeggen, dat bij het kadaster 't inkomen omgekeerd evenredigd is aan den ijver. Wegneming ook van dezen misstand acht hij een dringenden eisch.

De heer Van der Veur beantwoordt de sprekers, zoover deze met hem van meening verschillen en hij merkt op dat het stelsel wat de heer Gombault wenscht hem zeker het meest toelacht, doch hij vreest dat dit — zooals ook reeds is opgemerkt — tot ongelijkheid aanleiding zou geven en het thans te ingrijpende veranderingen voor de overige ambtenaren zou veroorzaken. Dat, zooals de heer Boer van hem meent gehoord te hebben, het verbod van gebruik van rijtuigen zou zijn ingetrokken, is ook hem niet bekend, hij heeft alleen maar de onderstelling gemaakt dat het reizen per rijtuig in den laatsten tijd stilzwijgend werd toegestaan als zulks noodig is. Op grond der mededeelingen van den heer Barenbroek constateert hij met genoegen dat voor Amsterdam het gebruik maken van trams goedgevonden wordt, het feit was hem niet bekend, doch hij meent dat de 7e divisie dan in dezen een gunstige uitzondering maakt.

Na de vraag van den voorzitter geven zich thans als sprekers op de heeren Meijer, Gombault, Colpa en Hoffmann.

De heer Meijer heeft bemerkt dat luchtig is heen geloopen over het te betalen arbeidsloon voor hulp te velde (kettingtrekkers); alleen is aangevoerd dat dit onderdeel van de kwestie moeilijk is op te lossen. Hij erkent zulks, doch gelooft niet dat in de

Digitized by Google

moeilijkheden een motief kan gelegen zijn om over dit punt heen te stappen. Hij acht in vele gevallen een goede oplossing mogelijk. Aan de groote kantoren zijn altijd verscheiden landmeters met terreinwerk belast. Ieder hunner weet vrij nauwkeurig, hoeveel dagen hij gemiddeld jaarlijks te velde werkzaam is. Met deze gegevens kon, in vele standplaatsen, aan een of meer bepaalde personen, van staatswege een minimum loon worden verzekerd. De landmeters zouden zich dan, onder goedkeuring van den Ingenieur-Verificateur, hebben te verstaan omtrent de regeling van hunne terreinwerkzaamheden. Op deze wijze zou men steeds van goed geoefend personeel verzekerd zijn en over het loon konden geen moeilijkheden meer ontstaan.

Naar aanleiding van 't geen de heer Barenbroek heeft gezegd, dat namelijk de landmeters niet meer bevreesd behoeven te zijn, dat de werkelijk gedane uitgaven hun niet zouden worden vergoed, geeft hij als zijn meening te kennen, dat de landmeters, door de aanmerkingen en besnoeiïngen, zoo goed als niets meer durven uitgeven, zoodat zij zich liever op allerlei manieren zien te behelpen, dan zich bloot te stellen aan finantiëele schade. Met een voorbeeld uit eigen ervaring toont hij aan, dat het nadeel, geleden op geheel te goeder trouw gedane uitgaven bij dienstreizen, beteekenend kan zijn. De verzekering, dat in de divisie Amsterdam, geen kortingen op gedane uitgaven meer plaats hebben, verliest zijns inziens dan ook veel in waarde, nu die uitgaven, reeds sedert jaren, van hoogerhand, tot een minimum worden beperkt.

Voorts merkt hij op dat de landmeter die op een velddag, na etenstijd terugkeert — 't geen op vele plaatsen waar het middagmaal vroeg wordt gehouden *altijd* en op andere plaatsen *dikwijls* zal voorkomen — voor de keuze staat, òf zich zijn maaltijd te ontzeggen, òf den regel in zijn gezin te verstoren.

Hij is dan ook ten volle overtuigd dat het tarief van het Koninklijk Besluit van 1884, zonder uitzonderings bepalingen, behoort toegepast te worden.

De heer Colpa acht, behalve om de reeds genoemde redenen, declaratie van de werkelijk gedane uitgaven minder goed mogelijk, omdat men op reis altijd kleinere of grootere uitgaven doet waartoe men strikt genomen niet verplicht zou zijn. Consciencieuze opgave

Digitized by Google

van de noodzakelijke uitgaven, zou dus altijd een schadepostje opleveren voor de ambtenaren. Juist met het oog daarop hebben de bestaande tarieven, die in 't algemeen te hoog schijnen, reden van bestaan.

Het door den inleider uitgesproken denkbeeld, om de van Rijkswege te verstrekken instrumenten jaarlijks ter verificatie op te zenden naar Delft, heeft niet onverdeeld zijn sympathie. Afgescheiden van de vraag of men in Delft bizonder op dergelijke vermeerdering van werk zou gesteld zijn, gelooft hij dat deze maatregel niet noodig is, omdat aan de instrumenten voor kadastrale metingen geen eischen van nauwkeurigheid gesteld kunnen worden, die een geregeld onderzoek aan een speciale inrichting zouden vorderen.

Hij zou er zich mee kunnen vereenigen indien alleen de nieuw aan te koopen instrumenten in Delft werden onderzocht, de verificatiën zouden evenwel aan de landmeters zelven moeten overgelaten worden. Te eerder zou dit kunnen geschieden omdat bij een goede methode van meten, constante fouten van de gebezigde lengtematen op de nauwkeurigheid van het werk niet van invloed kunnen zijn.

De heer Hoffmann constateert dat de heer Meijer reeds onder woorden heeft gebracht wat hij meende te zeggen en hij ziet dus van het woord af.

Nog vraagt de heer Vierkant het woord. Slechts schoorvoetend, uit vrees dat eene afwijking van den aangenomen regel meerdere ongerechtigheden zal tengevolge hebben, wordt hem dit door den voorzitter verleend, waarop de heer Vierkant in 't midden brengt, dat al de sprekers tot nu toe reiskosten en verblijfkosten in een adem hebben genoemd. Naar zijn opvatting is dit onjuist. Het koninklijk besluit van 1884 laat wel toe dat afwijkende bepalingen worden getroffen ter zake van aan sommige ambtenaren toe te kennen verblijfkosten, doch van de in dat besluit genoemde reiskosten mag niet worden afgeweken. Hij meent dus dat de landmeters hunne rechten op de bij K. B. bepaalde reiskosten moeten doen gelden.

Reeds maakt een der aanwezigen zich gereed, den heer Vierkant opmerkzaam te maken op het K. B. waarbij voor de landmeters van het kadaster het K. B. van 1884 buiten werking is gesteld,

Digitized by Google

als de voorzitter opmerkt dat zijn vrees reeds staat bewaarheid te worden. De gestelde maatregel van orde blijkt intusschen zoo goed in den smaak te zijn gevallen, dat het dartele schaap door zijn buren attent wordt gemaakt op het verbod den dam te overschrijden.

De heer van der Veur stelt nu de volgende motie:

„De vergadering, gehoord den inleider, gehoord de discussiën, van oordeel dat de vergoeding voor reis- en verblijfkosten der landmeters van het kadaster, zooals zij thans geregeld is, niet is in het belang van den dienst; van oordeel dat den landmeters geen uitgaven behooren te worden opgelegd welke in andere takken van staatsdienst worden vergoed door den Staat;

„draagt het bestuur op zich tot den Minister van Financiën te wenden met verzoek dat in de geldende regeling zoodanige veranderingen worden gebracht, dat aan de billijke wenschen der landmeters ten aanzien van vergoeding voor reis- en verblijfkosten en van aankoop en onderhoud van instrumenten, kantoor- en teekenbehoeften, wordt gehoor gegeven."

Naar aanleiding van deze motie wordt het woord gevraagd door de heeren Barenbroek, Griffijn, Meijer, W. J. de Haan en Vierkant.

De heer Barenbroek zegt dat de motie in den gestelden vorm, niet door hem kan worden aangenomen. De uitdrukking dat de tegenwoordige regeling niet in het belang van den dienst is, acht hij niet bewijsbaar, hij meent dat deze dan ook zeer goed uit de motie kan worden gelicht, omdat zij tot de conclusie niet afdoet en zij bij degenen die verbetering in den huidigen toestand kunnen aanbrengen, slechts ontstemming zal verwekken. Wordt deze zinsnede in den door hem bedoelden zin gewijzigd, dan zal hij gaarne zijn stem aan de motie schenken.

De heer Griffijn is van oordeel dat de uitdrukking: „billijke wenschen", te vaag is en dat die wenschen in de motie behooren te worden neergelegd.

De heer Meijer sluit zich bij het gevoelen van den vorigen spreker aan, ook naar zijn opvatting dienen de wenschen te worden omschreven. In strijd met de woorden van den heer Barenbroek acht hij de uitdrukking: „Niet is in het belang van den dienst" geheel juist en wel degelijk bewijsbaar. Onder

Digitized by Google

reis- en verblijfkosten van de landmeters van het kadaster toch, zijn altijd de arbeidsloonen, die zij aan kettingslepers betalen, begrepen. Daargelaten nu de vraag, of de regeling der vergoeding van reis- en verblijfkosten in engeren zin, al dan niet deprimeerend heeft gewerkt op de ambitie der landmeters, dat sober betaalde, daardoor soms onvoldoende, hulp bij het terreinwerk, tegen het belang van den dienst is, zal naar zijn gevoelen wel door niemand worden ontkend.

Spreker geeft als zijn meening te kennen, dat de Ingenieurs-Verificateur, naar billijkheid geen hooge eischen kunnen stellen ten opzichte der nauwkeurigheid van een lengte-meting, wijl deze bijna uitsluitend afhangt van de geschiktheid der arbeiders en deze eigenschap kan men zeker niet verwachten van de toevallig voorhanden werkkrachten, waarmee de landmeter zijn werk gewoonlijk moet verrichten.

De heer W. J. de Haan verklaart zich in alle opzichten homogeen met den inleider en hij zal daarom ook voor de motie stemmen. Toch wil hij in overweging geven het nemen van een beslissing voorloopig uit te stellen. Het wil hem beter voorkomen, met het indienen van nieuwe verzoeken aan den Minister van Financiën te wachten, tot omtrent loopende zaken, als b.v. de regeling der tractementen, een beslissing zal zijn genomen.

De heer Vierkant ziet van het woord af, omdat hij dezelfde opmerking had willen maken als de heer de Haan.

De heer Boer kan met de bedenkingen van de vorige sprekers meegaan en in verband met de uitingen van den heer de Haan, stelt hij voor thans aan het bestuur de redactie van een motie op te dragen, die aansluit aan de hier gehouden besprekingen en waarin de wenschen der ambtenaren duidelijk zijn geformuleerd, en om die motie in de eerstkomende algemeene vergadering in behandeling te brengen.

Eenstemmig wordt dit voorstel aangenomen en de debatten over het onderwerp worden gesloten.

De Secretaris.
E. R. DE VRIES.

Digitized by Google

Beschouwingen over het tot nog toe, bij de aanstelling van teekenaars bij het kadaster, door de Regeering gevolgde stelsel. [1])

De inleider de heer Hoffmann begint met de mededeeling dat een bij hem ingekomen brief van het bestuur der Vereeniging van teekenaars van het kadaster zoozeer van belangstelling in het te behandelen onderwerp deed blijken, dat het bestuur daarin aanleiding vond, den Voorzitter en den Secretaris van genoemde vereeniging tot het bijwonen van de te houden voordracht en de besprekingen uit te noodigen. Hij vertrouwt dat deze handeling van het bestuur de goedkeuring der vergadering zal wegdragen en hij vraagt verlof dien heeren tevens, zoo zij zulks verlangen, het recht van debat toe te kennen. Als de vergadering duidelijk heeft doen blijken met deze schikkingen in te stemmen, worden door hem de heeren Tinkelenberg, Voorzitter en van Erkel Secretaris der vereeniging van teekenaars van het kadaster, den leden voorgesteld, waarna hij de volgende rede houdt.

Onder de tijdelijk in Staatsdienst werkzaam gestelde ambtenaren behoorden tot op den 1^{en} Mei 1891 de teekenaars bij het kadaster.

Met ingang van dien datum werden zij onder het vaste personeel van den kadastralen dienst opgenomen, tengevolge van het Kon. Besl. van 4 April 1891 n°. 15.

In verband met hunne werkzaamstelling worden zij onderscheiden in twee groepen; in teekenaars werkzaam bij het kadaster, Besl. v. d. M. v. F. dd. 12 Mei 1891, en in teekenaars werkzaam bij de Domeinen, Besl. v. d. M. v. F. d.d. 29 Juni 1891.

De teekenaars bij het kadaster, 50 in aantal, werden aanvankelijk

---

[1]) Voordracht gehouden op de algemeene vergadering der Vereen. v. K. en L. dd. 7 Nov. 1898 te Amsterdam.

Digitized by Google

verdeeld in teekenaars 1e, 2e en 3e klasse; bij het Kon. Besl. van 11 Maart 1898 no. 2 werd deze verdeeling opgeheven, om plaats te maken voor eene in ieder opzicht billijker, ofschoon nog veel te wenschen overlatende, rangregeling naar dienstjaren.

De candidaat-teekenaar behoeft, om tot teekenaar te worden benoemd, aan geenerlei eischen in een examen programma omschreven te voldoen.

Zoo was het eertijds; zoo is het thans nog! Hoe ontstond dan wel deze categorie van ambtenaren?

Bij de beantwoording dezer vraag is weer een splitsing in groepen mogelijk.

Bij zijn opkomst was het corps klein, groeide het op uit personen die door wijziging, omstreeks 1874, der bepalingen betrekkelijk de aanstelling van adspirant-landmeters, de hoop moesten opgeven, zich eenmaal tot landmeters te zien benoemd; van kweekeling bij het kadaster werden zij teekenaar.

Deze oude garde verdient met eere te worden vermeld: wie het gegeven was met hen te arbeiden, herinnert zich zonder twijfel de uitstekende diensten, welke zij in staat waren, en ook niet nalieten, te bewijzen.

Langzamerhand vonden zij meerendeels een onderkomen bij den finantieel voor hen voordeeliger dienst der domeinen.

Een tweede groote groep dankt zijn wording aan de herziening van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen.

Onder den invloed der wet van den 25en April 1879 Staatsblad no. 89 ontstond op een gegeven oogenblik, plotseling, een reusachtige vraag naar menschelijk teekenmateriaal.

Met meer goeden wil dan overleg werd in de behoefte voorzien, voor het oog schoone of zelfs maar behagelijke kopieën der kadastrale kaarten werden niet verlangd, als gevolg van zoo gering een eisch werd menigeen te werk gesteld, die ternauwernood een trekpen kon vasthouden, laat staan er gebruik van maken.

Het aanbod van arbeidskrachten overtrof ver de vraag, wat niet behoeft te verwonderen, want in die dagen waren de verdiensten van een teekenaar fabelachtig; onverklaarbaar zal het wel altijd blijven dat men destijds bij de aanstelling van het personeel niet kieskeuriger te werk ging.

Digitized by Google

Deze geheel eenige toestand was van korten duur, met het dalen der verdiensten namen de tijdelijk aangestelden, die elders beter terecht konden, hun afscheid.

Het waren niet de beste elementen die bleven.

Een derde en laatste groep vormde zich meer geleidelijk, onder hen komen voor adspirant-landmeters welke hun doel niet bereikten, klerken bij het kadaster en voorts personen, welke het teekenen liefhadden om de kunst zelf.

Zij ontvingen hunne aanstelling meestal van den Ingenieur-Verificateur van het kadaster, in wiens divisie zij werkzaam zouden zijn.

Dat onder deze omstandigheden een keurcorps zich zou hebben ontwikkeld zal wel niemand gelooven, de groote, bijna aan lichtvaardigheid grenzende gemakkelijkheid waarmede benoemingen werden uitgereikt, had tengevolge, dat het algemeen peil van ontwikkeling van het korps daalde beneden de eischen, te stellen aan een onderdeel van het kadastrale personeel, dat zeer zeker te eeniger tijd geroepen zal worden belangrijker diensten te bewijzen dan tot nog toe het geval was.

De tegenwoordige diensten dezer ambtenaren komen bijna uitsluitend neer op het verrichten van kopiewerk, van die taak kwijten zij zich zoo goed mogelijk, zij zijn echter veelal in botsing met de kadastrale aesthetiek, en toonen onophoudelijk zelfs niet geschikt te zijn voor in dit opzicht zelfstandig optreden.

Deze uitspraak lijkt in genen deele op een lofzang, zij is evenwel ook niet bedoeld als een verwijt, veelmeer stellen we er, in algemeenen zin, een feit door vast

Wie dagelijks voor een teekentafel staat is daarom nog geen teekenaar!

Een deel van een geheel kan niet worden behandeld zonder ook het geheel in de beschouwingen te betrekken, wil men althans de gelegenheid openen tot het aangeven der juiste verhouding, waarin het deel staat, of moet staan, tot het geheel.

De teekenaar bij het kadaster vormt een deel van het kadastrale personeel, waarvan de kern is: de landmeter van het kadaster; deze laatste is de voortbrengende kracht.

Wat door den landmeter in enkelvoud wordt voortgebracht,

Digitized by Google

wordt vermenigvuldigd door den teekenaar; gelijk we reeds opmerkten, bestaat hierin op het oogenblik hoofdzakelijk zijn dienstverrichting.

Deze verhouding van den teekenaar tot den landmeter is te eenvoudig, te onbeduidend en kan, bij de steeds klimmende eischen van den kadastralen dienst, op den duur onmogelijk worden gehandhaafd.

De teekenaar moet zich minstens ontwikkelen tot wat men in Duitschland noemt: „*ein guter Zeichner, zuverlässiger Kartierer und in Berechnungsarbeiten erfahrener Gehilfe.*"

Om zich echter tot dat standpunt op te werken ontbreekt aan de meeste bestaande ambtenaren de algemeene ontwikkeling hiertoe noodig.

Eenmaal tot die hoogte opgeklommen, kan de teekenaar zijn de zeer gewaardeerde hulp van den landmeter voor den gewonen velddienst, en van den landmeter belast met de vernieuwing van het kadaster, ja met de medewerking van dien aldus gevormden teekenaar kan deze vernieuwing goedkooper en ongelijk sneller plaats vinden dan thans.

De Nederlandsche Staat meent, behalve het korps teekenaars, voor de richtige uitoefening van den kadastralen dienst noodig te hebben: 190, zegge *één honderd en negentig landmeters.*

Een respektabel getal, wanneer men bedenkt, dat in vereeniging met een goed onderlegd en behoorlijk ontwikkeld, maar talrijker dan tegenwoordig, teekenaarspersoneel, ongeveer de helft voldoende zou wezen.

De tijd zal aanbreken waarop ook de Regeering zal inzien, dat een oordeelkundige verdeeling van den voorhanden arbeid tusschen de landmeters en de teekenaars aan alle betrokken partijen in hooge mate ten goede zal komen.

Tot zoo'n verdeeling van arbeid zal echter nimmer kunnen worden overgegaan, indien men blijft vasthouden aan de afkeurenswaardige wijze, waarop tot op heden het teekenaarspersoneel wordt gekweekt.

Wil het heden niet meer nog dan het reeds doet, aan de toekomst de handen binden, dan dient de tot nu toe bewandelde weg te worden verlaten; dan is het dringend noodig, ook bij het aanstellen van teekenaars, een onderzoek te doen plaats hebben naar de algemeene ontwikkeling der zich aanmeldende candidaten.

Digitized by Google

Bedoeld onderzoek behoort b.v. te omvatten: allereerst, praktische bedrevenheid in het kaarteeren, het teekenen en het beschrijven van kaarten en voorts, de reken-, stel- en meetkunde, de goniometrie en trigonometrie, de Nederlandsche, Fransche en Hoogduitsche taal.

Als grens van het weten kan worden aangenomen de ontwikkeling, waarover beschikt een leerling der H. B. S. met vijfjarigen cursus, die geschikt geoordeeld werd tot het volgen van het onderwijs, dat in de 4e klasse wordt gegeven.

Toegerust met deze voorbereidende kennis, zal de tot teekenaar benoemde jongeling een toekomst tegemoet gaan, waarin de verwachtingen, door hem als denkend wezen gekoesterd bij het aanvaarden van zijn werkkring, voor het meerendeel zich zullen verwezenlijken.

De toekomstige teekenaar zal zich mogen verheugen in een opgewekt intellectueel bestaan, gelukkig zal hij zich achten ontkomen te zijn aan het sufferige plantenleven van zijn hedendaagschen ambtgenoot.

Indien de denkbeelden in deze schets ontwikkeld werkelijkheid werden, zou daaruit van zelf voortvloeien dat het examen-programma voor boekhouder kwam te vervallen. (Art. 16 van het Kon. Besl. van 4 April 1891 No. 15.)

De teekenaar door ons geschetst zou allicht voor boekhouder geschikt zijn en indien niet, zouden enkele maanden praktijk hem hoogstwaarschijnlijk bruikbaar maken.

De werkkring van den tegenwoordigen teekenaar is voor de betrekking van boekhouder een volstrekt onvoldoende voorbereiding; de regeering schijnt daar echter anders over te denken, ja aan den teekenaar kent zij zelfs de voorkeur toe boven den klerk, die gedurende tien jaren, onmiddellijk aan het examen voorafgaande, aan een kantoor van de hypotheken en het kadaster bij de kadastrale boekhouding is werkzaam geweest. (Art. 15 van het Kon. Besl. van 4 April 1891 No. 15.)

Is het aanstellen van teekenaars tot boekhouders, tengevolge hunner onvoldoende voorbereiding, ongewenscht, ook uit een ander oogpunt verdient deze maatregel geen toejuiching.

Waar toch zal men heen met het groot aantal landmeters, dat

Digitized by Google

over 10 à 15 jaar, tengevolge van gevorderden leeftijd, tegelijk, weinig geschikt voor den velddienst meer zal zijn.

Wat zal men aanvangen, bij alle technische vakken doet zich dit verschijnsel voor, met die landmeters, welke ongeacht een voldoend afgelegd examen proefondervindelijk blijken geen geschiktheid voor den technischen dienst te bezitten.

En onze zieken, zij die op grond van een attest van hun huisdokter ongeschikt voor den velddienst worden verklaard, en op wie niet de verplichting rust, tenzij een moreele, zich bij herstel weer gezond te melden, [1]) waar moeten zij in het eind blijven. Die allen vonden eertijds een toevlucht bij den kantoordienst.

Nu moet al dat beschadigde materiaal naar het bureau van den Ingenieur-Verificatuur, waardoor de belangen van den dienst ten zeerste worden geschaad.

Het is alsof men bij de organisatie van den kadastralen dienst aan geen toekomst denkt.

Besluit na besluit, Koninklijk en Ministerieel, ziet het licht, klaarblijkelijk slechts om de zooeven uitgesproken opvatting te staven.

Het jongste Ministerieel besluit, 13 October 1898 afd. Reg. No. 5, „*Vereischten voor een benoeming tot teekenaar van het kadaster*," is weer een sterk sprekend voorbeeld.

Van aanhef en slot ontdaan werd het opgenomen in het Nieuws van den Dag van 20 October 1898 no. 8822, 1e blad, bldz. 3. [2])

---

[1]) Deze aangelegenheid schijnt bij alle burgerlijke dienstvakken gebrekkig te zijn geregeld.

Overal treft men zieken aan, die van minder goede standplaatsen geevacueerd worden naar betere, waar zij hun herstel denken te vinden.

Bij een technisch vak als het onze is het meer nog dan bij andere vakken wenschelijk, dat een *officiëel geneeskundig onderzoek* worde ingesteld met het doel, tijdelijk aan den velddienst onttrokken krachten, wanneer de ziektetoestand heeft opgehouden te bestaan, weder voor dien dienst beschikbaar te stellen.

[2]) Zie ook: „de Ingenieur," Orgaan der Vereeniging van burgerlijke Ingenieurs van 22 October 1898 no. 43 bl. 536, en vergelijk: programma van het examen voor adspirant-Opzichter bij den Dienst van Weg en Werken bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, bldz. 534.

Opmerking verdient het ook dat de gemeente Amsterdam, in hare

Digitized by Google

Eischen betrekkelijk algemeene ontwikkeling worden er niet in gesteld.

Het zwaartepunt van het stuk is gelegen in punt *d.*, handelende over eene, door een geneeskundige af te geven verklaring, hoofdzakelijk betrekking hebbende op den omvang van het gezichtsvermogen van den candidaat; na aandachtige lezing van punt *d.* komt men tot de slotsom, dat tamelijk omvangrijke oogheelkundige studiën aan het redigeeren moeten zijn voorafgegaan.

Het slot der Resolutie is te karakteristiek om het hier niet letterlijk mede te deelen; het luidt:

„Afschrift dezer te zenden aan al de Ingenieurs-Verificateur van „het kadaster, met verzoek:

„*a.* daarvan mededeeling te doen aan diegenen, welke zij „meenen, dat er belang bij kunnen hebben;

„*b.* de belanghebbenden, die zich daartoe aanmelden, in de gelegenheid te stellen aan hun bureau de proeven hunner bekwaam„heid in het teekenen te vervaardigen."

Uit een en ander leeren we, dat de aanstelling van teekenaars voorshands tamelijk wel berust op een onder-onsje tusschen een geneeskundige en een Ingenieur-Verificateur.

We wenschen het Ministrieel Besluit van 13 October 1898 Afd. Reg. no. 5 een kortstondig bestaan toe, en hopen bijgedragen te hebben tot het verschijnen van een nieuw besluit, waarin onze verlangens werkelijkheid worden; bovendien vertrouwen we, niet al te zeer in botsing te zijn gekomen met die eigenaardige groepsgewijze menschelijke uiting, welke bekend is onder den naam van Corpsgeest.

Debat.

Voor debat melden zich aan de heeren: Meijer, van der Veur en Boer.

---

oproeping voor personeel bij den dienst der Publieke Werken, voorkomende o.a. in het N. v. d. D. d.d. 7 Nov. 1898, 6e blad, bldz. 24, voor de betrekking van *teekenaar-klerk*, (bezoldiging *f* 500.— *f* 800,) den eisch stelt dat de candidaat in het bezit zal zijn van een diploma eind-examen H. B. School met 3 of 5-jarigen cursus of van een Ambachtschool of van het bewijs reeds met goed gevolg te zijn werkzaam geweest op het bureau van een ingenieur of architect.

Digitized by Google

De heer Meijer keurt met den inleider, den bestaanden toestand ten zeerste af, hij vindt het verkeerd dat aan jongelieden een vaste aanstelling als rijks-ambtenaar wordt uitgereikt, zonder dat nog gebleken is of zij bekwaam en geschikt zullen zijn voor den hun wachtenden werkkring. Hij gelooft echter niet, dat een examen naar louter theoretische kennis daarin veel verbetering zou brengen en daarom zou spreker de voorkeur schenken aan een regeling, die een voorafgaande practische opleiding bij een landmeter verplichtend stelde. Dan vraagt hij zich af, is het wel zoo noodig dat de teekenaars bekend zijn met gonio- en trigonometrie. Gaat men na welk keurig werk bij het kadaster in Indië geleverd is door de mantris, hoe die personen, zonder wetenschappelijke opleiding, met succes de diensten verrichten die men hier van een teekenaar zou wenschen, dan blijkt voldoende, welke goede resultaten een uitsluitend practische opleiding geven kan.

Nog wijst hij er op, dat de aangestelden onvoldoende geoefend zijn, voor de werkzaamheden ter vernieuwing van bijbladen is er voor hen niet den minsten prikkel bestaat, zich met dat gedeelte van den dienst vertrouwd te maken, daar meerdere of mindere geschiktheid geen invloed meer heeft op hunne periodieke, vooraf verzekerde tractementsverhoogingen.

De heer van der Veur was na het verschijnen der jongste resolutie, inzake de aanstelling van teekenaars, toevallig samen met eenige onderwijzers uit den Haag, bij die gelegenheid was een vergelijking gemaakt tusschen den loopbaan van een onderwijzer en van een teekenaar van het kadaster. Toen was er op gewezen dat een onderwijzer (met hoofdacte, doch geen hoofd der school) in den Haag gemiddeld *f* 870 inkomen geniet, terwijl een teekenaar, die zonder examen kan worden aangesteld, een inkomen geniet van *f* 600 — *f* 1500.

Hij voor zich meent, evenals de bedoelde onderwijzers, dat zoo iets bevreemding wekt. Hij acht een examen zeer wenschelijk, ook de teekenaars zelven moesten, naar hem voorkomt, in 't belang van hun eigen corps, op de invoering van een examen aandringen.

Het door den inleider geschetste programma lijkt hem evenwel wat te uitgebreid, goniometrie, trigonometrie en duitsch acht hij niet bepaald noodig, althans niet voor het tegenwoordige. Wel

Digitized by Google

kan hij zich in de toekomst een belangrijker werkkring voor den teekenaar weggelegd denken, doch daarop zou de opleiding langs meer practischen weg kunnen aangeleid worden.

De heer Boer gelooft dat, juist met het oog op de praktijk, de theoretische kennis moet gevraagd worden. Een bekwaam teekenaar dient te kunnen kaarteeren, om dit werk met oordeel te kunnen verrichten dient hij kennis te hebben van de vlakke meetkunde. Om den landmeter behoorlijk te kunnen assisteeren, moet hij bedreven zijn in 't gebruik van logarithmen- en andere tafels, daarvoor is kennis omtrent de samenstelling van die tafels een vereischte en deze kennis kan, zonder begrip van gonio- en trigonometrie, moeilijk verkregen worden.

De heer Hoffmann beantwoordt de sprekers. Hij blijft de meening toegedaan, dat de wetenschappelijke eischen, die hij den candidaat teekenaar zou willen stellen, niet te hoog zijn. Moge het misschien waar zijn, dat de noodige practische bedrevenheid te verkrijgen is zonder theoretische kennis, met deze voorafgaande ontwikkeling toegerust, zal zulks gemakkelijker gaan en zal in den te wachten werkkring met meer kennis van zaken kunnen gehandeld worden. Bovendien mag men, in verband met de bestaande tractementen, van den toekomstigen teekenaar eenige algemeene ontwikkeling verlangen.

Het woord werdt gevraagd door de heeren Tinkelenberg en Oosterman.

De heer Tinkelenberg wil niet in debat treden over het besproken onderwerp, omdat de rede van den inleider en de gevolgde besprekingen, een geest ademen die geheel strookt met het doel dat door de vereeniging van teekenaars van het kadaster wordt nagestreefd. Hij betuigt zijne erkentelijkheid voor de wijze waarop de zaak die hem en de vereeniging, waarvan hij voorzitter is, zoo na aan het hart ligt, is besproken, hij zegt vergadering en bestuur dank voor de verleende gastvrijheid.

De heer Oosterman oppert het bezwaar, dat onze vereeniging, door de belangen van de teekenaars te bevorderen, in conflict komt met een zaak die, krachtens een besluit van de vorige vergadering, in behandeling is genomen n.l. het behartigen van finantieele aangelegenheden — de tractementsregeling — der

Digitized by Google

landmeters. Hij ziet in de aanstelling van teekenaars een groote hinderpaal voor de voldoening aan de billijke wenschen der landmeters en hij zou meer heil verwachten van een beweging, die ten doel had, een uitbreiding van 't getal landmeters te bevorderen.

De heer Hoffmann dient de volgende motie in:

„De vergadering is van oordeel, dat in het belang van den dienst de aanstelling van teekenaars bij het kadaster behoort te geschieden op grond van een onderzoek hetwelk vooral omvat:

practische bedrevenheid in kaarteering, teekenen en beschrijven van kaarten, rekenen en schrijven en verder loopt over: rekenkunde, vlakke meetkunde, eenvoudige goniometrische functies, het gebruik van logarithmen en andere rekentafels, de Nederlandsche taal enz.;

dat het aanstellen van teekenaars tot boekhouder ongewenscht is omdat:

1°. hunne werkkring daartoe eene onvoldoende voorbereiding is;

2°. tengevolge Regeerings maatregelen, genomen in de jaren 1877 en volgende, een *groot* aantal landmeters over 10 à 15 jaar tegelijk een leeftijd zullen bereiken waarop de geschiktheid voor den velddienst afneemt en hen, door het aanstellen van boekhouders, het uitzicht op de retraite in den kantoordienst wordt ontnomen."

Naar aanleiding van deze motie wordt het woord gevraagd door de heeren Gombault, Colpa en Boer.

De heer Gombault heeft tot zoover met belangstelling en ingenomenheid de discussiën gevolgd, naar zijn gevoelen behoort onze vereeniging echter niet verder te gaan. Waar de ambtelijke verhouding tusschen landmeters en teekenaars niet geregeld is, komt het hem voor dat het aannemen van een motie hier zeker overbodig is. De ambtenaren, die in zake de aanstelling van de teekenaars een woord hebben mee te praten, zijn de Ingenieurs-Verificateur van het kadaster en als er pogingen aangewend moeten worden, om in den huidigen toestand verbetering aan te brengen, dan ligt dit allereerst op den weg van onze Hoofdambtenaren. Te eerder komt hij tot deze conclusie, wijl onze vereeniging reeds genoeg kwestien in behandeling heeft, om thans die nog met eene te vermeerderen.

Digitized by Google

De heer Colpa sluit zich geheel aan bij den vorigen spreker en ziet dus van het woord af.

De heer Boer kan met de motie meegaan, doch waar blijkbaar bij de vergadering bezwaren bestaan tegen de behandeling, zou hij aan die bezwaren tegemoet willen komen, daarom stelt hij voor de motie ter kennis te brengen van de vereeniging van Ingenieurs-Verificateur.

De heer Hoffmann meent dat de landmeters in de uitoefening van hun dienst feitelijk wel met de teekenaars te maken hebben, doch hij wil gaarne het voorstel van den heer Boer overnemen en de motie ter kennis brengen van de vereeniging van Ingenieurs-Verificateur. Hij vraagt dus of de vergadering kan goedvinden dat zij in den gestelden vorm wordt doorgezonden.

Blijkbaar vindt dit voorstel geen onverdeelden bijval, men verlangt daarover stemming terwijl enkele leden vragen of eerst de motie nog eens kan worden voorgelezen.

Als aan dit verzoek is voldaan wordt het woord gevraagd door de heeren Romijn en H. P. de Haan.

De heer Romijn vreest dat een stemming in dezen allicht tot het maken van verkeerde gevolgtrekkingen aanleiding kan geven. Uit de laatste besprekingen treedt de meening op den voorgrond, dat onze vereeniging thans deze zaak niet op haar programma van werkzaamheden moet plaatsen, te minder omdat eerst sedert het vorig jaar ambtenaarsbelangen door de vereeniging zijn bevorderd. De motie (die ook z. i. een te uitgebreide strekking heeft) zou om die redenen gevaar loopen om verworpen te worden, niettegenstaande velen der aanwezigen de kwestie zelf, de aanstelling van teekenaars, gaarne beter geregeld zouden wenschen.

Hij wil dus in overweging geven de motie niet te doen behandelen.

De heer H. P. de Haan deelt de bezwaren van den heer Romijn. De motie is te uitgebreid en omvat te veel diverse belangen. Hij zou er dus de voorkeur aan schenken, de motie te splitsen en alleen het eerste gedeelte, dat meer bepaaldelijk betrekking heeft op de gehouden discussien, in stemming te doen brengen.

De heer Hoffmann vestigt er de aandacht op hoe een paar sprekers schijnen te meenen dat hier persoonlijke belangen van de teekenaars

Digitized by Google

op den voorgrond treden, doch ten onrechte. De kadastrale dienst heeft bij de vorming van een goed korps teekenaars 't grootste belang. Alleen van dit standpunt heeft hij de kwestie hier in behandeling gebracht. Ter tegemoetkoming aan de ingebrachte bezwaren, zal hij de motie splitsen en hier dus in stemming brengen de motie:

De vergadering is van oordeel dat in het belang van den dienst enz. (tot Nederl. taal enz.)

Deze motie zal alleen de strekking hebben de conclusie der besprekingen te formuleeren.

Eer tot stemming wordt overgegaan wordt op diens verzoek nog het woord verleend aan den heer Hengeveld, die inlichtingen vraagt, of de aanneming der motie ook ten gevolge zal hebben dat zij ter kennis wordt gebracht van de ingenieurs-verificateur. Dan acht hij de stemming onzuiver omdat hij meent en naar hij verwacht meer leden met hem meenen, dat betere opleiding van de teekenaars gewenscht is, al willen zij de motie niet ter kennis doen brengen van de vereeniging van ingenieurs verificateur.

Na de toelichting van den voorzitter, dat eerst als omtrent de motie beslist zal zijn, uitgemaakt zal worden hoe daarmede te handelen, wordt de motie in stemming gebracht en met op één na algemeene stemmen aangenomen. Tegen de heer Oosterman.

De Voorzitter meent thans te moeten doen uitmaken wat met de motie zal geschieden. Hij doet daarom het voorstel haar door het bestuur per brief ter kennis te doen brengen van de vereeniging van ingenieurs-verificateur, welk voorstel wordt aangenomen met 29 stemmen. Tegen de heeren van den Bout, van Dijk, W. J: de Haan, Hengeveld, Mulder, Oosterman, Romijn en Wagemaker.

De voorzitter brengt thans in rondvraag of het tweede gedeelte der motie buiten behandeling zal blijven, wat unaniem wordt goedgekeurd.

Met een woord van dank aan den aftredenden secretaris-penningmeester, meent de voorzitter te moeten eindigen en hij sluit de vergadering.

De Secretaris,
E. R. DE VRIES.

Digitized by Google

EENE REKENMACHINE.

Volgens het Indisch Militair Tijdschrift is thans een rekenmachine uitgevonden die de volmaaktheid nabij moet komen.

Het is de zoogenaamde *Brunsviga*, uitgevonden door Odner te *Petersburg* en te verkrijgen bij Ernst Schuster te *Berlijn*. Rechtstreeks van de fabriek moet de prijs niet meer dan *f* 125 à *f* 150 bedragen. De uitkomsten zijn naar de grootte van het model in 16, 13 en 10 cijfers nauwkeurig.

Van de machine wordt o. a. het volgende gezegd.

„Hoewel wij eerst sedert kort in het bezit van een zoodanig instrument zijn, kunnen wij toch reeds getuigen, dat het de volgende voordeelen heeft:

a. Eenvoudigheid in het gebruik.

De behandeling der machine is uitermate eenvoudig en kan ook door iemand, die absoluut geene kennis van de theorie der rekenkunde heeft, in een kwartier tijds naar behooren geleerd worden. Dit is een niet te versmaden voordeel, aangezien de machine bijgevolg ook bruikbaar is voor weinig ontwikkelde personen en de eenvoudigste klerk er even vlug en zeker mede werkt, als de geleerdste mathematicus.

b. Eenvoudigheid van constructie.

De eenvoud van het gronddenkbeeld veroorlooft eene zeer solide en eenvoudige constructie, zoodat de machine, als men haar ten minste niet opzettelijk stuk slaat, bijna onbreekbaar is. Als men vroegere rekenmachines of wel afbeeldingen daarvan gezien heeft, staat men verstomd over het genie van den uitvinder, die op zoo dood eenvoudige wijze de schijnbaar onoverwinnelijke moeielijkheden van het vraagstuk te boven is gekomen.

Reparatiën, die bij andere machines aan de orde van den dag zijn, zullen bij de „Brunsviga" nooit voorkomen, in elk geval groote zeldzaamheden blijven.

c. De handige vorm.

De middelsoort machine, gelijk wij er een hebben, heeft bij eene hoogte van 12 cM. eene lengte van 35 cM. en eene breedte van 18 cM., zoodat zij weinig plaats inneemt en gemakkelijk op een schrijftafel kan worden geplaatst. Ook het vervoer levert geen bezwaar op, het toestel kan gemakkelijk aan een handvat worden gedragen, en weegt niet meer dan 8 KG.

Digitized by Google

d. De absolute nauwkeurigheid.

Onverschillig of men met groote dan wel met kleine getallen werkt, zijn de uitkomsten altijd absoluut nauwkeurig. Dit is, vooral wanneer het cijferwerk betrekking heeft op geldelijke administratie, een niet genoeg te waardeeren voordeel.

e. De zelfcontrôle.

De machine is zoodanig ingericht, dat zij zich zelf controleert, zoodat begane vergissingen zich onmiddellijk uitwijzen. Bij vermenigvuldigingen wordt bijv. na afloop der bewerking zoowel het vermenigvuldigtal als de vermenigvuldiger op het toestel zichtbaar, zoodat men zich kan vergewissen of men het juiste getal vermenigvuldigd heeft.

f. Het gemakkelijk redres van begane fouten.

Heeft men de kruk der machine bij vergissing eenmaal te veel rondgedraaid, dan kan men de begane fout oogenblikkelijk herstellen, door haar eens in tegengestelden zin rond te draaien. Iedere fout wordt op die wijze volkomen geëlimineerd, waarbij nog valt op te merken, dat de machine zelf controleert of de vergissing naar behooren hersteld is. In het algemeen geldt de regel dat iedere bewerking, d. i. iedere draaiing in tegengestelden zin volmaakt wordt opgeheven.

Het groote gemak, dat hieraan verbonden is, valt eerst dan goed in het oog, als men dikwijls met de machine gewerkt heeft.

g. De snelheid der bewerkingen.

Zelfs vermenigvuldigingen. die tot in de billioenen loopen, worden in minder dan een minuut tijds volmaakt zuiver uitgevoerd. Evenzoo gaat het met de afschuwelijkste deelingen en worteltrekkingen; de laatste kosten echter wat meer tijd. Een weinig geoefend persoon zal echter in drie minuten gemakkelijk $\sqrt{\ }$ 2 tot in 12 decimalen nauwkeurig kunnen trekken.

Het worteltrekken geschiedt volgens eene hoogst interessante, geheel nieuwe, door Prof. Töpler uitgedachte methode, die zich voortreffelijk leent tot een geheel mechanische uitvoering. Zelfs personen, die van wortels noch machten eenig begrip hebben, kan men die methode in een kwartier leeren. Het is eene hoogst vernuftige toepassing der machine, die vooral bij de werkdadige uitvoering bewondering wekt. Wij kunnen hieromtrent echter in geene nadere beschouwingen treden; het zij hier enkel aangeteekend, dat de rekenmachine sneller tot het doel leidt dan het werken met logarithmen, en bovendien duizenden malen meer zekerheid geeft, dat de uitkomst nauwkeurig is.

h. De mogelijkheid iedere bewerking op een willekeurig oogenblik of te breken en haar later weer voort te zetten.

Dit voordeel moet niet te licht worden geschat. Weinigen zullen er voorzeker zijn, wien niet eens een wrevelig, hartig woordje ontsnapt is, als zij te midden van een ellenlange optelling plotseling gestoord werden

Digitized by Google

en weer van voren af aan moesten beginnen. Bij het gebruik der „Brunsviga" behoeft men zich hieraan nimmer te storen, daar uit de machine van zelf blijkt hoever men gekomen is, en waar men weer beginnen moet. De arbeid wordt dientengevolge oneindig minder gejaagd en zenuwachtig, en bovendien wordt veel onnoodig tijdverlies voorkomen.

i. De mogelijkheid producten samen te tellen of van elkander af te trekken.

Indien men de som bepalen wil van eenige producten, bijv. van $a \times b + c \times d - e \times f +$ enz. behoeft men niet ieder product afzonderlijk te berekenen, maar kan men op zeer eenvoudige wijze direct de uitkomst vinden. Dientengevolge leent de machine zich voortreffelijk tot alle statistieke berekeningen en tot het controleeren van geldelijke bewijzen, waarbij zij enorm veel tijd en moeite uitspaart.

In het voorgaande hebben wij de voordeelen opgesomd, waarop de „Brunsviga" kan roemen, en die haar naar onze meening tot een der schoonste overwinningen van den menschelijken geest stempelen. Inderdaad is zij eene ideale rekenmachine, zooals men kort geleden niet had durven hopen er ooit een te zullen verkrijgen. Het is wel opmerkelijk, dat de fabrikant zijn naam er in groote gouden letters op geplaatst heeft, maar het overbodig heeft geoordeeld den naam van den uitvinder te vermelden.

(*Tijdschr. v. Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië, Deel LVII, bl.* 88)

Digitized by Google

STAATSBEGROOTING VOOR 1899.

Eerste Kamer.

A. Voorloopig Verslag.

Kadaster. Weder werd door een aantal leden gewezen op de wenschelijkheid, om aan het kadaster bewijskracht toe te kennen, na contradictoire vaststelling der grenzen op het terrein. Daartoe zoude een afzonderlijk eigendomskadaster dienen te worden ingericht, dat alleen de grenzen der eigendommen, waarbij groote nauwkeurigheid een vereischte is, zoude aangeven, met vermelding welke tusschen partijen vaststaan en welke betwist zijn; en dan zou daarnaast een belastingkadaster moeten bestaan, waarbij het op volstrekte nauwkeurigheid minder aankomt.

Het had zeer de aandacht getrokken, dat herhaaldelijk, in woord en schrift, door ambtenaren van het kadaster op de wenschelijkheid en mogelijkheid van zulk eene regeling was gewezen, doch dat men geheel onbekend gebleven is met den aard der bezwaren, die de hypotheekbewaarders naar het schijnt daartegen hebben. Men meende toch dat, als het tegenbewijs geheel vrij werd gelaten, gelijk gewenscht werd, die bezwaren niet onoverkomelijk zouden blijken te zijn.

Andere leden wenschten aan het kadaster geen rechtskracht te zien toegekend.

B. Memorie van Antwoord.

Voor zoover de ondergeteekende kan nagaan was er tot dusverre bij de vertegenwoordiging slechts sprake van eene reorganisatie van het kadaster en bepaaldelijk van het toekennen van bewijskracht ten aanzien van de grenzen der perceelen, aan de *bestaande* kadastrale kaarten.

Thans wordt verlangd, naast een belastingkadaster, een afzonderlijk kadaster te scheppen, waarvan de kaarten op het punt der grenzen rechtsgeldig zouden zijn.

Daargelaten de zéér aanzienlijke kosten, die de samenstelling van zoodanig

Digitized by Google

kadaster en de instandhouding van een dubbel kadaster zouden eischen, bestaat bij den ondergeteekende tegen dit nieuwe denkbeeld hetzelfde bezwaar als tegen het oude. Dit bezwaar andermaal uiteen te zetten zal wel niet van hem verlangd worden. Men meende, dat het niet onoverkomelijk zou zijn, daar het tegenbewijs geheel zou worden vrijgelaten. Maar de ondergeteekende acht het juist bedenkelijk de zaak zoo te regelen, dat op hem, die de nauwkeurigheid der kaarten betwist, de bewijslast wordt gelegd. Hij wil aan de kaart als zoodanig geen ander gezag zien toegekend dan het gezag, dat zij ontleent aan hare deugdelijkheid.

In het Voorloopig Verslag wordt gesproken van onbekend gebleven bezwaren der hypotheekbewaarders. Dit rust op een misverstand. De ondergeteekende heeft alleen medegedeeld, dat hij vaak met zoodanige ambtenaren over de zaak heeft gesproken, dat hij aan hun oordeel in dezen veel waarde hecht, en dat deze gesprekken de gronden van zijn twijfel aan de wenschelijkheid van het toekennen van rechtsgeldigheid aan het kadaster hebben bevestigd.

C. Beraadslaging.

De heer Welt: Mijnheer de Voorzitter! Ik wensch een punt te bespreken dat in zooverre niet van aangenamen aard is, omdat ik vrees dat die bespreking niet vruchtbaar zal zijn. Het is namelijk gebleken dat de Minister van Financiën bij de vorige en ook bij deze begrooting betreffende bedoeld punt, met vele leden der beide Kamers van gevoelen bleef verschillen.

Ik bedoel de invoering van het rechtsgeldig kadaster, welke in hoofdzaak neerkomt op de grensbepaling van den eigendom met medewerking van belanghebbenden. Ofschoon ik die zaak dubbel der moeite waard acht uitvoerig te worden behandeld, zal ik dit echter nalaten, omdat zij in de beide Kamers der Staten-Generaal reeds meermalen van verschillende zijden is besproken en behandeld. Alleen zal ik het dubbele plan van het kadaster en de kosten bespreken, de punten waarvan in de stukken dezer Kamer sprake is. Vooraf wil ik slechts aanstippen, dat de invoering van het rechtsgeldig kadaster, naar zijne meening, op den duur tot veel minder geschillen zal aanleiding geven dan met het bestaande kadaster het geval is; dat het hooren van belanghebbenden geen bezwaar oplevert, omdat de ondervinding reeds leert, dat daar, waar zij in de gelegenheid worden gesteld om tot de delimitatie mede te werken, *in den regel* daarvan door hen *bij voorkeur* wordt gebruik gemaakt; dat dit hooren van belanghebbenden, het zoogenaamd contradictoir debat, in de ons naburige landen reeds nagenoeg overal, en met goed succes, wordt toegepast, juist in tegenstelling met de meening van andere zijde, dat die toepassing nog zeer beperkt zou zijn.

Digitized by Google

Het bestaande kadaster geeft, wegens de onvastheid der eigendomsgrenzen, tot vele onjuistheden en teleurstellingen aanleiding, daar bij hermeting menigmaal blijkt, dat er meer of minder oppervlakte binnen de perceelen aauwezig is, dan vroegere afmetingen in de leggers en dientengevolge ook de koopakten aangeven. Wel is waar wordt den belanghebbenden gelegenheid gegeven tot reclame, doch daar de grenzen, als niet uitgaande van vastgelegde punten, niet onherroepelijk vaststaan, is het bewijs van foutieve meting in de meeste gevallen moeilijk of in het geheel niet door den belanghebbende te leveren. Ook zal ik mij niet begeven op het gebied van de rechten van den hypotheekhouder en van den houder van een servituut, die bij vaststelling van de grensscheiding bij de delimitatie volgens het gevoelen van den Minister zouden moeten worden gehoord, omdat iemand als de heer Pijnappel en andere deskundigen daarin weinig bezwaar zien, en mochten die heeren op dat punt eens dwalen, hetgeen mij niet zoo voorkomt, dan is het toch in allen gevalle beter dat die zaken onder de oogen worden gezien, dan dat men het opkomen van menig geschil onder het bestaande kadaster laat voortwoekeren. De adviseurs van dezen Minister schijnen terug te schrikken voor de moeilijkheden, die uit voorkomende fouten bij het rechtsgeldig kadaster zouden kunnen ontstaan, maar met de middelen, waarmede de landmeetkunde tegenwoordig is toegerust, staat het, volgens de autoriteiten op dat gebied, zoo goed als vast, dat het maken dier fouten tot de hooge uitzonderingen behoort. De meting en de berekening is namelijk zoodanig ingericht, dat fouten zich zelf verraden. Ik hoop daarom, dat de Minister zich alsnog door de beste technici van ons bekwaam korps, dat zich aan de landmeetkunde wijdt, zal willen doen voorlichten, indien dit nog niet voldoende geschied mocht zijn. De hypotheekbewaarders, hoe bekwaam en verdienstelijk zij overigens ook mogen zijn, zijn toch van oorsprong geen technici op het gebied der landmeetkunde.

Daar in het Voorloopig Verslag van deze Kamer het denkbeeld van een afzonderlijk eigendomskadaster is aangegeven, blijkt uit de Memorie van Antwoord, dat de gezindheid van den Minister tot invoering van een rechtsgeldig kadaster er nog niet op is vooruitgegaan, en wel wegens de meerdere kosten, die *daarvan* het gevolg zouden zijn. Ik zou dit bezwaar van den Minister op prijs stellen, indien niet mijn gevoelen ware, dat dan een afzonderlijk plan voor de grensbepaling der eigendommen een overbodigheid is. Volgens mijn bescheiden meening is in de beide Kamers der Staten-Generaal, bij de behandeling van deze materie, het bespreken van de nauwkeurigheid der kadastrale kaart steeds overmatig veel op den voorgrond getreden.

Ik ben zoo vrij er op te wijzen dat de schaal, waarop de kaarten zijn geteekend, met de meerdere of mindere nauwkeurigheid van het kadaster,

Digitized by Google

sedert de meetgetallen van den landmeter worden bewaard, weinig uitstaande heeft. Daar iedere millimeter op de kaart $2^1/_2$ meter op het terrein aangeeft, verdient de teekening natuurlijk weinig vertrouwen om een grensquaestie uit te maken. Zij kan hoogstens in sommige vallen slechts tot rechtsvermoeden aanleiding geven. Het zijn de *cijfers, de meetgetallen van de landmeters* die in deze alleen geldig zijn, terwijl de kaart, zooals in de andere Kamer reeds is gezegd, als het ware slechts een graphische voorstelling van de ligging der perceelen aangeeft. Het zijn *die cijfers* die bij de grensgeschillen de zaak moeten beslechten, zoodat een dubbel plan niet noodig is. Die cijfers behooren zorgvuldig te worden gerangschikt en bewaard, zooals met de hermetingen sedert lang geschiedt. Doch ook die cijfers verliezen weder voor een groot deel hun beteekenis en waarde, omdat de landmeter eigendunkelijk de grens van den eigendom moet bepalen, ja menigmaal moet improviseeren, doordat er geen wettelijk voorschrift bestaat, waarbij belanghebbenden bij de vaststelling der grenzen tot contradictoir debat worden opgeroepen.

Indien, Mijnheer de Voorzitter, mijn zienswijze de juiste is, dat er geen dubbel plan (wel duplo of triplo van de kaarten, die zijn er nu ook) voor het rechtgeldig kadaster noodig is, maar dat alleen de cijfers zorgvuldig moeten worden bewaard, dan vervalt het bezwaar van de meerdere kosten, daardoor veroorzaakt. Ik zie daarom niet in, waarom de geleidelijke invoering van het rechtsgeldig kadaster duurder zou uitkomen dan het bestaande. Duur noem ik de tegenwoordige wijze van werken, omdat ze, met hoeveel nauwkeurigheid ook uitgevoerd, om de bekende redenen steeds een gebrekkig werk zal blijven leveren.

Kostenvermeerdering zou alleen dan het gevolg kunnen zijn, wanneer mocht blijken, dat de maatregel, die geleidelijk en langzaam zou kunnen worden ingevoerd, *zoo* goed werkte, dat algemeen op spoediger invoering werd aangedrongen. Dan echter zou bewezen zijn, dat reeds te lang getalmd is met het tot stand brengen van deze nuttige instelling.

Ziet men wat verder dan het aanvankelijk resultaat, dan is het niet moeilijk aan te toonen, dat voor de toekomst een deugdelijk hervormd kadaster indirect zelfs besparing op de uitgaven moet brengen, omdat een zoodanig kadaster, wat de grensscheidingen betreft, nimmer behoeft vernieuwd te worden, terwijl men onder het bestaand stelsel steeds moet blijven vernieuwen.

Gaat men nog een stap verder en bedenkt men, dat een in grondslagen en in uitvoering alleszins goed kadaster alle andere opmetingen, als voor onteigening bij aanleg van spoorwegen en kanalen, bij droogmakerijen, waterstaatswerken enz., voor een groot deel overbodig zou maken, dan is het zeker niet te veel gezegd, dat de thans aan hermeting bestede gelden niet een daaraan evenredig voordeel opleveren.

Digitized by Google

Ofschoon deze zaak al meermalen in de beide Kamers is besproken, heb ik ze nog weer ter sprake gebracht, Mijnheer de Voorzitter, omdat ik, zooals ik reeds gezegd heb, de hoop niet kan onderdrukken, dat de Minister de zaak nogmaals in overweging zal willen nemen en nogmaals een onderzoek zal willen doen instellen.

De heer Melvil van Lynden: Mijnheer de Voorzitter! In het Voorloopig Verslag betrekkelijk dit hoofdstuk is, gelijk de vorige geachte spreker heeft herinnerd, aangedrongen op de invoering van een rechtsgeldig kadaster. Daarop is door den Minister geantwoord, dat dit iets nieuws was en dat voor zoover Zijn Excellentie kon nagaan, er tot dusverre bij de vertegenwoordiging slechts sprake was van een reorganisatie van het kadaster en bepaaldelijk van het toekennen van bewijskracht ten aanzien van de grenzen der perceelen, aan de *bestaande* kadastrale kaarten, terwijl thans verlangd werd, naast een belasting-kadaster een afzonderlijk kadaster te scheppen, waarvan de kaarten op het punt der grenzen rechtsgeldig zouden zijn.

Dit antwoord berust op een vergissing. Ik meen mij ten vorigen jare duidelijk omtrent dit punt te hebben uitgesproken en bepaaldelijk niet te hebben verlangd, dat rechtskracht zou worden gegeven aan de oude kadastrale kaarten. Ik ga verder en geloof zelfs, dat in de geheele beraadslaging over dit punt noch aan de overzijde van het Binnenhof noch hier iemand dat verlangd heeft, omdat men weet dat de oude kaarten niet in allen deele betrouwbaar zijn en dat er zelfs zeer grove fouten in voorkomen.

Zij die aandringen op het toekennen van rechtsgeldigheid aan het kadaster, dringen er tevens op aan dat daartoe de grensbepalingen ten behoeve van het kadaster met meer nauwkeurigheid zullen geschieden, door de belanghebbende partijen in de gelegenheid te stellen om op het terrein de eigendomsgrenzen aan te wijzen.

Tegen het denkbeeld van het aanleggen van een afzonderlijk eigendomsnaast het belasting-kadaster voert de Minister aan, dat dit zeer aanzienlijke kosten zou teweegbrengen.

Ja, Mijnheer de President! wanneer men de kadastrale kaarten van het geheele land in eens zou willen herzien in den tijd van twee of drie jaren, dan zou dit zeker een aanzienlijke som vorderen, maar dit verlangt men ook niet. Men is nu steeds bezig in de verschillende deelen des lands de kadastrale kaarten te herzien en de kadastrale gemeenten opnieuw te meten en in kaart te brengen. Nu wordt alleen verlangd dat vóór of bij die opmetingen de eigenaren zullen worden opgeroepen ten einde de noodige inlichtingen te geven, opdat, wanneer de eigenaren het eens zijn over de juiste delimitatie der grenzen op het terrein, aan de daarmede overeenkomstig verrichte opmeting en in kaart brengen ook ten slotte rechtskracht

Digitized by Google

worde toegekend. De landmeters vragen gaarne die inlichtingen, maar zij zijn daarin geheel vrij; soms is de eigenaar ook niet ter plaatse en krijgt de landmeter inlichtingen van iemand die er niets van afweet.

Nu heeft de Minister aan de overzijde van het Binnenhof gezegd: nu ja, maar men vergeet dat er in de wet op de grondbelasting een bepaling voorkomt, die toch aan belanghebbenden het recht geeft op te komen tegen een mogelijke verkeerde meting. De Minister had daarbij het oog op art. 15 van de wet van 26 Mei 1870 (*Staatsblad* no. 82) hetwelk bepaalt: „Een opgave der uitkomsten van de meting en de krachtens het voorgaand artikel vastgestelde schatting, voor zooveel noodig met vermelding der vermindering, overeenkomstig art. 13 dezer wet, wordt, na de toepassing van de kadastrale stukken, door den daarbij betrokken Rijksambtenaar toegezonden aan den burgemeester der gemeente, waar de gemeten of geschatte eigendommen gelegen zijn.

„De burgemeester legt die opgave gedurende dertig dagen neder ter secretarie van de gemeente, ter inzage van de belanghebbenden, en doet daarvan afkondiging. Hij deelt binnen drie dagen na de afkondiging bij een kennisgeving, hem tot dat doel door voornoemden Rijksambtenaar toegezonden, aan ieder der belanghebbenden mede dat voormelde opgave diens eigendommen betreft."

Dat is evenwel niet hetzelfde als wat men thans vraagt. Want daar is de belanghebbende niet tegenwoordig geweest bij de opmeting, daar kan hij alleen opkomen tegen een door hem beweerde verkeerde meting, terwijl hij door redres en hermeting te vragen dikwijls nog op kosten wordt gejaagd.

Zegt men, dat wanneer hij gelijk krijgt, hij ook geen kosten behoeft te betalen, dan antwoord ik, dat die opvatting onjuist is, want art. 21 zegt: „De kosten van de hermeting ingevolge art. 17 zijn ten laste van den belanghebbende, indien het verschil in vlaktemaat minder bedraagt dan" enz., en er volgen dan eenige percenten van maten. Dat is zoo ingericht, dat wanneer ik bijv. bezit een bunder land in den vorm van rechthoek, waarvan de twee lange zijden 200 meter lang zijn en de korten zijden 50 meter, mijn buurman aan de korte zijde grenzende, door den landmeter een verkeerde inlichting te geven, eene strook van 7 meter breedte van mijn eigendom bij het zijne kan doen voegen. Dat kan natuurlijk ontdekt worden, maar wanneer ik dan reclameerende gelijk krijg, dan moet ik betalen voor de hermeting, want het verschil is minder dan in het artikel wordt opgegeven. Een verwijzing naar de wet op de grondbelasting voorziet dus niet in het geopperde bezwaar. Ik blijf dus van meening, dat wanneer men bij eene nieuwe kadastrale kaart de grenzen contradictoir doet vaststellen, er geen bezwaar kan bestaan, om aan de vastgestelde metingen rechtskracht te verleenen.

De grondslag toch van de geheele handeling wordt gevormd door de

Digitized by Google

meetgetallen, die ten kantore bewaard worden. Door die meetgetallen kan men te allen tijde de grenzen weder op de terreinen terugvinden, wanneer zij verloren mochten zijn gegaan. Men moet zich ook niet voorstellen, wat sommigen schijnen te doen, dat men eenvoudig twee of drie nabijliggende eigenaren zal oproepen om de grenzen vast te stellen, waarvan dan later een ander, verderop gelegen eigenaar weder last kan hebben.

Neen, Mijnheer de Voorzitter, zoo gaat het niet. Men neemt een geheele gemeente te gelijk op, niet een enkel perceel, en dan baseert men zich eerst op de Rijks-triangulatie, zoo deze bestaat, en verder worden dan de andere punten bepaald, — zoogenaamde polygoonpunten — waardoor men kringen vormt, die in den regel grooter zijn dan de eigendommen van één persoon. En eerst als men op die wijze het terrein omgeven heeft door vaste punten, gaat men over tot de afzonderlijke opmeting van ieders eigendom.

In Frankrijk is ten gevolge van den arbeid van een commissie, die bij decreet van 30 Mei 1891 is ingesteld, de herziening van het kadaster ter hand genomen, en de toenmalige Minister van Financiën aldaar, de heer Rouvier, heeft in zijn rapport van 29 Mei 1891 aan den President uitgebracht, waarbij hij de instelling van een dergelijke commissie aanbeveelt, zeer juist samengevat wat hierbij het kadaster doet. Hij zegt dit er van:

„La détermination physique (de la propriété) résultera de la reconnaissance des limites de l'immeuble, de sa contenance et de son rattachement exact à un plan d'ensemble; c'est l'objet des opérations qui constitue la partie d'art du cadastre."

Nu heb ik gesproken van een dubbel kadastraal plan, hoewel dit er eigenlijk niet behoeft te zijn. De bedoeling is deze. De grenzen, waarvan ik een dergelijke nauwkeurige constateering verlang, zijn alleen de grenzen tusschen de eigendommen van verschillende eigenaren, maar die nauwkeurigheid wordt niet vereischt voor de bepaling van de grenzen van verschillende onderdeelen van één eigendom, die alleen voor de heffing van de grondbelasting noodig is. Wanneer iemand drie naast elkander liggende perceelen bosch, weiland en bouwland heeft, moeten de grenzen tusschen dit geheele eigendom en de terreinen van zijn buurman natuurlijk zeer nauwkeurig bepaald worden, maar het komt er minder op aan, of het stuk bouwland al iets te groot of te klein wordt genomen in verhouding van het bosch of het weiland; dit maakt hoogstens eenige centen verschil voor de belasting. Daarom sprak ik van een dubbel kadaster, een nauwkeurig eigendomskadaster en een belastingkadaster, waarvoor natuurlijk ook het eerste gebruikt kan worden, wanneer men daarin de onderverdeeling aanbrengt.

De Minister van Financiën heeft in de Tweede Kamer gezegd op bladz. 684 van de *Handelingen*:

Digitized by Google

„Het stelsel van het verleenen van rechtsgeldigheid aan het kadaster wordt bepleit, maar zoover ik weet, is het in Europa nog nergens toegepast."

Als ik wel ben ingelicht ligt hierin ook een vergissing. Vooreerst hebben wij de Fransche wet van 17 Maart 1898, welke wet trouwens aan den Minister bekend is, en in die wet lees ik toch de volgende bepalingen.

De eerste artikelen zeggen, dat er in elke gemeente, die haar kadaster herzien wenscht te hebben, een commissie voor de delimitatie moet worden benoemd, en art. 5 zegt dan:

„Cette commission aura pour mission:

1°. De procéder à la recherche et à la reconnaissance des propriétaires apparents;

2°. De constater, s'il y a lieu, l'accord des intéressés sur les limites de leurs immeubles et, s'ils le désirent, d'en diriger le bornage;

3°. En cas de désaccord, de les concilier, si faire se peut;

4°. De déterminer provisoirement ces limites à défaut de conciliation ou de comparution des intéressés."

En art. 7 luidt:

„La délimitation provisoire prévue au paragraphe 4 de l'article 5 (d. i. wanneer men den eigenaar niet heeft kunnen vinden) sera portée à la connaissance des intéressés qui auront un délai d'un an pour s'entendre sur leurs limites ou pour introduire une action devant la juridiction compétente. Passé ce délai, les limites déterminées provisoirement deviendront definitives, sauf les droits du propriétaire réel, lorsqu'il viendra à se révéler et dont la réclamation ne pourra avoir d'effet qu'entre lui et ses voisins immédiats."

Nu is het voorbeeld van Frankrijk niet het eerste. Frankrijk heeft eenvoudig het voorbeeld van het kanton Genève nagevolgd. Daar bestaat een wet van 1 Februari 1841, waarin op diezelfde wijze de delimitatie en opmeting der grenzen werd gelast onder het toezicht van personen die den naam van *prud'hommes* droegen. Dezen moesten de eigenaars bijeenroepen en, bij verschil, trachten hen het daarover eens te doen worden, en anders de voorloopige grenzen aanwijzen. Wanneer de eigenaars het niet eens konden worden, werden de grenzen als niet zekere grenzen aangeduid. De eigenaars konden dan binnen een zekeren termijn die grenzen betwisten; wanneer dit niet geschiedde, werd na afloop van dien termijn aan de aldus aangewezen grenzen rechtskracht toegekend.

Hetzelfde is het geval in Elzas-Lotharingen, waar de grensbepaling ongeveer op dezefde wijze plaats heeft, en in § 24 van de wet van 31 Maart 1884 wordt bepaald dat de bij verschil tusschen partijen door den „Schiedsmann" voorloopig vastgestelde grenzen, na een zekeren tijd rechtskracht bekomen, hetgeen bij de met onderlinge toestemming van de eigenaars vastgestelde grenzen dadelijk het geval is.

Digitized by Google

Het komt mij voor dat wat in andere landen bestaat hier niet onmogelijk kan zijn. Waar wij nu zien dat bijv. art. 128 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bepaalt, dat in zakelijke rechtsvorderingen van gemengden aard, het vaste goed in de dagvaarding bij deszelfs ligging en zooveel mogelijk, bij deszelfs naam en aard zal worden omschreven, — hetgeen in de practijk zóó wordt opgevat, dat de kadastrale aanduiding vereischt wordt — en dat in de wet op het notariaat in art. 37 wordt voorgeschreven, dat op straffe van boete de gebouwde en ongebouwde eigendommen in de akten, bestemd om in de registers der bewaring van de hypotheken te worden in- of overgeschreven, moeten worden aangeduid door de opgave van de gemeente, de sectie en het nummer, waaronder elk perceel in de schrifturen van het kadaster bekend is, volgt daaruit m. i., dat het de plicht van den Staat is om te zorgen dat het kadaster volkomen vertrouwbaar zij, en het eenige middel om daartoe te komen is contradictoire vaststelling van de eigendomsgrenzen.

De heer van Nispen tot Pannerden: Mijnheer de Voorzitter! Een enkel woord om den Minister van Financien aan te bevelen zijne aandacht nogmaals te willen wijden aan het korps van de landmeters van het kadaster.

De landmeters worden vaak na 20 jaren dienst landmeter 2de klasse en na weer 20 jaren dienst landmetar 1ste klasse. In het laatste geval zullen zij dus waarschijnlijk den 60-jarigen leeftijd bereikt hebben vóór zij de positie van landmeter 1ste klasse met de daaraan verbonden emolumenten bereikt hebben. Dit alles is het gevolg van eene regeling die tusschen 1877 en 1879 ten opzichte van dat korps is getroffen, toen een groote uitbreiding aan dat korps is gegeven zonder dat men de gevolgen van die uitbreiding behoorlijk heeft overzien.

Nu wil het mij voorkomen, dat de regeling van 1877/79 dient te worden herzien.

Men zal mij zeggen, dat dit de schatkist eenig geld zal kosten, maar dit betwijfel ik. Ik meen, dat de toestand deze is. In de eerste jaren, wanneer de opklimming naar dienstjaren plaats heeft, zal van de schatkist wel een klein offer gevorderd worden, maar evenzeer zal na ettelijke jaren de zaak niet alleen niets meer aan de schatkist kosten, maar zelfs al is het dan ook een zeer geringe bate aan haar opbrengen, zoodat de conclusie van de zaak is, dat deze tak van dienst, behoorlijk georganiseerd, voor de schatkist niet een bezwaar kan opleveren, waarbij ik langer behoef stil te staan. Ik eindig dus met het lot van de landmeters in de bijzondere aandacht van den Minister aan te bevelen.

Nu ik toch aan het kadaster bezig ben, wensch ik ook een kort woord te spreken over de rechtsgeldigheid van het kadaster.

Digitized by Google

Te recht is door een van de geachte afgevaardigden opgemerkt, dat daaraan groote kosten zouden gepaard gaan. Dit is zeer juist, niet omdat de oude kaarten niet zouden kunnen gewijzigd worden, niet omdat men meent, dat eenmaal begane fouten in de oude kaarten niet zouden kunnen worden hersteld, maar omdat er in ons land geen genoegzame vaste punten zijn, waarvan men kan uitgaan.

In een land, waar de rechtsgeldigheid reeds bestaat, heeft men in enkele gemeenten in bepaalde districten vaste punten aangegeven, en van deze punten uit geschiedt de beschrijving van in 't kadaster omschreven eigendommen. Dit is de bron waarvan men uitgaat en niet de kaart, omdat een enkele streep, die op de kaart wat dikker uit de pen vloeit reeds dadelijk een aanmerkelijk verschil in grootte kan aangeven.

De kaart kan derhalve nimmer de grondslag zijn voor het rechtsgeldig kadaster.

Maar zegt men: tegenover dit bezwaar staat eene andere deugd, namelijk de rechtsgeldigheid van het kadaster kan processen voorkomen.

Mijnheer de Voorzitter! Dan zeg ik: men is in onzen tijd wel langzamerhand zoo wijs geworden om niet snel of klakkeloos tot een proces te besluiten. Iedereen weet, dat aan een procedure groote lasten en zware kosten verbonden zijn. Voor het rechtsgeldig karakter van het kadaster zal deze deugd weinig of niets aanbrengen.

De heer Pierson, Minister van Financiën: Thans kom ik tot een punt, reeds herhaaldelijk besproken in de andere en in deze Kamer, namelijk de rechtsgeldigheid van het kadaster. In de eerste plaats een woord van verontschuldiging jegens den geachten afgevaardigde, den heer Melvil van Lynden, wegens een passage in de Memorie van Antwoord, waarin ik gezegd heb, dat het denkbeeld aangaande deze zaak, ontwikkeld in het Voorloopig Verslag, toen voor het eerst in de Staten-Generaal in debat is gebracht. Ik had over het hoofd gezien, dat hetzelfde gevoelen reeds ten vorigen jare door den geachten afgevaardigde is ontwikkeld. Hij moge mijn excuses wegens dit verzuim aanvaarden.

Nu de quaestie zelve. Zij is zoowel door hem als door den heer Welten, in afwijkenden zin, door den heer van Nispen tot Pannerden besproken. Hoe meer ik over dit onderwerp nadenk, hoe meer bezwaar ik heb tegen de rechtsgeldigheid, hoe ook ingericht. Vooreerst om de kosten. Nu zegt men wel, dat deze niet groot zullen zijn, omdat men geen onmiddellijke invoering wenscht, doch slechts een geleidelijke, een gradueele. Doch deze meening zou ik bijna beschouwen als in strijd met zich zelve. Wie de rechtsgeldigheid van het kadaster absoluut noodig acht, moet ook een spoedige invoering wenschen, en dit is alleen mogelijk door het aanstellen van een groot getal nieuwe ambtenaren, bepaaldelijk landmeters.

Digitized by Google

Doch ik laat de kosten in het midden, want daarover wordt misschien door mijn opponenten anders gedacht; zij zijn in hun eischen meer bescheiden, dan ik meen dat zij krachtens hun stelsel zouden moeten wezen. Mijn groote bezwaar ligt hierin, dat aan de kadastrale plans geen grooter gezag behoort te worden toegekend dan zij ontleenen aan hunne eigen voortreffelijkheid. Aan de kadastrale kaarten wensch ik geen bewijskracht toe te kennen, omdat ik geen uitwendig gezag hoegenaamd aan die kaarten wensch toe te kennen.

„Contradictoire vaststelling der grenzen" is een mooie klank, maar stel u eens het concreete geval voor, dat gij woont in Maastricht of in den Haag en grond hebt liggen in Friesland; gij krijgt nu bericht dat de grenzen van uw perceel contradictoir zullen worden vastgesteld. Stel u verder voor, dat gij niet zijt een deskundige op landmeetkundig gebied, maar een gewoon burger, dan zal u dit bericht toch een zeer groote verlegenheid veroorzaken, want grensbepalingen te maken in uw tegenwoordigheid gaat wel gemakkelijk, maar toe te zien dat het iets geeft, dat gij iets meer doet dan bijwonen, is niet ieders werk. Voorts, niet de grenzen zelve zullen rechtsgeldig zijn, maar de kaart; op de juiste overbrenging van de grenzen op de kaart komt het dus aan, en hoeveel menschen zijn in staat om na te gaan of die overbrenging geschiedt zooals het behoort? Denkt u eens de geënclaveerde gebouwde eigendommen in gemeenten als Amsterdam, Rotterdam en den Haag, niet in de nieuwe, maar inzonderheid in de oude buurten; het is onmogelijk voor een niet-deskundige hier de zuivere reproductie van de grenzen op de kaart te constateeren. Die kaart echter zal rechtsgeldigheid verkrijgen, schoon zij is samengesteld op een wijze, naar een methode, waarvan gij de betrouwbaarheid niet kunt beoordeelen. Ik blijf principieel bezwaar hebben tegen het denkbeeld, en wanneer ik mij thans met minder reserve daarover uitlaat dan bij vorige gelegenheden, zoo is dit daarvan het gevolg, dat ik sedert dien tijd met onderscheidene personen van gedachten heb gewisseld, in het bijzonder met hypotheekbewaarders. Men werpt mij tegen: dat zijn geen technici; neen, maar zij controleeren elken dag de technici (!! Red.), en nu wil ik in niets te kort doen aan de groote bekwaamheid van onze landmeters, noch aan het meer en meer volmaken der door hen gevolgde methode; maar het is een feit dat nog altijd fouten begaan worden, wat trouwens geen landmeter zal ontkennen. Welnu, zulke fouten mogen geen invloed hebben op het eigendomsrecht. Ik geloof dat wij gestadig voort moeten gaan, naarmate wij over personeel en geld beschikken, met de verbetering van het kadaster; het moet steeds nauwkeuriger worden. Mocht het eens tot volkomenheid zijn gebracht, dan zou misschien niemand meer naar de rechtsgeldigheid vragen.

Waarom, zoo wordt gezegd, hebt gij zooveel bezwaren? En dan noemt

Digitized by Google

men drie landen, waar het rechtsgeldig kadaster bestaat, namelijk het kanton Genève, Elzas-Lotharingen en Frankrijk. Ik zonder Elzas-Lotharingen en Genève uit: ik ben niet bekend met de kadastrale inrichtingen van die kleine gedeelten van den aardbodem, maar wanneer men zegt dat het rechtsgeldig kadaster is ingevoerd in Frankrijk, gebruikt men een uitdrukking die eenigszins verkleind moet worden om waarheid te bevatten. Er is een wet van 17 Maart 1898, dus nog niet één jaar oud en ten gevolge van die wet kan men in elke gemeente commissiën benoemen, die de grenzen zullen vaststellen.

In Frankrijk is het kadaster allerellendigst; men heeft maatregelen genomen om daarin verbetering te brengen, men heeft een wet aangenomen daartoe strekkende, en in die wet is voor de rechtsgeldigheid plaats; maar of hetgeen men beoogt bereikt zal worden weten wij nog niet.

Wanneer men zich beroept op deze landen, meen ik, mijn onkunde erkennende aangaande het kanton Genève en Elzas-Lotharingen en deze beide dus buiten beschouwing latende, te kunnen zeggen dat de ervaring aangaande het punt in quaestie nog niets heeft geleerd.

Digitized by Google

VEREENIGING VOOR K. EN L.

NIEUW LID:

A. F. van Rheeden, Adj.-Landmeter 3e klasse in N.-Indië.

BERICHTEN.

Benoemingen: bij K. B. van 20 Febr. 1899 N. 69 met ingang van 1 April d.a.v. tot boekhouder van het kadaster P. van Stokrom thans teekenaar van het kadaster te Rotterdam, aan wien Utrecht tijdelijk tot standplaats is aangewezen;

bij K. B. van 27 Maart 1899 N. 7 met ingang van 1 Mei d.a.v. tot landmeter der 1e klasse van het kadaster J. A. Bongenaar te Tiel en tot id. van de 2e klasse J. Groeneveld te Winschoten;

bij min. resolutie met ingang van 1 April 1899 tot teekenaar van het kadaster: te 's Gravenhage T. Wenning, te Dordrecht J. H. Tempelmans Plat en te Utrecht A. J H. Meijers.

De landmeter van het kadaster W. A. M. Kalkman voor de kadastrale boekhouding te Utrecht is met 1 April 1899 werkzaam gesteld op het bureau van den ingenieur-verificateur aldaar.

De navolgende teekenaars van het kadaster zijn met 1 April 1899 verplaatst: H. F. J. van Eijsden van Leeuwarden naar Amsterdam, S. Goedemoed van Utrecht naar Leeuwarden en J. L. C. H. Antheunissen van Dordrecht naar Rotterdam.

Bij K. B. van 27 Maart 1899 N. 7 is op zijn verzoek met ingang van 1 Mei d.a.v. eervol ontslag verleend aan A. C. van Ruyven te Appingedam als landmeter der 1e klasse van het kadaster, behoudens aanspraak op pensioen.

Op 5 Juni 1899 en volgende dagen zal te 's Gravenhage worden gehouden het examen voor landmeter van het kadaster. Tot leden der commissie van examen zijn benoemd de heeren: E. P. van Steenbergen, inspecteur van het kadaster aan het departement van financien, tevens voorzitter, A. W. E. Kwisthout, ingenieur-verificateur van het kadaster te Roermond, W. J. Berdenis van Berlekom, bewaarder van de hypotheken en het kadaster te 's Hertogenbosch, T. F. ter Beek, controleur van de directe belastingen en het kadaster, A. Veenhuijsen landmeter van het kadaster, werkzaam aan het departement van financiën, tevens secretaris en F. G. Stucki landmeter van het kadaster te Arnhem.

Digitized by Google

An den Vorstand des Deutschen Geometervereins.

Mit innigem Bedauern erfuhren wir den am 17ten April dieses Jahres erfolgten Tod des Herrn Prof. Dr. W. Jordan. Seit vielen Jahren verehrten auch die niederländischen Landmesser in ihm einen hervorragenden Geodäten.

Der deutsche Geometer-Verein wird den unersetzlichen Verlust dieses groszen Mannes tief empfinden.

Mit Ihnen trauern wir über sein Verscheiden, Ihrer aller Schmerz findet Nachklang in unsren Herzen.

Möge es unsren deutschen Kollegen zum Troste gereichen, dasz die Arbeit dieses Denkers reiche Früchte trägt, dasz weit über die Grenzen Deutschlands hinaus seine musterhaften Werke das Studium und die Lösung geodätischer Aufgaben fördern und erleichtern werden, dasz sein Geist noch belehrend walten wird über uns und die Geodäten der Zukunft.

Friede seiner Asche! Ehre seinem Andenken!

Der Vorstand der „Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde".

Amsterdam.		C. W. HOFFMANN, *Vorsitzender.*
Haarlem.		P. VIERKANT.
Leeuwarden.	Mai 1899.	M. DE VOS, *Schriftführer und Vereins Cassirer*
Utrecht.		I BOER, Hz. *Schriftleiter der Zeitschrift voor Kad. en Landm.*

Digitized by Google

ALTENBURG, 24 Mai 1899.

An den Vorstand der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde.

Dem geehrten Vorstande sagen wir für den Ausdruck der Theilnahme an dem schweren Verlust, der uns durch den Tod des Herrn Professor Dr. Jordan betroffen hat, sowie für die ehrende Anerkennung der Verdienste des Verewigten, unseren aufrichtigen und herzlichen Dank.

Wir haben Veranlassung genommen, auch der Frau Professor Jordan von Ihrer Kundgebung Mittheilung zu machen.

Hochachtungsvoll,

Die Vorstandschaft des Deutschen Geometer-Vereins,

L. WINCKEL.

Digitized by Google

GAUSS en JORDAN.

Evenals eene voortdurende ruil van materiëele voortbrengselen plaats heeft tusschen de volken, zoo vindt ook eene uitwisseling plaats van de resultaten van wetenschappelijke onderzoekingen. Hierbij wordt echter niet gevraagd of de waarden van in- en uitvoer tegen elkaar opwegen, er heerscht integendeel een edelen wedijver tusschen volken, groepen en individuen om die resultaten te maken tot gemeen goed. Slechts in zoover speelt de nationaliteit eene rol, dat het volk roem draagt op zijne zonen, die zich op wetenschappelijk gebied onderscheiden, te meer als hunne namen genoemd worden ver over de grenzen. Op hem, die de vruchten plukt van hun vorschen en denken, rust slechts de plicht, de bron, waaruit hij put, te noemen, de verdiensten van anderen, niet het minst als zij vreemdelingen zijn, te erkennen.

Gelijk op bijna elk ander gebied heeft de wetenschap ook op dat der landmeetkunde groote vorderingen gemaakt, op dit gelijk op menig ander gebied staat in de tweede helft dezer eeuw Duitschland aan de spits. Onder hen die daartoe veel hebben bijgedragen behooren F. G. Gauss en Dr. W. Jordan.

Niettemin is het slechts eene toevallige omstandigheid dat wij deze namen hier samenkoppelen: gebeurtenissen uit den jongsten tijd die de bijzondere aandacht op die twee mannen vestigden.

Doch evenals de richting van beider streven, de aard van hun werkkring, van hunne verdiensten, zelfs beider karakters meer aanleiding geven tot het maken van tegenstellingen dan tot het trekken van parallellen, zoo vormen ook bedoelde gebeurtenissen eene ware tegenstelling.

Gauss vierde onlangs zijn vijftigjarig ambts-jubileum, waarbij hij vergeefs en te bescheiden zich zocht te onttrekken aan de huldebetuiging van honderden bewonderaars; de treurmare van

Digitized by Google

Jordans overlijden, nog in de kracht zijns levens op 17 April jl., trof heinde en ver velen, die in hem den grooten geodeet hadden leeren waardeeren.

In Jordan eeren we in de eerste plaats den man der theorie, den begaafden mathematicus, Gauss daarentegen is vóór alles de man der praktijk, de ambtenaar, die als landmeter begonnen, thans aan het Pruisisch departement van financiën in waarheid staat als het *technisch* hoofd van het kadaster.

Jordan heeft rusteloos de wetenschap toegepast op allerlei vraagstukken der landmeetkunde, het werk van anderen onderzocht, allerlei gegevens verzameld en verwerkt en als redacteur van het *Zeitschrift für Vermessungswesen*, als hoogleeraar in de geodesie te Hannover, als schrijver van allerlei werken, waaronder het *Handbuch der Vermessungskunde* zijn standdaardwerk is, een schat van kennis verspreid onder geodeten, geografen en astronomen over de geheele wereld.

Gauss heeft wetenschap en ervaring aan elkander gehuwd door de subtiele, op hoogere wiskunde steunende theorieën pasklaar te maken voor de praktijk der gewone landmeetkunde.

De eigenaardige veelzijdige taak, die het kadaster te vervullen heeft in het Staats-organisme maakt veelvuldige samenwerking en overleg van het technisch hoofd met allerlei autoriteiten noodzakelijk, waarbij Gauss bijzonder te stade komt zijne hoffelijkheid, zijn bescheiden wijze van optreden. „Wer das Glück gehabt hat, ihm „im Leben näher zu treten, muss ihn auch hochschätzen als einen „der liebenswürdigsten und wohlwollendsten Menschen", zegt Prof. Koll (Zeitschr. f. Verm. 1899 S. 86) en dit strookt geheel met den indruk dien wij kregen uit enkele brieven die wij de eer hadden van hem te ontvangen.

Jordan was vóór alles de geleerde, streng voor zich zelf en voor anderen. Ook in den omgang loochende hij niet den krachtigen wil, die zijn onvermoeid werken beheerschte. In zijne polemieken en in de debatten op de vergaderingen der Duitsche Geometerverein bleef hij zakelijk, zoekende naar waarheid en naar de juiste argumenten, meer hechtend aan den inhoud dan aan den vorm.

Uit zijn mond — tijdens eene korte persoonlijke kennismaking op de vergadering van genoemde Geometerverein te Bonn 1895 —

Digitized by Google

klonk het niet als eene beleefdheidsphrase: „Ihres Zeitschrift ist mir lieb und werth." Ook op andere wijzen heeft hij blijk gegeven met de richting van ons tijdschrift ingenomen te zijn o. a. door daarvoor, kort voor zijn dood, af te staan de verhandeling over het onderzoek naar de nauwkeurigheid van de driehoeksmeting van Snellius (dezen jaargang bl. 3.)

Het verschil in werken en streven van beide mannen schijnt het grootst uit de verte gezien. Meer van nabij beschouwd vervloeien de scherpe tegenstellingen en merkt men op, dat zij elkander in menig opzicht aanvullen, dat zij meer dan eens, zij het op indirecte wijze, hebben samengewerkt ter bereiking van groote doeleinden. Zulks is vooral het geval geweest in het streven naar invoering van wetenschappelijke en nauwkeurige methoden voor meting en voor de vereffening van waarnemingen en in de verkrijging van een der middelen daartoe: de wetenschappelijke vorming van den landmeter.

We laten hier volgen korte levensberichten der beide mannen, waarbij ons tot leiddraad hebben gediend de mededeelingen van Prof. Koll en van Helmert in het Zeitschrift für Vermessungswesen 1899, S. 65 en S. 321.

Friedrich Gustav Gauss

werd in 1829 te Bielefeld geboren, alwaar zijn vader kleinhandelaar was.

Na het lager en gymnasiaal onderwijs te hebben genoten en na anderhalf jaar in de praktijk werkzaam te zijn geweest, behaalde hij op 19-jarigen leeftijd te Minden zijn diploma als „Feldmesser."

Op zijne ontwikkeling zal verder de werkzaamstelling bij de vernieuwing van het kadaster (tot 1852) een overwegenden invloed hebben gehad. Daarna werkte hij $4^1/_2$ jaar aan verschillende kadasterkantoren. Zooals bekend omvatten deze kantoren de werkzaamheden, die in ons land worden verricht door de landmeters voor den veld- en voor den kantoordienst en door de controleurs D. B. en K.

In 1857 werd Gauss tot hoofd van een dergelijk kantoor (Kadaster-Kontroleur) benoemd en in het volgend jaar aan het Pruisische departement van Financiën geroepen waar hij onder verschillende titels, in de laatste jaren als „Wirkliche Geheime

Digitized by Google

Oberfinanzrath" werkzaam bleef en gelegenheid vond zijne groote administratieve bekwaamheden, zijn organiseerend talent te toonen.

Die gelegenheid vond hij vooral toen hij medewerking moest verleenen aan de uitvoering der wet op de grondbelasting van 21 Mei 1861. Ter perequatie moesten alle voorhanden kaartwerken zooveel mogelijk worden dienstbaar gemaakt en voor zoover deze onbruikbaar bleken of ontbraken moest in korten tijd door kadastreering het ontbrekend materiaal worden verschaft. Het laatste gold natuurlijk vooral de woeste of weinig geparcelleerde gronden, welker opmeting relatief niet veel tijd eischte, doch de oppervlakte daarvan bedroeg in de oostelijke provinciën niet minder dan ± 22,7 in de westelijke ± 4,7 millioen hectaren (± 8 maal de oppervlakte van Nederland.) Het werk was binnen den vastgestelden termijn op 1 Januari 1865 gereed!

Een gelijksoortig vraagstuk moest na 1866 door de annexatie van Sleeswijk-Holstein, Hannover en Hessen worden opgelost.

Natuurlijk was Gauss slechts één der ambtenaren die aan de oplossing moesten samenwerken, doch op de organisatie van het technisch deel van het werk heeft hij ongetwijfeld een overwegenden invloed uitgeoefend.

Men moet zich niet voorstellen dat de in korten tijd opgemaakte kaarten groote nauwkeurigheid bezitten. Het tegendeel is maar al te dikwijls gebleken.

Het is de oude historie welke zich telkens en overal herhaalt. De gewenschte perequatie der grondbelasting doet plotseling de behoefte ontstaan aan kadastreering van het geheele Rijk binnen korten termijn; tijd tot voorbereiding en vorming van personeel ontbreekt; alle krachten, die zich aanbieden, worden aan het werk gesteld; alle methoden van meting worden toegelaten mits het resultaat maar voldoende is voor den omslag der belasting. Is het werk gereed, dan komt de administratie voor de boekhouding op den eigendom beslag leggen op het resultaat en dan komen de klachten, als de kaarten geheel ontoereikend blijken vóor de verzekering van het eigendomsrecht.

Zoo heeft men ook in Pruisen bij de invoering der grondboekwetten van 5 Mei 1872 het kadastraal perceel tot grondslag gelegd aan de boekhouding en nu door de jurisprudentie is uitgemaakt

Digitized by Google

dat dientengevolge de kadastrale aanduiding in het grondboek ten behoeve van derden deelneemt aan de „öffentliche Glaube" van dat boek (zie dit Tijdschr. XIV bl. 168) nu doen zich de bezwaren van de onnauwkeurigheid der kaarten steeds sterker gevoelen en wordt het steeds meer een gebiedende noodzakelijkheid, de vernieuwing ter voldoening aan die hoogere eischen in sneller tempo dan thans geschiedt voort te zetten.

Dergelijke vernieuwing stelt ook hoogere eischen aan de techniek, in de eerste plaats aan de hoofdambtenaren, die de methoden van meting, berekening enz. moeten ontwerpen en voor de vorming van een theoretisch en praktisch voldoend ontwikkeld personeel moeten zorg dragen.

Ook tegen dezen taak bleek Gauss opgewassen. Zijne praktische ervaring bij hermetingen opgedaan, zijne voortgezette studiën waarvan de resultaten vooral zijn neergelegd in „Die trigonometrischen und polygonometrischen Rechnungen in der Feldmesskunst, Halle 1876" (de 2e geheel omgewerkte druk verscheen in 1893) hadden hem voorbereid tot de gewichtige taak: het ontwerpen van voorschriften voor de technische uitvoering der vernieuwing van het kadaster (Anweisungen VIII und IX vom 25 Oktober 1881)

Toegelicht met kaarten, schetsen, tabellen, alles op voorbeeldige wijze uitgevoerd, trokken deze voorschriften zoozeer de algemeene aandacht, dat zij reeds in meerdere talen zijn overgezet.

De groote verdienste van Gauss is, voor de berekeningen formulieren te hebben gegeven ter vereffening van de onvermijdelijke fouten der meting naar de methode der kleinste vierkanten en aldus die methode ook toegankelijk te hebben gemaakt voor de groote schare van practici, wien het aan tijd of aan dien bijzonderen mathematischen aanleg ontbreekt, noodig om zelfstandig tot de eenvoudigste aanwending dier methode op de vraagstukken der landmeetkunde te geraken.

Voorts wordt een duurzamen technischen grondslag voor de uitzetting van verloren grenzen en voor de bijhouding gelegd door de verzekering te velde, behalve van de driehoeks- en veelhoekspunten, van de inbindingspunten van meetlijnen voor te schrijven. Door berekening der coördinaten van deze punten wordt eene deugdelijke controle op het werk uitgeoefend.

Digitized by Google

Met de vermelding dezer verdiensten kunnen wij te eerder volstaan omdat wij reeds vroeger eene uitvoerige toelichting op die Anweisungen, met toepassingen verduidelijkt, hebben gegeven. (Tijdschr. I bl. 27, 113, 153, 185, 193, II 137, IV 86, 121.) Ook de heer Hoffmann schreef daarover belangrijke artikelen (Tijdschr. IV 99, 156, V 81, XI 56) en de meeste landmeters hier te lande, met hermetingen belast, nemen thans voor de vereffening van driehoeksmetingen Anweisung IX tot leiddraad.

Men stelle zich niet voor, dat die Anweisungen uitsluitend op het bureau of in de studeercel zijn ontstaan. Er is bij de samenstelling zooveel mogelijk partij getrokken van de ondervinding op het terrein verkregen.

De beginselen ervan zaten o. a. voor bij de kadastreering van het hertogdom Lauenburg, de ontwerpen der Anweisungen werden aan de praktijk getoetst voornamelijk bij de hermeting van het vorstendom Lippe, en op grond daarvan aangevuld en gewijzigd.

Natuurlijk zijn zij niet in elk opzicht volmaakt en hebben ervaring en onderzoek verbeteringen wenschelijk gemaakt. Zoo is bijv. gebleken dat de ondergrondsche verzekering van punten door draineerbuizen niet zeer praktisch is, dat de gestelde foutlimieten, vooral die voor lengtemeting, veel te ruim zijn enz.

In Elzas-Lotharingen zijn dan ook op verschillende punten verbeteringen aangebracht en bij de „Stadtvermessungen" in Pruisen zelf dienen zij meer als leiddraad dan als bindende voorschriften. Trouwens de in 1894 verschenen tweede druk van Anweisung IX geeft allerlei kleine wijzigingen, zonder dat de afwijkende bepalingen van den eersten druk uitdrukkelijk worden afgeschaft, waaruit wel blijkt, dat het nimmer de bedoeling is geweest de ambtenaren aan eene slaafsche opvolging dezer voorschriften te binden, waardoor eene voortgaande ontwikkeling der kadastrale techniek zou worden belemmerd.

Het behoeft wel nauwelijks gezegd, dat de beste instrumenten voor de metingen worden beschikbaar gesteld, voor hoekmetingen bijv. microscoop-theodolieten.

In overeenstemming met de hoogere eischen aan wetenschappelijke, vooral mathematische ontwikkeling, aan den landmeter gesteld, werd bij besluit van 4 September 1882, regelende het examen,

Digitized by Google

eene academische vorming der landmeters voorgeschreven en daartoe het onderwijs in geodesie en kultuurtechniek ingericht aan de Landwirthschaftliche Hochschule in Berlin en aan de Landwirthschaftliche Academie in Poppelsdorf (Bonn).

Aan de studie moet minstens een jaar praktijk voorafgaan, ook tijdens het onderwijs worden vele praktische oefeningen gehouden.

De verwachting dat de hoogere eischen eene vermindering van het aantal candidaten zou tengevolge hebben is niet vervuld; juist door den eisch der academische vorming schijnt het vak voor de jongelieden veel meer aantrekkelijkheid te hebben verkregen.

Wilhelm Jordan

werd op 1 Maart 1842 te Ellwangen in Wurtemberg geboren.

Na het gymnasium en de polytechnische school te Stuttgart te hebben bezocht deed hij in 1864 examen voor ingenieur en voor landmeter 1ste klasse. Hij werkte achtereenvolgens aan spoorwegontwerpen, als trigonometer bij hoogtemetingen, als assistent voor geodesie aan de polytechnische school te Stuttgart en als hoogleeraar in de geodesie aan de hoogescholen te Karlsruhe (1868—1882) en te Hannover.

Geen gelegenheid om op praktisch gebied werkzaam te zijn liet hij voorbijgaan.

In den winter van 1873/74 sloot hij zich aan bij de expeditie van Rohlfs in de Libische woestijn, waar hij voor topographische opnemingen reeds gebruik maakte van de photogrammetrie.

Ook nam hij deel aan de basismeting bij Göttingen en leidde of berekende verschillende waterpassingen, driehoeksmetingen enz.

De praktische werkzaamheden gaven hem gelegenheid, theorieën op te bouwen of te vereenvoudigen, zooals uit zijne veelvuldige werken blijkt.

Geen enkel deel van het gebied der hoogere en lagere geodesie bleef hem vreemd.

Zijne werkkracht was reusachtig.

In 1873 verscheen zijn „*Taschenbuch der praktischen Geometrie.*" In den loop der volgende jaren dijde het zich uit tot het bekende handboek, dat steeds toenemende in rijkdom van inhoud, reeds

Digitized by Google

vier drukken beleefde. Het bestaat thans uit drie deelen, n.l.; 1e deel „Die Methode der kleinsten Quadrate," 2e deel „die Feld-und Landmessung" en 3e deel „die Landesvermessung und Grundaufgaben der Erdmessung."

Voor de landmeters van het meeste gewicht is het 2e deel, dat in 1897 in vijfde druk, verrijkt met eene beknopte ontwikkeling van de methode der kleinste vierkanten, afzonderlijk is verschenen.

„Ein so scharfsinniger Mann" zegt Helmert „wie Jordan musste naturgemäss in vielen Theilen seiner Wissenschaft zu Ergänzungen und Verbesserungen, ja sogar zu ganz neuen Theorieen gelangen. Namentlich in der Feld-und Landmessung wird sich kaum ein Kapitel finden, wo er nicht etwas zugethan hat."

Behalve tallooze artikelen in het door Jordan als eerste redacteur mede geredigeerde *Zeitschrift für Vermessungswesen* en in enkele andere tijdschriften verschenen van zijne hand nog verschillende andere werken, waarvan we slechts noemen:

het in 1882 in vereeniging met Steppes en onder medewerking van vele bekende geodeten uitgegeven historisch-kritische werk: *Das deutsche Vermessungswesen*,

in 1893: *Logarithmisch-trigonometrische Tafeln für centesimale Theilung des Quadranten mit 6 Decimalstellen*,

in 1897: *Sinus und Cosinustafeln von 10 zu 10 Secunden mit 7 Decimalstellen: Opus Palatium*, berekend op het gebruik van de rekenmachine.

We meenen thans te kunnen volstaan met dit onvolledig overzicht der werken van den onvermoeiden vorscher, wiens groote verdiensten o.a. ook werden erkend door de benoeming tot Doctor in de philosophie *honoris causa* in 1875 door de universiteit te München.

I. Boer Hz.

Digitized by Google

De gemeente Amsterdam tegenover hare zieke ambtenaren en hunne huisdokters.

Het bestuur van de hoofdstad des Rijks heeft dezer dagen aan de regeering van den Staat een navolgenswaardig voorbeeld gegeven.

In de groote Amsterdamsche huishouding had zich langzamerhand, ook de bij den Staat zoo welig tierende bacil der *huisdokters-attesten* ontwikkeld.

Op voorstel der hoogst geplaatste ambtenaren heeft plotseling een heilkrachtig serum de kleinste onder de kleinen onschadelijk gemaakt.

Het geneesmiddel munt uit door eenvoud, is onfeilbaar bij zijn toepassing, en er volkomen op berekend het cijfer der zieken tot een minimum te doen dalen.

Onder kleine wijziging zal het niet nalaten ook aan den Staat uitstekende diensten te bewijzen.

Het voorschrift is in enkele regels saam te vatten: „*de ambte-*
„*naren der gemeente Amsterdam, die zich ziek melden, en op dien*
„*grond verlof vragen om vrij te zijn van dienst, zijn verplicht*
„*in hunne woningen, tot onderzoek, een gemeente-geneeskundige toe*
„*te laten.*

„*Bij het intreden van den ziektetoestand zijn zij gehouden hier-*
„*van onverwijld kennis te geven aan hun onmiddellijken chef, en*
„*aan een der drie, onlangs van gemeente wege, voor het toezicht*
„*op den gezondheidsdienst en de keuring van het geheele personeel,*
„*benoemde geneesheeren.*

„*Alleen op professoren der Universiteit is het voorschrift niet*
„*van toepassing.*"

Digitized by Google

Een storm van verontwaardiging is onder de bedreigden opgestoken, een krachtig protest werd door hen aangeteekend, een machtig wapen, Art. 158 der Grondwet, hielden zij der vroedschap dreigend voor.

Deze liet zich echter geen schrik aanjagen, zij heeft op adressen van in aanzien hoog staande groepen van ambtenaren eenvoudig afwijzend beschikt.

De raad ontraadde dezen Staatsburgers, van het hen bij Art. 158 toegekende recht gebruik te maken, zich als ambtenaren op dit standpunt te plaatsen. Rijp beraad ging aan zijn besluit vooraf, de huidige omstandigheden maakten het noodzakelijk.

Ook bij den Staat is *periculum in mora*, bij de technische dienstvakken wel het meest, en onder deze, bij het *kadaster* niet het minst.

De rijks-ambtenaar verbetert door het attest van den huisdokter, zijn kanzen op verplaatsing naar eene standplaats, waarop hij nog geen aanspraak kan maken op grond van ancienniteit.

Maar ook ancienniteit is steeds betwistbaar, daarop te wachten tijdroovend, en daarom beijvert menigeen zich, te goeder trouw natuurlijk, een imperatief bevel van een geneesheer machtig te worden.

Voor zoo'n document zwicht de regeering, die begrijpelijkerwijze het leven van een harer trouwe dienaren noode bedreigd ziet.

Hoewel opvallend, schijnt het toch niet de aandacht der autoriteiten te trekken, dat als herstellingsoorden de voorkeur genieten de groote steden, waar tegelijkertijd de drukste kantoren gevestigd zijn.

Men staat verbaasd over de geneeskracht, vermoedelijk een gevolg der gezelligheid welke zij aanbieden, schuilende in de bevolkingscentra; daartegenover baart het werkelijk verwondering, dat zoo menige kuur niet beter gelukt, dat de zieken, in plaats van na verloop van eenigen tijd hun aandeel in den voorhanden arbeid te komen vragen, zich maar jaar in jaar uit op hunne vrijstelling beroepen, zoodra op dien op hen rustenden plicht, ook maar gezinspeeld wordt.

De keuze van een *Luft Kurort* bevestigt ook nu en dan de

Digitized by Google

waarheid van het gezegde *„twee zielen een gedachte"*, de stad waar men zich een levensgezellin koos, geniet bij enkelen de voorkeur.

In het opwekken van deernis en medelijden hebben de zieken hun gelijken niet, in stemgeluid en gebaar, weten zij dat onbeschrijfelijk iets te leggen, waarvan men zegt: dat het in staat is steenen harten te vermurwen.

Het kwam reeds voor, dat tengevolge van dien betooverenden invloed, de autoriteit zoo gevoelig werd, dat de staat de kosten der verplaatsing voor zijn rekening nam.

Is het doel bereikt, dan hebben de patienten liefst dat men hen niet lastig valt met belangstellende vragen omtrent hun toestand.

Spreekt men de meening uit, naar aanleiding van hun optreden, dat het zoo heel bedenkelijk met die heeren nog niet is, dat hunne geheele ontheffing van den veldarbeid niet verdedigd kan worden, dan hoort men daartegenover aanvoeren, dat de wijze van hun optreden een noodzakelijk gevolg is van hunne ziekte; ofschoon ernstig aangetast, ligt het in hun gestel, zich als gezonde individuen te gedragen.

Van deze wonderlijke bewijsvoering zal menigeen de logica ontsnappen.

Wat toch is het geval.

De lijders vertoonen ziekteverschijnselen bij het naderen van den arbeid, en zijn gezond, zoodra eenig genoegen in het vooruitzicht is, of tijdens dat zij het genieten.

Merkwaardig, dat zij tot onomstootelijke waarheid wisten te verheffen, de paradox: *„uitingen van gezondheid zijn kenteekenen van ziekte"*.

Aan kantoren waar men overladen is met veldarbeid en tegelijkertijd worstelt met gebrek aan personeel, is hunne aanwezigheid meer dan hinderlijk.

Het wil ons toeschijnen dat, wijl de groote stad hen geen genezing brengt, de regeering verplicht is tot het nemen van een landelijke proef met hare troetelkinderen.

Op gronden van moraliteit bevelen wij aan: de aanstelling van rijks-geneeskundigen voor het toezicht op den gezondheidstoestand en de keuring van alle Staats-ambtenaren.

Digitized by Google

De Staat kan, evenals de gemeente Amsterdam, zonder de minste overdrijving, voor de instelling van dezen nieuwen tak van dienst aanvoeren: „*Onder de huidige omstandigheden noodig.*"

Het is in zijn werkelijk belang de huisdokters, desnoods onder dankbetuiging voor de vele en belangrijke diensten aan den lande bewezen, hun afscheid te geven.

C. W. HOFFMANN.

Mei 1899.

Digitized by Google

Suppletoire metingen in hermeten gemeenten.

(*met Plaat*).

Als de hermeting eener gemeente heeft plaats gehad, zal de wijze, waarop de suppletoire metingen geschieden, beslissen of de kaarten nauwkeurig blijven of na verloop van tijd behepd zullen zijn met dezelfde gebreken als de niet hermeten kaarten.

Wordt de in zwang zijnde methode van „inmeten" toegepast, met andere woorden, hebben de suppletoire metingen tot grondslag overeenstemmende punten van kaart en terrein [1]), dan zal het bijblad, de ondervinding heeft het geleerd, na korteren of langeren tijd, afhankelijk van het meerdere of mindere aantal terreinsveranderingen, onnauwkeurig worden. De verschillen ontstaan reeds bij het meten uit primitieve sloten, heggen en andere vage scheidingen, doordien het midden daarvan niet tot op decimeters is te bepalen; ze nemen in omvang toe als, de primitieve scheidingen verdwenen zijnde, uit suppletoire scheidingen gemeten moet worden en verschillende suppletoire metingen hebben gediend om den laatsten toestand op het bijblad te scheppen.

De kaart kan alleen nauwkeurig blijven als de suppletoire metingen tot grondslag hebben *de meetpunten der hermeting;* dan kunnen de gemeten lengten gecontroleerd worden, zoo noodig door berekening en zal het bijblad dezelfde nauwkeurigheid behouden als het minuutplan, aangezien op beiden de kaarteeringen geschieden uit dezelfde meetpunten.

In hermeten gemeenten, waar de detailmeting gebaseerd is op een polygoonnet, zijn de polygoonpunten uit den aard der zaak aangewezen om als grondslag te dienen voor de suppletoire metingen; en dit zou zonder veel omslag kunnen geschieden wanneer deze punten op eene *zichtbare en duurzame wijze* op het terrein

[1]) Deze overeenstemming is bedriegelijk; ook al sluit de meetlijn, is dit geen bewijs dat het begin- en eindpunt juist zijn geweest.

Digitized by Google

werden aangegeven; want is dit niet het geval, worden ze, zooals thans in Pruisen gebruikelijk is, [1]) verzekerd onder den grond door middel van buizen, dan zal in de praktijk het opsporen dezer punten te omslachtig en somtijds zonder hoek- en lengtemeting onmogelijk zijn. Het opbreken van straat of weg, het graven in den grond heeft zijne bezwaren en kost veel tijd, vooral als de bodem door vorst of droogte hard is geworden. Zijn een of meer der vaste punten verdwenen, waaruit de verzekering van het polygoonpunt heeft plaats gehad, dan kan dit punt niet teruggevonden worden zonder hoek- en lengtemeting uit de omliggende polygoonpunten. Daarbij komt nog, dat de buizen na verloop van jaren zullen verteren en door het stooten met schop of houweel uit elkander zullen vallen.

De waterstaat, welke zijne driehoekspunten en meetlijnen reeds sedert jaren op eene zichtbare en duurzame wijze verzekert door middel van basalt- en hardsteenen palen, gebruikt langs de Maas in de provincie Limburg hardsteenen palen van bizondere constructie om de polygoonpunten aan te duiden van de meetlijnen der bestekken en grensregelingen. Figuur I geeft een idée van zoo'n paal. De bewerkte kop verheft zich nauwelijks boven het maaiveld en heeft in een der zijvlakken eene uitholling *a*, in den vorm van een halven cirkel, welks middelpunt het polygoonpunt aangeeft. In deze uitholling wordt de baak geplaatst zoodanig, dat het midden der baak samenvalt met het midden der uitholling.

Ook in kei- of straatwegen zouden deze palen gebruikt kunnen worden, mits de tegen de uitholling liggende steen eveneens van eene holte werd voorzien.

Ofschoon aanwending dezer palen zeer practisch is, hebben ze toch één bezwaar; bij niet vertikalen stand van den paal zal de baak, de uitholling volgende, scheef komen te staan, tenzij ze gestut worde; en als dit toch moet geschieden, zou de zijwaartsche uitholling van den paal kunnen vervallen en vervangen worden door eene kleine uitholling in het midden van den kop, waarin dan de punt der baak geplaatst zou moeten worden, zooals door figuur II wordt voorgesteld; het stutten zou kunnen geschieden door drie ijzeren

[1]) Anweisung IX § 30 no. 3.

Digitized by Google

Figuur I.

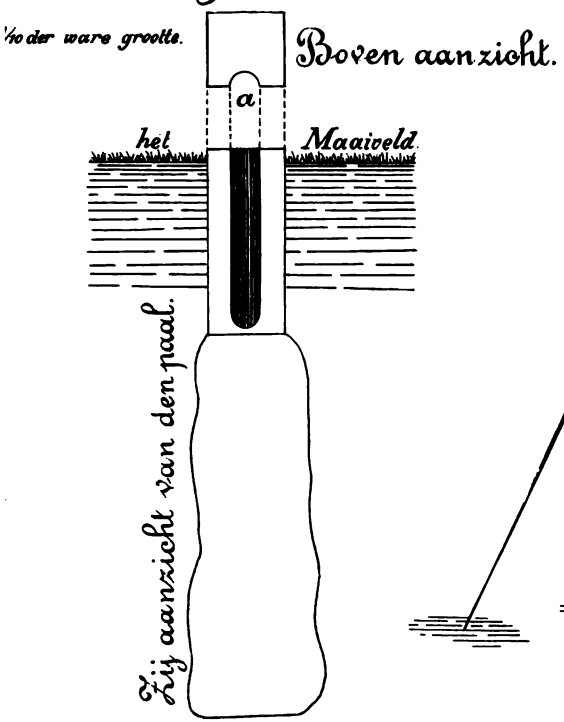

Figuur II.

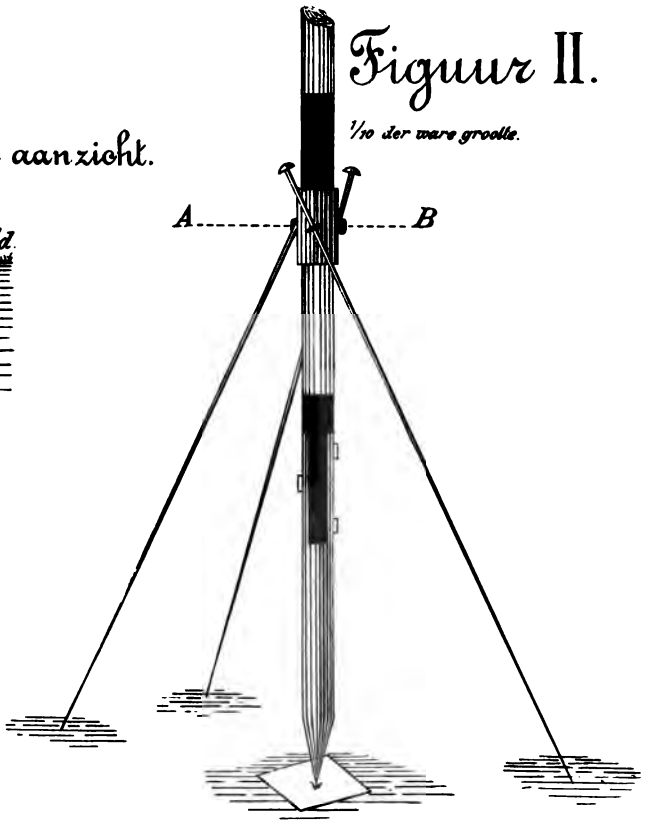

Figuur III.

dooronede AB.

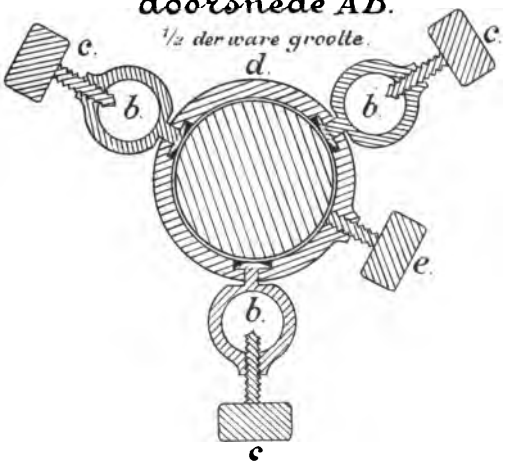

Digitized by Google

Digitized by Google

pinnen *a*. *a*. a_n voorzien van koppen om ze in den grond te kunnen drijven; deze pinnen schuiven door de oogen *b*. *b*. *b*. (zie figuur III) en worden daarin vastgeklemd door de schroeven *c*. *c*. *c*.; de oogen kunnen draaien in den ijzeren band *d*., welke door de klemschroef *e*. tegen de baak wordt vastgedrukt.

Neemt men in aanmerking dat de polygoontrekken in den regel de krommingen van wegen en dijken volgen en de polygoonpunten dus meestal op den publieken weg vallen, dat het publiek in ons land nog al meegaande is en een weinig aanstoot gevende paal ook op particulier terrein geduld zal worden (getuigen de vele steenen palen van den waterstaat op de uiterwaarden langs onze rivieren) dan is mijne veronderstelling niet gewaagd, dat bij het plaatsen der palen weinig tegenstand zal ondervonden worden.

Behalve voor het kadaster zouden deze palen ook bruikbaar zijn voor andere doeleinden: het maken van kunstwerken, het aanleggen van buizennetten van gas- en waterleiding, enz.; vooral als de polygoonpunten op de gemeenteplans werden aangegeven en daarbij de gegevens werden verstrekt van de polygoneering.

J. G. A. BOON.

Digitized by Google

Benoembaarheid van landmeters en adjunct-landmeters in Ned.-Indië.

Bij Kon. Besl. v. 25 Febr. 1899 No. 42 is het volgende bepaald:

Artikel 1. Artikel 1 van het Koninklijk besluit van 21 December 1882 (*Indisch Staatsblad* 1883 nº. 121) wordt gelezen als volgt:

Behoudens het geval bedoeld in artikel 5, zijn benoembaar:

I. tot adjunct-landmeter der 3de klasse bij het kadaster in Nederlandsch-Indië:

a. zij die geslaagd zijn in het eerste gedeelte van het groot-ambtenaarsexamen voor den Indischen dienst, zooals het is geregeld bij het Koninklijk besluit van 20 Juli 1893 nº. 29 (*Indisch Staatsblad* nº. 257) of zooals het nader geregeld zal worden, en daarna gedurende ten minste één jaar op door den Gouverneur-Generaal te regelen wijze, onafgebroken werkzaam zijn geweest als tijdelijk ambtenaar bij het kadaster en als zoodanig blijken van geschiktheid voor de betrekking van adjunct-landmeter hebben gegeven.

Voor eene aanstelling tot tijdelijk ambtenaar komen slechts in aanmerking zij, die hun 24ste jaar nog niet zijn ingetreden, tenzij zij ook in het tweede gedeelte van het groot-ambtenaarsexamen geslaagd zijn, in welk geval zij in aanmerking kunnen komen zoolang zij hun 26ste jaar nog niet zijn ingetreden;

b. zij die voldaan hebben aan een examen, volgens het programma voor de bedoelde betrekking vastgesteld bij dit besluit.

Tot dat examen worden slechts toegelaten zij, die 18 jaar oud zijn en hun 23ste jaar nog niet zijn ingetreden.

De sub *b* genoemden zullen slechts benoemd worden, wanneer geen personen als de sub *a* genoemden beschikbaar zijn.

Digitized by Google

II. tot landmeter der 3de klasse bij het kadaster in Nederlandsch-Indië:

zij die voldaan hebben aan een overgangsexamen, volgens het programma daarvoor vastgesteld bij dit besluit.

Artikel 2. In het programma van het examen voor adjunct-landmeter der 3de klasse bij het kadaster in Nederlandsch-Indië, vastgesteld bij het in artikel 1 genoemde Koninklijk besluit, wordt in plaats van:

b. de Maleische taal,

gelezen:

b. de Maleische en Javaansche talen.

Artikel 3. Dit besluit treedt in werking met de afkondiging in Nederland door plaatsing in de *Nederlandsche Staatscourant* en in Nederlandsch-Indië door opneming in het *Staatsblad van Nederlandsch-Indië.*

Onze Minister van Koloniën is belast met de uitvoering van dit besluit.

Digitized by Google

VERSLAG VAN DE RIJKS-COMMISSIE *voor graadmeting en waterpassing, aangaande hare werkzaamheden gedurende het jaar* 1898 (*met Kaart*).

Ter voldoening aan het voorschrift, dat haar werd verstrekt bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 Mei 1879, litt. M., afdeeling Kunsten en Wetenschappen, heeft de Rijks-Commissie voor graadmeting en waterpassing de eer, aangaande hare werkzaamheden in het jaar 1898, het volgende te berichten.

Commissie. In den loop van dit jaar hadden geene veranderingen plaats in de samenstelling der Commissie, of in de taak van ieder der leden.

Vergaderingen. De Commissie hield drie malen eene vergadering, ter behandeling van hare aangelegenheden. Deze vergaderingen hadden te 's Gravenhage plaats.

Bibliotheek. Door de familie van wijlen ons medelid dr. Ch. M. Schols werd uit zijne nalatenschap, bij oorkonde van 20 April 1898, geschonken aan den Staat der Nederlanden het gedeelte zijner bibliotheek betreffende geodesie en wiskunde, benevens de door den overledene nagelaten handschriften.

Volgens voorwaarden, aan de schenking verbonden, is zij gesteld onder beheer van de Commissie, zoo lang deze bestaat.

De aanvaarding der schenking heeft plaats gehad, krachtens machtiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken, blijkens aanschrijving van 15 April 1898 n°. 928, afd. K. en W., waarbij ook de voorwaarden werden goedgekeurd.

Boeken en handschriften worden bewaard in het Geodesiegebouw te Delft.

Met het catalogiseeren der boekerij is een aanvang gemaakt en evenzoo met het doen inbinden der boeken, voor zoover dit nog noodig is.

Betrekkingen met de buitenlandsche leden van de Internationale Vereeniging voor aardmeting. In het afgeloopen jaar werden de afgevaardigden der graadmetings-commissiën in de verschillende landen, voor de eerstemaal sedert de invoering der nieuwe conventie van het jaar 1895, tot eene algemeene vergadering opgeroepen, waaraan van de leden der Nederlandsche Commissie alleen ons medelid H. G. van de Sande Bakhuyzen deelnam.

De vergadering werd Maandag 3 October des middags te 2 uur in de Aula der technische hoogeschool te Stuttgart geopend, en begroet namens

Digitized by Google

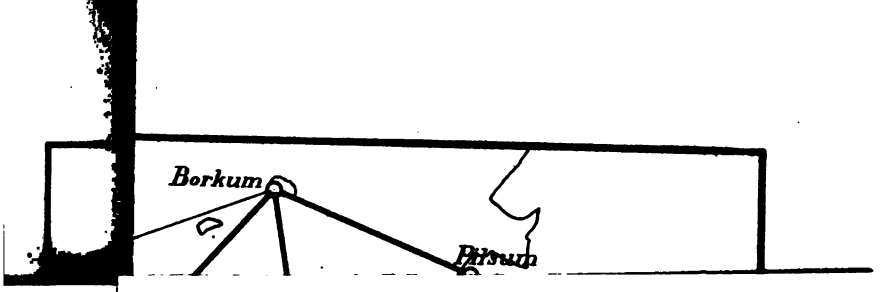

Digitized by Google

Digitized by Google

de Wurtembergsche regeering door den minister van onderwijs en eeredienst, verder door den directeur der technische hoogeschool, den rector der Wurtembergsche hoogeschool te Tubingen en den directeur van het statistisch bureau, belast met de vervaardiging der topographische kaart van Wurtemberg. De minister en de overige sprekers werden beantwoord door den president der vereeniging voor de aardmeting, den heer Faye, waarna de secretaris, Dr. Hirsch, een bericht voorlas van de administratieve aangelegenheden sedert den aanvang van de nieuwe conventie, 1 Januari 1897, de afgevaardigden herdacht, die ons sedert dien tijd ontvallen waren en daaarbij ook een waardeerend woord wijdde aan ons vroeger medelid Schols.

Aanvankelijk waren 35 afgevaardigden aanwezig en wel 1 uit België, 15 uit Duitschland, 5 uit Frankrijk, 1 uit Grootbrittanje, 1 uit Hongarije, 2 uit Italië, 2 uit Japan, 1 uit Mexico, 1 uit Nederland, 1 uit Oostenrijk, 1 uit Rusland, 1 uit Spanje, 1 uit de Vereenigde Staten van Amerika, 1 uit Zweden en 1 uit Zwitserland; later kwamen nog ter vergadering een derde afgevaardigde uit Italië en een tweede afgevaardigde uit Zwitserland.

De tweede vergadering op Dinsdag 4 October was gewijd aan mededeelingen omtrent de wetenschappelijke werkzaamheden van het Centraalbureau te Potsdam; 1°. de berekening der systematische afwijkingen van de richting der zwaartekracht in de lijnen van Bonn tot Brest, van Bonn tot Genua en Nice en van de Schneekoppe (Reuzengebergte) tot Weenen; 2°. de bewerking van de waarnemingen voor de poolshoogte-verandering en aan de voorbereiding der geregelde waarnemingen van deze verandering op kosten der geodetische associatie; 3°. de bepaling van de absolute slingerlengte.

Bij de bepaling van deze laatste grootheid, waarvoor in het Centraalbureau vijf verschillende slingers werden gebruikt, werd ook de invloed van sterke magneten op den slingertijd onderzocht; het bleek hieruit dat wel de slingerwijdte doch geenszins de slingertijd gewijzigd werd; zoodat een nadeelige invloed van het zooveel zwakkere aardmagnetisme niet te vreezen is.

In deze vergadering werd nog eene Commissie van vijf leden: Foerster, Celoria, Bouquet de la Grye, Preston en van de Sande Bakhuyzen benoemd om verslag uit te brengen over het voorstel van den heer Helmert, om de gelden der vereeniging, bestemd voor grootere geodetische onderzoekingen, te besteden voor het volbrengen van breedtebepalingen op daarvoor uitgekozen stations, ten einde nog nauwkeuriger dan vroeger veranderingen in den stand van de aardas te bepalen.

In de derde zitting op Woensdag 5 October gaven eenige der afgevaardigden mededeelingen over den voortgang der werkzaamheden voor de aardmeting in verschillende rijken. Uit het bericht van een der afgevaardigden uit Pruisen bleek dat aldaar de driehoeksmetingen bijna geheel voltooid zijn, en alleen nog eenige basismetingen moeten volbracht worden. Een der Fransche afgevaardigden, de kolonel Bassot, deelde mede dat

Digitized by Google

men in het zuiden van Algerië de metingen zal voortzetten tot Warga onder de parallel van 32°, waardoor vermoedelijk in 1900, de engelsch-fransch-spaansch-algerijnsche meridiaanboog over eene lengte van 30 breedtegraden zal gemeten zijn.

Belangrijk was ook eene mededeeling van den hoogleeraar Foerster aangaande de eigenschappen van het nikkelstaal (metaal Guillaume) in het internationaal instituut voor maten en gewichten te Breteuil onderzocht. Bij vergrooting van het nikkelgehalte nam de uitzetting door de warmte voortdurend af, en kon bij een alliage met 36 pct. nikkel tot op $^1/_{50}$ van de uitzettingscoefficient van ijzer verminderd worden. Hoewel men bij dit alliage aanvankelijk eene vrij langdurige nawerking van temperatuursveranderingen had waargenomen, had men door verschillende bewerkingen het metaal in zulk een toestand gebracht, dat deze nawerking niet meer te vreezen was, en bij de gewone temperatuursveranderingen de veranderingen in lengte uiterst klein waren. Van veel belang is dit metaal voor de vervaardiging van meetstaven en, daar het ook als band en draad kan getrokken worden, voor basismetingen volgens de methode van Jäderin.

In de vierde zitting gaf in de eerste plaats een der Italiaansche afgevaardigden een bericht over de proeven om bij hoekmetingen tusschen Malta en Sicilië de signalen op grooten afstand zichtbaar te maken. Zeer goede uitkomsten waren verkregen met kalklicht, met acetyleengas; welke verlichting slechts zeer eenvoudige inrichtingen vereischte.

Verder werd door professor Börsch van het centraalbureau te Potsdam verslag uitgebracht over de onderzoekingen sedert de laatste algemeene vergadering in 1895, in de verschillende landen verricht, aangaande de systematische afwijkingen van de zwaartekracht, en bracht profesor Albrecht een dergelijk verslag uit over de sedert 1895 volbrachte lengte-, breedte- en azimuthbepalingen. Hij wees hierbij op het nog steeds onverklaarde verschil tusschen de uitkomsten van het lengteverschil Greenwich-Parijs, door Fransche en Engelsche waarnemers verkregen; het verschil van die uitkomsten, berustende op twee volledige bepalingen van Fransche geodeten en twee volledige bepalingen van Engelsche sterrenkundigen, bedraagt 0,2 sec. Het groot algemeen belang van eene juiste kennis van dit lengteverschil deed de vergadering besluiten, het dagelijksch bestuur der internationale vereeniging voor aardmeting op te dragen, zich tot de Fransche en Engelsche regeeringen te wenden, en aan te dringen op een volledige publicatie der waarnemingen, teneinde aldus de oorzaak van het gevonden verschil aan het licht te brengen.

De kolonel Bassot, chef van den Franschen geographischen dienst, gaf de toezegging dat de Fransche waarnemingen binnen kort zouden worden uitgegeven.

De heer Bouquet de la Grye (Parijs) gaf een overzicht van de waar-

Digitized by Google

nemingen aan getymeters in de laatste jaren volbracht, en van de daaruit afgeleide uitkomsten, en de heer Preston (Noord-Amerika) wees op de wenschelijkheid van eene herhaling der voor ruim anderhalve eeuw volbrachte graadmeting in Peru. Eene commissie, bestaande uit de heeren Bassot (Frankrijk) Preston (Noord-Amerika) en Sagasta (Spanje), werd verzocht na te gaan hoe die wensch het best kon worden verwezenlijkt.

In de vijfde zitting werd verslag uitgebracht door de commissie belast met het onderzoek van de voorstellen tot het verrichten van waarnemingen ter bepaling van de beweging van de aardas, op kosten der internationale vereeniging. Dit verslag bevatte een achttal voorstellen, welke door de vergadering eenstemmig werden aangenomen. Deze voorstellen zijn in hoofdzaak de volgende.

Te beginnen met 1899 zullen gedurende 5 jaren waarnemingen voor dat doel worden volbracht in 6 stations onder de parallel van 39° 8′; vier van deze stations, Mizoesawa in Japan, San Pietro in Sicilië, Gaithersburg in het oosten en Ukiah in het westen van de Vereenigde Staten worden geheel ingericht en bekostigd door de internationale vereeniging voor aardmeting, terwijl twee, Cincinnatie in Noord-Amerika en Tschardjoei aan de Amoer-dara (Oxus) in hoofdzaak door de sterrenwacht te Cincinnati en door de Russische regeering zullen worden bekostigd, en alleen eene subsidie van de vereeniging zullen ontvangen. Men zal aldaar de waarnemingen verrichten volgens de Talcottmethode met instrumenten voor het gewone zien ingericht; photographische kijkers zullen niet worden gebruikt. De geheele onderneming staat onder de leiding en verantwoordelijkheid van den directeur van het centraalbureau.

Daar het van veel belang is dat de veranderingen van de poolshoogte worden bepaald in een groot aantal stations, die natuurlijk niet door de vereeniging kunnen bekostigd worden, zal het centraalbureau aan al de sterrenwachten, die zij daarvoor geschikt acht, de uitnoodiging zenden om de hiervoor noodige waarnemingen te verrichten; het geheel aan die sterrenwachten overlatende welke handelwijze en welke instrumenten zij daartoe wenschten te gebruiken.

Na verloop van vijf jaar zal de algemeene vergadering beslissen of er aanleiding is de waarnemingen verder voort te zetten.

In deze zelfde zitting werd het verslag uitgebracht van de financiëele commissie. Het bleek hieruit dat de vereeniging, wat hare geldmiddelen betreft, in een zeer gunstigen toestand verkeert; de vereeniging nam toch bij den aanvang der nieuwe conventie op 1 Januari 1897 het batig saldo van omstreeks 18,000 francs over, hetgeen bij het einde van de vorige conventie op 31 December 1896 was overbleven, en ontving daarbij gedurende de beide jaren 1897 en 1898 de bijdragen, waartoe de verschillende staten zich verbonden hebben, jaarlijks omstreeks 80,000 francs

Digitized by Google

bedragende. Na aftrek van de noodzakelijke uitgaven en van de onkosten voor het oprichten der stations voor de breedte bepaling bleek er nog een som van 80,000 à 90,000 francs over te blijven, die voor wetenschappelijke onderzoekingen kan worden aangewend.

In de zesde zitting gaf de hoogleeraar Helmert een overzicht van de sedert 1895 in omstreeks 400 stations volbrachte slinger-waarnemingen. Op zijn voorstel werd door de vergadering besloten om de onderlinge vergelijking der slingertoestellen in de verschillende landen te bevorderen, door hiervoor uit de kas der vereeniging toelagen te verleenen.

De Commissie, aan welke in een der vorige zittingen was opgedragen te onderzoeken op welke wijze eene nieuwe graadmeting in Peru zou kunnen worden volbracht, stelde in deze zelfde zitting voor: 1°. dat de vergadering den wensch uitspreke, om die meting over een grootere lengte dan tijdens de expeditie van 1735—1740, namelijk over minstens 5 breedtegraden uit te strekken; 2°. zoo spoedig mogelijk eene verkenning van het terrein te doen uitvoeren door een der daarvoor in aanmerking komende rijken, en dat de kosten hiervoor, op ongeveer 20,000 francs begroot, uit de kas der vereeniging betaald worden. Om deze uitvoering te verzekeren, zou zich het huishoudelijk bestuur in verbinding moeten stellen met de regeeringen van Frankrijk en Spanje, welke beide hadden deelgenomen aan de graadmeting in Peru in de 18de eeuw. De voorzitter Faye verklaarde zich sterk tegen het denkbeeld om uit de kas der vereeniging eene subsidie voor dit doel toe te staan, waarna dit deel van het voorstel werd ingetrokken, doch de overige deelen werden aangenomen.

In de zevende zitting deelde de hoogleeraar Helmert een en ander mede over de werkzaamheden, waarmede het Centraalbureau zich in de beide volgende jaren zal bezig houden: 1°. voortzetting van de bepaling der afwijkingen van de richting der zwaartekracht, langs de gemeten parallel- en meridiaanbogen: 2°. bepalingen van de absolute slingerlengte; 3°. de voorbereiding en de herleidingen der breedte-waarnemingen, die in hoofdzaak de werkzaamheid zullen in beslag nemen.

In deze en in de volgende, achtste, zitting (de laatste dezer bijeenkomst), werden door de afgevaardigden de verslagen over den voortgang der geodetische werkzaamheden in de verschillende landen voorgelezen; hiervan zij alleen vermeld eene mededeeling van den Zweedschen afgevaardigde Rosén over de graadmeting op Spitsbergen. De bouw der verschillende signalen aldaar is aangevangen, en met de metingen zelve hoopt men in twee jaar gereed te zijn. Deze metingen zullen eene belangrijke bijdrage voor de kennis van den algemeenen vorm der aarde kunnen opleveren.

Nadat ten slotte door de vergadering de wensch was uitgesproken om de volgende algemeene vergadering in 1900 te Parijs te houden, werd de

Digitized by Google

twaalfde algemeene vergadering der vereeniging voor aardmeting, na de gebruikelijke plichtplegingen, gesloten.

Werkzaamheden der Commissie. In 1898 hadden de werkzaamheden betrekking op:

de primaire driehoeksmeting,
de secundaire driehoeksmeting,
de sterrenkundige waarnemingen.

Driehoeksmeting. Het personeel voor de driehoeksmeting in dienst der der Commissie, bestond in den aanvang van het jaar uit de ingenieurs Wildeboer, van Eijk Bijleveld, Verhellouw, Modderman en Bijl en den gedetacheerden landmeter van het kadaster Bingen. Door de detacheering van den landmeter van het kadaster den heer Th. L. Kwisthout, met ingang van 1 Maart 1898, werd het personeel der Commissie versterkt.

Met het oog op den aanvang van de gedetailleerde uitvoering der secundaire driehoeksmeting werd de ingenieur Wildeboer meer bijzonder belast met de uitvoering der werkzaamheden voor de primaire driehoeksmeting; de werkzaamheden voor de secundaire metingen werden opgedragen aan den ingenieur van Eijk Bijleveld.

Aan eerstgenoemde werden toegevoegd de ingenieurs Verhellouw, Modderman en Bijl en de landmeter Kwisthout; aan laatstgenoemde de landmeter Bingen.

Primaire driehoeksmeting. De hoeksmetingen werden in 1899 voortgezet door twee ploegen.

De eerste ploeg, met den ingenieur Wildeboer als chef en de hem toegevoegde heeren Bijl en Kwisthout, ving de waarnemingen aan op het tusschenpunt Wolberg, waar in 1897 sterrenkundige waarnemingen werden verricht.

Met het oog op de belangrijkheid van dit punt werd het geheel behandeld alsof het een hoofdpunt was.

Als op hoofdpunten werd daar gericht op: Lemelerberg, Veluwe, Harderwijk en Kampen, en als op tusschenpunten op: Zwolle, Wijhe, Deventer en Elburg.

Door ongunstige weersgesteldheid vorderde de voltooiing dit station vrij veel tijd.

Daarna werden de hoekmetingen aangevangen te Kampen.

Ook daar vorderden de waarnemingen veel tijd wegens verschillende redenen.

In de eerste plaats was de weersgesteldheid over het algemeen ongunstig. Verder moesten op dit station de waarnemingen uitgevoerd worden gedeeltelijk in eene en gedeeltelijk in eene andere standplaats, waardoor uit den aard der zaak eene vermeerdering van werk ontstond, en ten overvloede

Digitized by Google

werden op den toren herstellingswerken uitgevoerd, welke van tijd tot tijd hinderlijk waren voor het uitvoeren der hoekmetingen.

Te Kampen werden gemeten de richtingen naar de hoofdpunten Steenwijk, Lemelerberg, Veluwe, Harderwijk en Urk, en naar de tusschenpunten Wolberg, Blokzijl, Meppel, Zwolle, Elburg en Kuinre.

Bij de voltooiing van de metingen te Kampen kwam verandering in de samenstelling van deze ploeg, doordat de heer Kwisthout ging deelnemen aan de uitvoering der secundaire metingen.

De ingenieur Bijl werd voor een tijd aan de uitvoering der hoekmetingen onttrokken om belast te worden met de uitvoering van de noodige bouwwerken op den Martinitoren te Groningen.

Met het oog op den geregelden gang der sterrenkundige waarnemingen kon de uitvoering dezer werken niet worden uitgesteld.

De ingenieur Wildeboer, die nu in deze ploeg alleen overbleef voor het uitvoeren van hoekmetingen, ving de waarnemingen aan op het station Monnikendam. De waarnemingen daar konden echter in dit jaar niet ten einde worden gebracht.

Door deze ploeg werden centreeringsmetingen gedaan te Elburg, Veluwe, Alkmaar, Harderwijk, Monnikendam, Groningen en Tolbert.

De voorgenomen centreeringsmetingen te Kampen konden dit jaar niet worden uitgevoerd wegens de vernieuwing van het kruis op den toren.

Behalve de pijlers met steigers op den Martinitoren te Groningen werden in dit jaar geen bouwwerken van belang uitgevoerd.

Tijdens de metingen op het station Wolberg werd daar om den steenen pijler een tent met houten vloer geplaatst.

Door den directeur der Artillerie-schietschool werden de daarvoor benoodigde hulpmiddelen welwillend ter beschikking gesteld.

De tweede ploeg, samengesteld uit de heeren Verhellouw, als chef, en Modderman, ving de waarnemingen aan op het station Mijdrecht.

Als op hoofdpunten werd daar gericht op: Monnikendam, Naarden, Utrecht, Gouda, Berkheide en Brederode en als op tusschenpunten op: Amsterdam, Loenen, Woerden, Nieuwkoop, Hazerswoude, Leiden, (Lodewijkskerk, Leiden, (Stadhuis), Aalsmeer en Haarlem.

Niettegenstaande het minder gunstige weder hadden deze metingen een vrij snel verloop.

Als tweede station werd bezet Naarden. Daar werd gericht op de hoofdpunten: Harderwijk, Amersfoort, Utrecht, Mijdrecht en Monnikendam, en op de tusschenpunten: Bunschoten, Loenen, Aalsmeer en Amsterdam.

Als derde en laatste station werd door deze ploeg bezet het station Brederode, waar als hoofdpunten werden waargenomen: Schoorl, Monnikendam, Mijdrecht en Berkheide, en als tusschenpunten: Castricum, Alkmaar, de Rijp, Edam, Amsterdam, Aalsmeer, Nieuwkoop, Haarlem en Langeveld.

Digitized by Google

De metingen op dat station waren zeer tijdroovend en werden eerst 1 November ten einde gebracht.

Veel hinder werd ondervonden van ondulatie der lichtstralen boven de duinen en van mistwolken, welke uit zee landwaarts dreven.

Door deze ploeg werden centreeringsmetingen uitgevoerd te Mijdrecht, Loenen, Haarlem en Amsterdam.

Door het gemeentebestuur van Hulst werden wij in kennis gesteld van het voornemen tot herstellingen aan de spits van den toren aldaar. Bij onderzoek bleek ons dat daardoor geen belangrijk bezwaar voor de driehoeksmeting zou ontstaan.

In het hoofddriehoekspunt Rhenen werden de centreeringselementen op den herstelden Cuneratoren bepaald door de ploeg, welke aldaar waarnemingen deed voor de secundaire driehoeksmeting.

De herleiding der waarnemingen voor het primaire driehoeksnet werd voortgezet. Met de voorbereiding voor de vereffening en de definitieve berekening van het net werd een aanvang gemaakt.

Secundaire driehoeksmeting. Zooals reeds vermeld is, werden op de stations van het hoofddriehoeksnet een belangrijk aantal richtingen gemeten naar tusschenpunten, welke met het oog op de secundaire metingen in het net zijn opgenomen. Bovendien werd uit de in dit jaar betrokken hoofdpunten, voor zoover de gelegenheid zich daartoe voordeed, op een aantal kerktorens ten getale van 108 gericht, om deze waarnemingen later voor de berekening van punten van lagere orde te kunnen gebruiken.

In 1898 werd een aanvang gemaakt met de gedetailleerde uitvoering der secundaire driehoeksmeting.

Als terrein werd daarvoor gekozen het gedeelte van ons land langs de oostelijke grens ten zuiden van de lijn Rhenen-Flierenberg van het hoofddriehoeksnet.

De omstandigheid dat in dit terrein de secundaire driehoekspunten zoowel op het open terrein als op kerktorens dienen voor te komen heeft tot het vaststellen dier keuze geleid.

Door den ingenieur van Eijk Bijleveld werden in het voorjaar de voorbereidende maatregelen voor het terreinwerk genomen: aan de uitvoering daarvan kon hij wegens ziekte, welke van April tot September aanhield, niet deelnemen.

De verkenning van het terrein, voor zoover deze noodig was om tot vaststelling van een gedeelte der secundaire punten te kunnen besluiten, werd uitgevoerd door den landmeter Bingen. Toen het werk zoover gevorderd was, dat tot uitvoering der hoekmetingen kon worden overgaan, werd de landmeter Kwisthout aan hem toegevoegd.

In de eerste plaats moesten te Nijmegen de hoekmetingen worden uitgevoerd, welke dienen om dit punt als tusschenpunt te bepalen. Op dit

Digitized by Google

station werden daartoe gemeten de richtingen naar de hoofdpunten Imbosch, Hettenheuvel, Oss en Rhenen.

Verder werd nu in het aangewezen terrein alles gemeten wat dienen moet voor de berekening van de punten Herveld, Puiflijk en Deursen; bovendien werden zooveel mogelijk metingen gedaan naar andere punten. De tijd liet niet toe in dit jaar de waarnemingen verder uit te breiden.

Er is thans materiaal verkregen, dat dienen kan ter beoordeeling van de nauwkeurigheid, welke bij de gevolgde wijze van meten in de resultaten is te verwachten.

De becijfering is nog niet zoover gevorderd, dat resultaten kunnen worden medegedeeld.

De metingen welke noodig zijn voor de onmisbare bepaling van centreeringselementen voor de punten, welke op kerktorens gelegen zijn, vorderen veel tijd, zoowel voor de uitvoering als voor de becijfering. In vergelijking bij andere landen zullen in ons land deze hulpmetingen steeds een vrij zwaren last op de uitvoering van het geheel leggen.

Ten einde het afwerken van becijferingen te bespoedigen werd met ingang van 1 Januari 1898 een schrijver in dienst genomen, door wien gedurende het geheele jaar allerlei schrijf- en rekenwerk kan verricht worden.

Ten dienste van de secundaire driehoeksmeting werden behalve allerlei kleine hulpmiddelen twee baken voor basismeting aangeschaft uit de fabriek van Gebr. Caminada te Rotterdam.

Bij dit verslag is een kaart gevoegd, waarop de stand der primaire driehoeksmeting op het einde van 1898 is aangewezen.

Sterrenkundige waarnemingen. De breedte- en azimuthbepalingen, waarvan in de beide vorige jaarverslagen sprake was, zijn in dit jaar voortgezet, doch niet ten einde gebracht.

In het begin des jaars waren de beide ingenieurs, de heeren Pannekoek en Posthumus Meyjes, nog aan de herleiding en berekening der in 1893 te Ubagsberg uitgevoerde waarnemingen bezig. De herleidingen en de berekeningen der tijdsbepalingen kwamen, tweemaal onafhankelijk van elkander bewerkt, gereed; en van de breedtebepaling te Ubagsberg werd op het eind van Februari de eerste berekening voltooid.

De ingenieur Pannekoek was Maart nog nauwelijks aan de berekening zijner waarnemingen, te Oirschot in 1896 verricht, begonnen, of hij verzocht zijn ontslag als ingenieur bij de Commissie voor Graadmeting, daar hij eene benoeming ontvangen had tot derden Observator aan de Sterrenwacht te Leiden.

De ingenieur Posthumus Meyjes, die in het begin des jaars aan de herleiding en berekening der zoo even vermelde waarneming van Ubagsberg deelnam, en de tweede berekening van het aldaar bepaalde azimuth van

Digitized by Google

Sittard voltooide, vertrok in het begin van Mei naar Urk, om de breedtebepalingen aldaar te volvoeren. De azimuthbepaling aldaar was, zooals in het vorige jaarverslag vermeld is, in 1897 door den ingenieur Pannekoek verricht. Die breedtebepalingen kwamen in de maand Juni gereed.

Nu kwam het station Groningen aan de beurt, doch allerlei plaatselijke bezwaren maakten, dat de pijler, op den Martinitoren aldaar met den omringenden steiger, niet voor den 22sten September gereed was. De breedtebepalingen. in vier cirkelstanden van het instrument, waren 7 October voltooid.

Alles was intusschen gereed om eene azimuthbepaling te verkrijgen, en wel in de richting van Tolbert, waar op den toren eene signaallamp werd opgericht. Maar het weder was de geheele maand October ongunstig; de eenige keer, dat het licht van Tolbert gezien werd, was op 30 October, maar toen schudde de Martinitoren zoo, door harden wind, dat de bel van het niveau zich voortdurend heen en weer bewoog, en het uitvoeren van een eenigzins voldoende azimuthmeting onmogelijk was.

In de lage deelen van den dampkring was, op andere dagen, de lucht, wellicht tengevolge van of in verband met de nabijheid der zee, zoo nevelachtig, dat er te Groningen niets van de lamp te Tolbert te zien was. Na nog te vergeefs tot 4 November op betere gelegenheid gewacht te hebben, vertrok de ingenieur Posthumus Meyjes den 5de over Utrecht naar den Haag terug.

Den tijd, waarin hij niet op het terrein was, besteedde hij aan de herleiding en berekening der door hem zelf in 1897 te Harikerberg en Schoorl verrichte waarnemingen.

De berekening der waarnemingen voor de bepaling van het lengteverschil tusschen Leiden en Ubagsberg, waarin achtereenvolgens door de heeren Wilterdink, H. G. van de Sande Bakhuyzen en Pannekoek was gewerkt, is door den heer Zwiers geheel ten einde gebracht; de einduitkomsten voor dit lengteverschil, gevoegd bij het lengteverschil Ubagsberg-Bonn, dat ongeveer gelijktijdig door het geodetische instituut te Potsdam bepaald is, geeft voor het lengteverschil Leiden-Bonn eene waarde, die slechts enkele honderste deelen van eene secunde afwijkt van de waarde, die ons medelid van de Sande Bakhuyzen vroeger uit eene samenstelling van alle lengtebepalingen in Europa had afgeleid.

De uitkomsten der waarnemingen zijn alle in tabellen bijeengevoegd, die voor den druk gereed zijn.

De waarnemingen van den heer Weeder van de breedte van Ubagsberg door circummeridiaanhoogten zijn eenmaal berekend door den heer Posthumus Meyjes; de heer Zwiers heeft nu de tweede berekening aangevangen; de herleiding der waarnemingen van den heer Weeder, ter bepaling van het azimuth van Sittard uit Ubagsberg, moet nog worden

Digitized by Google

herzien, en voor de herleiding der waarnemingen van de breedte van Ubagsberg volgens de Talcottmethode door den Wilterdink zijn de declinaties der gebruikte sterren te Leiden met den meridiaancirkel bepaald en voor een groot deel berekend.

Leiden,
's Gravenhage, 21 Februari 1899.

De Rijkscommissie voor Graadmeting en Waterpassing,
H. G. VAN DE SANDE BAKHUYZEN, *Voorzitter.*
VAN DIESEN, *Secretaris.*

Digitized by Google

BERICHTEN.

Den 19den April 1899 overleed te Utrecht de heer A. C. L. W. Treussart Ridder van Rappard, oud-hypotheekbewaarder te Breda en den 14den te Dordrecht de heer J. G. Allaries, landmeter der 2e klasse van het kadaster aldaar.

Eervol ontslagen op hun verzoek de teekenaars van het kadaster C. G. Richel te Dordrecht met 1 Juni en R. A. Rayman te Roermond met 1 Juli 1899.

Benoemingen: bij K. B. van 27 Maart 1899 No. 7 met ingang van 1 Mei d. a. v. tot boekhouder van het kadaster: de teekenaar van het kadaster H. Tinkelenberg, wien Appingedam tot standplaats is aangewezen,

bij K. B. van 22 April 1899 No. 37 met ingang van 1 Mei d. a. v. tot landmeter der 2e klasse van het kadaster L. J. Krook te Sneek;

bij min. res. met ingang van 1 Juli 1899 tot teekenaar van het kadaster: te Dordrecht H. van Dijk en te Utrecht D. A. Constandse en R. Knaap.

Verplaatsingen: met 1 Juli 1899 de teekenaars H. J. Kwast en A. J. H. Meyers te Utrecht, de eerste naar Amsterdam en de laatste naar Roermond;

met 1 Aug. 1899 de landmeter van het kadaster voor de kadastrale boekhouding A. P. L. Spuybroek van Almelo naar Utrecht en de boekhouder van het kadaster P. van Stokrom van Utrecht naar Almelo.

Digitized by Google

Digitized by Google

Das Vermessungswesen in Assyrien und Babylonien.

von K. EIFFLER.

In den twaalfden jaargang van dit tijdschrift bl. 73 e. v. waren wij in de gelegenheid aan de hand des heeren Eiffler een kijkje te nemen bij de oude Egyptenaren, en ons te overtuigen van de vergevorderde beschaving der oude bewoners van het Nijldal.

Thans willen wij opnieuw onzen vertrouwbaren gids volgen, om een bezoek te brengen aan het eens zoo gunstig gelegen land gevormd door den tweelingstroom Euphraat en Tigris, de woonplaats der oude Assyriërs en Babyloniërs.

Wat de Nijl was voor Egypte waren deze beide stroomen voor Assyrie en Babylonie.

Het noordelijk gebied, ongeveer tot het tegenwoordige Bagdad, nu el Djesireh „het eiland" werd in de landstaal Assur of Assuri geheeten, het middelste gedeelte, het latere Babylonië, vormde vroeger het rijk der Summeriers en Akkadiers (vlakte- en bergbewoners), het zuidelijke gedeelte was het rijk der Chaldeërs.

Leende zich de zanderige kleibodem van Babylonie het meest tot den graanbouw; de wijnstok, olijf en vijgenboom gaven in Assyrie rijke vruchten.

Al moge de beschaving dezer landen nimmer de hoogte van die der Egyptenaren bereikt hebben, toch is zij van grootere beteekenis voor de wereldgeschiedenis geweest.

Ten Oosten begrensd door het groote Indische rijk der Parthen en Ariers, ten Zuiden door het aan goud zoo rijke Arabie, en in het Westen door Palestina, Phoenicie, Syrie en Klein-Azie, waren de hoofdplaatsen Babel en Ninivé uit den aard der zaak aangewezen, om áls de meestbeduidende handelsplaatsen voor het transito verkeer optetreden.

Digitized by Google

De schatten van Indie en Arabie gingen allen door Babylonische koopmanshanden, om verder naar Phoenicie, en van daar op de wereldmarkt te worden aangeboden. Geschikte handelswegen waren daarvoor de Euphraat en de Tigris met hunne wijdvertakte goed onderhouden kanalen, waaronder het beroemde „koningskanaal" aangelegd door den Chaldeeuwschen koning Chamarugas.

Zooals met de meeste landen in de oudheid het geval was, waren ook Assyrie en Babylonie in voorhistorischen tijd door allerhande zwervende volksstammen bewoond.

Naarmate de beschaving toenam, veranderde die toestand; aangetrokken door de vruchtbaarheid van het land werd het nomadenleven veranderd in een vaster verblijf.

Zoo ontstonden langzamerhand de steden Warkah, Senkereh, Suffeira e. a. waar de oudste ons bekende bewoners de Summeriers en Akkadiers, beiden van Semitischen oorsprong, verblijf hielden. Ieder dezer steden had haar eigen vorsten, zoodat van een enkel rijk geen sprake was.

De beheerschers waren naar alle waarschijnlijkheid uit den priesterstand voortgekomen, zij noemden zich steeds „patesi" d. i. plaatsvervanger van de Godheid.

Na achtereenvolgende overwinningen van de tot den Arischen stam behoorende Elamiters die op hunne beurt weder door de Semitische Chaldeërs werden verdrongen, stichtten deze laatsten het groote Assyrische rijk met Ninivé tot hoofdstad.

Daar de bewoners van Babylon en Assyrie van denzelfden stam waren, lag nu eens het politiek overwicht in het zuiden in Babel, dan weer in het noorden in Assur resp.: Ninivé, totdat eindelijk Nabopolassar de opperheerschappij der Assyriers verbrak, en ten westen van den Tigris het Chaldeeuwsch-Babylonische rijk stichtte (625 v. C.)

Sedert hoorde men niet meer van Ninivé, totdat in het midden dezer eeuw (1843), de fransche consul te Mossoel, Botta, dit oord onderzocht, waarna in 1845 de opgravingen op grooter schaal werden voortgezet door Layard.

Onder de regeering van Nebukadnezar, de zoon van Nabopolassar (604—561) bereikte het Babylonische rijk zijn hoogsten bloei. Deze machtige vorst verfraaide Babylon en herstelde ook de

Digitized by Google

bekende „toren van Babel". Nu was echter ook het einde van het Babylonische rijk nabij; het door de weelde bandeloos geworden volk ontzenuwde meer en meer, en reeds 25 jaren na den dood van dezen vorst werd het rijk door den Perzischen koning Cyrus vernietigd; toen Babel in opstand kwam werden de muren der hoofdstad door Darius I geslecht en Babylon werd onder den naam van „Babirus" eene perzische provincie. Nadat het onder de heerschappij van Alexander den Groote gekomen was, werd het aan Seleucis I toegewezen. De Parthen ontnamen Babylon in 140 v. C. aan de Syrische beheerschers en moesten het op hunne beurt weer aan de Romeinen afstaan. Nadat Mohameds opvolgers in 650 aan het rijk der Sassaniden een einde gemaakt hadden, werd Babylon met Bagdad als hoofdplaats de zetel der kalifen. Sedert 1638 is het onder Turksche heerschappij gekomen.

De vruchten van eene 4000 jarige vlijt gingen helaas geheel verloren door de nalatigheid der turksche regeering en de luiheid der bewoners, het laten vervallen der kanalen ontnam aan het land de vruchtbaarheid, en waar vroeger trotsche steden als Babel en Ninivé lagen, staan thans armzalige dorpen of hier en daar verspreide bedouinententen.

Achtereenvolgens in verschillende hoofdstukken behandelt de Heer Eiffler de politieke-, godsdienstige- en sociale aangelegenheden der Assyriers en Babyloniers, hun godsdienst en taal, de door hen gebruikte werktuigen, hunne bouwwerken, hun handel en verkeer, en de Babylonische weelde die in de oudheid spreekwoordelijk was.

Al deze onderwerpen, hoezeer alleszins lezenswaard zullen wij niet nader behandelen, daar het ons in de eerste plaats te doen is om meer speciaal de mathematische ontwikkeling der oude Babyloniers nategaan. Een enkel woord echter over hun schrift.

Het schrift van de oude volken van Euphraat en Tigris had veel overeenkomst met de Egyptische hyroglyphen en het Chineesche schrift, met dit verschil, dat, waar als gevolg van het schrijven op dierenhuiden bij de Egyptenaren steeds „ronde" teekens werden gebruikt, de bewoners van Assyrie en Babylonie het hoekige wigvormige zoogenaamde „Keilschrift" gebruikten, een

Digitized by Google

noodzakelijk gevolg van de omstandigheid dat zij niet „schreven" doch de letters of teekens met eene driehoekige schrijfstift in weeke klei „drukten".

Hoofdvorm van hun schrift was het teeken ▼ dat, naarmate het een anderen stand had of wel bestond uit eene aaneenschakeling dier teekens in afwisselende standen, voor verschillende letters gebruikt werd. Getallen werden op dezelfde wijze voorgesteld. De getallen 1—9 waren eene herhaling van het teeken ▼ {5 = ▼▼ / ▼▼} de getallen 10—90 werden aangeduid door haken < {30 = <<<}, de honderden door ▼►, veelvouden van 100 door het enkelvoudige cijfer maal het honderdteeken. Duizend werd dan <▼► enz. Toen later tusschen 2300 en 1600 v. C. door waarneming bekend werd dat het jaar 360 dagen had, en de verdeeling van den cirkel met die van het jaar overeenkwam, begon men voor wetenschappelijke doeleinden het belangrijke dezer verdeeling in 60 deelen intezien, van dien tijd dagteekent dan ook het talstelsel waarbij 60 als eenheid werd aangenomen en 80 dus werd voorgesteld door de eenheid + 20; 197 door 3 maal de eenheid + 17 enz.

Ook kenden zij meetkunstige reeksen van 60, zoo heette 1 × 60 „Soss"; 60 × 60 „Sar" enz., terwijl 10 × 60 „Ner" werd genoemd.

Wij zagen hoe de zwervende volksstammen aangetrokken door de vruchtbaarheid van het land hun nomadenleven in een vaster verblijf veranderden. Onder leiding van een Stamoudsten schaarden zij zich om de tent der Stamgoden wier hoofd de dienaar van dezen God de „patesi" was.

De God was Heer over het zwervend volk, hun bezit Zijn eigendom, hun arbeid Zijn zegen. De grond waarop de tot nu toe rustloos zwervende stam een zeker tehuis en bestaan vond werd in de eerste plaats als geschenk des hemels, eigendom van den Stamgod d. i. van den tempel aan de Godheid gewijd. Een ieder kreeg een gedeelte in bezit, zoo groot als hij in staat was te bebouwen, waarvoor aan den tempel eene schatting „gis-bar" werd betaald.

Toen later de verschillende stammen zich aaneensloten, en de

Digitized by Google

verschillende Stamgoden moesten plaatsmaken voor de door allen erkende Godheid, ging het bezit in vollen eigendom over, welk eigendom nogtans schatplichtig bleef aan den tempel, de eigenaar kreeg er echter de volle beschikking over, hij mocht den grond verkoopen, uitleenen, verpanden.

Op deze wijze ontstonden langzamerhand verschillende dorpen (nederzettingen). Wij moeten ons zulk een dorp niet voorstellen als eene nauwe aaneenschakeling van huizen.

De vroegere zwerveling, gewoon aan licht en lucht, bouwde steeds zijn huis te midden van een grooten tuin of een groot stuk land, van daar dat de oud Babylonische nederzettingen veelal zulk eenen enormen omvang hadden.

Over het algemeen was de grond oorspronkelijk in groote perceelen verdeeld, die later door erfenissen, huwelijken, enz. meer verdeeld werden, steeds bleef echter het streven bestaan zeer groote perceelen in eene familie te behouden.

Het gezamelijk aan eenen stam behoorende land, vormde het gebied waarover het Stamhoofd heerschte.

Bij de aanvankelijk kleine nederzettingen waren deze gescheiden door groote vrije landstreken, die eene schuilplaats boden aan allerlei rooversvolken.

Toen later de koninklijke macht grooter werd, waarvan het meer en meer terugdringen der zwervende stammen het gevolg was, werden grootere landstreken voor den akkerbouw geschikt gemaakt, die door den vorst in bezit werden genomen, welke gronden hij op zijne beurt weder aan verdienstelijke ambtenaren afstond.

Eigendomsovergang had plaats door eene handeling onder de levenden (koop) of ten gevolge overlijden.

Van iederen koop werd door een rechterlijk ambtenaar een koopbrief in duplo of triplo opgemaakt in tegenwoordigheid van partijen en verschillende getuigen. Ieder der partijen kreeg een exemplaar terwijl een derde afschrift onder de gerechtelijke acten bewaard bleef.

Gaan wij thans over tot de mathematische ontwikkeling der Assyriers en Babyloniers.

Evenals wij in het „papyrus Rhind" de mathematische ontwik-

Digitized by Google

keling konden nagaan bij de oude Egyptenaren, hebben wij een oud astronomisch geschrift „de waarnemingen van Bel" waarin eene verzameling belangrijke natuurverschijnselen en opmerkenswaardige sterrenstanden voorkomen met opgave van hunne beteekenis voor het openbare of private leven.

Volgens sommige geleerden dateert het geschrift uit den tijd van koning Sargon I (3750 v. C.), volgens anderen ontstond het eerst 1700 v. C. De astronomie maar meer nog de astrologie was bij de Oude Babyloniers in hoog aanzien, ja zelfs was de laatste tot wetenschap verheven; de Assyrisch-Babylonische heerschers ondernamen nooit iets, alvorens zich het toekomstig resultaat door hunne wichelaars uit de sterren te hebben laten voorspellen.

Omtrent hunne astronomische kennis vernemen wij dat zij o. a. voor de orienteering de hemelequator in 24 deelen verdeelden, aan de sterrenbeelden van den dierenriem namen gaven, en de graden in minuten en seconden verdeelden.

Van de schijngestalten der maan schijnen zij geene duidelijke voorstelling te hebben gehad.

Voor de astronomische waarnemingen waren in de nabijheid der koninklijke paleizen eene soort sterrewachten opgericht, terwijl iedere groote stad haar eigen observatorium bezat.

De meest verzorgde wetenschap was de rekenkunde, meetkundige vraagstukken werden meer door berekening dan, zooals bij de Egyptenaren, door constructie opgelost.

In aansluiting met hetgeen wij hiervoor mededeelden over de getallen zij nog vermeld dat de Babyloniers met het gebruik der breuken bekend waren.

De vier hoofdbewerkingen in de rekenkunde werden met behulp van rekentafels gedaan, die uit hout of metaal vervaardigd waren, terwijl bij astronomische berekeningen ook kwadraattafels gebruikt werden, de zoogenaamde tafels van „Senkereh"; vooral hieruit leiden wij af dat de Babyloniers ook bekend moeten zijn geweest met den rechthoekigen driehoek van Pythagoras daar zij met behulp hunner tafels van zelf kwamen tot $3^2 + 4^2 = 5^2$.

Ook van evenwijdige lijnen, drie- en vierhoeken, dubbele halve cirkel wordt in een astrologisch werk melding gemaakt, terwijl

Digitized by Google

Assyrisch-Babylonische beeldhouwwerken zijn gevonden waarop cirkelverdeelingen in 4, 6 en 8 deelen voorkwamen.

Ook de stereometrie moet aan een volk bekend zijn geweest dat volgens Herodotus het zonneuurwerk kende.

Dat de Babyloniers eene nauwkeurige kennis van waterpassen moeten gehad hebben, daarvoor leveren de vele kanalen door hen gegraven het duidelijkste bewijs.

Moeilijk is het met zekerheid uitspraak te doen over de door hen gebruikte maten en maateenheid.

Uit Egypte bezitten wij zooals vroeger werd medegedeeld, nog oude maten waaruit ten minste bij benadering de lengte van de eenheidsmaat kon worden afgeleid. Van de Chaldeërs bezitten wij die helaas niet. Alleen de door Sarzec gevondene Goudeastandbeelden vertoonen op de knieën waarschijnlijk eene soort herleidingsmaat.

Ook het gebruiken van twee talstelsels maakt het onderzoek niet gemakkelijker.

Volgens de geleerden Hultsch en Brandis is het zeer waarschijnlijk dat de Assyriers en Babyloniers de lengte hunner oorspronkelijk aan het menschelijk lichaam ontleende eenheidsmaten hebben afgeleid van de schijnbare afmetingen van hemellichamen. Zoo zou de Babylonische el zijn afgeleid van de schijnbare middellijn van de zon, de voet van die van de maan, welk vermoeden bevestigd wordt door overleveringen van zeer oude schrijvers.

De eenheid „el" (ammat) zou verdeeld zijn in 6 handbreedten (qat) van 5 vingers (uban), deze onderverdeeling is echter niet heel zeker daar de tafel van Senkereh waaruit ze geput werd op die plaats gedeeltelijk vernietigd is.

Voorts spreekt Hultsch nog van de volgende maten:

De „qanu", de roede = 6 ellen en de „Sa" = 2 qanu = 12 ellen.

Volgens Brandis zou de el verdeeld zijn in 24 vingerbreedten, de voet stelt hij gelijk aan $^2/_3$ el = 16 vingerbreedten.

Later bij de invoering van het zestigtalligstelsel nam men den weg door een voetganger in een uur doorloopen en stelde dien gelijk aan 30 stadien of een farsange, verdeelde die in 360 deelen „Babylonische ellen" en stelde den Babylonischen voet = $^3/_5$ el.

Digitized by Google

De el zelf verdeelde men in 5 deelen van 12 lijnen, terwijl 60 ellen gelijk waren aan een „Plethron".

Voorts onderscheidt Brandis gewone- en astronomische maten. Zijn stelsel ziet er dus als volgt uit:

Farsange = 30 stadien = 180 Plethren = 10800 ellen = 18000 voet = 648000 lijnen.

En Aequator = 24 farsangen = 720 stadien = 43200 minuten = 2592000 seconden.

Verschillende fransche geleerden hebben zich eveneens met het vraagstuk bezig gehouden. Enkele kenmerkende verschillen waartoe hunne onderzoekingen leidden willen wij nog even mededeelen. Zoo verdeelde Lenormant de el in 5 palmen, de palm in 3 vingers, de vinger in 2 lijnen, voorts spreekt hij van eene „diante" = 2 stadien, en van eene dagmars = 4 farsangen = 120 stadien.

Oppert neemt eene dubbele verdeeling van de el aan, eene in 5 en eene andere in 6 deelen, het zesde deel van de el noemt hij „palm", 3 palmen vormen eene spanne, die in 2 deelen „Sulum" genaamd, en in 60 deelen „nagels" verdeeld zijn. De palm verdeelt hij in 4 vingers „ubanu" zoodat de el = 24 ubanu wordt.

Bij de verdeeling in 5 deelen noemt hij ieder gedeelte „hand", drie daarvan vormen den voet, terwijl deze laatste verdeeld is in 12 duimen van 6 nagels.

Ook Aurès neemt deze verdeeling in 5 en 6 deelen aan.

De el was volgens hem = 2 spannen, iedere spanne = 3 kleine palmen, 1 palm = 4 vingers.

Bij de verdeeling in 5 deelen wordt de el = 5 groote palmen iedere palm = 4 duimen, 3 groote palmen vormen 1 voet = 12 duimen. Voorts zijn 5 voet = 1 dubbele schrede, de schrede werd genoemd naar eene Assyrisch-Babylonische steensoort van die afmetingen.

Aurès haalt de volgende „veldmaten" aan:

Pertica = 12 spannen = 6 ellen.
Plethron = 120 id. = 60 id. = Soss ellen.
Stadium = 720 id. = 360 id. = ammat-gagar.
Half plethron = 10 voet.
id. stadium = 60 id.

Digitized by Google

Vijf stadien = 600 voet.
Farsange = 3600 id.

In de tegenwoordige maat uitgedrukt is de lengte van de Babylonische el gelegen tusschen 0.45 m. en 0.525 (zijnde de lengten van de kleine- en groote Egyptische el).

Het stadium = 360 Babylonische ellen = 189 meter.
„ plethron = 60 id. id. = 31.5 id.

Voor het „meten van lengten dienden „meetstaven" en „meetbanden". De uit hout of riet vervaardigde meetstaven „qanu" hadden eene lengte van 7 kleine ellen = 3.15 meter = de „gi".

De „gi" maateenheid voor grootere afstanden was verdeeld in „ellen" en „sussi" bovendien waren daarop $^1/_3$ en $^2/_3$ el aangeduid.

Het meetband „Sa" d. i. koord, had volgens sommigen eene lengte van 40 ellen (21 meter) volgens anderen van 20 ellen.

Voor het uitzetten van rechte hoeken bij gebouwen bezigde men den driehoek van Pythagoras, eene rechthoekige meting van grondstukken was bij de Assyriers onbekend, een vierhoek werd bepaald door het meten der vier zijden.

Voorts kenden de Chaldeërs het gnomon „zonneuurwerk" en het „polos" eene soort zonneuurwerk in den vorm van een halven bol.

Als eene merkwaardigheid zij hier vermeld dat zich in het Britsch museum nog een gedeelte van een oud astrolabium der oude Babyloniers bevindt.

Tevens is opmerkelijk dat de oude Euphraat bewoners reeds ruw uitgevoerde glazen lenzen kenden.

Layard vond in het paleis van Sargon onder scherven van blauw ondoorzichtig glas eene lens van bergkristal.

De verschillende talstelsels, gevoegd bij de lastige schrijfwijze der cijfers waren oorzaak dat men bij het rekenen zijne toevlucht nam tot een mechanisch hulpmiddel „de zoogenaamde rekentafel". Eene zoodanige tafel werd o. a. gevonden in Salamis.

De Babyloniers wier mathematische kennis en ook die van het grondbezit met deszelfs rechten zoo ontwikkeld was, hadden reeds vroeg behoefte aan de praktische landmeetkunde.

Inderdaad zijn dan ook koopcontracten gevonden waarin van „opgemeten gronden" sprake is circa 2200 v. C.

Digitized by Google

Personen die de metingen uitvoerden „mandi-di-di" geheeten worden dikwijls in oude geschriften vermeld.

De toenmalige landmeters waren hoogstwaarschijnlijk personen in dienst van den tempel, hetgeen men uit hunnen ambtstitel (Amilu) heeft moeten afleiden.

Aan de voorwaarde voor een verzekerd grondbezit, het aanwezig zijn van grensteekenen was in Babylonie voldaan, blijkens gevondene grenssteenen moeten de eigendommen afgepaald zijn geweest.

De methoden van opmeting waren zeer eenvoudig, immers slechts de omtrek werd gemeten, de oppervlakte daarna bepaald door het produkt te nemen van de halve som der overstaande zijden. Ook werd de grootte somtijds bepaald naar de hoeveelheid vruchten die een stuk land opbracht.

Na gedane opmeting en berekening van een grondstuk, werd daarvan eene oorkonde „soort meetbrief" opgemaakt, bevattende naam van kooper en verkooper, afmetingen en berekening van het perceel, en eene aanduiding van belendingen, als gelegen aan straten, kanalen, openbare gebouwen, enz. Bovendien werden nauwkeurig de orienteeringsrichtingen der grenzen aangegeven.

Dat er ook wel kaarten werden gemaakt bewijst het fragment van een stadsplan van Babylon en eene kaart van het Goudea standbeeld.

Met vorengenoemden meetbrief vervoegde de landmeter zich bij een rechterlijk ambtenaar (onzen notaris), die dan op grond van dat stuk en de uitdrukkelijke wilsverklaring van partijen de acte opmaakte die door den ambtenaar en partijen werd onderteekend.

Geschiedde de meting vóór opmaking van het contract, dan was de opgegeven inhoud voor beide partijen verbindend, en had wettelijke bewijskracht, had de meting daarentegen eerst later plaats, dan kon het verschil in maat op partijen verhaald worden. Steeds echter moest meting en opmaking van eene oorkonde plaats hebben, om de koop rechtsgeldig te maken; hetzelfde gold voor splitsingen bij vestiging van hypotheek.

Waren de gegevens van den landmeter noodig voor de bepaling van den koopprijs, ook bij voorkomende grensprocessen werd steeds gebruik gemaakt van vroegere oorkonden.

Digitized by Google

Opmerkenswaardig in het oude Babylon was het zoogenaamde „Superfiziarrecht". Meermalen kwam het voor dat de grond aan eenen anderen eigenaar behoorde dan de gebouwen of de op den grond voorkomende beplantingen. Vorengenoemd recht gaf dan aan den eigenaar van den grond een wettelijk — erfelijk — en vervreemdbaar recht op de gebouwen en beplantingen. Bij verdeeling van zoo'n grondstuk was ieder gedeelte met het servituut belast.

Een belasting- of eigendomskadaster bestond in Assyrie en Babylonie niet. Wel zijn van koninklijke tuinen in Babylonie beschrijvingen gevonden, en zullen de tempels eene beschrijving hunner eigendommen vervaardigd hebben, eene kadastreering van het geheele rijk heeft echter niet plaats gehad.

Wel waren zooals wij vroeger zagen de grondstukken belastingplichtig aan den tempel, doch dit was eene soort tiendbelasting waarvoor kadastreering niet noodig was.

De belangrijke staatsuitgaven werden bestreden uit belastingen aan de onderworpen landen opgelegd, bij den omslag werd rekening gehouden met den ondervonden tegenstand en de vruchtbaarheid van het land.

Met de verdeeling over de belastingplichtigen lieten de Assyrisch-Babylonische koningen zich niet in, dat was eene zaak van de regeering van dat land.

Ook genoten de vorsten een gedeelte van de inkomsten des tempels, nog een overblijfsel van de vroegere „patesirechten".

G. B. H. DE BALBIAN.

Digitized by Google

UIT DE PRAKTIJK.

Voor de bepaling der ligging van een punt P ten opzichte van twee gegeven punten A en B werden gemeten de lijnen A B, A P, P B, alsmede C P en D P uit twee punten van de lijn A B.

D P werd loodrecht op A B genomen.

De eenvoudigste voorwaardenvergelijkingen, waaraan de uit deze gegevens samen te stellen figuur moeten voldoen, luiden:

$$\begin{aligned} A\,P^2 - P\,D^2 - D\,A^2 &= o, \\ C\,P^2 - P\,D^2 - D\,C^2 &= o, \\ P\,B^2 - P\,D^2 - B\,D^2 &= o. \end{aligned}$$

Aan deze voorwaarden werd door de gemeten lengten niet volkomen voldaan, en omdat het hier niet een *gewoon* geval uit de praktijk betrof, werden de wijzigingen berekend volgens de methode der kleinste vierkanten.

Deze berekeningen zijn in nevenstaand staatje bijna volledig opgenomen.

De gemeten lijnen zijn in de bovengenoemde volgorde aangeduid met A, u, x, v, w, en A C, A D met y en z, zoodat de voorwaardenvergelijkingen luiden, zooals allereerst in het staatje is aangegeven. De foutenvergelijkingen — zeer eenvoudig van vorm — zijn onmiddellijk daarnaast gesteld.

De meting van v moet, wat betreft nauwkeurigheid met betrekking tot de andere lijnen, geschat worden als 2 : 1.

De gewichten zijn omgekeerd evenredig met de vierkanten van de afstanden genomen en uitgedrukt voor v: $\frac{2000000}{v^2}$, voor de andere lijnen $\frac{1000000}{s^2}$.

Digitized by Google

In het staatje zijn achter de gemeten lijnen (in 't algemeen door S aangeduid) verschillende daaruit afgeleide waarden opgenomen, die voor de berekening noodig zijn. Zoo behoeft men voor de samenstelling der normaalvergelijkingen: $\frac{a\,a}{p}$ enz. en voor de berekening der correcties: $\frac{a}{p}$ enz. Daar p (uitgezonderd voor v) $= \frac{1000000}{s^2}$ genomen is, wordt $\sqrt{p} = \frac{1000}{s}$, $\frac{s}{\sqrt{p}} = \frac{s^2}{1000}$ en $\frac{s}{p} = \frac{s^3}{1000000}$; de kolommen controleeren elkander dus.

Ter zijde van deze logarithmen zijn ten slotte de einduitkomsten ingevuld.

Het volgende deel van het staatje bevat de voorwaardenvergelijkingen, in getallen uitgedrukt, dus de berekening der V, waarnaast de contrôleberekening van de einduitkomsten is opgenomen. Dan volgen de foutenvergelijkingen: eerst met de coefficienten van de origineele vergelijkingen $a\,\Delta\,u$ enz., daarnaast herleid tot $\frac{a}{\sqrt{p}}\,\Delta\,u$ enz.

De coefficienten van de normaalvergelijkingen worden samengesteld met behulp van de log., in het tweede deel van het staatje voorkomende, en gecontroleerd uit de herleide foutenvergelijkingen door gebruik te maken van quadraat- en vermenigvuldigingstafel (of rekenliniaal).

De oplossing van de normaalvergelijkingen komt niet in het staatje voor. Hoewel die oplossing de eenige noemenswaardige arbeid is, vordert zij, gebruik makende van een logarithmentafel met 5 decimalen, toch niet veel tijd.

Verdere toelichting zal wel overbodig zijn.

Zelden zal een geval als dit in de praktijk voorkomen, omdat meestal wel een hoekmeetinstrument beschikbaar zal zijn. Komt het echter voor, dan levert het voorafgaande m. i. het bewijs, dat tegen den arbeid niet opgezien behoeft te worden.

F. G. STUCKI.

Digitized by Google

VOORWAARDEN.	FOUTENVERGELIJKINGEN.
$u^2 - w^2 - z^2 = o$	$u \Delta u - w \Delta w - z \Delta z + \frac{V'}{2} = o$
$v^2 - w^2 - (z-y)^2 = o$	$v \Delta v - w \Delta w + (z-y) \Delta y - (z-y) \Delta z + \frac{V''}{2} = o$
$x^2 - w^2 - (A-z)^2 = o$	$-w \Delta w + x \Delta x + (A-z) \Delta z + \frac{V'''}{2} = o$

S	S^2	log S	$\log S^2$	$\log S^3$	log p	$\log \sqrt{p}$	$\log \frac{S}{\sqrt{p}}$	$\log \frac{S}{p}$	ΔS	S
u = 368.85	136050	2.5669	5.1337	7.7007	0.8663	0.4332	2.1337	1.7006	— 0.06	368.79
v = 285.85	81711	2.4561	4.9123	7.3683	1.3887	0.6944	1.7617	1.0674	— 0.04	285.81
w = 197.3	38927	2.2951	4.5902	6.8853	1.4098	0.7049	1.5902	0.8853	0.03	197.33
x = 1290.7	1665906	3.1108	6.2216	9.3324	9.7784	9.8892	3.2116	3.3324	— 0.07	1290.63
y = 104.8	10983	2.0204	4.0407	6.0612	1.9593	0.9797	1.0407		— 0.01	104.79
z = 311.45	97001	2.4934	4.9868	7.4802	1.0132	0.5066	1.9868	1.4802	0.10	311.55
A = 1587.0										S = S + Δ S
z − y = 206.65	42705	2.3152	$\log \frac{z-y}{\sqrt{p_y}} = 1.3355$ $\log \frac{z-y}{\sqrt{p_z}} = 1.8086$ $\log \frac{A-z}{\sqrt{p_z}} = 2.5991$							
A − z = 1277.55	1627028	3.1057	$\log \frac{z-y}{p_y} = 0.3559$ $\log \frac{z-y}{p_z} = 1.3020$ $\log \frac{A-z}{p_z} = 2.0925$							

w^2 136050	v^2 81711	x^2 1665906	136007	81688	1665726
× w^2 961073	× w^2 961073	× w^2 9961073	961061	961061	9961061
× z^2 902999	× $(z-y)^2$ 957295	× $(A-z)^2$ 8372972	902936	957250	8373227
V_I + 122	V_{II} + 79	V_{III} — 49	4	— 1	14

	∇u	Δv	Δw	Δx	Δy	Δz	$\frac{V}{2}$		Δu	Δv	Δw	Δx	Δy	Δz	$\frac{V}{2}$
a	369		—197			— 311	+ 61 = o	$\frac{a}{\sqrt{p}}$	136		— 39			— 97	+ 61 = o
b		286	—197		+207	— 207	+ 39.5 = o	$\frac{b}{\sqrt{p}}$		58	— 39		+ 22	— 22	+ 39.5 = o
c			—197	+ 1291		+ 1276	— 24.5 = o	$\frac{c}{\sqrt{p}}$			— 39	+ 1646		+ 397	— 24.5 = o

Digitized by Google

$\left(\frac{aa}{p}\right)$	$\left(\frac{ab}{p}\right)$	$\left(\frac{ac}{p}\right)$	$\left(\frac{bb}{p}\right)$	$\left(\frac{bc}{p}\right)$	$\left(\frac{cc}{p}\right)$
29435	7758	— 37024	9463	— 24053	2869666

$$29435\,k_1 + 7758\,k_2 - 37024\,k_3 = -61$$
$$7758\,k_1 + 9463\,k_2 - 24053\,k_3 = -39.5$$
$$-37024\,k_1 - 24053\,k_2 + 2869666\,k_3 = 24.5$$

$$\log k_1 = 7.1090\,n$$
$$\log k_2 = 7.4980\,n$$
$$\log k_3 = 5.5370\,n$$

$\log \frac{a_1}{pu}$ 1.7006	$\log \frac{b_2}{pv}$ 1.0674	$\log \frac{a_3}{pw}$ 0.8553 n	$\log \frac{b_3}{pw}$ 0.8553 n	$\log \frac{c_3}{pw}$ 0.8553 n
$\log k_1$ 7.1090 n	$\log k_2$ 7.4980 n	$\log k_1$ 7.1090 n	$\log k_2$ 7.4980 n	$\log k_3$ 5.5370 n
$\log \Delta u$ 8.8096 n	$\log \Delta v$ 8.5654 n	7.9943	8.3833	6.4223
$\Delta u = -0.06$	$\Delta v = -0.04$	0.010 +	0.024 +	$0. = \Delta w = 0.03$

$\log \frac{c_4}{px}$ 3.3324	$\log \frac{b_5}{py}$ 0.3559	$\log \frac{a_6}{pz}$ 1.4802 n	$\log \frac{b_6}{pz}$ 1.3020 n	$\log \frac{c_6}{pz}$ 2.0925
$\log k_3$ 5.5370 n	$\log k_2$ 7.4980 n	$\log k_1$ 7.1090 n	$\log k_2$ 7.4980 n	$\log k_3$ 5.5370 n
$\log \Delta x$ 8.8694 n	$\log \Delta y$ 7.8539 n	8.5892	8.8000	7.6295 n
$\Delta x = -0.07$	$\Delta y = -0.01$	0.039 +	0.063 —	$0.004 = \Delta z = 0.10$

Digitized by Google

Eene teekening op gemakkelijke wijze te strepen.

Ieder technicus en ieder teekenaar weet, hoe moeilijk het is om de oppervlakte van eene teekening met even ver van elkander loopende strepen te voorzien. De minste ongelijkheid ziet men dadelijk, en nog veel erger, wanneer de gestreepte vlakte groot is. Om dit te voorkomen en het ook min geoefenden teekenaars gemakkelijk te maken een geheel gelijk gestreepten grond te vervaardigen, heeft men eene bijzondere soort van linialen samengesteld. Op geen teekenbureau hebben zij echter plaats gevonden, en wel hoofdzakelijk om reden van den hoogen prijs, en ook omdat zij lastig in het gebruik zijn. Wij maken thans op een even eenvoudig als zeker werkend toestel opmerkzaam, dat even goed en veel goedkooper is. Het is zóó eenvoudig, dat elk schrijnwerker het kan maken. Het toestel wordt gebruikt in verbinding met de gewone teekenliniaal en den driehoek. Het bestaat uit een quadraatvormig stuk hout, dat men doelmatig iets dikker neemt dan den rechthoekigen gelijkbeenigen driehoek die gebruikt wordt. De grootte is afhankelijk van de binnenopening van den driehoek.

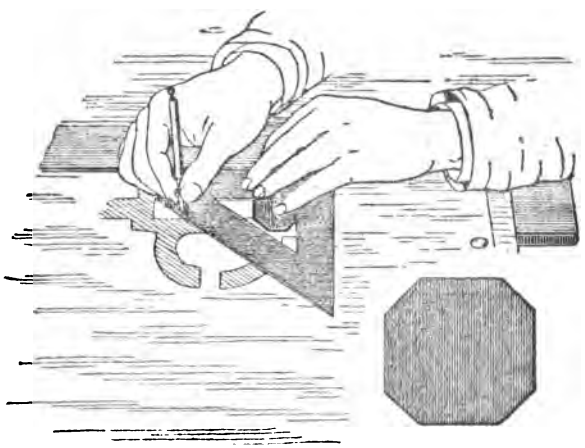

De hoeken van het quadraat zijn, parallel met zijne diagonalen, op verschillenden afstand afgesneden. Bij het gebruik legt men het stuk

Digitized by Google

hout in de binnenopening van den driehoek, vlak tegen de beide rechthoekszijden aan.

Nadat men de lijn heeft getrokken, houdt men het stuk hout onveranderlijk op zijne oorspronkelijke plaats vast en verschuift den driehoek zoo lang, totdat zijne schuine zijde tegen den afgesneden hoek van het quadraat stoot, waarna men den driehoek in den nieuwen stand vasthoudt en het ingelegde stuk hout verschuift tot het weder tegen den driehoek staat. Met eenige oefening kan men het met één hand bewerkstelligen, doordien de pink het verschuiven en het vasthouden van het ingelegde stuk hout verricht, zooals o. a. op bijstaande teekening te zien is, terwijl de overige vingers den driehoek vasthouden of verschuiven.

(*In en door Nederland.*)

Digitized by Google

Extract uit het Ontwerp Tweede Boek van het Burgerlijk Wetboek.

Alvorens tot eene bespreking van dit, dezen zomer verschenen, ontwerp der Staatscommissie (Gebr. Belinfante, 's Gravenhage) over te gaan, laten wij hier volgen de voornaamste artikelen die in meerdere of mindere mate verband houden met het kadaster of met de hypothecaire boekhouding.

Art. 10. Onder onroerende zaken verstaat de wet:
1°. stukken grond;
2°. al wat op een stuk grond gebouwd is, mits het er door fondementen in bevestigd zij;
3°. al wat aan een stuk grond of een gebouw als bijzaak verbonden is.

Art. 11. Zijn almede onroerend:
1°. zakelijke rechten op eene onroerende zaak;
2°. zakelijke rechten op zoodanig zakelijk recht;
3°. persoonlijke rechten, strekkende om eene onroerende zaak of een onroerend recht te verkrijgen of te herkrijgen;
4°. persoonlijke rechten, toekomende aan den eigenaar van eene onroerende zaak of een onroerend recht als zoodanig.

Art. 12. Alle zaken, niet vervat in de bepalingen van artikel 10, en alle rechten, niet vervat in de bepalingen van artikel 11, zijn roerend.

Art. 13. Geene andere zakelijke rechten worden erkend dan die in dit wetboek zijn geregeld.
Niettemin worden de bij de invoering van het wetboek reeds gevestigde zakelijke rechten van anderen aard gehandhaafd.

Art. 21. Bezit wordt verkregen, zoodra men de feitelijke macht over eene zaak uitoefent en zich hierbij als eigenaar, erfpachter, beklemde meier, vruchtgebruiker of pandhouder gedraagt.

Digitized by Google

Art. 22. De houder wordt geacht zich als eigenaar te gedragen, zoolang niet blijkt, dat hij een der overige in het voorgaand artikel aangeduide rechten op de zaak uitoefent of haar houdt voor een ander.

Art. 32. Het bezit eener zaak heeft voor den bezitter het gevolg, dat hij bij voorraad wordt aangemerkt als eigenaar, erfpachter, beklemde meier, vruchtgebruiker of pandhouder, naarmate van het recht, hetwelk hij uitoefent.

Art. 33. De bezitter van eene onroerende zaak of van een schip, als bedoeld in het tweede lid van artikel 309 en in de artikelen 748 en 749 in verband met artikel 750 n°. 1 W. v. K., heeft het recht om in het bezit daarvan te worden gehandhaafd, wanneer hij daarin is gestoord, en te worden hersteld, wanneer het hem door een ander eigenmachtig ontnomen is.

Art. 53. Eigendom is het recht om van eene zaak het volle genot te hebben en daarover naar willekeur te beschikken, behoudens de beperkingen, op wet of verordening gegrond.

Iedere eigendom wordt vermoed vrij te zijn.

Art. 54. De eigendom van den grond omvat al wat in artikel 10 nos. 2 en 3 genoemd is.

Niettemin is hij, die den grond van een ander krachtens zakelijk of persoonlijk recht onder zich heeft, eigenaar van de met dien grond ververbonden zaken, indien en zoolang hij het recht heeft ze weg te nemen.

Art. 55. De bepaling van het eerste lid van het voorgaand artikel geldt ook:

1°. als de eigenaar van den grond daarin boomen of planten van een ander geplant, zaden van een ander gezaaid, of daarop met bouwstoffen van een ander gebouwd heeft.

Hij is verplicht tot betaling van de waarde van boomen, planten, zaden of bouwstoffen en tot verdere schadeloosstelling, indien daartoe gronden zijn;

2°. als hij, die zonder recht of krachtens een niet van den eigenaar afgeleid recht eens anders grond houdt, daarin zijne boomen geplant, zijne zaden gezaaid, of daarop zijne bouwstoffen gebouwd heeft.

Op de vordering van den eigenaar is hij verplicht met den grond het geplante, gezaaide of gebouwde over te geven; tot wegneming daarvan kan hij niet genoodzaakt worden, tenzij hij den grond te kwader trouw hield.

Digitized by Google

Omtrent de schadeloosstelling, waarop hetzij de houder, hetzij de eigenaar recht mocht hebben, gelden te regelen voor het geval van de opvordering van eigendom voorgeschreven.

Art. 56. De eigenaar heeft het vrij genot van de ruimte boven zijn grond, tot zoover als hij zijne heerschappij daarover kan uitstrekken en voor zoover de bevoegdheid daartoe niet door wet of verordening beperkt is.

Art. 57. Onverminderd het in artikel 59 bepaalde omtrent openbare wateren, is de eigenaar van den grond eigenaar van het water, dat op den grond staat of daarover stroomt.

Deze regel geldt ook dan, als het water afkomstig is van eene rivier, die buiten hare oevers getreden is of eene nieuwe bedding gemaakt heeft.

Art. 58. De tusschen twee erven gelegen, met niet-openbare wateren bedekte, gronden worden geacht tusschen de beide erven verdeeld te zijn naar eene lijn, getrokken door het midden van het water.

Art. 59. De eigendom van openbare rivieren, meeren en andere wateren brengt met zich den eigendom van den bodem, waarover het water stroomt of waarop het staat.

Art. 60. Indien zulk eene rivier eene nieuwe bedding maakt, gaat het recht op den door het water ingenomen grond voor den eigenaar verloren.

De Staat is verplicht hem schadeloos te stellen; het bedrag zal echter niet hooger zijn dan de waarde der verlaten bedding.

Art. 61. Eene tijdelijke overstrooming of eene zoodanige, die het verdronken land niet inlijft bij het openbare water, doet den eigenaar zijn eigendom niet verliezen.

Art. 62. Eilanden en platen, in de zee of in openbare rivieren, meeren en andere wateren ontstaan, behooren den Staat.

Art. 63. Eigendom wordt op geene andere wijzen verkregen dan op die, welke bij de wet uitdrukkelijk of stilzwijgend als wijzen van eigendomsverkrijging zijn erkend.

Art. 79. De aanspoelingen of aanwassen, onder welken naam ook bekend, aan de oevers van de zee of van openbare rivieren, meeren en andere wateren behooren den eigenaar van den grond, waaraan de aanwas plaats heeft.

Dit geldt ook dan, als de grond aan de waterzijde eene door eenig

Digitized by Google

werk afgebakende grens heeft, of in de eigendomsbewijzen melding is gemaakt van de hoegrootheid der landen.

Art. 80. Als aanwas wordt niet beschouwd het stuk grond, dat in eens door het geweld van den stroom van het eene land afgescheurd en aan het andere aangeworpen is.

De eigenaar heeft gedurende één jaar het recht om zulk een stuk grond terug te nemen; na verloop van dit jaar behoort het hem, aan wiens grond het geworpen is.

Art. 81. Door oevers van rivieren worden verstaan de boorden der bedding ter plaatse waar die op gewone tijden, als het water op het hoogst is, door dat water worden overdekt, zonder dat het op den kant treedt.

Ter plaatse waar de glooiing zoo flauw is, dat het water bij den in het voorgaande lid bedoelden stand zich buiten de bedding uitstrekt, wordt als grenslijn van den oever aangemerkt de grens der regelmatige begroeiing met gras, rijshout, riet of bies, ook al wordt alsdan het begroeide land met water overdekt.

Zoover in de rivier vloedstroom gaat, loopt de oeverlijn langs de lijn van laagwater, of zooveel meer landwaarts als de lijn der regelmatige begroeiing zich bevindt, doch niet hooger dan de lijn van hoogwater.

Aan zee loopt de oeverlijn langs de grens van het strand.

Strand is de grond, die bij gewonen vloed met water overdekt wordt.

Art. 82. Indien een aan eene zeeduin grenzend stuk grond door den wind zoodanig met zand wordt overstoven, dat het van de duin niet meer kan worden onderscheiden, wordt hij, aan wien de duin toebehoort, eigenaar van den grond, ten ware binnen vijf jaren eene minnelijke afpaling heeft plaats gehad, of eene rechtsvordering te dien einde is ingesteld.

Art. 83. Hij, die eene zaak als eigenaar, erfpachter, beklemde meier of vruchtgebruiker bezit, verkrijgt den eigendom der vruchten door de afscheiding.

Indien de zaak door een bezitter in de macht is gesteld van een ander, met toekenning van de bevoegdheid om er de vruchten er van te genieten, worden ze op gelijke wijze door dien ander verkregen.

Art. 84. Eigendom, zoowel van onroerende als van roerende zaken, kan bekomen worden door bezit als eigenaar gedurende den bij de wet bepaalden tijd.

De rechter mag de verjaring niet in aanmerking nemen, tenzij de bezitter zich daarop beroept.

Digitized by Google

Art. 87. Hij, die het bezit van eene onroerende zaak krachtens eenige wijze van eigendomsovergang onder bijzonderen titel te goeder trouw verkregen heeft, wordt eigenaar van de zaak door voortzetting van het bezit gedurende tien jaren.

Hij, die op welke wijze ook te goeder trouw bezit heeft verkregen, wordt eigenaar van de zaak door voortzetting van het bezit gedurende twintig jaren.

Bezit gedurende dertig jaren verschaft eigendom, al mocht het te kwader trouw zijn verkregen.

Art. 88. Wie de verjaring van het eerste lid van het voorgaand artikel inroept, mag het bezit van zijne voorgangers mederekenen, indien ook hun bezit op gelijke wijze was verkregen.

Wie de verjaring van het tweede lid van dit artikel inroept, mag het bezit van zijne voorgangers mederekenen, zoo dat bezit hetzij overeenkomstig het eerste, hetzij overeenkomstig het tweede lid was verkregen.

De bevoegdheid bij de twee voorgaande leden gegeven betreft slechts bezit, dat zonder tusschenpoozen van minder deugdelijk bezit dan voor de ingeroepen verjaring wordt gevorderd is gekomen tot hem, die haar inroept.

Wie slechts het derde lid van het voorgaand artikel kan inroepen, mag tot aanvulling van de vereischte dertig jaren alle bezit van zijn voorgangers doen gelden.

Art. 89. De goede trouw, bij het eerste en tweede lid van artikel 87 gevorderd, wordt geacht te hebben bestaan, indien niet is bewezen, dat de bezitter bij de verkrijging wist of had moeten weten, dat de zaak hem niet toekwam.

Art. 90. De eigendomsverkrijging door tienjarige verjaring doet alle andere zakelijke rechten op de zaak te niet gaan, tenzij blijke, dat de verkrijger bij den aanvang van zijn bezit met het bestaan dier rechten bekend was of had moeten zijn, en mits die rechten gedurende den loop der verjaring niet zijn uitgeoefend.

De bepaling van het voorgaande lid is niet toepasselijk op hypotheek, noch op erfdienstbaarheden, welke in de verplichting om iets niet te doen bestaan.

Art. 98. Verjaring loopt niet tusschen echtgenooten, tenzij van tafel en bed gescheiden, noch ten behoeve van ouders, voogden of curators tegen de minderjarigen of onder curateele gestelden.

Art. 100. Overdracht van onroerende zaken geschiedt bij eene uit-

Digitized by Google

sluitend met dat doel opgemaakte notarieele akte, houdende verklaring van den eigenaar, dat hij den eigendom op den verkrijger overdraagt, en van dezen, dat hij den eigendom aanneemt.

Voorbehoud van zakelijke rechten, opschortende of ontbindende voorwaarden en andere bedingen, de eigendomsoverdracht betreffende, moeten in de akte omschreven zijn; bij gebreke daarvan geldt de overdracht voor onbeperkt.

De overdracht werkt niet, zoolang de akte niet in de openbare registers is overgeschreven; overigens wordt de haar toekomende werking, met eerbiediging van de rechten, door derden in den tusschentijd door eene overschrijving verkregen, beoordeeld naar de omstandigheden van het oogenblik, waarop zij is verleden.

Beide partijen zijn gelijkelijk gerechtigd de akte te doen overschrijven.

Indien de akte afkomstig is van iemand, die ten tijde van het verlijden geen eigenaar was, doch later den eigendom verkreeg, werkt de overdracht van het oogenblik dier verkrijging, indien de akte toen reeds overgeschreven was, en anders van het oogenblik der overschrijving.

Art 101. Indien eene overdracht lijdt aan volstrekte nietigheid, werkt deze nietigheid ook tegen hen, die onder bijzonderen titel eenig recht op de zaak afleiden van dengene, aan wien zij was overgedragen.

Art. 102. Indien de overdracht verricht is door een minderjarige of onder curateele gestelde, werkt de nietigheid, zoo zij wordt ingeroepen, ook tegen hen, die onder bijzonderen titel eenig recht op de zaak afleiden van dengene, aan wien zij was overgedragen.

Art. 103. In alle andere gevallen, waarin de nietigheid slechts door bepaalde personen kan worden ingeroepen, is de overdracht, tenzij voor eenig bijzonder geval anders is bepaald, vernietigbaar in dien zin, dat de nietigheid niet werkt tegen hen, die, vóór de vernietiging, onder bijzonderen titel eenig recht op de zaak verkregen van dengene, aan wien zij was overgedragen.

Art. 104. In alle gevallen, waarin hetzij de wet, hetzij de titel, waarop de overdracht steunt, een recht erkent tot herroeping of ontbinding daarvan, werken deze niet tegen hen, die te voren onder bijzonderen titel eenig recht op de zaak verkregen van dengene, aan wien zij was overgedragen.

Art. 106. Indien iemand verbonden is tot overdracht van den eigendom eener bepaalde zaak, is de schuldeischer bevoegd te vorderen, dat hem bij vonnis de eigendom dier zaak worde toegewezen.

Digitized by Google

Die bevoegdheid vervalt, indien vóór of gedurende het geding de schuldenaar, in het belang zijner schuldeischers, het recht om over de zaak te beschikken verliest.

Wanneer het eene onroerende zaak betreft, is ten aanzien van het vonnis de bepaling van het derde lid van artikel 100 toepasselijk.

Art. 107. Afstand van eigendom van eene onroerende zaak geschiedt door eene daartoe strekkende verklaring, bij eene uitsluitend met dat doel opgemaakte notarieele akte gedaan.

De bepalingen van het derde lid van artikel 100 en van de artikelen 100—104 zijn toepasselijk.

Na de overschrijving wordt de Staat eigenaar.

Art. 108. De eigenaar heeft het recht om zijne zaak van elken houder op te vorderen.

Indien de houder, die recht heeft op vrijwaring, zijn waarborg in het geding brengt, heeft dit de gevolgen omschreven in de artikelen 70 en 71 B. R.

Art. 109. De houder is houder te kwader trouw, indien hij bij het verkrijgen der zaak wist of had moeten weten, dat zij hem niet toekwam, of dat de persoon, die haar in zijne macht stelde, geen recht had om over haar te beschikken.

Art. 117. De eigenaar van eene onroerende zaak, betreffende welke eene akte in de openbare registers is overgeschreven, die, hetzij omdat zij overeenkomstig de artikelen 101 of 102 nietig is, hetzij uit anderen hoofde geen rechtsgevolg kan hebben, heeft tegen dengene, die zoo de akte geldig was, daaruit een recht verkregen zou hebben, of op wien dit zou zijn overgegaan, eene rechtsvordering om het niet-bestaan daarvan te doen uitspreken.

Art. 118. Hij, die te goeder trouw het bezit eener onroerende zaak verkreeg krachtens eenige wijze van eigendomsovergang onder bijzonderen titel, kan haar, ook indien zijn voorganger geen eigenaar was, van elken houder opvorderen, behalve van den eigenaar zelven en van dengene, die haar insgelijks krachtens zoodanige wijze van eigendomsovergang te goeder trouw bezit.

Het bestaan der goeder trouw wordt beoordeeld overeenkomstig artikel 89.

De bepalingen van de artikelen 108—115 zijn op deze rechtsvordering toepasselijk.

Digitized by Google

[Bij Artt. 123, 125 enz. is o. a. bepaald dat akten betrekkelijk eigendom van onroerend goed of zakelijke rechten daarop, bestemd om in de openbare registers te worden overgeschreven, notarieel opgemaakt moeten worden (zie art. 464 hieronder).]

Art. 132. De loop van een niet-openbaar stroomend water, hetwelk erven aan verschillende eigenaars toebehoorende bespoelt, mag door geen hunner gewijzigd worden ten nadeele der overige erven.

Art. 133. De eigenaar van een erf is bevoegd van den eigenaar van het daaraan belendend erf te vorderen, dat op de grens hunner erven behoorlijk waarneembare afpalingsteekenen gesteld of de bestaande, zoo noodig, vernieuwd worden.

De rechter bepaalt naar billijkheid ieders aandeel in de kosten.

Art. 134. Bij geschil over de grens tusschen twee erven zal de rechter, indien van de ware grens niet blijkt, als zoodanig de grens van het wederzijdsch bezit aanwijzen.

Bij ontstentenis ook van zulk eene grens zal hij het gebied, waaromtrent onzekerheid bestaat, tusschen de beide erven verdeelen in gelijke of, naar omstandigheden, in ongelijke deelen, in het laatste geval met toekenning van evenredige schadeloostelling aan dat erf, dat het minste deel ontvangt.

Art. 135. Indien in het geval van het eerste lid van het voorgaand artikel de bezitgrens wordt aangewezen door een naar de bepalingen van dezen Titel gemeen (mandeelig) werk, zal de grenslijn getrokken worden door het midden van dat werk en, indien die grens wordt aangewezen door een werk, aan een der erven behoorend, daar waar de buitenkant van het werk den grond raakt.

Hetzelfde geldt, indien de bezitgrens wordt aangewezen door eene gemeene sloot of heg.

Art. 136. Tenzij uit titel of teeken het tegendeel blijkt, wordt iedere muur tusschen erven, bebouwd of onbebouwd, geacht gemeen te zijn.

Indien de door den muur gescheiden gebouwen ongelijk van hoogte zijn, wordt de hoogte, tot welke de muur gemeen is, op elk punt aangewezen door de hoogte van het minst verheven gebouw.

Art. 137. Teekens, dat de scheidsmuur niet gemeen is, zijn onderen anderen:

1°. dat het bovenvlak van den muur zoodanig is ingericht, dat het hemelwater naar slechts ééne zijde daarvan afloopt;

Digitized by Google

2°. dat, bij het stichten van den muur, slechts aan éénen kant hetzij eene kap, hetzij pilasters, hetzij steenen lijsten en uitstekende steenen zijn aangebracht;

3°. dat de muur slechts aan éénen kant een gebouw of terras steunt; vroegere aanwezigheid van zoodanige werken ook aan den anderen kant kan echter als tegenbewijs worden aangenomen.

De muur wordt in deze gevallen geacht te behooren tot het erf, op hetwelk het water moet afloopen, of aan welks zijde de kap, de pilasters, de lijsten en steenen, het gebouw, het terras zich bevinden.

Art. 138. Herstel of, zoo noodig, herbouwing van den gemeenen muur kan door iederen medeëigenaar worden geeischt en komt ten laste van hen te zamen, naar evenredigheid van ieders recht op den muur.

Iedere medeëigenaar kan zich van dezen last ontslaan door afstand te doen van zijn recht op den muur en op den ondergrond, tenzij de muur een hem toebehoorend gebouw steunt, of in het aaneengebouwde deel der gemeente dient om de aanhoorigheid van een gebouw af te sluiten van daaraan belendende erven.

De afstand geschiedt door eene daartoe strekkende verklaring, bij eene uitsluitend met dat doel opgemaakte notarieele akte gedaan.

De bepaling van het derde lid van artikel 100 is toepasselijk.

Art. 139. Niemand mag eene heining zetten in plaats van den gemeenen muur.

Het omgekeerde is iederen medeëigenaar geoorloofd, mits voor zijne rekening en onder de verplichting om de meerdere dikte te nemen van zijn erf.

Art. 140. Iedere medeëigenaar mag van den gemeenen muur het gebruik maken, dat overeenstemt met zijn aard en gesteldheid, en waardoor een gelijk gebruik door den medegerechtigde niet wordt belet.

Art. 141. Ieder medeëigenaar mag tegen den gemeenen muur aanbouwen en daarin tot op de helft der dikte balken, ribben, ankers of andere hout- of metaalwerken aanbrengen.

Nissen en andere blijvende holten mogen niet gemaakt worden zonder toestemming van den medegerechtigde.

Art 142. Iedere medeëigenaar mag den gemeenen muur hooger optrekken op zijne kosten en onder de verplichting tot betaling van eene vergoeding wegens den zwaarderen last, dien de gemeene muur thans te dragen heeft.

Digitized by Google

Hij heeft, indien de muur den last niet dragen kan, de keus tusschen versterking en geheele verbouwing daarvan, doch is in beide gevallen verplicht de meerdere dikte te nemen van zijn erf.

Art. 143. Het staat den medeëigenaar van den muur, die tot de verhooging niet heeft bijgedragen, vrij door betaling van de helft van de waarde het opgetrokken gedeelte gemeen te maken.

Art. 144. In den gemeenen muur mogen geen vensters of andere openingen gemaakt worden.

Hij, die den gemeenen muur op eigen kosten optrekt, mag lichten maken in het opgetrokken gedeelte, doch niet anders dan gelijktijdig met die optrekking en naar de voorschriften van artikel 148.

Indien de nabuur medeëigenaar van de verhooging geworden is, kan hij het wegnemen der lichten vorderen, zoodra hij tegen den muur gaat aanbouwen.

Art. 145. De medeëigenaar, die bij het aanbrengen van werken op, in of tegen den gemeenen muur of bij eenig ander gebruik, dat hij van den muur maakt, den muur of de daarop, daarin of daartegen door zijn medegerechtigde bevoegdelijk aangebrachte werken beschadigt, moet deze schade vergoeden, indien hij die door het aanwenden van de zorg van een goed huisvader had kunnen voorkomen.

Art. 146. Noch door middel van balkons of andere vooruitspringende werken, noch door vensters of andere muuropeningen mag men rechtstreeks uitzicht hebben op het afgesloten of onafgesloten naburige erf, zelfs niet op de daartoe behoorende blinde muren, tenzij op een afstand van ten minste twee meter.

Dit verbod is niet toepasselijk, indien tusschen de erven zich openbare wegen of wateren bevinden.

Het uit dezen hoofde toegelaten uitzicht blijft toegelaten, ook nadat die wegen of wateren aan den openbaren dienst onttrokken zijn geworden.

Art. 147. De in het voorgaand artikel bepaalde afstand wordt gemeten rechthoekig uit den buitenkant van den muur, waarin de opening gemaakt is, of uit den buitensten rand van die zijde van het vooruitspringende werk, die naar het naburig erf gekeerd is, tot de grenslijn der erven.

Art. 148. In niet-gemeene muren, staande binnen den in artikel 146 aangeduiden afstand, mogen lichten worden gemaakt, mits van metalen netwerk of traliën voorzien en met vaststaande ramen van matglas.

Digitized by Google

De mazen van het netwerk mogen geene grootere binnenruimte hebben dan van één vierkanten decimeter; de traliën mogen niet verder dan één decimeter van elkander verwijderd zijn.

Art. 149. Het bij de artikelen 136—138 en 140—148 ten opzichte van muren bepaalde is, zooveel de aard der zaak het toelaat, op alle van hout of andere bouwstoffen vervaardigde afsluitingen toepasselijk.

Art. 150. De eigenaar van een gebouw met onbebouwde aanhoorigheid in een aaneengebouwd gedeelte der gemeente kan van de eigenaars der aan het zijne belendende erven vorderen medewerking om eene afsluiting tot stand te brengen; de kosten en lasten worden gedragen naar evenredigheid van ieders recht op die afsluiting.

De wijze en hoogte der afsluiting worden geregeld naar plaatselijk gebruik.

Bij gebreke daarvan moet zij geschieden door muren of heiningen, zich op alle punten ten minste twee meter verheffende uit het hoogstgelegen erf.

Art. 151. Indien de eigenaar van een erf bij het stellen van gebouwen op zijnen grond de grenslijn daarvan te goeder trouw heeft overschreden en de eigenaar van den ingenomen grond niet binnen drie maanden daarna er tegen opkomt, kan eerstgenoemde de wegneming van het gebouwde voorkomen door aanbod en betaling van schadevergoeding voor het gebruik van den grond.

Art. 159. Tenzij uit titel of teeken het tegendeel blijkt, wordt iedere sloot of gracht, die twee erven scheidt, geacht gemeen te zijn.

Het onderhoud van gemeene slooten en grachten komt ten laste van de medeëigenaars naar evenredigheid van ieders recht.

Ieder hunner is gerechtigd en verplicht om hetgeen daarbij wordt uitgegraven naar dezelfde evenredigheid op zijn erf te ontvangen.

Eenzijdige afstand van het recht op gemeene slooten of grachten is niet toegelaten.

Art. 160. Tenzij uit titel of teeken het tegendeel blijkt, wordt iedere heg, die twee erven scheidt, geacht gemeen te zijn.

De bepalingen van het tweede en het vierde lid van het voorgaand artikel zijn toepasselijk.

Art. 161. Opgaande boomen, die zich in de gemeene heg bevinden, behooren, evenals de van die boomen afkomende vruchten, voor gelijke deelen aan de eigenaars der erven, welke daar ter plaatse door de heg gescheiden worden.

Digitized by Google

Iedere medeëigenaar kan echter de rooiing van zoodanige boomen vorderen.

Art. 319. Hypotheek is het recht op eene onroerende zaak of op een onroerend recht, strekkende om daarop eene schuld bij voorrang boven andere schuldeischers te verhalen.

Art. 320. Voor hypotheek zijn alleen vatbaar:
1°. onroerende zaken;
2°. erfpacht;
3°. beklemming;
4°. grondrente;
5°. het vruchtgebruik van onroerende zaken of rechten;
6°. de rechten op onroerende zaken, die bij het tweede lid van artikel 13 gehandhaafd zijn.

Art. 323. Hypotheek kan slechts verleend worden op bepaalde in de akte of het vonnis aangewezen zaken.

Art. 324. Hypotheek is slechts van waarde, indien de som, waarvoor zij verleend is, zeker in de akte of het vonnis uitgedrukt is.

Art. 325. Hypotheek kan verleend worden tot zekerheid van eene voorwaardelijke inschuld; van eene, wier bedrag onbepaald is; van de vorderingen, die uit een geopend crediet, uit een toevertrouwd geldelijk beheer en, in het algemeen, uit eene bestaande rechtsbetrekking zullen kunnen voortvloeien.

Zoodanige hypotheek geldt niet verder dan tot het beloop der som, waarvoor zij is toegestaan.

Zij heeft rang van het tijdstip der overschrijving, onverschillig wanneer de voorwaarde vervuld is, het bedrag der inschuld bepaald is geworden, of de vordering is ontstaan.

Art. 326. Hypotheek kan verleend worden tot zekerheid van eene verbintenis aan order, mits deze bij dezelfde akte zij aangegaan, waarbij de hypotheek wordt verleend.

In zoodanig geval oefent de geëndosseerde, tenzij het endossement geschied is na den vervaldag, de rechten van hypotheekhouder uit, onafhankelijk van de verweringen, die de schuldenaar aan zijne bijzondere rechtsbetrekking tot eenigen endossant kon ontleenen.

Ook deze hypotheek heeft rang van het tijdstip der overschrijving.

Digitized by Google

Art. 327. Hypotheek kan verleend worden ten behoeve van houders van aandeelen op naam of aan toonder in eene geldleening.

In zoodanig geval moet zij gesteld worden ten name van één of meer bepaalde personen, die deze houders vertegenwoordigen.

Voor zoover die bevoegdheid dier vertegenwoordigers niet bij de akte beperkt is, zijn zij tegenover den eigenaar, den schuldenaar en andere derden bevoegd tot alles waartoe zij bevoegd zouden zijn, indien zij zelven de schuldeischers waren.

Art. 328. Hypotheek kan niet verleend worden tot zekerheid van andere dan de in het voorgaand artikel vermelde aan toonder luidende verbintenissen.

Art. 329. Hypotheek ontstaat door verleening.

Behoudens het geval, voorzien bij het tweede lid van artikel 100, geschiedt verleening bij eene notarieele akte, waarin, behalve de hypotheekverleening, alleen de hoofdverbintenis mag worden opgenomen.

De bepalingen van de laatste vier leden van artikel 100, alsmede die van de artikelen 101—104 en 106 zijn toepasselijk.

Art. 340. De werking der hypotheek duurt niet langer dan tien jaren, tenzij de overschrijving der akte vóór het verstrijken van dien termijn vernieuwd is.

De aanvraag tot vernieuwing, vóór dien tijd gedaan, verzekert den schuldeischer het behoud van den rang en de rechten, door de oorspronkelijke overschrijving verkregen.

Indien de aanvraag later geschiedt, wordt de rang der hypotheek bepaald door het tijdstip der nieuwe overschrijving.

De bepalingen van dit artikel zijn ook op de vernieuwde overschrijving toepasselijk.

Art. 347. Zakelijke rechten, na de overschrijving der hypotheek-akte op de verbonden zaak ontstaan, gelden niet ten nadeele van den schuldeischer, tenzij deze daartoe zijne medewerking of uitdrukkelijke toestemming gegeven heeft.

De schuldeischer heeft de bevoegdheid de zaak als vrij van die rechten uit te winnen.

Maakt hij van deze bevoegdheid gebruik, dan heeft degene, wien het te niet gegane recht toekwam, tegen den eigenaar eene aanspraak op schadevergoeding, die bevoorrecht is op de opbrengst der uitgewonnen zaak en rang neemt onmiddellijk na de aan het ontstaan van het recht voorafgaande hypotheek.

Digitized by Google

Art. 371. Hypotheek gaat te niet:

1°. door het te niet gaan der door haar verzekerde verbintenis;
2°. door afstand;
3°. door vermenging van den eigendom en de hypotheek;
4°. door de betaling van kooppenningen overeenkomstig de artikelen 359, 365 en 368;
5°. door gerechtelijke rangschikking, ten aanzien van daarbij niet batig gerangschikte hypotheken;
6°. door niet-vernieuwing overeenkomstig artikel 340;
7°. door de rechterlijke beschikking bedoeld in artikel 428 B. I; [1])
8°. door het eindigen van het herroepelijk of tijdelijk recht, krachtens hetwelk de hypotheek is verleend.

Art. 372. Indien de hypotheek verleend is voor een tijd of onder eene ontbindende voorwaarde, gaat zij mede te niet door het verloopen van den tijd of de vervulling van de voorwaarde.

Art. 373. Afstand geschiedt door eene daartoe strekkende verklaring, bij eene uitsluitend met dat doel opgemaakte notarieele akte gedaan.

De bepaling van het derde lid van artikel 100 is toepasselijk.

In het geval van artikel 430 B. I wordt de afstand gedaan door den toezienden voogd.

Art. 376. Indien eene hypotheek is te niet gegaan zonder dat daarvan uit een vonnis of eene rechterlijke beschikking blijkt, is de schuldeischer jegens den eigenaar gehouden het te niet gaan bij eene notarieele akte te erkennen.

Gelijke verplichting heeft hij, te wiens behoeve eene hypotheek overeenkomstig artikel 325 verleend is, zoodra het blijkt, dat hij uit dien hoofde niets te vorderen heeft.

De kosten der akte komen voor rekening van den eigenaar.

Voldoet de schuldeischer niet aan zijne verplichting, dan is de eigenaar bevoegd te vorderen, dat het te niet gaan der hypotheek bij vonnis worde uitgesproken.

Art. 377. Indien eene door hypotheek verzekerde verbintenis gedeeltelijk is te niet gegaan, is de schuldeischer jegens den eigenaar gehouden bij eene notarieele akte te erkennen, dat de som, waarvoor de zaak verbonden is, met hetzelfde bedrag is verminderd.

---

1) B. I. = Ontwerp B. W. 1e Boek.

Digitized by Google

De kosten der akte komen voor rekening van den eigenaar.

Voldoet de schuldeischer niet aan zijne verplichting, dan is de eigenaar bevoegd te vorderen, dat de vermindering der hypotheek bij vonnis worde uitgesproken.

Art. 378. Onder overlegging van de in voorgaande artikelen bedoelde beschikking, akte of vonnis, kunnen belanghebbenden vorderen, dat het te niet gaan der hypotheek of de vermindering van haar bedrag in de openbare registers worde aangeteekend.

Art. 423. Instelling van bewind onder de levenden geschiedt bij de akte van schenking zelve.

Instelling van bewind na doode geschiedt òf bij uitersten wil, òf bij eene uitsluitend met dat doel opgemaakte notarieele akte.

Ten aanzien van onroerende zaken werkt het bewind niet tegen derden, die daarvan geen kennis droegen of hadden moeten dragen, tenzij de akte van instelling die zaken uitdrukkelijk aanwijst en in de openbare registers is overgeschreven.

Art. 455. In elke der gemeenten, die daartoe door den Koning worden aangewezen, is een kantoor, bestemd tot het houden der openbare registers van de onroerende zaken binnen den daarvoor aan te wijzen kring.

Art. 456. Het houden der in het voorgaand artikel bedoelde registers is voor elk kantoor opgedragen aan een door den Koning benoemden bewaarder, die, wat betreft de nakoming der verplichtingen, hem bij dezen Titel opgelegd, onderworpen is aan het toezicht van den Minister van Justitie.

Art. 457. Behalve de akten, wier werking in de voorgaande Titels van eene overschrijving in de registers is afhankelijk gesteld, zullen daarin worden overgeschreven, met hetzelfde gevolg:

1°. alle akten houdende beschikkingen, waarvan opheffing of beperking van de vervreemdbaarheid van eene zaak het gevolg is;
2°. alle akten houdende verbetering, aanvulling of wijziging van reeds overgeschreven akten;
3°. vonnissen strekkende tot toewijzing of opheffing van zakelijk recht;
4°. de vonnissen strekkende tot vernietiging, herroeping of ontbinding, bedoeld in de artikelen 103 en 104.

Art. 458. Alle stukken, den bewaarder ter overschrijving aangeboden, worden door hem onmiddellijk in ontvangst genomen en naar de orde van aanbieding op het dagregister gebracht.

Digitized by Google

Hij geeft een bewijs van ontvangst af, vermeldende den dag der aanbieding, benevens het deel en nummer van het dagregister, waaronder de aanbieding in dat register geboekt is.

Art. 459. Het tijdstip, waarop de aanbieding in het dagregister is geboekt, bepaalt den aanvang van de werking der stukken, zonder dat de dagteekening van de akte of het vonnis zelf in aanmerking komt.

Art. 460. De aanlegger van een rechtsvordering tot opheffing van zakelijk recht, of tot de vernietiging, herroeping of ontbinding, bedoeld in de artikelen 103 en 104, is bevoegd zijne dagvaarding te doen overschrijven.

Heeft hij van deze bevoegdheid gebruik gemaakt, dan werkt de overschrijving van het vonnis, waarbij de eisch werd toegewezen, terug tot aan de overschrijving van de dagvaarding.

Art. 461. Buiten den daarvoor aan te wijzen kantoortijd mogen door den bewaarder geene ter overschrijving aangeboden stukken worden in ontvangst genomen, en heeft geene boeking in het dagregister plaats dan van binnen dien tijd aangeboden stukken.

Art. 462. De bewaarder houdt registers, waarin de aangeboden stukken, na hunne inboeking in het dagregister, voluit worden overgeschreven.

Het aantal en de inrichting dezer registers worden bij algemeenen maatregel van bestuur voorgeschreven.

Na de overschrijving wordt ten aanzien van hen, die, bij een later overgeschreven stuk, van denzelfden persoon recht gekregen hebben op dezelfde zaak, de inhoud van het stuk bepaald door het daarvan in het register aanwezige afschrift, tenzij zij, bij verschil, zich op den inhoud van het stuk zelf beroepen.

Fouten bij de overschrijving gemaakt worden op de bij algemeenen maatregel van bestuur voorgeschreven wijze verbeterd door den bewaarder, die de verbetering dagteekent en onderteekent; eerst van die dagteekening werkt de verbetering.

Art. 463. In de ter overschrijving aangeboden akten moet, hetzij door opgave van de kadastrale kenmerken, hetzij op andere wijze, nauwkeurig worden aangeduid welke goederen of gedeelten van goederen door partijen bedoeld zijn.

Art. 464. Behalve testamenten, in de gevallen van artikel 423 en van artikel 1033 B. W., worden geene andere akten overgeschreven dan die in authentieken vorm verleden zijn.

Digitized by Google

De volmachten, uit kracht waarvan in die akten gehandeld wordt, moeten zijn notarieel, of onderhandsch met gelegaliseerde handteekeningen.

Van de legalisatie moet in de over te schrijven akte melding zijn gemaakt.

Art. 465. De legalisatie der handteekeningen onder de volmachten geschiedt door een kantonrechter, den griffier van een kantongerecht, een burgemeester of een notaris.

Deze ambtenaar verklaart daarbij, op den eed bij de aanvaarding zijner bediening afgelegd, dat de onderteekening in zijne tegenwoordigheid is geschied, en dat de onderteekenaar is de persoon, die hij opgeeft te zijn.

Indien de lastgever hem onbekend is, kan hij de legalisatie verrichten op de verklaring van twee hem bekende, meerderjarige, binnen het Koninkrijk wonende getuigen van het mannelijk geslacht; deze moeten hunne verklaring door hunne medeonderteekening bevestigen.

Art. 466. Akten, in een vreemd land in den daar bepaalden authentieken vorm verleden, kunnen worden overgeschreven, mits zij in de Nederlandsche taal gesteld zijn en door de arrondissements-rechtbank, binnen wier ressort de goederen gelegen zijn, daartoe machtiging is verleend.

Alle in het buitenland verleende volmachten, uit kracht waarvan in de bij dit artikel en artikel 464 bedoelde akten gehandeld wordt, moeten bij authentieke akte zijn verleend.

Art. 467. De overschrijving heeft plaats naar een authentiek afschrift.

De overschrijving der aan de oorspronkelijke akte gehechte stukken wordt niet vereischt.

Art. 468. Na de overschrijving is de bewaarder desverlangd verplicht aan den belanghebbende de stukken terug te geven, en op het overgelegde afschrift te vermelden den dag der aanbieding, het deel en nummer van het dagregister, waaronder zij geboekt is, en het deel en nummer van het register, waaronder de overschrijving heeft plaats gehad.

Art. 469. Ook buiten het geval, vermeld in art. 378, kan in het algemeen, wanneer uit eene akte, of wel uit een vonnis of eene rechterlijke beschikking, die in kracht van gewijsde gegaan zijn, blijkt, dat een overgeschreven stuk nietig, vernietigd of uit anderen hoofde krachteloos is, of wel zijne werking geheel of ten deele is opgeheven, de belanghebbende vorderen, dat hiervan in de registers aanteekening worde gedaan.

Zoodanige aanteekening geschiedt naast de bestaande overschrijving, met vermelding van de akte, het vonnis of de beschikking, waaraan zij is ontleend.

Digitized by Google

De bewaarder doet de aanteekening in den bij algemeenen maatregel van bestuur voorgeschreven vorm en houdt het overgelegde stuk, of een authentiek afschrift daarvan, onder zich.

Indien het stuk eene akte is, gaat hij tot de aanteekening niet over dan nadat hij zich overtuigd heeft van de bevoegdheid der personen, die daarin handelend zijn opgetreden.

Art. 470. De bewaarder is verplicht aan ieder, die zulks verlangt, inzage te verleenen van zijn openbare registers en van de te zijnen kantore berustende stukken, krachtens welke aanteekeningen in die registers hebben plaats gehad; afschriften en uittreksels te geven van de in die registers voorkomende overschrijvingen, en, betreffende eene aangewezen zaak, getuigschriften af te geven, vermeldende alle overschrijvingen of alle overschrijvingen van eene bepaalde soort, welke te haren aanzien op de registers voorkomen, of wel houdende verklaring, dat er geene bestaan.

In de afschriften en uittreksels worden opgenomen, en in de getuigschriften vermeld, de naast de overschrijvingen gestelde aanteekeningen.

Art. 471. Indien de bewaarder eene ambtsverrichting weigert, is hij jegens hen, die de handeling verlangd heeft, verplicht de gronden daarvoor onmiddellijk schriftelijk mede te deelen.

Deze kan zich bij verzoekschrift wenden tot de arrondissements-rechtbank, binnen wier ressort het kantoor van den bewaarder gelegen is.

De rechtbank beslist, na verhoor van den bewaarder, den verzoeker en, zoo zij het dienstig acht, van andere belanghebbenden, over de gegrondheid der weigering en gelast, zoo zij den bewaarder in het ongelijk stelt, de geweigerde handeling.

Op dit verhoor is artikel 500 B. I toepasselijk.

De verzoeker kan in hooger beroep komen binnen éene maand na de dagteekening der beschikking.

Art. 342 B. R. is niet van toepassing.

Art. 472. Hij, die zich door eene aanteekening, als bedoeld in de artikelen 378 en 469, bezwaard acht, kan zich bij verzoekschrift wenden tot de in het voorgaand artikel aangewezen rechtbank.

Deze beslist, na verhoor van den bewaarder, den verzoeker en, zoo zij het dienstig acht, van andere belanghebbenden, over de handhaving der aanteekening.

De laatste drie leden van het voorgaand artikel zijn toepasselijk.

De uitspraak wordt naast de in artikel 469 bedoelde overschrijving aangeteekend.

Digitized by Google

Art. 473. Indien de bewaarder eene hem opgelegde verplichting niet of niet behoorlijk vervult, is de Staat gehouden tot vergoeding van de daardoor veroorzaakte schade, onverminderd zijn verhaal op den bewaarder zelven.

De verantwoordelijkheid van den Staat duurt tien jaren, te rekenen van den dag, waarop de daad of het verzuim, waaruit de schade ontstaan is, heeft plaats gehad.

Digitized by Google

Vereeniging van Teekenaars van het kadaster.

Op de laatst gehouden vergadering van Teekenaars van het kadaster op 19 Augustus j.l. is besproken de res. van 13 October 1898 nº. 5 reg., in verband met de beschouwingen hierover gehouden op de vergadering der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde, 7 November l.l.

Besloten werd een brief te zenden aan de Vereeniging van Ingenieurs-Verificateurs met verzoek het daarheen te willen leiden, dat genoemde resolutie vervangen worde door een nieuw besluit, waarbij een examen den adspirant teekenaar zij voorgeschreven.

Door het aftreden van den Voorzitter H. Tinkelenberg, wegens benoeming tot boekhouder, werd tot Voorzitter benoemd J. H. Bingen te Roermond, terwijl aan eerstgenoemde het eerelidmaatschap is aangeboden.

Digitized by Google

Vereeniging van Boekhouders van het kadaster.

Op den 1sten Mei j.l. toonde ook de jongste groep van kadastrale ambtenaren behoefte te gevoelen aan nauwere aaneensluiting, ter bevordering der kameraadschap en tot betere behartiging van gemeenschappelijke belangen.

Op genoemden datum werd opgericht de *Vereeniging van Boekhouders van het kadaster*. Het Bestuur is samengesteld uit de H.H.:

J. VAN RIJN, te *Arnhem*, Voorzitter,
D. BOLLEMAN, te *Zutfen*, Secretaris, en
J. J. SNIJHORST, te *Rotterdam*, Penningmeester.

Uit de eigenaardige verhoudingen waarin de landmeters, de teekenaars en de boekhouders, ieder voor zich, tot het kadastrale dienstvak staan, is op het gebied van het vereenigingsleven het groepsgewijs optreden dier ambtenaren te verklaren.

In één opzicht bestaat tusschen hen allen echter zeer zeker eenstemmigheid, en wel in het krachtig streven, waarvan iedere Vereeniging blijk geeft of zal geven, voor de verbetering van technische en administratieve misstanden.

In voorkomende gevallen zal ongetwijfeld onderlinge samenwerking niet uitblijven.

Aan de Vereeniging van Boekhouders roepen we een hartelijk welkom toe ter gelegenheid van het heuchelijk feit harer geboorte.

Digitized by Google

Vereeniging voor K. en L.

Het bestuur verzoekt den leden die eene mededeeling of voorstel hebben te doen of een punt wenschen te bespreken op de omstreeks midden November te Amsterdam te houden algemeene vergadering, daarvan opgaaf te doen aan ondergeteekende.

De Secretaris,

M. de Vos.

Leeuwarden, September 1899.

Digitized by Google

BERICHTEN.

Bij K. B. van 8 Juli 1899 N. 49 is aan N. F. Perk te Dordrecht op zijn verzoek, met 1 Augustus d. a. v. eervol ontslag verleend, als landmeter der 1e kl. van het kadaster, en zijn benoemd tot landmeter der 1e kl. I. Boer Hz. te Utrecht en tot landmeter 2e kl. F. H. A. J. Bingen te Delft.

Bij K. B. van 21 Juli 1899 No. 45 zijn met ingang van 1 Augustus d. a. v. benoemd tot landmeter der 3e kl. van het kadaster de adspirant-landmeters J. D. Krijgsman te Rotterdam, C. H. B. de Korver en J. H. Smeets te Aalsmeer; tot landmeter der 4e kl. de adspirant landmeters: A. Buning te Zwolle, J. Z. Kerkhoff te Arnhem, R. A. de Wal te Assen, J. F. A. van Riessen te Arnhem, J. H. Raeven te 's Gravenhage, G. S. Neuteboom te Rotterdam, J. H. J. Houben te Aalsmeer, B. G. Deddes te Dordrecht, C. A. Struijck te Arnhem, J. A. Soer te 's Gravenhage en F. A. L. Kater te Rotterdam.

De landmeter van het kadaster B. C. Hengeveld belast met werkzaamheden voor het domeinbestuur te Zutfen zet met 1 Nov. e. k. die werkzaamheden voort te Arnhem.

Voor het in October e. k. te houden examen voor adspirant-landmeter van het kadaster hebben zich aangemeld 52 candidaten.

Bij K. B. van 29 Augustus 1899 No. 7 zijn benoemd: in de Orde van Oranje-Nassau tot officier A. W. E. Kwisthout, ingenieur-verificateur van het kadaster te Roermond, tot ridder S. J. van Slooten, bewaarder van de hypotheken en het kadaster te Haarlem, en tot ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw, W. van der Rest, ingenieur 1e kl. chef van den kadastralen dienst en lid van de verpondingscommissie te Batavia en is toegekend de zilveren medaille van de Orde van Oranje-Nassau aan W. C. Engelen, rijks- tevens beëdigd klerk ten hypotheekkantore te Zwolle.

Digitized by Google

De rechten op aanwassen langs onze groote rivieren, in verband met het Ontwerp tot herziening van het Burgerlijk Wetboek. [1])

Beginnen we de behandeling van het onderwerp met de vraag: Wat is een rivier?

Hoe eenvoudig deze vraag schijne, de verscheidenheid der antwoorden — veranderende met het standpunt waaruit die waterstroomen worden bezien — zou verrassend zijn.

De geoloog zou haar noemen, een der hulpmiddelen waarvan de natuurkrachten zich bedienen om onzen aardbol te vervormen, een waterstroom die, ontstaan door de op aarde alomtegenwoordige beweegkracht, de zonnewarmte en onderworpen aan de wetten der zwaartekracht, medewerkt om de bergen te sloopen en er de zeeën mede te vullen.

De landbewoner uit de Betuwe zal haar beschrijven als: de machtige vijand, die, hoe vreedzaam en kalm hij in den regel zich moge voordoen, maar al te dikwijls van achter de hooge dijken dreigt met ijsgang, dijkbreuk en overstrooming en die meening zal elk bestuurslid van een onzer talrijke polderdistricten gaarne met hem deelen.

Vragen we den rijnschipper of den visscher, hij zegt ons dat de rivier de bron is van alle aardsche bestaan en wie weet of niet een hôtelier uit Remagen of Coblenz, zij het dan ook uit anderen hoofde, hem volkomen gelijk zal geven.

Onzen waterstaatsambtenaren is zij een bron van studie, den zeilliefhebber een middel tot ontspanning.

---

[1]) Naar aanleiding van de voordracht gehouden op de Algemeene Vergadering der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde op 13 Nov. 1899.

Digitized by Google

De vroedschap van een door hare wateren bespoelde stad ziet niet ongaarne haar den inhoud van riolen en andere ongerechtigheden, naar andere gewesten meevoeren; de man der hygiène wantrouwt haar als een overbrengster van ziekte en verderf.

De Rotterdamsche koopman beschouwt haar als de waterweg, die zijn vaderstad groot maakte en zijn Amsterdamsche collega, minder opgetogen, zal ons zeggen dat zij deel uitmaakt van „de Keulsche Vaart".

En wij?

Laat mij voor de verklaring van mijn standpunt beginnen met de mededeeling dat mij de omstandigheden noodzaakten, aan de rivieren meer dan gewone aandacht te schenken, dat mijne werkzaamheden mij in de gelegenheid stelden, de werking van enkele bepalingen van ons burgerlijk recht, praktisch, tot in details waar te nemen.

Uit den aard der zaak strekken die bemoeiïngen zich alleen uit over een deel der Rijntakken die ons land doorstroomen en waar nu dit opstel wordt voorafgegaan van een zeer beknopt stukje riviergeschiedenis, mogen uit dien hoofde, de boven- en de middenloop daarbij onbesproken blijven en kunnen we ons bepalen tot den benedenloop.

Het is een bekend verschijnsel, dat een rivier, die geheel aan haar lot wordt overgelaten, voortdurend van vorm verandert. Bij hoogen waterstand kiest het water zich soms een baan, zijwaarts van zijn vorigen loop, het vormt zich een nieuwe bedding, om daarvoor de oude geheel vaarwel te zeggen, of wel beide onder zijne heerschappij te houden. Ook bij gewonen waterstand hebben in de eenmaal aangenomen bedding gestadig vormveranderingen plaats. Oneffenheden in den bodem, versmallingen, verbreedingen en kronkelingen van het bed stuiten telkens het water in zijn regelmatige beweging, het wordt door die tegenstanden op nieuwe banen gestuwd, doch niet zonder dat het ook zijn invloed laat gevoelen aan alles wat zijn loop belemmert.

Waar ergens in de bedding zich een bocht bevindt, wordt de holle oever steeds verder uitgehold. Het zijwaarts afgestuwde water richt zich, verder stroomafwaarts, tegen den overgelegen

Digitized by Google

oever, na eerst een deel van de stoffen, die het daareven loswoelde of van elders meevoerde, als zand en slik, aan den bollen oever te hebben neergeworpen. 't Zelfde verschijnsel herhaalt zich en de aanvankelijk slechts flauw gebogen bedding wordt voortdurend krommer sluit eindelijk een schiereiland in, waarvan de landengte van beide kanten aangevallen, steeds smaller wordt en ten slotte geheel verdwijnt. Een nieuwe doortocht is dan gebaand, het water verlaat den omweg van zijn ouden loop en volgt met meerderen spoed den nieuwen weg, om elders het zelfde spelletje op nieuw te beginnen of voort te zetten.

Waar de stroom te breed is en het water zijn loop vertraagt, laat dit een deel der zwevende stoffen bezinken; er vormt zich een plaat die de rivier in twee armen scheidt, welke ieder voor zich weer, op eigen gelegenheid, oevers en bedding hun invloed doen gevoelen.

Wie zal zeggen wat de stroomen, in hun dartel spel, van ons Vaderlandje, eerst door hen hier aangespoeld, later weer gemaakt zouden hebben, hadden menschenhanden niets reeds eeuwenlang zich er mee bemoeid.

Wisten we 't niet uit de geschiedenis, een blik op de kaart van onze rivieren zou ons duidelijk maken, hoe nauw het leven van onze voorouders steeds verbonden was met hunne rivieren. De oude steden liggen aan de stroomen en alle juist op plaatsen, waar door een ombuiging van den stroom, of door samenvloeïing van twee rivieren, het water sterk op den oever toeschiet, dat is aan den hollen oever, waar het water diep en de oevers steil werden gehouden.

Oogenschijnlijk maakt de ligging van sommige steden een uitzondering op dezen regel, doch ook meestal slechts schijnbaar, want de afwijking dankt haar bestaan gemeenlijk aan een latere, 't zij kunstmatige, 't zij natuurlijke stroomverlegging.

Al gingen de belangen van menschen en rivieren tot op zekere hoogte samen, toch bracht het belang der bewoners mede dat hunne werking zich niet buiten zekere grenzen uitstrekte. Men ging daarom hunnen loop binnen dijken beperken. Het is niet met zekerheid bekend op welk tijdstip met den aanleg van dijken is begonnen en meer dan waarschijnlijk zou een onderzoek

Digitized by Google

daarnaar vruchteloos zijn. Vermoedelijk zijn verspreid opgeworpen, afzonderlijke waterkeeringen, door latere vereeniging en verzwaring, gaandeweg *geworden*, tot de hooge en massieve dijken die thans onze rivieren insluiten.

Het doet hier weinig ter zake te weten of de dijken een honderd jaar vroeger of later zijn aangelegd, het feit is hier alleen in zooverre van belang, dat met het aanbrengen van dijken de rivieren reeds in een onnatuurlijken toestand geraakten en feitelijk reeds toen het begrip natuurlijkheid er aan werd ontnomen.

Na deze opmerking kunnen we een sprong maken van vele eeuwen, desnoods ons in verbeelding geheel naar den tegenwoordigen tijd verplaatsen. Dan behoeven we slechts een betrekkelijk klein getal jaren terug te keeren, om weer te komen in een periode, waarin onze rivieren nog een geheel ander voorkomen hadden dan ze nu vertoonen. Eerst nadat de stoom zijn invloed op onze maatschappelijke samenleving had doen gevoelen, hebben de eischen van handel en verkeer het noodig en mogelijk gemaakt, anders en beter in te grijpen in het bestaan van onze openbare stroomen.

Anders en beter? Ja.

Het is voldoende bekend dat de rivieren ook door onze vaderen niet ongemoeid werden gelaten, maar het doel van hun werken was een geheel ander dan dat, waarmee — voornamelijk in de tweede helft van deze eeuw — onze hoofdrivieren zijn ver- en hervormd.

Tot aan het einde der vorige eeuw waren de rivieren tamelijk wel overgelaten aan de willekeur der eigenaren van de aangelegen landen, die haar beschouwden in hoofdzaak als wateren welke zand en slik meevoerden, waarmede zij hunne eigendommen konden vergrooten. Wel stonden ook deze wateren der scheepvaart ten dienste, doch belemmerd als deze werd door tollen van steden en heerlijkheden, behoeft het niet te verwonderen, dat zij zich niet ontwikkelde en dat hare belangen moesten wijken voor die der landeigenaren. Deze hadden van oudsher het recht op de aanwassen, die aan hunne eigendommen ontstonden, en zij mochten die aanwinningen bevorderen door het maken van kribben, als anderszins.

Digitized by Google

Hoe ruim van die bevoegdheid gebruik werd gemaakt, kunnen we thans nog beoordeelen, zoowel naar de talrijke overblijfselen van oude kribben, als naar officieele bescheiden, zooals verbalen omtrent de van overheidswege gedane stroombevaringen, resolutien en placaten houdende verbodsbepalingen tegen het maken van te lange kribben enz.

Deze verbodsbepalingen werden aanvankelijk evenwel niet genomen in het belang van de rivier als vaarwater of als afwatering, doch uitsluitend om er voor te waken, dat de rechten op aanwas aan den eenen oever niet werden benadeeld door kribben uit den overliggenden oever aangelegd.

Die kribben hadden soms een verbazende lengte. Er waren er die tot aan, of zelfs over het midden van den stroom reikten. Voor den waterafvoer en voor de scheepvaart waren deze kribben natuurlijk zeer belemmerend, doch daarover bekommerden zich onze voorzaten in de 17e en 18e eeuw al heel weinig.

Eigenaardig genoeg strafte het kwaad dikwijls den bedrijver. De kribben werden in den regel in een schuine stroomafwaartsche richting aangelegd en wel zóo, dat de hoek tusschen de krib en den oever meestal niet grooter was dan 45°. Vermoedelijk meende men op die wijze den stroom van zijn oever af te leiden. Moge dit doel bij lagen waterstand bereikt zijn geworden, zoodra het water boven de krib was gestegen, viel het daarover heen stortende water met kracht op den achtergelegen oever aan en ondermijnde dien.

Niet alleen bij hoogen, maar ook bij gewonen waterstand kon een schuine krib den oever nadeelig zijn. Het aan de rivierzijde van de krib afstroomende water voerde, aan den kop van de krib dikwijls het aan de binnenzijde van de krib aanwezige water mede, daardoor ontstond ook aan de landzijde van de krib een afwaartsche strooming wat een tegenstrooming langs den oever ten gevolge had.

Zoo werd achter die stroomafwaarts wijzende kribben dikwijls de oorspronkelijke rechte oever, na verloop van tijd, sterk uitgehold. Nog kunnen de tegenwoordige rivierkaarten en kadastrale kaarten talrijke voorbeelden daarvan aanwijzen. En de eigenaar van het oeverland mocht zich nog gelukkig prijzen als zijn roekeloos

Digitized by Google

uittarten van der wateren kracht hem niet ernstiger nadeel berokkende; als de in een keurslijf gewrongen stroom zich baan brak achter de krib heen, dan gold met recht het: „wee den overwonnene" en in stede van de rivier tot oeverland te zien worden, zag men weldra het omgekeerde gebeuren.

Zoo traden de rivieren zelf als handhavers van hunne rechten op, als de menschen die belangen verwaarloosden; zij lieten zich niet ongestraft hinderpalen in den weg leggen. Maar al te dikwijls hebben de oeverbewoners tot hunne schade moeten ervaren dat het noodig was met die rechten rekening te houden. Toch deden ze dit slechts noode en schoorvoetend. In de reglementen van den lateren tijd komen, met zeer bescheiden aanspraken, bepalingen voor omtrent de breedte die den stroom moest gelaten worden.

Groot was evenwel de uitwerking van die reglementen niet, wat gedeeltelijk daaraan moet worden toegeschreven dat de bepalingen gewestelijk verschilden.

Het heeft tot het begin der 19e eeuw geduurd, vóór eenheid gebracht werd in de regeling dezer aangelegenheid, en de eerste algemeene wet tot stand kwam waarbij het rivierbelang geheel op den voorgrond trad. Dit was de: „Publicatie van Hun Hoogmogende Vertegenwoordigende het Bataafsche Gemeenebest" van 24 Februari 1806 houdende: „Eenige bepalingen omtrent een Algemeen Rivier- of Waterregt over de Rivieren en Stroomen dezer Republiek".

Deze wet stelde voor de toenmalige Bataafsche Republiek de rivieren onder het algemeen toezicht van de Commissie van Superintendentie over den Waterstaat. Art. 1 en 2 dezer wet bepaalden dat, zonder bekomen permissie van deze Commissie, niemand eenige krib-, water- of oeverwerken, die den bekwamen afloop van het water hinderlijk zouden kunnen zijn, mocht maken, verlengen of verzwaren.

Bij andere artikelen werd het zelfs verboden, opgekomen gronden te verhoogen, op de buitendijks gelegen gronden kaden te maken of te verhoogen, gebouwen te plaatsen, ja zelfs beplantingen aan te leggen, wanneer niet te voren daarvoor vergunning was aangevraagd en verkregen.

Digitized by Google

Enkele bestaande gebouwen of beplantingen mochten, als ze voor de goede gesteldheid der rivieren hinderlijk werden geoordeeld, door of op last van de Commissie van Superintendentie worden geamoveerd.

Kribben of werken, door de Commissie voor de goede gesteldheid der rivieren noodig geoordeeld, moesten door den wettigen eigenaar van het oeverland te zijnen koste worden aangelegd of, als deze weigerde, ten koste van den Lande gemaakt worden.

Volgens art. 11 werden: „Alle wetten, publicatien, bepalingen of usantien of gedeelten van dien, welke met deze bepalingen strijdig zijn" gehouden voor vernietigd.

We treden dus hier wederom een nieuw tijdperk binnen, wat, het moet erkend worden, geopend wordt met een wet die althans ten opzichte van het rivierbeheer aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat. Maar deze bepalingen, hoe fraai ze ook waren, bestonden in de eerste helft dezer eeuw uitsluitend op het papier. De uitvoering der wet was heel wat minder beslist dan de wet zelf en zoodoende had zij, in de eerstvolgende 50 jaren, niet het resultaat wat er, in het belang van de rivier en de veiligheid der oeverbewoners, van verwacht mocht worden.

Toch mogen we deswegen niemand hard vallen. In de tijden die volgden op het korte bewind van den Raadpensionaris Rutger Jan Schimmelpenninck, door wien de wet geteekend is, hadden onze grootvaders en overgrootvaders te zeer met ernstige moeilijkheden, zoowel van politieken als van finantieelen aard te kampen, om zich met bijzaken erg druk te maken.

De herhaalde bestuurswisselingen lieten hun weinig tijd tot rustig denken. Ook mogen we 't hun niet euvel duiden, dat ze in die benarde tijden niet de middelen vonden om de kosten, welke een behoorlijke uitvoering der aangehaalde wet tengevolge moest hebben, uit 's Lands kas te betalen.

Tegen het midden van onze eeuw werd de drang, door de behoeften van het moderne verkeersleven uitgeoefend, te sterk om langer werkeloos te blijven. In 1849 had de eerste internationale Rijnbevaring plaats en met dezen officieelen verkenningstocht begint het werken en streven van onzen Waterstaat, 't welk tot resultaat heeft gehad, dat onze rivieren, van vaarwaters waarover slechts

Digitized by Google

kleine lasten met groote krachten konden voortgetrokken worden, herschapen zijn in waterwegen langs welke dagelijks voor millioenen guldens aan handelswaren wordt vervoerd.

Aanvankelijk van Boven Rijn, Waal en Merwedes, later ook van andere rivieren, werden tusschen de jaren 1850 en 1875 de onregelmatigheden weggenomen door versmalling van de vakken die te breed waren, door verflauwing van te groote krommingen en door opruiming van eilanden of aanhechting daarvan aan een der oevers.

In 1875 werd deze verbetering nog krachtiger ter hand genomen. Voor de even genoemde rivieren werd een, uit den waterafvoer en de benoodigde diepte afgeleide normale, zich van boven naar beneden flauw verwijdende breedte, vastgesteld. De boorden van dit normaalbed werden op de kaart getraceerd en daarnaar op het terrein overgebracht. Waar de rivier te breed was, werden van de oevers kribben uitgebouwd, zoodanig dat hunne koppen tot aan het vastgestelde normaalbed reikten. De rechte of gebogen lijnen, die de koppen der kribben aan denzelfden oever opvolgend verbinden, de normaallijnen, sluiten dus dat normaalbed in.

De in 1875 aangenomen breedte werd op de Waal in 1889 nog met ongeveer 50 meter verminderd.

Door ondervinding geleerd, werden de kribben niet meer in schuine richting, doch alle loodrecht op de normaallijn — of waar deze gebogen is, loodrecht op de raaklijn aan den boog — aangelegd. Valt nu bij hoogen waterstand het water over de kribben heen, dan is de strooming van het overstortende water niet naar den oever gericht, doch het loopt daaraan ongeveer evenwijdig en, wijl de kribben regelmatig op afstanden van ongeveer 150 à 250 meter zijn aangebracht, stuit het over den eenen krib heen gegestroomde water telkens op een volgende. Zoo blijft, niet alleen wanneer de kribben boven water liggen, maar ook bij hoogen waterstand, de hoofdmassa van het rivierwater zich bewegen in de aangewezen bedding.

Verdere bizonderheden omtrent deze werkzaamheden kunnen hier achterwege blijven, die behooren tehuis op waterstaatkundig gebied en vallen buiten het bestek van dit opstel. De voorafgegane uitweiding had alleen ten doel, om duidelijk te maken, welk

Digitized by Google

een enorm verschil er bestaat tusschen de riviertoestanden van voorheen en die van thans, wijl zulks noodig was ter verklaring van de volgende beschouwingen omtrent:

De rechten op aanwassen.

Ook ter bespreking van dit onderwerp kunnen we naar 't verleden teruggaan, en zien welke regelen daaromtrent in de verschillende tijdvakken van riviertoestanden heerschten.

Omtrent het eerste tijdvak, de periode van geheel vrije onbedijkte rivieren kunnen we kort zijn, die toestanden liggen zoo ver in de grijze oudheid terug, dat er met zekerheid niets van bekend is.

Om te komen in tijden uit welke ons geschreven bepalingen zijn nagelaten, moeten we ons dadelijk verplaatsen naar de 16e eeuw en later, en dan meen ik te mogen verwijzen naar de op dit punt zoo belangrijke aanschrijving van den Minister van Financiën d.d. 23 Maart 1866, de bekende circulaire no. 911. In dit stuk wordt voor alle gewesten waaruit vroeger ons land bestond, nagegaan hoe eertijds in de verschillende streken de rechtsverhoudigen waren van de overheid en de particulieren tot de stranden der zee, de oevers van rivieren, de aanwassen aan de oeverlanden en de eilanden en platen in de rivieren opkomend.

Daaruit zien we hoe bijna algemeen als regel gold, dat de aanwassen welke aan de, langs de rivieren gelegen, landen ontstonden uitsluitend door de werking van de rivier, den eigenaar dier landen toekwamen en dat opgekomen platen en eilanden aan de overheid behoorden. Alleen in Holland schijnt somtijds, 't zij terecht of te onrecht, van dien regel te zijn afgeweken en door de overheid aanspraak te zijn gemaakt op aanwassen aan de oeverlanden en het is meer dan waarschijnlijk, dat hieruit moet worden verklaard een verschijnsel dat langs de Lek kan worden waargenomen. Terwijl daar over 't algemeen de vaak sterk geparcelleerde buitendijks gelegen rietgorzen van iederen eigenaar zich van den dijk tot aan de rivier uitstrekken, zijn op sommige plaatsen die eigendommen, over een meer of minder groote uitgestrektheid, van de rivier afgesloten door een strook waarvan de Ambachtsheer eigenaar is.

Het is niet noodig hier uitvoerig de placaten en wetten, die op

Digitized by Google

aanwassen betrekking hebben, te bespreken. We kunnen volstaan met te verwijlen bij een van de vele, een die 't meest volledig is en die beschouwd kan worden als een verzameling, een afgewerkt geheel, van diverse bepalingen uit vroeger tijd, voor de gewesten waarin die wet van kracht was. Ik bedoel het „Waterrecht" door de Staten van het Furstendom Gelre en het Graafschap Zutfen op 30 Maart 1715 „gearresteerd, gerenoveert en geamplieert door de Edele Mogende Heeren op den 11den Juli 1767".

Dit „Waterrecht" zullen we iets uitvoeriger nagaan omdat straks er naar verwezen zal moeten worden en het niet onaardig is te zien, met hoeveel deftig vertoon indertijd werd opgetreden, waar het gold een betrekkelijk eenvoudige rechtshandeling tusschen particulieren van overheidswege te sanctionneeren.

De aanwassen door »den stroom van zelfs aan iemands land" geslagen of gespoeld, kwamen hem toe, ook dan wanneer die aanwas zich in de rivier uitstrekte voor of langs het land van zijn buren, mits het door water daarvan gescheiden bleef. Deze buren konden echter zich tegen mogelijke verkorting van hunne rechten vrijwaren, zoolang de »arm ofte start" die voor hun land van eens anders oeverland uit »afschoot', nog niet door den wettelijken eigenaar, door beplanting, in bezit was genomen. Te dien einde moest die landtong van hun land af door het water met een mestwagen bereikt, of zoo als het toen heette »bevaren" kunnen worden.

Hoe zulk bevaren moest geschieden leeren artt. 7 en 8: „. . . die geene, die eene bevaaringe wil doen, (sal) daartoe versoeken den Officier, of in desselfs absentie sijnen Stadholder, Verwalter of Gesubstitueerde, om te komen ter plaatse, daar het Land gelegen is, nevens twee gequalificeerde Gerigtsluyden, door den Officier, ten versoeke van Parthijen, daartoe te boden, of te verschrijven, doende daar van veertien dagen te vooren, bij schriftelijke weete van den zelven Officier citeeren en dagen Parthijen, apparentelijk daar bij geïnteresseerd."

„En sal gemelten Officier als dan op 't Land van den Bevaarder de Banke spannen, en Parthijen, die omtrent die bevaaringe iets te seggen mogten hebben, laaten aaneischen, en doen de bevaaringe in maniere als volgd.

Digitized by Google

„Namentlijk met een Wagen, gelaaden met Mist, gelijk een Huisman gewoon is te velde te voeren, waar voor sullen gespannen weesen vier of zes Paarden, geleid, gedreven of gereeden door twee Voerluiden, die op de Paarden sullen mogen sitten, of daarbij gaan, tot haare keuze, bij sig hebbende Wijn en Brood en sullen diezelve Voerluiden, eerst op 't Bevaarders Land gereeden en gewend hebbende, van het zelve Land rijden door het Water na het nieuwe opgekomen Land of Zand; en zal den Officier, of sijnen Stadholder, de Voerluiden met de Wagen en Paarden driemaal doen tukken of vertoeven, ende ieder reise van 't Brood eeten en van de Wijn drinken laaten; in dier voegen dat den Officier, of sijnen Stadholder, de Voerluiden voor de eerste reise sal aanroepen, wanneer de voorste Raderen van den Wagen in 't Water gekomen sijn. en de tweede maal, wanneer dien geheelen Wagen in 't Water is, en voor de derde reize, wanneer die twee voorste Raderen op het Land of Zand, en die twee agterste Raderen in het Water sullen staan, en sullen die Voerluiden als dan voort-rijden op 't hooge of nieuwe Land of Zand. Alwaar gekomen zijnde, sullen sij die Paarden uitspannen, en daar mede te rugge of wederom rijden na des Bevaarders Land, laatende den Wagen, die met vier palen op 't voorsz. Land of Zand gepaalt of vast gemaakt sal worden, staan en verblijven den tijd van ses weeken. En of het geviel, dat deesen Wagen door geweld van Water of IJsgang wegdreeve, of dat hem iemand met quaaden opset, ten reguarde van den geene, bij dewelke de bevaaringe geschied is, van daar bragte, sal de bevaaringe niet te min van waarde blijven."

Gelijk recht bestond ook ten aanzien van landtongen die tegen kribben aangroeiden. De eigenaar der krib, werd eigenaar dier aanwassen.

De eilanden en platen (middelsanden) behoorden den Vorst van den Lande, onder voorwaarde evenwel, dat zij geheel omgeven waren door water dat bij een bepaalden waterstand („gemeen of middelbaar Water") bevaarbaar was „met een gemeene Markt-schuyt die ten minsten een Last hard Koorns laaden, en ter Markt voeren kan", waarin „twaalf volwassche Menschen" hadden plaats genomen.

De eilanden of platen evenwel „die met een anders Hoofden,

Digitized by Google

Kribben of Ridsen opgebragt zijnde, onder dezelve .... schuilen" mochten niet van 's Heeren wegen in bezit genomen worden. Deze vervielen aan den eigenaar dier kribben tenzij ze tijdig, op de boven omschreven wijze, werden „bevaren" door den daartoe gerechtigden eigenaar van het oeverland.

„Om te weten of al zulke Middel-zanden door de voorsz. Hoofden, Kribben of Ridsen opgereden zijn" moet waargenomen worden of de stroom van den kop der krib, rivierwaarts van de plaat of wel tusscheu plaat en oever heen ging. Te dien einde moest, bij stil weder, een rijsbos te water gelegd worden, bij den kop der krib „sonder dat voorsz. Hout of Rijsbos den Air [1]) zal mogen raken". Naar gelang het hout dan naar buiten of naar binnen dreef, was dit een teeken dat de plaat al of niet door de krib was ontstaan.

We zien dus, en dat is hier van belang, dat het onder zekere voorwaarden en mits men tijdig zijn bezitrechten uitoefende, mogelijk was eigenaar te worden van verlandingen in water waarin de aanwassen, bij normale verhoudingen, aan een ander zouden behoord hebben, want was het water tusschen het oeverland en de daarvoor gelegen landtong, te diep voor een bevaring, of werd met die formaliteit getalmd tot de persoon, aan wiens land de aanwas was vastgehecht, dien had beplant, dan werd de eerste bezitter daarvan eigenaar en hij had tevens het recht op de verdere uitbreidingen, door aanwas aan dien nieuwen grond.

Verder bevat dit Waterrecht, onder de art. 28 tot 35 een „Ordre en reglement op 't kribben", waarin voorgeschreven wordt op welke plaatsen kribben mogen gelegd worden en waar zulks in 't belang van dijken en van de oevers verboden is, alsmede hoever die kribben in de rivier mogen reiken. Ingeval van overtreding der verbodsbepalingen wordt aan de betrokken besturen bevoegheid verleend de werken te doen opruimen.

Onder de artt. 36 tot 55, houdende „Ordre en Reglement op

---

[1]) Men spreekt thans van „Neer" waarmee bedoeld wordt het stilstaande, terugstroomende of in wervelstroomingen zich bewegende water, achter den kop van een krib, achter een vooruitspringend deel van den oever. Ook het werkwoord „neeren" is gebruikelijk.

Digitized by Google

het Raayrecht" vindt men verder zeer uitvoerig — met kaarten toegelicht — omschreven de rechten van de verschillende oeverlandeigenaren onderling, op de aanwassen natuurlijkerwijze of door kribben ontstaan en op de niet van 's Heeren wegen bevaren middelzanden.

De „Raayingen" (scheidingen) die te maken waren, werden onderscheiden in twee soorten: „over dwars of overlangs". Met de eerste zijn bedoeld de scheidingen tusschen de rechthebbenden op aanwassen tegen het oeverland aangesloten. Tot het maken van deze dwarsraayingen konden de belanghebbenden elkaar „met regt bedwingen".

Als regel gold dat uit de snijpunten van den ouden oeverlijn met de eigendomsscheidingen, loodlijnen op den stroom getrokken, de grenzen van ieders aanwas vormden. Waar ergens de oever ingeschaard was, moest die eerst worden: „ingerigt" d. w. z. dat langs dusdanigen ingeschaarden oever als oude oeverlijn moest worden aangenomen de rechte lijn die de, ter weerszijden gelegen, niet afgeslagen gedeelten van den oever verbond. De eigendomsscheidingen werden dan tot deze lijn verlengd en die snijpunten waren de toppunten der naar den stroom te trekken loodlijnen.

De raaying overlangs had betrekking op de scheiding tusschen het oeverland en platen of landtongen, die anderen toebehoorden. In deze gevallen gold als scheiding, de lijn die de geul tusschen de wederzijdsche eigendommen middendoor deelde. Tot deze verdeeling kon men echter niet verplicht worden. Ingeval een der partijen niet wilde medewerken, moest de verdere verlanding van die geul worden afgewacht.

Uit het medegedeelde blijkt voldoende dat het in de vorige eeuw, althans in Gelderland en Overijssel, niet ontbrak aan duidelijke en uitvoerige omschrijving van ieders rechten op aanwassen, in overeenstemming met de riviertoestanden in die dagen.

Hiermede kunnen we 't verleden laten rusten en overgaan tot een beschouwing van het heerschende recht, welks invoering vrij nauwkeurig samenvalt met het tijdstip waarop de wet, die de hedendaagsche riviertoestanden nog beheerscht, in 't leven werd geroepen. Het placaat van 27 Juli 1752, dat volgens de genoemde circulaire n°. 911 (bldz. 23) in Holland nog van toepassing zou kunnen zijn

Digitized by Google

voor aanwassen die, ontstaan voor 1 Mei 1809, thans nog onbeheerd of niet gedurende den voor bezitsverjaring vereischten termijn door iemand beheerd te zijn, mogen we stilzwijgend voorbijgaan, die gevallen zullen zich nu wel niet meer voordoen.

Op 1 Mei 1809 werd hier te lande het Wetboek Napoléon voor het Koningrijk Holland ingevoerd en daarmee werden te gelijkertijd afgeschaft (Krachtens Kon. Besl. van 24 Febr. 1809) „alle wetten en ordonnantiën, tot het burgerlijk regt betrekkelijk en welke tot hiertoe in het Koningrijk of gedeelte er van, in vigueur zijn geweest onder de benaming van placaten, publicatiën, enz."

Als gevolg van de inlijving bij Frankrijk werd dit speciale Wetboek spoedig vervangen door den Code Napoléon, die weer werd opgevolgd, op 1 October 1838, door het nog bestaande Burgerlijk Wetboek.

Deze gebeurtenissen zijn alle voorgevallen in tijden waarin de rivieren feitelijk in nagenoeg dezelfde omstandigheden verkeerden als tijdens de uitvaardiging van het Geldersch Waterrecht, want zooals we reeds opmerkten, bleef ondanks de Wet van 1806, de feitelijke toestand van voorheen, onveranderd bestaan tot 1849.

De evengenoemde elkaar opvolgende wetboeken zijn slechts phasen van de Fransche wetgeving, zoodat een korte beschouwing der bepalingen van het bestaande B. W. hier voldoende is.

De voorschriften die direct ons onderwerp raken, zijn vervat in de artt. 577, 578, 645 à 648, 651 en 652 B· W. De korte inhoud van genoemde artikelen komt hierop neer, dat de bevaarbare en vlotbare rivieren, met hunne beddingen en oevers, alsmede de in die wateren opkomende eilanden en platen, den Staat toebehooren (behoudens rechten van derden), en dat de aanwassen ontstaande aan het tegen de rivier gelegen land, behooren aan de eigenaren dier landen.

Wel is waar zegt art. 651, dat die aanspoeling ten voordeele komt van de eigenaars van den oever en is de vraag gerezen, of de Staat, die volgens art. 577 eigenaar is van den oever, de eenige rechthebbende op die aanspoelingen zou zijn, doch deze opvatting wordt geheel buiten gesloten, zoowel door de geschiedenis van dat artikel als door de redactie en moet dan ook, volgens arresten

Digitized by Google

van den Hoogen Raad van 18 Sept. 1857 en 11 Juni 1858, geheel ter zijde worden gesteld.

Verder zijn de genoemde artt. van het B. W. nog aan te vullen met de bepaling van art. 9 der Publicatie van 24 Februari 1806, dat, als de eigenaar van het oeverland weigert de door de Commissie van Superintendentie, in het rivierbelang noodig geoordeelde werken, voor zijn kosten te maken en deze dan ten koste van den Lande worden aangelegd, de eigendom der aanwinning zal komen ten behoeve van den Lande.

Blijkens het arrest van den Hoogen Raad, van 19 Sept. 1843, is deze wet nog altijd van kracht, voor de gedeelten van ons Rijk die in 1806 tot de Bataafsche Republiek behoorden, omdat deze wet niet het burgerlijk recht betreft en bij art. 4 van het Crimineel Wetboek voor het Koningrijk Holland, waarbij zijn afgeschaft alle wetten welke straffen of boeten vaststellen, daarvan zijn uitgezonderd o. m. de wetten, reglementen of voorzieningen betreffende het gebruik of onderhoud van gronden, duinen, dijken, wegen, *wateren*, enz.

Vergelijken we nu deze heerschende wettelijke voorschriften met de beginselen van het Geldersch Waterrecht van 1715 en 1765, dan zien we dat er geen ander kenmerkend verschil bestaat, dan dat de bestaande wet uitdrukkelijk de rivieren, met hunne beddingen en oevers, staatseigendom noemt. Dewijl echter die eigendom niet anders kan zijn dan van publiekrechtelijken aard en de groote rivieren ook vroeger steeds als openbaar eigendom werden beschouwd, bestaat er in principe geen formeel onderscheid tusschen die twee wetgevingen.

In de details daarentegen is de afwijking zeer groot. Vroeger alles, thans niets. Uit het Waterrecht was voor bijna alle geschillen een oplossing af te leiden. Met de invoering van het Wetboek L. N. en ons B. W. zijn eenvoudig al die, in bizonderheden uitgewerkte wettelijke voorschriften, over boord geworpen en daarvoor eenige algemeene regelen in de plaats gesteld.

Eigenaardig genoeg moeten die oude, ter zijde gestelde bepalingen in kwestieuse gevallen dikwijls weer tot leiddraad dienen. Een arrest van het Hof van Gelderland, van 10 October 1860, drukt dit meer ingewikkeld uit met te zeggen dat het: „Als bron van

Digitized by Google

uitlegkunde voor de opvolgende wetgevingen op dat onderwerp met vrucht kan worden geraadpleegd" maar dit komt toch alleen hierop neer, dat we daarin iets moeten zoeken wat in de bestaande wetten niet te lezen staat.

Die wijziging had plaats juist toen de groote veranderingen der riviertoestanden die voor de deur stonden, duidelijke, uitgewerkte en billijke voorschriften zoo hoog noodig maakten. Was in 1838 nog evenmin als in 1809 ernstig met rivierverbetering begonnen, de wet die zulks mogelijk maakte was reeds 30 jaren oud en de tijdsomstandigheden wezen er voldoende op, dat een algemeene verbetering niet lang meer kon uitblijven.

Doch met die gebrekkige wetgeving heeft men zich tevreden moeten stellen en zij beheerscht nog steeds den toestand, ook na de principieele veranderingen die, zooals we zagen, in 1849 metterdaad een aanvang namen.

Dat met de qualificatie van gebrekkig niet te veel is gezegd, wordt reeds bewezen door het bestaan der reeds aangehaalde circulaire 911 en wordt nog duidelijker bij aandachtige lezing van die studie. Van hoeveel ernstig onderzoek dat stuk in vele opzichten moge getuigen, het moet erkend worden dat het, ter oplossing van kwestiën over het recht van den Staat, ons niet veel verder brengt. Het pro en het contra van aangehaalde wetten en besluiten wegen dikwijls tegen elkaar op en aan 't einde gekomen, bevinden we ons weer voor het feit, dat we geen anderen grond onder de voeten hebben dan de reeds genoemde, zeer magere bepalingen van ons B. W. en de Publicatie van 1806.

En mager zijn ze, dat leert de praktijk.

Krachtens deze wetten neemt de Staat, in dezen vertegenwoordigd door het Domeinbestuur, sedert eenige tientallen jaren, bezit van de aanwassen ontstaan na het aanleggen der talrijke rijkskribwerken.

Slechts bij hooge uitzondering heeft de eigenaar van een uiterwaard, de aan zijn land door den Waterstaat noodig geoordeelde kribben, voor eigen rekening aangelegd; de kribben die langs den Boven Rijn, de Waal, de Merwede en voor een groot deel ook langs het Pannerdensch Kanaal, den Beneden Rijn en de Lek, in nagenoeg onafgebroken gelederen, op onderling regelmatige afstanden, beiden oevers tot trouwe wachters strekken, zijn bijna alle rijkseigendommen.

Digitized by Google

De heerschende meening was tot voor korten tijd, dat de Staat recht had op alle aanwassen die, na het tijdstip waarop van Staatswege met den aanleg der kribben een aanvang werd gemaakt (nadat de betrokken oeverlandeigenaar zich ongenegen had verklaard dit voor zijn rekening te doen) aan en tusschen de kribben, als ook aan de tusschen gelegen oeverlanden opkwamen, m. a w. dat de rechtmatige rivierwaartsche grens van het oeverland op gemeld tijdstip de blijvende scheiding moest vormen tusschen de particuliere uiterwaarden en de rijksaanwassen.

Dit beginsel is jarenlang gevolgd en op dien voet zijn talrijke afscheidingen tusschen de wederzijdsche eigendommen gemaakt, hetzij door die lijn, zooals die op het terrein werd geconstateerd of uit — meestal van Staatswege — voorhanden bescheiden kon teruggevonden worden, geheel te volgen, hetzij door, in contradictoir debat, op dien grondslag een grensregeling te sluiten.

De zoete waan van daarmee te hebben gehandeld volgens de eischen van recht en billijkheid, werd nu onlangs den betrokken rijksambtenaren onverwacht ontnomen.

De eigenaar van een perceel oeverland langs de Maas, gelegen op korten afstand van een aan een naburig eigendom aangelegde rijkskrib, betwistte den Staat diens beweerd eigendomsrecht op het langs zijn perceel strekkend deel van den aanwas, welke zich gevormd had aansluitende aan de krib en aan het oeverland. De Staat hield zich aan de gewone uitlegging van art. 9 der Publicatie van 1806, doch deze wet, welke reeds bij een vorige gelegenheid was gequalificeerd als een wet die slechts een publiekrechtelijk karakter draagt en alleen voorschriften bevat van Waterstaatspolitie, bleek hier niet voldoende om den Staat in zijn vermeend recht te handhaven. Rechtbank en Gerechtshof te 's Hertogenbosch stelden den eigenaar van het bedoelde perceel in 't gelijk, de Staat voorzag zich in cassatie, doch ook de Hooge Raad bleek de opvatting der genoemde colleges te deelen en verwierp het beroep.

Het zou ons te ver voeren, hier in bizonderheden de rechtsbeginselen na te gaan, waarop deze uitspraken steunen. Bepalen we ons daarom tot de vermelding dat, volgens de inzichten der hier rechtdoende colleges, art. 9 der Publicatie van 1806 niet mag worden uitgebreid tot eigenaars, tegen wier eigendommen geen

Digitized by Google

krib aansluit en dat de aanwas, die na of tengevolge van door den Staat gemaakte kribben, aan dergelijke eigendommen ontstaat, toch moet worden beschouwd als natuurlijke aanwas, die volgens art. 657 B.W. aan den eigenaar van het oeverland behoort.

Neemt men aan dat dit arrest kracht van wet moet toegekend worden, dan is daarmee een niet onbelangrijke wijziging gebracht, in het beginsel der regelen, van Staatswege gebruikelijk bij het, ten behoeve van den Staat, in bezit nemen der aanwassen. In de eerste plaats zou daaruit voortvloeien, dat de door den Waterstaat aangenomen en door het Domeinbestuur gevolgde regel: de aanwas bij een krib binnen den afstand van $1^1/_2$ maal de lengte der krib stroomopwaarts en $2^1/_2$ maal die lengte stroomafwaarts kan geacht worden door die krib te zijn veroorzaakt, komt te vervallen.

Door de Staatscommissie, benoemd bij Kon. Besl. van 21 April 1892, is, in haar ontwerp van wet ter verzekering van den goeden staat der rivieren en stroomen in beheer bij het Rijk, wel is waar voorgesteld die voorschriften tot wet te maken, doch zoolang deze wet niet tot stand is gekomen, kunnen die regelen feitelijk niet meer voor ons bestaan.

Toch mag uit het arrest niet worden afgeleid, dat de Staat voortaan geen rechten hoegenaamd kan doen gelden op bestaande en te ontstane aanwassen en verlandingen rivierwaarts van oeverlanden, in de nabijheid van rijkskribben gelegen, zoodanig dat geen krib of oeverwerk tegen die eigendommen is aangesloten.

Bedoeld arrest laat de andere oorzaken, waaruit rechten voor den Staat geboren kunnen worden, onaangeroerd, zoodat deze nog altijd zijn aanspraken kan doen gelden in de volgende gevallen:

1°. Wanneer buiten de evenbedoelde eigendommen platen of eilanden ontstaan, die met hunne latere aanwassen Staatseigendom zijn;

2°. Wanneer aan de krib aanwas ontstaat die door een geul van den oever gescheiden blijft;

3°. Wanneer de rivierbodem van Staatswege wordt opgehoogd zoodat hij boven water komt te liggen.

Bij toepassing van deze beginselen is de door het arrest aangebrachte verandering in werkelijkheid niet zoo groot als bij den eersten indruk schijnt, omdat het slechts bij uitzondering

Digitized by Google

voorkomt dat op eenigen afstand van een krib zich beduidende aanwas aan den oever vormt. In verreweg de meeste gevallen begint deze zich te vormen als plaat tusschen de kribben.

Intusschen kan het niet ontkend worden, dat vrij geregeld elke rechterlijke uitspraak, omtrent geschillen over dit onderwerp, ten nadeele van den Staat beslist en het is geenszins zeker dat, na een nieuw geding in anderen vorm, de gedragslijn niet weer gewijzigd zou moeten worden. De bepalingen van ons burgerlijk recht, waarop de Staat zijn aanspraken grondt, zijn zoo pover en zijn door de verschillende aanvallen zoo verzwakt, dat twijfel aan de hechtheid van 't geen nog overbleef, niet ongegrond is.

Is de onzekerheid der uitgangspunten voor het recht omtrent deze zaak op zich zelf reeds een groot bezwaar (ook andere moeilijkheden, waarvan we straks enkele meer van nabij zullen bezien, doen zich voortdurend in verschillenden vorm op) het doet zich des te sterker gevoelen, omdat die beginselen betrekking hebben op vroegere, geheel andere toestanden en zij slechts met groote moeite en weinig zekerheid kunnen pasklaar gemaakt worden voor de tegenwoordige omstandigheden.

Aan deze onzekerheid had reeds lang een einde behooren te komen, ook omdat zij afbreuk doet aan den eerbied voor wetten en gezag. De ambtenaren die deze, geheel private aangelegenheden van den Staat behartigen, staan daarin wel is waar volkomen buiten alle uitoefening van het openbaar gezag, doch het is even waar dat het meerendeel der belanghebbende bizondere personen zulks niet wil of kan inzien. In hun oogen zijn Waterstaat en Domeinen één; langs de rivieren wordt haast uitsluitend gesproken over den Waterstaat ook waar men het oog heeft op den Staat als privaat-eigenaar.

Het streven der namens het Domeinbestuur optredende ambtenaren is er natuurlijk op gericht, om in dezen zoowel de rechten van de private personen te eerbiedigen, als die van den Staat te behartigen. Toch ligt het voor de hand dat, wanneer ergens hunne opvatting der wettelijke bepalingen niet wordt gedeeld door eenig rechterlijk college, zij niet ontkomen aan de verdenking, dat zij het belang van den Staat meer ter harte nemen dan noodig is, en

Digitized by Google

nu moge men zich al diets maken, dat de eerbied voor het openbaar gezag hierdoor niet geschaad wordt, de ondervinding leert het tegendeel.

Het is daarom hoog noodig dat de oude, vermolmde en afgeknaagde overblijfselen van wetgeving omtrent dit onderwerp worden herzien en in overeenstemming gebracht met de omstandigheden waaronder wij leven, met de tegenwoordige begrippen omtrent billijkheid en recht.

De verschijning van het

Ontwerp tot herziening van het Burgerlijk Wetboek,
Tweede boek,

is onder deze omstandigheden een feit van beteekenis ten aanzien van de zaak waarover dit opstel handelt en ieder die op eenige wijze in dat onderwerp belang stelt, zal licht van die gebeurtenis veel goeds verwachten. Die verwachting wordt sterker als bij kennismaking met het ontwerp blijkt, dat het niet is een herziening van het bestaande, doch nagenoeg een geheel nieuw wetboek, waaruit bij eerste beschouwing het oude niet zoo dadelijk te herkennen valt.

Eene zinsnede uit de opdracht: „*Aan de Koningin*" welke het boek vooraf gaat en die ons zegt dat de commissie, reeds spoedig nadat zij hare werkzaamheden had aangevangen, voor de vraag werd gesteld of zij, als met het eerste boek is geschied, in de volgorde van het bestaande Burgerlijk Wetboek de herziening zoude voortzetten, dan wel of zij die onderwerpen zou ter hand nemen waaromtrent, met het oog op veranderde maatschappelijke toestanden, een wijziging door velen gewenscht werd, doet die verwachting ten top stijgen.

Doch groot is de teleurstelling als men kennis heeft genomen van den soberen inhoud der weinige artikelen, die betrekking hebben op den eigendom van en langs onze openbare rivieren.

Deze luiden:

Art. 59. De eigendom van openbare rivieren, meeren en andere wateren brengt met zich den eigendom van den bodem, waarover het water stroomt of waarop het staat.

Digitized by Google

Art. 60. Indien zulk eene rivier eene nieuwe bedding maakt, gaat het recht op den door het water ingenomen grond voor den eigenaar verloren.

De Staat is verplicht hem schadeloos te stellen; het bedrag zal echter niet hooger zijn dan de waarde der verlaten bedding.

Art. 61. Eene tijdelijke overstrooming of eene zoodanige, die het verdronken land niet inlijft bij het openbare water, doet den eigenaar zijn eigendom niet verliezen.

Art. 62. Eilanden en platen, in de zee of in openbare rivieren, meeren en andere wateren ontstaan, behooren den Staat.

Art. 79. De aanspoelingen of aanwassen, onder welken naam ook bekend, aan de oevers van de zee of van openbare rivieren, meeren en andere wateren behooren den eigenaar van den grond, waaraan de aanwas plaats heeft.

Dit geldt ook dan, als de grond aan de waterzijde eene door eenig werk afgebakende grens heeft, of in de eigendomsbewijzen melding is gemaakt van de hoegrootheid der landen.

Art. 80. Als aanwas wordt niet beschouwd het stuk grond, dat in eens door het geweld van den stroom van het eene land afgescheurd en aan het andere aangeworpen is.

De eigenaar heeft gedurende één jaar het recht om zulk een stuk grond terug te nemen; na verloop van dit jaar behoort het hem, aan wiens grond het geworpen is.

Art. 81. Door oevers van rivieren worden verstaan de boorden der bedding ter plaatse waar die op gewone tijden, als het water op het hoogst is, door dat water worden overdekt, zonder dat het op den kant treedt.

Ter plaatse waar de glooiing zoo flauw is, dat het water bij den in het voorgaande lid bedoelden stand zich buiten de bedding uitstrekt, wordt als grenslijn van den oever aangemerkt de grens der regelmatige begroeiing met gras, rijshout, riet of bies, ook al wordt alsdan het begroeide land met water overdekt.

Zoover in de rivier vloedstroom gaat, loopt de oeverlijn langs de lijn van laagwater, of zooveel meer landwaarts als de lijn der regelmatige begroeiing zich bevindt, doch niet hooger dan de lijn van hoogwater.

Aan zee loopt de oeverlijn langs de grens van het strand.

Strand is de grond, die bij gewonen vloed met water overdekt wordt.

Misschien behoort art. 57 hierbij ook genoemd te worden, doch uit de tegenstelling tusschen dit artikel en art. 59, waar bepaaldelijk en alleen sprake is van *openbare* rivieren, en uit het

Digitized by Google

feit dat art. 58 weer uitsluitend over *niet* openbare wateren handelt, zou moeten afgeleid worden, dat al. 2 van art. 57 alleen betrekking kan hebben op *niet* openbare rivieren. Het schijnt dan echter niet overbodig dat zulks uitdrukkelijk vermeld werd; waar gesproken wordt van een rivier, zonder meer, zou men mogen onderstellen, dat een algemeen begrip was weergegeven dus dat zoowel openbare als niet openbare rivieren zijn bedoeld.

Onze teleurstelling is niet ongegrond. Waar men uitbreiding van rechtsbeginselen verwacht, vindt men inkrimping. In plaats van nieuwe, frissche begrippen, de verweerde kanten der oude wetsbepalingen afgesneden en alleen de nog eenigszins gave kern behouden.

Neemt men de bij het werk behoorende toelichting ter hand, dan wordt het duidelijk welke overwegingen tot het formuleeren der genoemde wetsbepalingen hebben geleid en al moet men dan den Heeren samenstellers gelijk geven dat zij, van hun streng rechtsgeleerd standpunt en in het licht waaronder zij de zaak beschouwden, zich hebben bepaald tot enkele zeer algemeene rechtsbegrippen, toch rijst ook als van zelf de vraag, of zij wel het juiste licht op dit onderwerp hebben doen vallen en treedt de gedachte op den voorgrond, dat zij voor de behandeling van deze materie hun Romeinschen bril vast op den neus hebben gedrukt en zoodoende, bij het beschouwen van onze huidige Rijntakken, deze in den maagdelijken staat van voor vele eeuwen, hun voor oogen werden getooverd.

Bij de indeeling der zaken in rubrieken is afgezien — „slechts na veel aarzeling en na rijp beraad" — van de op zich zelf zoo belangrijke onderscheiding der zaken, in zaken *in* en *buiten* den handel, een onderscheiding die wel hier en daar in het bestaande B. W. gemaakt wordt. Zoo kunnen alleen zaken welke *in* den handel zijn, het onderwerp van overeenkomsten uitmaken en kunnen zaken buiten den handel o. m. geen voorwerp van bezit opleveren en niet door verjaring worden verkregen. Hier heeft het bestaande Burgerlijk Wetboek het oog op de zaken die voor den publieken dienst worden gebruikt en dus ook alle zaken, die jure publico eigendom zijn van den Staat.

Men meende dat dergelijke onderscheiding, bij de tegenwoordige

Digitized by Google

uitgebreidheid der bemoeiingen van het openbaar gezag, niet consequent was door te voeren, of, zoo dit al mogelijk ware, het Burgerlijk Wetboek bij de regeling van het geheele onderwerp eigenlijk de grenzen van het burgerlijk recht zou overschrijden.

„Bevindt men alzoo" dus lezen we in de toelichting (pag. 4) „wanneer men voorschriften omtrent zaken *buiten den handel* wil ontwerpen, telkens opnieuw, dat men met publiekrechtelijke elementen te doen krijgt, welke elementen daarenboven het zwaarste gewicht in de schaal leggen; overweegt men van een anderen kant, dat het in onze tegenwoordige toestanden nagenoeg ondenkbaar is, dat ten algemeenen gebruike of voor den openbaren dienst bestemde onroerende zaken door particulieren in bezit genomen worden, zonder dat het openbaar gezag dat verhindert en dat derhalve voorschriften als thans in de artt. 593 en 1990 B. W. worden gevonden, weinig praktisch nut hebben; denkt men eindelijk aan de (bovengemelde) gevolgen van onttrekking aan het handelsverkeer van zooveel roerende zaken, dan schijnt er ruimschoots voldoende grond aanwezig te zijn om de geheele regeling die het hier geldt, aan het publiek recht over te laten en in het Burgerlijk Wetboek over zaken *in* en *buiten den handel* geheel te zwijgen."

Zouden deze beschouwingen over 't algemeen niet wat weinig rekening houden met de praktijk? Denken we bijvoorbeeld aan onze openbare wegen. Het komt zeer veelvuldig en alom in den lande voor, dat daarvan, soms zeer ten nadeele van het openbaar verkeer, kleine en ook wel eens groote gedeelten, door particulieren, geheel eigenmachtig in bezit genomen worden en de ondervinding heeft meer dan eens geleerd, dat het voor 't betrokken bestuur van 't zedelijk lichaam, dat publiekrechtelijk daarvan eigenaar is, niet zoo gemakkelijk gaat, met succes tegen die usurpatie op te komen. Is hier de vraag niet gegrond, of het openbaar belang niet beter ware gediend, als een middel aan de hand was gedaan, om de gedachte, in het B. W. neergelegd, tot werkelijkheid te maken, dan nu eenvoudig die zaak voorbijgegaan is?

Verder lezen we: „Dat standpunt waarop het ontwerp zich heeft gesteld, brengt ten opzichte van de artikelen van den tegenwoordigen Eersten Titel, welke op 's lands *publiek* domein betrekking hebben, namelijk de artt. 577, 578, 579, 580 en 581

Digitized by Google

B. W. mede, dat die bepalingen uit het wetboek moeten verdwijnen. Het Burgerlijk Wetboek beschouwt dan den Staat als ieder ander eigenaar, onverschillig welke bestemming die goederen hebben, maar het eerbiedigt daarom niet minder de uitzonderingen op zijn gewone voorschriften, welke de wetgever mócht goedvinden ter bescherming van ten algemeene gebruike bestemde zaken tegen aanmatiging van particulieren nog bizonder vast te stellen. Dit behoeft overigens niet uitdrukkelijk in het wetboek te worden gezegd, daar, wanneer de publiekrechtelijke wetten en verordeningen het zóó bevelen, het niet minder zal gelden indien het enkel in die wetten te lezen staat, dan wanneer het Burgerlijk Wetboek het nog eens bevestigt."

„Zoo vervalt dan alle aanleiding om van de onderscheiding tusschen zaken *in* en *buiten den handel* eenig gewag te maken".

Dwalen we, als we in het aangehaalde eenige onduidelijkheid, zoo niet eenige tegenstrijdigheid meenen te ontmoeten?

We lezen toch dat het Burgerlijk Wetboek, ten aanzien van zaken, behoort te zijn een wetboek waarin worden vastgesteld de rechten en verplichtingen der bizondere personen en van *den Staat, in zooverre hij met dezen gelijk staat;* waaruit we meenen te moeten afleiden dat, voor zoover het Ontwerp handelt over bezit of eigendom, daarbij voor den Staat zoowel als voor elk bizonder persoon alleen sprake kan zijn van private rechten. Dit schijnt bevestigd te worden door de gedachte in de toelichting bij art. 81 neergelegd met de woorden: „Door geen melding te maken van een eigendom van den Staat *jure publico*, enz," en naar we meenen ook door de omschrijving die het Ontwerp geeft van eigendom (art. 53) „Eigendom is het recht om van een zaak het *volle genot te hebben* en *daarover naar willekeur te beschikken*, behoudens de beperkingen op wet of verordening gegrond."

Vergelijken we een en ander met de eveneens reeds aangehaalde woorden: „Het Burgerlijk Wetboek beschouwt den Staat dan" (d.w.z. als het steunt op 't beginsel van het Ontwerp) „als ieder ander eigenaar, *onverschillig welke bestemming die goederen hebben*" en met de opneming in het Ontwerp, van art. 59, dat den eigendom van den rivier*bodem* (publiekrechtelijk?) toekent aan aan den eigenaar van het *openbare* water.

Digitized by Google

Vergissen we ons nu, als we uit het eene afleiden dat de zaken waarvan de Staat publiekrechtelijk eigenaar is (in casu dus de groote rivieren) niet vallen onder de bepalingen van het Ontwerp en we in het andere meenen te lezen dat die zaken daarvan niet uitgesloten zijn?

Of moeten we beide met elkaar in verband brengen en daaruit concludeeren dat de Staat van deze zaken, niet alleen publiekrechtelijk maar ook, zoover zulks mogelijk is, privaatrechtelijk eigenaar is, dat hij derhalve daarvan het volle genot kan hebben, daarover naar willekeur kan beschikken behoudens de beperkingen op wet of verordening gegrond, waarbij dan deze wet of verordening zoude moeten ontspruiten uit de belangen van den openbaren dienst?

Is het ons leeken zoo heel euvel te duiden als we hier, omtrent de juiste bedoeling eenigszins in 't onzekere verkeeren?

Huldigen we, als de meest voor de hand liggende, de eerste opvatting en nemen we aan dat de bepalingen van het Ontwerp alleen gelden voor zaken die vatbaar zijn voor privaat gebruik door bizondere personen of lichamen, zoo kunnen we de bedoeling van dit Ontwerp ten aanzien van ons onderwerp met andere woorden weergeven als volgt: deze zaken (n.l. de rivieren en aanwassen) zijn tweeërlei en wel één soort waarvan de Staat is eigenaar jure publico en een andere waarvan de Staat eigenaar is jure privato; voor de eerste zijn bepalingen in een Burgerlijk Wetboek niet op hun plaats, deze behooren t'huis in publiekrechtelijke wetten en verordeningen, en ten aanzien van de tweede verkeert de Staat in geen andere omstandigheden als elk privaat persoon ten opzichte van diens eigendommen.

Op zich zelf valt hiertegen weinig in te brengen en voor wie zich eenmaal met dit uitgangspunt kan vereenigen zijn ook de in 't Ontwerp opgenomen voorschriften voldoende. Ja zelfs meer dan dat. Ze kunnen dan met de meeste gerustheid nog belangrijk vereenvoudigd worden en we zouden de gave grondbeginselen van het, door de historie op onzen bodem overgeplante romeinsche recht, weer scherper belijnd voor ons zien, als er aan de ontworpen voorschriften nog wat besnoeid werd.

Zoo zou het naar 't schijnt, in de gedachtelijn van het Ontwerp liggen, om art. 59 geheel te doen vervallen. Er staat nergens

Digitized by Google

in 't Ontwerp een bepaling waaruit het tegendeel van 't geen dit artikel leert, afgeleid kan worden. De hier bedoelde eigendom van den bodem kan immers alleen van publiekrechtelijken aard zijn, want al wil het Ontwerp geen melding maken van een eigendom van den Staat jure publico daaruit mogen we toch zeker niet de gevolgtrekking maken dat privaat eigendomsrecht op den bodem zou kunnen afgeleid worden uit publiekrechtelijk eigendom van het water 't welk daarover stroomt.

Trouwens de toelichting bij dat artikel zegt ook: „particulier eigendom van de bedding van een openbaar water heeft of niet de minste practische waarde of zou, indien men er zekere bevoegdheden uit ging afleiden, storend kunnen zijn voor het openbaar verkeer". Welnu is dan niet naar den boven omschreven gedachtengang, het openbaar gezag daar om die storing van het verkeer te verhinderen?

Art. 60 zou dan eenigszins anders geredigeerd moeten zijn. Of, kunnen er geen termen bestaan om ook dit maar geheel te supprimeeren? De tweede alinea wettigt de onderstelling dat hier uitsluitend bedoeld zijn, de openbare rivieren bij den Staat in beheer — meeren en andere wateren schijnen opzettelijk niet genoemd — en zou het te optimistisch zijn als men aanneemt dat gebeurtenissen als hier bedoeld, bij onze door den Staat beheerde rivieren, wel voor goed tot het verleden zullen behooren?

Gaan we echter ons vermeien op het terrein van dit artikel, dan rijzen meerdere vragen in 't verschiet.

Als een rivier een nieuwe bedding maakt, is daarvan 't noodwendig gevolg dat de oude verlaten wordt en is het altijd zeker dat de waarde van een geheel verlaten bedding lager is dan die van den ingenomen grond? Wel! — zal men dan ten antwoord krijgen — als er geen verlaten bedding is, is de waarde, dus ook de schadevergoeding nihil, en mocht in 't andere geval, de waarde grooter zijn dan die van den ingenomen grond, welnu, dan verbiedt de redactie van dit artikel niet, dat de schadevergoeding geringer zij dan de waarde der verlaten bedding. Goed — maar nemen we nu eens aan — dat bij het vormen van een nieuwe bedding, de oude niet verlaten, doch alleen (door de vergrooting der oppervlakte waarover 't water stroomt) wat smaller wordt, zijn dan de

Digitized by Google

strooken, die ter weerszijden van de oude rivier kunnen droog vallen, als „verlaten bedding" Staatseigendom, of moet de Staat voor den ingenomen grond schadeloos stellen, en den droog gevallen grond, als aanwas, ingevolge art. 79, overlaten aan de eigenaren der aangrenzende oeverlanden? En is het, om aanspraken op schadeloosstelling te doen ontstaan, noodig dat de nieuwe en de oude bedding gescheiden blijven, of mogen beide vereenigd zijn en is dan art. 60 van toepassing in ieder geval van afslag, wanneer maar gelijktijdig elders een deel der bedding droogvalt?

Is art. 61 niet als overcompleet te beschouwen? Wanneer het woord rivier in art. 58, in algemeenen zin moet opgevat worden dan schijnt zulks het geval; maar zelfs al zijn in laatstgenoemd artikel uitsluitend *niet* openbare rivieren bedoeld, was het dan nog wel noodig hier te herhalen dat de eigendom van niet openbaar water behoort bij den grond waarop het staat?

Art. 79 kan bij eerste beschouwing, en meer nog bij vergelijking met art. 651 B. W., den indruk geven, alsof het een geheele wijziging der heerschende begrippen bedoelt. Waar het tegenwoordige Wetboek de voorwaarde stelt dat „aanslijkingen en aanwassen", om den „eigenaars van den oever" te behooren, „natuurlijk, langzamerhand en ongemerkt aan de landen" moeten opkomen, maakt het Ontwerp geen melding van die beperkingen en kent het „de aanspoelingen of aanwassen onder welken naam ook bekend", toe aan den eigenaar van den grond, waaraan de aanwas plaats heeft.

In dit onderscheid ligt voldoende grond om te overwegen of 't Ontwerp de strekking kan hebben om alle uitbreiding der oeverlanden, elke oppervlakte die door verhooging van den rivierbodem van rivier tot land geworden, met het oeverland vereenigd is, den eigenaren der oeverlanden toe te kennen.

Zeer zeker zou daarmee een belangrijke stap zijn gedaan op den weg langs welken een zeer afdoend middel tot vermijding van alle moeilijkheden te bereiken is. Maar, het is om meer dan een reden niet aan te nemen, dat aan art. 79 die uitgebreide beteekenis moet gehecht worden. Vooreerst zoude het bij dusdanige ingrijpende verandering in de gebruiken niet overbodig

Digitized by Google

geweest zijn daarvan met enkele woorden in dit art. zelf melding te maken. Dan zoude er ook vermoedelijk niet alleen gesproken kunnen worden van „aanspoelingen of aanwassen", wijl die woorden meer uitsluitend aan de werking van de rivier zelf doen denken en men daaronder moeilijk kan rangschikken de gronden die kunstmatig ontstaan; tenzij men ook die aanvulling onder de „aanspoelingen" zou willen rekenen, omdat de wijze waarop tegenwoordig veelal de uit de rivier gebaggerde vaste stoffen, met water vermengd, machinaal tusschen de kribben en achter de strekdammen worden gebracht, met wat goeden wil „spoelen" genoemd kan worden. 't Is echter onwaarschijnlijk dat het Ontwerp dergelijke principiëele wijziging zou willen aanbrengen zonder zulks met een enkel woord in de toelichting te vermelden; daaruit valt eer het tegendeel af te leiden. Het schijnt alleen de bedoeling te zijn geweest vereenvoudiging in de redactie aan te brengen door 't weglaten van de eenigzins vage uitdrukkingen „natuurlijk, langzamerhand en ongemerkt".

Ten aanzien van de publicatie van 1806 heeft men geen verandering in den tegenwoordigen rechtstoestand willen brengen.

Het Ontwerp schijnt zich meer bepaald te stellen op het standpunt van 't arrest van den Hoogen Raad van 18 Februari 1898.

Blijkens de toelichting is het tweede lid van art. 79, ten deele uit art. 651 B. W. overgenomen, ten deele aangevuld, om twijfel weg te nemen voor het geval het land door een uitwendig werk, b.v. door een beschoeiing of een kade, een zichtbare afgebakende grens heeft bekomen. Maar — zouden we willen vragen — bestaat hier mogelijkheid aan twijfel; is er nog een ander geval denkbaar dan dat degene die eigenaar is van den grond waarop dat uitwendig, aan de rivier grenzend werk rust, tevens eigenaar is van den grond waaraan de aanwas ontstaat?

Hoewel in art. 80 de woorden: „door het geweld van den stroom" aan een sterk stroomende rivier zouden doen denken, kan de bepaling van dit artikel moeilijk op de groote rivieren betrekking hebben. Het is bij die stroomen niet denkbaar dat een stuk van het eene land wordt afgescheurd en ergens anders weer wordt neergeworpen, zoodanig dat het een jaar later nog opvorderbaar zou zijn.

Digitized by Google

In art. 81 herkennen we het onereuze art. 578 B. W.

Heeft men de toelichting gelezen, dan moet het verwondering wekken, dit artikel, zoover het op de openbare rivieren betrekking heeft, in het Ontwerp aan te treffen.

Niettegenstaande een omschrijving van het begrip oever geheel buiten het kader van deze bepalingen valt, en niettegenstaande de toelichting, tot tweemaal toe, n.l. eerst bij den Eersten Titel en later bij art. 81 zelf, zegt dat art. 578 B. W. niet is overgenomen, vinden we dit veroordeelde oude artikel bijna letterlijk terug in de bewoordingen der eerste alinea van het nieuwe artikel.

Doch — de omschrijving, staat er nu eenmaal, dus mag hier ook nagegaan worden welk denkbeeld het Ontwerp aan het woord oever heeft gehecht, te meer omdat de omschrijving die het tegenwoordig B. W. van het woord oever geeft, veel, of eigenlijk alles te wenschen overlaat.

Blijkens de eerste alinea stelt de commissie zich een rivier in hoofdzaak voor als een kanaal met meer of minder steile zijwanden en dan neemt ze als grenzen van de publiekrechtelijke bedding aan: de bovenkanten van die zijwanden. Zoodra het water over den rand van dat bekken heenloopt maar ook niet eerder, overschrijdt het de grenzen van zijn publiekrechtelijk territoir. De praktijk zou kunnen wijzen op tal van plaatsen waar rivierwaarts van die lijn steeds, door particuliere personen, privaat bezit is, wordt en ook wel zal worden uitgeoefend.

Maar — en al. 2 houdt daarmee rekening — niet overal heeft de rivier zoo'n regelmatig profiel. Dit is alleen de hoofd- of grondvorm, de type.

Er zijn ook plaatsen waar de oever flauw hellend is en in zulke doorsneden kan zich 't zeer merkwaardige geval voordoen, dat het water, als het zoo hoog is dat het juist de bedding vult zonder op den kant te treden, zich buiten de bedding uitstrekt. Waarlijk hier schijnt wat meer dan normaal voorstellingsvermogen vereischt te worden om zich van dien toestand een juist begrip te vormen.

Alinea 3 leert, dat voor zoover in de rivier *vloedstroom* gaat, de oeverlijn loopt langs de lijn der regelmatige begroeiing, doch niet verder landwaarts dan tot de lijn van hoog water en niet

Digitized by Google

verder rivierwaarts dan tot de lijn van laag water. Het beginsel dat de uitoefening van het privaat bezit zich rivierwaarts uitstrekt tot de rivierwaartsche grens der regelmatige begroeiing en dat dus deze lijn algemeen wordt vastgesteld als scheiding tusschen privaatrechtelijk en publiekrechtelijk eigendom, is in overeenstemming met de praktijk, maar toch bestaan hier enkele bedenkingen.

De uitdrukking vloed*stroom* is misschien verkeerd gekozen. Aangenomen mag worden dat hier bedoeld zijn de rivieren of riviergedeelten waarop de dagelijksche werking van het getij gewoonlijk van invloed is en dan is over 't hoofd gezien, dat deze werking eenige uren gaans verder landwaarts indringt dan de vloed*stroom*, waaronder op de rivieren verstaan wordt de door den vloed veroorzaakte tegenstrooming.

De woorden *lijn van hoog water* en *lijn van laag water* duiden geen erg concrete begrippen aan, zulks blijkt heel duidelijk als men weet dat de laagste hoogwaterstand aanmerkelijk lager is dan de hoogste laagwaterstand.

Hebben we nu gezien dat de gegeven voorschriften, van het door de Commissie ingenomen standpunt, quantitatief ruimschoots voldoende zijn en houden we ons niettemin overtuigd, dat de moeilijkheden die de praktijk zoo rijkelijk oplevert, onder de toekomstige werking van het Ontwerp zeker niet geringer zullen worden, dan moet de vraag rijzen, of dat standpunt wel het ware is geweest. En deze vraag zal, naar we vreezen, ontkennend beantwoord moeten worden.

Immers, het Ontwerp gaat hier uit van twee stellingen:

1°. Als privaateigenaar of bezitter heeft de Staat ten aanzien van zaken geen andere rechten dan elk willekeurig bizonder persoon of zedelijk lichaam;

2°. De publiekrechtelijke belangen van zaken voor den openbaren dienst bestemd, behooren veilig te zijn onder de hoede van het openbaar gezag.

Deze stellingen zijn zoo waar, dat ze axima's kunnen heeten en dat elke daarmee strijdige wetsbepaling als uit den booze moet beschouwd worden.

Maar bij het Ontwerp is voor de rivieren niet in aanmerking

Digitized by Google

genomen en dit is juist het cardinale punt, dat, *sedert het midden dezer eeuw onafgebroken en voortdurend, tengevolge van maatregelen in het openbaar belang genomen en betaald uit de openbare kas, gedeelten van die voor den openbaren dienst bestemde zaken in een toestand komen of gebracht worden, dat zij het publiekrechtelijk karakter verliezen en vatbaar worden voor privaat bezit.*

Dit nu is een feit, geheel eigen aan onze moderne samenleving, een antecedent vinden we daarvan in de geschiedenis van ons waterrecht nimmer, hoever we ook in de grijze oudheid teruggaan. De rechtsverhoudingen die daaruit voortvloeien, kunnen slechts geregeld worden bij geheel oorspronkelijke wetsbepalingen. De vraag of deze behooren opgenomen te worden in een Burgerlijk Wetboek, schijnt toestemmend te moeten worden beantwoord. Het is toch een zaak voor ons land vrij wel van algemeen belang.

Brengt men de oplossing voor elk speciaal geval over op den bizonderen rechter, dan komt de zekerheid en de gelijkheid van het recht in groot gevaar, en worden, ter regeling van de kwestiën, bepalingen opgenomen in een Waterstaatswet, dan ligt dadelijk de vrees voor de hand, dat elke handeling op die wet gegrond, principieel zou worden bestreden met de stelling, dat dergelijke publiekrechtelijke wet slechts politievoorschriften kan inhouden en civiliter niets kan beslissen over vraagpunten van het eigendomsrecht.

Door ons hier bezig te houden met de vraag waar wettelijke voorschriften, die omtrent het genoemde punt ons zullen moeten voorlichten, onder dak gebracht moeten worden, overschrijden we de perken van ons bestek en dus laten we dat punt hier verder in 't midden, maar we blijven overtuigd dat ze er moeten zijn, en wel zoo dat aan hunne betrouwbaarheid en praktische uitvoerbaarheid niet getwijfeld kan worden.

De eerste vraag die men zich, bij het formuleeren dier bepalingen zal hebben te stellen zal zijn: Wien behooren de gronden, in en langs onze openbare rivieren, die ontstaan uit het publiekrechtelijke Staatseigendom, bij of ten gevolge van de werken, op Staatskosten in het belang van den publieken dienst uitgevoerd? Op grond der geschiedenis en der billijkheid is te verwachten dat het antwoord luiden zal: aan den Staat; misschien met eenige reserve als b.v. behoudens verkregen geldige aanspraken van derden, doch daarover nader.

Digitized by Google

Dat die gronden — we zullen ze samenvatten onder den naam van aanwassen — niet den Staat en dus aan de eigenaren der oeverlanden zouden behooren (tertio non datur), is bijna niet aan te nemen. Het zou strijden, niet alleen tegen traditie en billijkheid, maar ook met de beginselen der huidige sociale economie. Een deel der renten van het belegde publiekrechtelijk kapitaal brengen ten privaten nutte van enkele bevoorrechte bizondere personen? Neen — dit zou zeker niet de oplossing zijn en dit is te minder aannemelijk, omdat de betrokken oeverlandeigenaren, over 't algemeen, toch reeds door de, in 't rivierbelang genomen maatregelen, bevoordeeld zijn.

Wel is waar wordt door sommigen hunner het tegendeel beweerd, maar bij kalme, onpartijdige beschouwing van hunne grieven komt men (onder deze men zijn meestal ook de klagers zelf begrepen) gewoonlijk tot het inzicht, dat de dikwijls fictieve nadeelen wat erg breed worden uitgemeten en dat voordeelen over 't hoofd worden gezien.

Als niet te ontkennen voordeelen moeten genoemd worden: de beveiliging tegen afslag en de waardevermeerdering der landerijen, tengevolge van de reusachtige verbetering van den verkeersweg; men denke hier slechts aan de enorme uitbreiding der steenindustrie en de daarmee gepaard gaande hoogere prijzen der uiterwaarden.

Wordt eenmaal de hoofdvraag in den bovengenoemden zin beantwoord, dan volgt als van zelf een andere: tot waar strekken zich die door den Staat te verkrijgen rechten uit? Naar 't schijnt behoeft het antwoord niet ver gezocht te worden en kan het eenvoudig luiden, dat de rechten van den Staat beginnen, waar de rechten der particulieren ophouden, d. w. z. bij de rivierwaartsche grens van het particuliere bezit, op het tijdstip waarop met den aanleg, der door den Staat te maken of gemaakte werken, begonnen werd.

Hier dient opgemerkt te worden, dat deze opvatting zou afwijken van het vroeger aangehaalde arrest van den Hoogen Raad van 18 Februari 1898, omdat ook de aanwassen ontstaande aan oeverlanden, gelegen binnen de onderstelde werking van rijkskribben van naburige eigendommen uitgebouwd, daarbij den Staat zouden behooren.

Zonder in beoordeeling van genoemd arrest te willen treden,

Digitized by Google

meenen we het niet te min te mogen wagen hier een opmerking, steunend op de praktijk, tegenover die uitspraak te stellen.

Als de Staat kribben aanlegt, doet hij dit natuurlijk omdat en op de plaatsen waar het rivierbelang zulks noodig maakt. Eerst worden voor eenig riviervak de afmetingen en de plaats van het normaal zomerbed vastgesteld, dan blijkt welke wateroppervlakten aan het bestaande rivierbed moeten worden onttrokken. Daartoe is het noodig in die oppervlakten, zooals de wet van 1806 het uitdrukt, aanwassen te verkrijgen of te bevorderen en dit doel wordt bereikt door er kribben in aan te leggen. De plaatsen van die te maken kribben worden bepaald naar vaste technische regelen, onafhankelijk van de vraag wie de eigenaren zijn van de oeverlanden waartegen de kribben (of werken) moeten aansluiten. Zou het nu ongerijmd zijn, aan te nemen dat art. 9 der wet van 1806, in geval die kribben op Staatskosten zijn gemaakt, ook alle in de bedoelde oppervlakten te verkrijgen of te bevorderen aanwassen aan den Staat heeft willen toekennen?

Zouden bepalingen als bovenstaande tengevolge hebben dat het nuttig en noodig werd, reeds bij voorbaat een algemeen geldende grenslijn van het publiekrechtelijk rivierbed vast te stellen, dan zou, ondanks de daartegen aangevoerde bezwaren (circulaire 911 en toelichting Ontwerp art. 81), als zoodanig behooren aangenomen te worden, althans langs de rivieren die buiten de werking van eb en vloed liggen, de lijn van middelbare rivier, d. i. bij den gemiddelden zomerstand en wel om de eenvoudige reden, dat dit de eenige gemarkeerde lijn is, die met eenige juistheid is te omschrijven, voor alle oeverlanden gelijke rechten vaststelt en vrij regelmatig samenvalt met de grens der regelmatige begroeiing, dus met de grens van het geregeld uitgeoefend privaat bezit. Zoover de rivieren aan de werking van het getij onderhevig zijn zou keuze bestaan tusschen de rivierwaartsche grens der regelmatige begroeiing en de oeverlijn van middelbare ebbe of een combinatie van beide. Wel komt het hier en daar voor dat er eenige regelmatige begroeiing is op gronden lager dan de lijn van middelbare ebbe, maar de vraag of die gronden niet tot de publiekrechtelijke bedding der rivier moeten blijven behooren, zou zeker ernstige aandacht waard zijn.

Digitized by Google

Meent men soms dat bepalingen als hier genoemd, inbreuk zouden maken op het aan de oeverlandeigenaren toegekende recht op aanwas, dan dient hier opgemerkt dat ze in beginsel toch niets nieuws zouden bevatten, want we zagen het vroeger, dat reeds onder de werking van het Geldersch Waterrecht men in zekere omstandigheden dit recht op aanwas kon verliezen en nog wel ten bate van andere bizondere personen.

Voorts zoude zeer ernstig moeten overwogen worden, in hoeverre rekening zou zijn te houden met verkregen of vermeende rechten van de eigenaren der oeverlanden.

En — de ondervinding leert zulks — de beweerde rechten zijn vele. Daaronder zijn er die ongetwijfeld gegrond zijn, als die voortgevloeid uit de aanwezigheid van particuliere kribben, van ouderen datum dan de rijkswerken. Hiermede zoude evenals nu en op de wijze die thans gebruikelijk is kunnen gehandeld worden. De Staat laat hier namelijk aan de oeverlandeigenaren over dezelfde oppervlakte, die hij als zijn privaateigendom zou beschouwen als de particuliere kribben rijkskribben waren geweest. Doch onder die beweerde rechten zijn er ook aan wier gegrondheid meer of minder ernstig getwijfeld mag worden.

Men beroept zich op recht van toegang tot de rivier, zonder zich af te vragen of dit geweest is een recht of een voorrecht. Toch wordt van staatswege veelal aan dit bezwaar tegemoet gekomen door 't verleenen van uitweg naar de rivier over de rijksaanwassen. Al zijn er enkele gevallen waarin dergelijke uitweg noodig is, vermoedelijk zal de tijd wel leeren dat er van die uitwegen betrekkelijk weinig gebruik zal worden gemaakt.

Verder beroept men zich:

op „pootrecht", waar men vergunning heeft gehad om bestaande en toekomstige aanwassen, rivierwaarts tot een bepaalde lijn, in te poten, waarbij echter vergeten wordt hoe dit alleen neerkomt op opheffing van het in de wet van 1806 gelegen verbod tot beplanting;

op vorige toestanden waarbij gewoonlijk de door afslag verdwenen oppervlakten met meer dan dubbel krijt in 't geheugen gegrift staan;

op oude kadastrale kaarten, zonder daarbij in aanmerking te nemen dat de oeverlijn van het kadastrale plan niets anders is

Digitized by Google

dan een toevallige toestand die op een geheel toevallig tijdstip, bij een geheel toevalligen waterstand, werd opgenomen met een doel geheel staande bezijden de eigendomskwestie;

op kadastrale tenaamstelling en perceelsbeschrijving;

op 't betalen van grondbelasting, en op nog zooveel meer.

Langs de Lek luiden bijna alle eigendomsakten van perceelen aan den oever, dat het perceel strekt tot in de diepte van de Lek en het ligt voor de hand dat belanghebbenden daaruit de bevoegdheid meenen te mogen afleiden om zich tegen alle aanspraken van den Staat te verzetten.

Er blijft dus omtrent deze aangelegenheid, wordt zij in het licht der praktijk bekeken, nog al een en ander te ordenen over.

Maar — zal men kunnen vragen — is de zaak eigenlijk wel der moeite waard er zooveel tijd en zorg aan te besteden als voor een behoorlijke wettelijke regeling en uitvoering der te maken voorschriften, noodig zal zijn. Dan komen we in zekeren zin op het gebied van de discussiën in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, over de Staatsbegrooting voor een der laatste jaren, reeds aangevoerd. De vraag werd toen gesteld, of het staatsbelang wel meebracht, de zoozeer verspreide en versnipperde eigendommen langs de rivieren te behouden en of het niet beter zou zijn deze te verkoopen.

Laat ons daarom den feitelijken toestand iets meer van nabij beschouwen en te dien einde den blik wenden naar een onzer voornaamste riviertakken, n.l. de Waal. Langs deze rivier liggen, van de plaats waar zij afscheid neemt van den Rijn, tot waar zij zich met de Maas vereenigt, dat is van 't Fort Pannerden tot Woudrichem, langs beide oevers, in bijna onafgebroken volgorde, de door den Waterstaat aangelegde kribben en strekdammen, die een oppervlakte van, naar ruwe berekening, ongeveer 1400 Hectare aan de gewone stroombedding hebben onttrokken.

Die oppervlakte, thans nog voor een groot deel water zal, dit leert de ondervinding, binnen betrekkelijk niet groote tijdruimte, zoo door aanvulling met uit de rivier gebaggerd zand, als door opslibbing, tot land geworden zijn. Bedenkt men voorts, dat de Waal slechts een klein deel vormt van al onze hoofdrivieren, dan is gemakkelijk in te zien dat de totale waarde dier oppervlakten,

Digitized by Google

als ze eenmaal geheel tot land zijn geworden, meer millioenen guldens zal bedragen, dan nu tonnen gouds.

Nemen we nu verder in aanmerking het groote belang 't welk het Waterstaatsbestuur er in de toekomst bij kan hebben, dat de Staat privaatrechtelijk eigenaar is van een strook grond ter weerszijden van het rivierbed en dat de kosten van het beheer der aanwassen reeds nu verre worden overtroffen door de jaarlijksche opbrengst, zou het dan wel van verstandige politiek getuigen wanneer het voordeel, gelegen in de sterke waardevermeerdering dier eigendommen, niet ten behoeve van den Staat werd gereseveerd?

Moet niet veeleer het streven daarop gericht zijn, dat het den Staat mogelijk worde gemaakt datgene in bezit te nemen wat hem naar billijkheid toekomt en zulks te kunnen doen met het volle bewustzijn van daarmee te handelen strikt naar de eischen van rechtvaardigheid en wet, zonder de vrees zich te vergrijpen aan rechten van anderen?

Als maatregel van orde zou dit zeker zeer gewenscht zijn.

Doch niet alleen daarom.

De tegenwoordige wettelijke regeling staat ook een behoorlijke exploitatie dier rijkseigendommen in den weg.

De tak van dienst over deze privaatbezittingen van den Staat gesteld, tracht de aanwassen, die daarvoor vatbaar zijn of worden, te verhuren.

Het is merkwaardig onder welke abnormale verhoudingen zulks dikwijls plaats heeft.

Bij de eerste verpachtingen waren de pachtsommen vrij geregeld veel te hoog. De pachters maakten zich fantastische illusiën omtrent te verwachten landaanwinning en de opbrengst, of ze leefden in den waan dat die oppervlakten, zoo eigenaardig tusschen de uiterwaarden en de rivier gelegen, hun uit andere oorzaken voordeelig konden zijn. In beide gevallen kwamen ze bedrogen uit.

Meer dan eens zag de Staat zich genoodzaakt die pacht te ontbinden lang voor het verstrijken van den pachttermijn.

Van regelmatige cultiveering was hoogst zelden sprake. De perceelen die reeds gewassen voortbrachten werden maar al te dikwijls beschouwd als terrein, waarvan alleen door roofbouw eenig voordeel viel te behalen en ook werd niet zelden de hand

Digitized by Google

uitgestoken naar vruchten waarop de oeverlandeigenaar recht had of meende te hebben.

Van Staatswege wordt zooveel mogelijk moeite gedaan om behoorlijke afscheiding tot stand te brengen tusschen de verpachte aanwassen en de particuliere oeverlanden, doch niet altijd blijkt dit uitvoerbaar te zijn.

Als particulieren willen meewerken, ja dan marcheert alles best, doch als ze daarin nu eens geen zin hebben dan bevindt zich de Staat vrij nauwkeurig in 't geval bij 't oude Geldersch Waterrecht beschreven als „raaijing overlangs" waartoe de eene partij de andere niet kan verplichten. Alleen toen stond dit uitdrukkelijk beschreven, thans kunnen we vermoeden dat 't wel zoo zijn zal.

Onder de werking van 't ontwerp voor een nieuw Burgerlijk Wetboek zal deze zaak ongeregeld blijven omdat art. 133, waarbij het plaatsen van grensteekenen, op vordering van een der partijen, verplichtend gesteld wordt, alleen slaat op zaken die privaatrechtelijk eigendom zijn van personen of lichamen.

De Staat zal dus in dergelijke gevallen hebben te wachten tot het publiekrechtelijk eigendom door aanslibbing in de termen is gevallen van privaatrechtelijk beheer om dan tot de ontdekking te komen dat anderen vóór hem op verkenning uit waren en zich reeds meester voelen van het terrein.

Door ervaring geleerd weten belanghebbenden nu dat zij, bij 't pachten van rijksaanwassen, groot gevaar loopen zich in een wespennest te steken en dit verklaart het verschijnsel dat thans menig perceel aanwassen òf in 't geheel niet òf slechts voor veel te lagen prijs verpacht kan worden.

Een eerste eisch om verpachting mogelijk te maken is, dat de Staat den huurder de grenzen van zijn pacht kan aanwijzen en die grenzen ook door anderen kan doen eerbiedigen.

De gegeven beschouwingen loopen in hoofdzaak over de rechtsverhoudingen tusschen den Staat en particulieren en dit was niet meer dan natuurlijk, omdat die van meer overwegend belang zijn dan die tusschen particulieren onderling, inzake ieders recht op aanwassen.

Toch zijn deze niet geheel uitgesloten.

Digitized by Google

Het komt nu en dan voor, dat een scheiding moet worden gemaakt tusschen vereenigd gelegen, aan verschillende bizondere personen behoorende aanwassen aan oeverlanden. Moge 't aantal dier geschillen gering zijn, de moeilijkheid is groot want ten aanzien van dit vraagstuk staan we in absolute duisternis. Hoe we daarin ook rondom ons tasten, nergens vinden we eenig rechtsbeginsel wat tot gids zou kunnen strekken.

Bij ons hulpgeroep worden we dan gewezen op de schemering, die sommigen nog meenen waar te nemen, van een licht dat reeds negentig jaar geleden uitgeblazen werd en worden de bepalingen van het Geldersch Waterrecht, die in 1809 zoo meedoogenloos naar de rommelkamer gebracht werden, weer te voorschijn gehaald.

Of wel — de heele zaak wordt overgelaten aan de prudentie van de betrokken partijen en dan ziet men 't wel eens gebeuren dat de minst bescheidene de minste redenen heeft zich over de oplossing te beklagen.

Moeten we nu, aan het einde gekomen, besluiten met de verzuchting: Och mochten de dagen van het Waterrecht maar wederkeeren?

Of — mogen we met wat meer vertrouwen de toekomst tegemoet zien, en hopen dat zij die hier het noodige licht kunnen ontsteken, nog eens hunne aandacht aan deze zaak zullen schenken? Laten we dan tevens daarbij de hoop uitspreken dat zulks spoedig moge gebeuren, want de tijd dringt.

Thans hebben we behoefte aan die wetsregelen en eenmaal zal de tijd aanbreken waarop die behoefte zich in veel geringere mate zal doen gevoelen.

Moge men dan niet kunnen getuigen: Die oude kwesties over aanwassen zijn de wereld uit, doch jammer genoeg is de oplossing in te veel gevallen meer gebaseerd geweest op toeval of willekeur dan op praktische en duidelijke wettelijke voorschriften.

DE VRIES.

Gorinchem, November 1899.

Digitized by Google

„Mathematische Aufgabe".

(Zeitschr. f. Verm. 1899. 7 Heft.)

Van een lijn ABCD kunnen slechts de stukken AB = a en CD = b gemeten worden. Voor de bepaling van BC = x werd in P eene theodoliet opgesteld en werden de hoeken APB, BPC en CPD gemeten.

Hieruit x te berekenen.

Eene zeer eenvoudige oplossing geeft de z.g. nieuwere meetkunde aan de hand.

Beschouwt men ABCD als transversaal van den stralenbundel P. ABCD, dan is de anharmonische verhouding van de 4 snijpunten

$$\frac{a + x}{a + b + x} : \frac{x}{x + b}$$

Voor iedere andere transversaal is de anharmonische verhouding van de snijpunten gelijk.

Van eene willekeurige transversaal de afzonderlijke deelen berekenende, heeft men bovenstaande formule gelijk te stellen aan

$$\frac{A'C'}{A'D'} : \frac{B'C'}{B'D'}$$

waaruit x berekend kan worden.

F. G. Stucki.

Digitized by Google

KNIPSEL.

Onderstaand bericht deed in October l.l. de ronde in de dagbladen.

In de nabijheid der stad Karlowo (Zuidelijk Bulgarije) liggen drie dorpen, tusschen wier bewoners sedert eenigen tijd bloedige gevechten plaats vinden, om het bezit van eenige grondstukken, waarop elk dier gemeenten recht meent te hebben. Volgens eene officieele mededeeling hebben deze gevechten, die met geweren en messen gestreden worden, reeds 2 dooden, 3 zwaar en 56 licht gewonden gekost. Tot dusverre is het de plaatselijke en rijkspolitie nog niet gelukt de orde te herstellen. Aanleiding tot zulke, in Zuid-Bulgarije in 't geheel niet zeldzame slachterijen, geeft het volslagen gebrek van een landkadaster in het vorstendom, waardoor het grondbezit iederen wettelijken en rechtmatigen grondslag ontbeert. De Bulgaarsche regeering, die tot eene kadastrale opname van het land nooit het noodige geld kan vinden, moest een voor de hand liggend voorbeeld aan Bosnië-Herzegowina nemen, waar de kadastrale werkzaamheden als een der eerste grondvoorwaarden voor de inwendige rust en orde aangezien en onmiddellijk naar de wijze van inrichting der Oostenrijksch-Hongaarsche administratie gereed gemaakt werd. Daarbij worden de werkzaamheden door militaire krachten uitgevoerd en brengen in 't geheel geen groote kosten teweeg.

Digitized by Google

STAATSBEGROOTING VOOR 1900.

(Hoofdstuk VII B.)

Memorie van Toelichting.

Art. 38, sub *n*. *Traktementen der landmeters van het kadaster.*

Nadere overweging der vraag in hoeverre eene regeling der traktementen van de landmeters van het kadaster, naar diensttijd *in verband met de bestaande regeling* mogelijk is en de kennisneming van voorstellen daaromtrent door belanghebbendeu gedaan, hebben er toe geleid eene regeling te ontwerpen die, naar de ondergeteekende zich vleit, aan de grieven tegen de bestaande regeling zal te gemoet komen, zonder dat daarvoor buitensporige uitgaven worden vereischt.

Die regeling komt in hoofdzaak op het volgende neer:

Het aanvangstraktement bedraagt *f* 1200 's jaars.

Dat traktement wordt tot een maximum van *f* 2800, telkens na vier jaar onberispelijken dienst als landmeter met *f* 200 verhoogd, totdat een diensttijd van 28 jaar is bereikt en daarna, na twee jaar dienst, nogmaals met *f* 200.

De diensttijd die voor de verhooging in aanmerking komt, gaat in op den eersten Januari van het jaar volgende op de dagteekening van het besluit van benoeming tot landmeter.

Voor de landmeters die bij het in 1882 gehouden examen voor landmeter hebben voldaan, doch niet terstond konden worden geplaatst, wordt de diensttijd voor de verhooging gerekend te zijn ingegaan op den eersten Januari 1883 en voor die welke bij het in 1885 gehouden examen slaagden op den eersten Januari 1886.

Het traktement der thans in dienst zijnde landmeters wordt in overeenstemming met boven omschreven regels, nader vast gesteld. De uitkeering die zij *thans* genieten uit de opbrengst van het loon voor particulier werk vervalt.

Zij wier inkomen in traktement en in uitkeering uit de opbrengst van het loon voor particulier werk te zamen, naar de thans bestaande regeling, hooger is of ten gevolge van later te ontstane vacatures hooger zou geworden zijn, dan het traktement hetwelk zij naar deze regeling bekomen, ontvangen uit de opbrengst van het loon voor particulier werk, eene uit-

Digitized by Google

keering gelijk aan het verschil. Die uitkeering vermindert, naarmate het traktement door periodieke verhoogingen vermeerdert

De na 1888 benoemde landmeters behouden het thans door hen genoten traktement en de uitkeering uit de opbrengst van het loon voor particulier werk, totdat zij naar deze regeling aanspraak hebben op een hooger traktement in verband met hun diensttijd.

De financieele gevolgen dezer regeling zijn als volgt te berekenen:

Aan traktement zal naar de nieuwe regeling noodig zijn .		*f* 371 200,00
Daarentegen zal in 's lands kas vloeien de opbrengst van het particulier werk, matig geraamd op.	*f* 45 000,00	
Verminderd met de uitkeeringen daaruit aan de landmeters te doen ad	- 13 850,00	
		f 31 150,00
Blijft ten laste van het Rijk		*f* 340 050,00
Naar de thans bestaande regeling zou noodig zijn	*f* 328 200,00	
Terwijl de opbrengst van het loon voor particulier werk geheel aan de landmeters moet worden uitgekeerd	„	
		f 328 200,00
Zoodat de meerdere uitgaaf zou bedragen		*f* 11 850,00

Voorloopig Verslag.

Art. 38*n*. Van verschillende zijden werd ingenomenheid betuigd met de voorgestelde regeling van de jaarwedden der landmeters.

De opbrengst van het loon voor particulier werk zal voortaan in 's lands kas vloeien.

Er bestaat echter, naar werd opgemerkt, geen tarief voor de berekening van dat loon, terwijl ook de wijze van verantwoording van de loonopbrengst niet is geregeld. Thans wordt dikwerf veel minder in rekening gebracht dan de landmeter gedurende den duur van het werk aan het Rijk kost. Bij eene goede regeling is een veel hooger opbrengst te verkrijgen.

o. Met instemming was kennis genomen van hetgeen door den Minister omtrent de regeling van de jaarwedden van de boekhouders bij het kadaster in uitzicht wordt gesteld. Men vroeg of de Minister reeds nu iets naders zou kunnen mededeelen, zoowel omtrent het tijdstip, waarop die regeling in werking zal kunnen treden, als ten aanzien van de grondslagen,

Digitized by Google

waarop zij zal berusten. Gaarne zou men zien dat voor de boekhouders dergelijke regeling werd getroffen als voor de landmeters.

p. Volgens de ten vorigen jare tot stand gekomen regeling van de bezoldiging der teekenaars bij het kadaster, worden de jaarwedden dezer personen om de vier jaren met *f* 100 verhoogd totdat het maximum, *f* 1500 — vroeger *f* 1200 — is bereikt. Men wees er echter op dat volgens die regeling, in het gunstigste geval, iemand die op 20-23 jarigen leeftijd als teekenaar is aangesteld, eerst op 57-60 jaar genoemd maximum zal ontvangen. De leden die hierop de aandacht vestigden drongen er daarom op aan, dat instede van om de 4 jaren, om de 3 jaren eene verhooging van *f* 100 zou worden toegekend.

t. en *u.* Onder verwijzing naar het ten vorige jare ter zake opgemerkte (1) werd er opnieuw op aangedrongen de belooning der Rijksklerken bij de bewaarders der hypotheken en het kadaster te regelen onafhankelijk van de bureaukosten hunner chefs.

---

1) Handelingen 1898-99, Tweede Kamer, blz. 646.

BERICHTEN.

Bij K. B. van 25 Oct. 1899 N°. 34 is benoemd tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te Leeuwarden F. Harting, thans in gelijke betrekking te Goes, zulks in plaats van den heer H. Beekkerk aan wien bij K. B. van 5 Aug. N°. 20 op zijn verzoek eervol ontslag is verleend.

Bij K. B. van 30 Oct. 1899 N°. 49 is aan T. N. van der Stok, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te Zwolle.

De heer W. A. de Laat de Kanter bewaarder van de hypotheken, enz. te Rotterdam is aldaar den 10den November overleden.

Bij K. B. van 20 Nov. N°. 62 is aan S. H. Rink, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als bewaarder van de hypotheken, enz. te Tiel met de dankbetuiging voor de bewezen diensten.

Digitized by Google

Met 1 Mei 1900 zijn de navolgende landmeters van het kadaster verplaatst: G. S. Neuteboom van Rotterdam naar Winschoten. (amb); J. J. Roelofsen van Leiden naar Assen, (amb); J. L. de Lange van Almelo naar Deventer, (vd); B. G. Deddes van Dordrecht en C. A. Struyck van Arnhem naar Almelo, (amb); K. P. J. Oerder van Alkmaar en C. L. Treffers van Brielle naar Arnhem, (amb); F. Bos van Winschoten naar Nijmegen, (vd); A. S. Keurschot van Goes en E. J. A. Weygers van Roermond naar Amsterdam, (amb); J. W. H. Zeller van 's Hertogenbosch naar Alkmaar, (vd); K. Remmelts van Amsterdam naar Haarlem (amb.); J. Th. Hosang van Deventer naar 's Gravenhage, (amb); C. A. M. Oosterman van Heerenveen naar Brielle, (vd.); C. W. Hoffmann van Amsterdam naar Leiden, (vd); J. D. Krijgsman van Rotterdam naar de divisie Dordrecht, (amb); J. H. Raeven van 's Gravenhage naar Roermond, (amb); M. J. L. Vogel van Almelo naar 's Hertogenbosch, (vd), en met 1 Februari 1900 J. A. Soer van 's Gravenhage en F. A. L. Kater van Rotterdam naar Heerenveen, (amb).

De Minister van financiën heeft met ingang van 1 Januari 1900 benoemd tot adspirant-landmeter van het kadaster: H. F. van Riel te Arnhem, G. E. Kater te Amsterdam, C. A. Feteris te Utrecht, J. Zijlstra te Huizum, K. P. Westhoeve te Hoek van Holland, G. W. van Dijk te Groningen, J. H. de Wal te Deventer, H. F. C. Smeulders te Breda, P. C. T. Teebaal te 's Gravenhage, P. J. ter Plegt te Warmenhuizen, M. A. Hollestelle te Goes, G. W. Kloosterboer te Deventer, E. J. Roelofs te Reiderwolderpolder, P. J. Hamelberg te Eijsden en J. C. Hoogenboom te 's Hertogenbosch.

Vereeniging voor K. en L.

Nieuwe leden: F. A. L. Kater, landmeter van het Kadaster te Rotterdam en J. F. A. van Riessen, id. te Arnhem.

Digitized by Google

AFRONDING VAN EIGENDOMMEN. [1])

Mijne Heeren!

Voor hen onder u die ouder zijn dan ik en voor mijne tijdgenooten, is het gekozen onderwerp geen onbekende; — in een meer of minder rijke, voor onze tegenwoordige behoeften echter steeds voldoende kennis, op het naar veler oordeel voor ons vreemde gebied, mogen wij ons verheugen; — onze jongeren, indien ge wilt onze jongsten daarentegen, zijn in de wetenschap, waaraan wij heden eenige oogenblikken willen wijden, nog niet ingeleid.

Vermoedelijk zullen zij meer dan wij de gelegenheid bekomen haar in toepassing te brengen; nauwelijks in ons korps opgenomen wacht hen hoogst waarschijnlijk in de naaste toekomst de, naar wij hopen, methodische studie der *Kultuurtechniek.*

Bij het hooren van dat woord rijst de vraag: „wat wordt er onder verstaan?"

Eene in weinig woorden saamgevatte verklaring is moeielijk te geven, de een trekt de grenzen van de er aan toe te kennen beteekenis ruimer dan de ander.

De algemeenste, de ruimste omschrijving van het woord zou luiden:

„tot het gebied der kultuurtechniek behoort iedere handeling die tengevolge heeft, dat onze planeet meer en beter beantwoordt aan hare tijdelijke bestemming, om te voorzien in de behoeften van de stervelingen die haar bewonen."

---

[1]) Openingsrede, gehouden op de jongste algemeene vergadering der Vereeniging voor K. en L.

Digitized by Google

De eenvoudigste zoowel als de geniaalste toepassing van menschelijk denken zou er dan onder vallen.

Kultuurtechnieker was dan de oorspronkelijke mensch, ten tijde dat hij zich voor het eerst een weg baande door het oerwoud; — zou nog zijn de bewoner der zandgronden, op het oogenblik dat zijn kar piepend en krakend, moeilijk voortgetrokken door zijn os, een spoor trekt over de heide naar het plaggenveld; — zou tevens wezen de ingenieur Arnodin, die met trots kan wijzen op de door hem gebouwde transbordeurs te Bilbao, Bizerta en laatstelijk te Rouaan, scheppingen tot nog toe eenig in hare soort, te omschrijven als: „voor de scheepvaart in geen enkel opzicht „hinderlijke electrische kabeloverhalen".

De kultuurtechniek is echter noch zoo oud, noch zoo jong, noch zoo ruim als men uit de aangehaalde voorbeelden zou kunnen besluiten, de eischen, door haar aan hare beoefenaars gesteld, liggen ergens — de afstand is groot — tusschen de gekozen uitersten in.

Zij is een wetenschap geworden onder den invloed van het in Duitschland, onder den naam van „*das Auseinandersetzungswesen*" bekende samenstel van landhuishoudkundige vereffeningshandelingen.

Hare eerste belichaming in een wetenschappelijk werk dankt zij Dr. Friedrich Wilhelm Dünkelberg, directeur der koninklijke landhuishoudkundige hoogeschool te Poppelsdorf; in de door hem in 1883 uitgegeven *Encyclopädie und Methodologie der Kulturtechnik* bood hij hare elementen, gerangschikt en geordend, zijnen landgenooten aan.

In den aanhef van het eerste deel noemt hij de kultuurtechniek: »een tak der algemeene polytechnische wetenschap toegepast op »het landbouwbedrijf in zijn geheelen omvang".

»De ingenieurswetenschap in de engere beteekenis van het »woord, — zoo licht hij toe, — valt niet met het begrip kultuur»techniek te zamen, de laatste beoogt de voortbrenging van levende »natuurvormen, — planten en dieren —, is de techniek der ver»hoogde teelt van organische wezens op een gegeven gebied, waar»van de natuurlijke eigenschappen binnen gestelde grenzen geheel »tot haar recht moeten komen, opdat zijn landhuishoudkundige »waarde en zijn beteekenis voor het menschelijk verkeer, grooter »worde dan oorspronkelijk het geval was."

Digitized by Google

„De beoefenaar der polytechnische wetenschap, — de eigenlijke „ingenieur, — heeft daarentegen slechts met de onbezielde materie „te doen, met hare verwerking tot regelmatige bouwvormen, of „met hare fabriekmatige behandeling."

Deze definitie bleef niet onaangevochten, zij vond hare, zij het dan ook minzame, bestrijders.

Als gevolg van het verschijnen van het zooeven genoemde werk, zag in Maart 1896 een leerboek het licht onder den titel „*Grundlehren der Kulturtechnik*"; het werd uitgegeven, onder medewerking van tal van kultuurtechnische specialiteiten, door Dr. Ch. August Vogler, professor aan de landhuishoudkundige hoogeschool te Berlijn.

Hoezeer de behoefte aan zoodanig handboek zich had doen gevoelen blijkt daaruit, dat de eerste druk in anderhalfjaar tijds was uitverkocht en een nieuwe en verbeterde, reeds in 1898 volgde. Ook professor Vogler heeft getracht eene duidelijke omschrijving van het begrip kultuurtechniek te geven; volgens hem omvat de wetenschap: „alle geodesische en bouwtechnische werkzaamheden „en eveneens alle bestuursmaatregelen, waaraan de bedoeling ten „grondslag ligt door betere verdeeling van het landelijk grond„bezit — waaruit voortvloeit een gunstiger terreinverdeeling, de „aanleg van betere verkeersmiddelen en een doelmatig gebruik „van het levenwekkend water, naast de beteugeling van zijne „schadelijke eigenschappen — het landbouwbedrijf tot hoogere „ontwikkeling te brengen, en de opbrengst van den bodem te „doen stijgen".

De vergelijking der beide omschrijvingen met elkander, zal een vrij zuivere voorstelling van het wezen der zaak geven; schetsen wij daarbij nog vluchtig het programma van een kultuurtechnischen cursus, dan kan ons de verwerking van het begrip kultuurtechniek geen noemenswaardige moeielijkheden meer veroorzaken.

Allereerst komen er op voor de natuurwetenschappelijke grondbeginselen, waaruit de invloed van den bodem en van het water op den plantengroei is te verklaren.

Als hieraan aansluitend, vermelden wij de meteorologie en de klimatologie; dan volgt als voorbereiding voor de bouwkunde de onontbeerlijke mechanica en de om andere redenen eveneens

Digitized by Google

onmisbare hydrostaica en hydrodynamica. (Leer van het evenwicht en leer van de beweging der vloeistoffen.)

Hiermede wordt de natuurwetenschappelijke afdeeling van het programma afgesloten.

Het bouwkundig gedeelte van het leerplan omvat de uitgebreide behandeling van alles, wat betrekking heeft op grondverplaatsing, van den aanleg van wegen en waterleidingen en van den bouw van bruggen, — tot al welke werkzaamheden landhuishoudkundige hervormingen aanleiding geven, — zonder geheel uit het oog te verliezen, de behandeling van openbare werken van meer algemeene strekking, voor zoover deze van invloed kunnen zijn op het gebruik van den bodem.

De uitvoering van het programma daalt tot in de kleinste bizonderheden af voor het gedeelte, — de eigenlijke kultuurtechniek, — gewijd aan de verspreiding der voor den mensch onmisbare kennis, om in het belang van het landbouwbedrijf volstrekt heerscher over het water te kunnen worden.

Nog neemt eene plaats op het leerplan in, het onderricht in het maken van ontwerpen van allerlei aard, waarmede de grens van het technisch gebied waarover het zich uitstrekt, waarop de kultuurtechniek zich beweegt, bereikt is; en waarvan, zooals van zelf spreekt, de geheele landmeetkundige studie deel uitmaakt.

Eene afzonderlijke afdeeling van het programma vormt, voor zoover de kultuurtechniek er mede in aanraking komt, de staathuishoudkunde zoowel als de landhuishoudkunde, de agrarische wetgeving en alle andere met haar verband houdende wetten, en ten slotte, de inrichting en de werking der betrokken bestuursafdeeling en de aan haar verwante takken van staatsdienst. (*Kameralistischer Teil.*)

Toetsen wij de kennis en de ervaring van den landmeter van het kadaster aan de door het programma gestelde eischen, dan mogen wij verklaren, dat de nieuwe werkkring hem door de kultuurtechniek geopend, zijn krachten niet te boven zal gaan, mits hem eenigen tijd ter voorbereiding wordt gegeven.

Aan die verklaring achten wij ons verplicht toe te voegen, dat de Nederlandsche regeering op het oogenblik over geen enkel ambtenaarskorps de beschikking heeft, dat zonder voorbereiding,

Digitized by Google

onmiddellijk voor de uitvoering van kultuurtechnische werkzaamheden in haren geheelen omvang zou kunnen worden gebezigd, en dat het *uit den aard van hunnen werkkring in de allereerste plaats de landmeters van het kadaster zijn, die na voldoende voorbereiding, er voor in aanmerking komen.*

De juistheid van de laatste opmerking kunnen wij niet beter staven, dan door aan te halen de uitspraak van niemand minder dan Professor Dr. Vogler, waarmede Dr. Dünkelberg instemt; de eerste noemt de landmeters:

„*denjenigen Technikern, welche vorzugsweise berufen erscheinen Meliorationsanlagen für Landgemeinden und Genossenschaften auszuführen und als Vertrauensmänner und Ratgeber der Landbevölking, den Sinn dafür zu wecken.*"

Dat „*Vertrauensmänner und Ratgeber*" is veelbeteekenend; voor wie het duister mocht wezen de toelichting, dat zoowel in Pruisen als in Nederland, de landmeter hoog in aanzien staat bij den landbouwer, diens nagenoeg onbeperkt vertrouwen geniet; tegenover eene hervorming aanbevolen door den landmeter en door dien ambtenaar tevens uitgevoerd, zal slechts in geringe mate wantrouwen door hem worden aan den dag gelegd.

In Zuid-Duitschland en in de Rijkslanden is het melioratiewezen toevertrouwd aan ambtenaren gevormd op de polytechnische scholen, aan ingenieurs; eene regeling die niet in het belang schijnt te wezen van de oplossing der zuivere landhuishoudkundige zijde van het vraagstuk, in Pruisen althans schenkt men, — tot welke „*men*" niemand minder behoort dan *der Geheime Regierungsrat* Professor Dr. Dünkelberg, — de voorkeur aan de, nog van betrekkelijk jongen datum zijnde academische opleiding te Poppelsdorf.

Over de wijze waarop deze kultuurtechnische cursus tot stand kwam nog een enkel woord.

In de nabijheid van Wiesbaden, eertijds hoofd- en residentiestad van het voormalige hertogdom Nassau, te Hof Geisberg, stichtte omstreeks 1860 het Bestuur van den Bond van Nassausche Landhuishoudkundigen een school voor de bij het consolidatiewezen werkzaamgestelde landmeters; de uitkomsten dezer inrichtingen van onderwijs bewezen, hoezeer de in alle opzichten ervaren land-

Digitized by Google

meter de eigenschappen bezat, om zich de kennis eigen te maken, die voor den kultuurtechnieker onmisbaar is, en oefenden tevens zeer veel invloed uit op het wezen der, zooals reeds werd opgemerkt, veel latere Pruisische organisatie.

Haar nederig begin was de vergunning in den herfst van 1875 gegeven, — ter gelegenheid der destijds gehouden tuinbouwtentoonstelling te Keulen, — door den minister Dr. Friedenthal, om een proef te nemen met de instelling van een kultuurtechnischen cursus te Poppelsdorf.

Het zomerhalfjaar van 1876 begroette van dien leergang de geboorte; in den letterlijken zin van het woord stroomden van heinde en verre leerlingen toe.

De gekoesterde verwachtingen werden werkelijkheid, de eerste officieele erkenning hiervan kwam reeds den 6den Januari 1878, van de zijde van den vroeger genoemden minister, in den vorm van een besluit, waarin bepaald werd:

„dat in de toekomst bij de aanstelling van landmeters door de „*Auseinandersetzungsbehörde*, onder overigens gelijke verhoudingen, „aan hen de voorkeur zou worden geschonken, die de academie „te Poppelsdorf of eene daarmede gelijk te stellen inrichting van „onderwijs zouden hebben bezocht en in het bezit zouden zijn van „het einddiploma hunner school."

De Pruisische regeering liet het hierbij echter niet; in 1880 stichtte zij op initiatief van den minister Dr. Lucius, aan de universiteit te Bonn eene leerschool voor de geodesie, waartoe professor Dr. Vogler van de polytechnische school te Aken geroepen werd.

Reeds in het voorjaar van 1881 werd hij van privaat-docent tot buitengewoon professor bevorderd; met deze benoeming valt samen de opneming der geodesie, voor de eerste maal, in het leerplan eener Pruisische hoogeschool.

Een tweede gewichtige maatregel, genomen in overleg met het koninklijk ministerie voor openbare werken, bestond daarin, dat voor hen, die een voldoend examen voor rijksbouwmeester zouden hebben afgelegd, en zich bereid verklaarden tot in dienststreding bij het melioratiewezen, in het voorjaar van 1881 een staatsstudiebeurs werd ingesteld.

Digitized by Google

Weldra bleek de academie te Poppelsdorf bij Bonn alleen, niet in de behoeften van den Pruisischen Staat te kunnen voorzien, sints 1883 bestaat ook aan de landhuishoudkundige hoogeschool te Berlijn een kultuurtechnischen cursus.

In Oostenrijk..... maar ik mag niet uit het oog verliezen dat ik niet ben de spreker van den dag, en dat ik u tot nog toe schuldig bleef het waarom, voor mijn optreden op heden.

Met het rapport nº. 159, uitgebracht door de commissie „*Ontginning*" van het *Nederlandsch Landbouwcomité*, tot titel dragende: „*Maatregelen tot het verkrijgen van beter afgeronde eigendommen*", heeft in beginsel het onderdeel van het *Auseinandersetzungswesen*, „*Die Zusammenlegung der Grundstücke*", — *de landverlegging* — *de afronding der eigendommen*, — in ons land zijn intrede gedaan.

Uw Bestuur droeg over dat onderwerp eene uitgebreide memorie op aan den *Heer Directeur-Generaal Chef der Afdeeling Landbouw aan het Departement van Binnenlandsche Zaken* en aan *H.H. leden der Commissie „Ontginning"*, wijl het er van overtuigd is, dat wij te zijnertijd als medearbeiders zullen worden geroepen.

Voor ruim $^2/_3$ heeft dat, nog niet geheel voltooide stuk, die H.H. bereikt.

Voor een goed deel hebben wij het in eigen hand, in welke verhouding wij tot het geheel nieuwe dienstvak zullen komen te staan; uit naam en in opdracht van het Bestuur wek ik u op, alle krachten in te spannen, opdat zulks zij in de hoedanigheid van *„kultuur-ingenieur"*.

Herinnert u, dat op ons de verplichting rust openlijk te getuigen van de innerlijke kracht die in ons schuilt!

Denk om het verband tusschen de bevrediging onzer wenschen en ons willen!

Het werkelijkheid worden onzer verlangens hangt nagenoeg geheel af van de oordeelkundige volvoering onzer wilsuitingen.

Onlangs trof ergens mijne aandacht:

„Il existe tout près de nous un petit pays riche, épris

Digitized by Google

„de progrès et fort bien administré, qui s'appelle la Hollande"
en op een andere plaats:

„Ihr aber laszt den Boden ruh'n,
„Drauf Halm an Halm sich wiegen könnte,
„Ihr laszt ihn schnöd' dem Wasserhuhn,
„Dem Kiebitz und der wilden Ente."

Het optreden van het Bestuur in het vereenigingsjaar dat achter ons ligt, berust op het vaste vertrouwen, dat wij door onzen arbeid tot de juistheid van het oordeel van den Gallier, naar de mate onzer krachten steeds zullen bijdragen; en op de stellige verwachting, dat wij in dezelfde mate, als de omstandigheden zulks van ons eischen, ons zullen beijveren, om aan de aanklacht van den Germaanschen bard hare waarde te ontnemen.

C. W. HOFFMANN.

Digitized by Google

Verslag van de 15de Jáarlijksche Algemeene Vergadering, gehouden te Amsterdam op 13 November 1899.

De vergadering wordt bijgewoond door 48 leden: de heeren Baning, Boer, van den Briel, Colpa, Deddes, P. van Dijk, Geijl, Gombault, E. J. Griffijn, A. J. de Groot, H. P. de Haan, W. J. de Haan, Hamelberg, van Hattum, van Hemert tot Dingshof, Hengeveld, A. G. Hessels, Hoffmann, J. Holthuizen, W. Holthuizen, Houben, Kalkman, J. Kater, Kerkhoff, Keurschot, Kolkers, de Korver, Lensink, Meijer, Mulder, A. C. Oosterman, Persoon, Polée, Prins, Raeven, Remmelts, J. van der Rest, van Riessen, Schregardus, Sillevis, Smeets, Stucki, van der Veur, Vierkant, de Vos, de Vries, Vruggink en Wagemaker.

De Voorzitter, de heer Hoffmann, neemt te ongeveer $10^1/_2$ uur het woord.

Zijne openingsrede over afronding van eigendommen is in deze aflevering opgenomen.

Alvorens over te gaan tot behandeling der agenda doet de voorzitter mededeeling, dat is ingekomen een schrijven van den heer Barenbroek, houdende kennisgeving, dat hij tot zijn leedwezen is verhinderd de vergadering bij te wonen en leest hij een schrijven voor van den heer J. T. Hessels, in antwoord op een door het Bestuur aan hem gezonden telegram.

Voor de notulen der vorige algemeene vergadering wordt verwezen naar het daarvan in het Tijdschrift opgenomen verslag.

Digitized by Google

Omtrent den toestand der vereeniging en de handelingen van het bestuur over het afgeloopen jaar geeft de Secretaris het volgende verslag:

Het getal leden bedraagt 186, waarvan 139 in Nederland, 46 in Indië en 1 in Transvaal; het getal abonnenten 35 bij 't bestuur en 25 bij den boekhandel. Vergeleken bij het vorige jaar bleef het getal abonnenten gelijk, terwijl dat der leden met één vermeerderde.

De belangen der Vereeniging in Indië werden behartigd door den correspondent, den heer Suringa te Batavia. Voor de wijze, waarop hij zich van zijne taak kweet, is hem de dank van het bestuur overgebracht.

De heer Greeve te Antwerpen bleef als vorige jaren zorg dragen voor de aangelegenheden der Vereeniging in België.

Het Bestuur vergaderde twee malen n.l. in December en in Augustus. De functie van Secretaris-Penningmeester werd aan het bestuurslid de Vos opgedragen.

De financiëele toestand der Vereeniging kan gunstig genoemd worden; over 1898 was er een batig saldo van *f* 770,39⁵, zijnde *f* 267,05⁵ minder dan over 1897. Deze vermindering wordt, gelijk bekend is, veroorzaakt door buitengewone uitgaven, de kosten door het comité voor de traktementsregeling gemaakt. Het batig saldo over 1899 zal zeker om dezelfde redenen nog eenigen teruggang vertoonen. De belegging der kasgelden had als gewoonlijk plaats in de Rijkspostspaarbank.

Omtrent de werkzaamheden van het comité in zake de traktementsregeling zal door zijn voorzitter straks een verslag worden uitgebracht.

Het Bestuur heeft een schriftelijken gelukwensch gericht aan den ingenieur-verificateur van het kadaster, den heer Kwisthout, naar aanleiding van zijne benoeming tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau; deze werd beantwoord door een schrijven, waarbij de beste wenschen werden uitgesproken voor den bloei der Vereeniging.

Mede werden gelukwenschen verzonden aan de Indische leden den heer van der Rest, Chef van den kadastralen dienst en Majoor Muller, Chef van de Triangulatie-brigade op Sumatra en

Digitized by Google

wel bij gelegenheid van het verleenen der onderscheidingen door de benoeming respect. tot Ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw en tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau. [1])

Naar aanleiding van eene oproeping in December 1898 ontvangen, heeft het Bestuur de Vereeniging vertegenwoordigd op eene vergadering den 16^{en} Januari te Amsterdam gehouden in zake het woningvraagstuk ten einde op het verband tusschen dit vraagstuk en ons dienstvak zoo noodig te kunnen wijzen. Nu deze zaak echter tengevolge van de oprichting van een Centraal Bureau voor Sociale Adviezen niet tot ontwikkeling is gekomen, heeft het Bestuur geen gelegenheid gehad eene opgemaakte nota, uiteenzettende den werkkring van den landmeter bij stedelijken woningbouw aan het voorloopig bestuur in te zenden; zij zal later, omgewerkt, in het Tijdschrift verschijnen.

In de vergadering van 7 Januari j.l. der Notariëele Vereeniging besprak de heer van Iterson „eenige punten, rakende de zakelijke rechten op onroerende goederen en de daartoe betrekkelijke openbare registers". Naar aanleiding van de opmerkingen van den spreker over de waarde der kadastrale kenmerken bij het bepalen van de grenzen der perceelen, riep de heer redacteur van ons Tijdschrift de medewerking in van den heer van Iterson en van de Notariëele Vereeniging om eene gelegenheid te openen tot het doen houden van een debat op neutraal terrein en onder neutrale leiding over de wenschelijkheid van het toekennen van bewijskracht aan het te vernieuwen kadaster. Onze voorzitter, mede ter vergadering tegenwoordig, ondersteunde dit verzoek. Na overleg met de andere bestuursleden is daarop gevolgd eene schriftelijke adhaesiebetuiging gericht aan de Notariëele Vereeniging. Als gevolg van een en ander werd in een buitengewone vergadering van genoemde vereeniging het besluit genomen, door ons met vreugde begroet, om

1°. tot bekwame voor- en tegenstanders van een kadaster met bewijskracht het verzoek te richten praeadviezen daarover uit te brengen;

---

[1]) Ook van onze Indische medeleden werden nog na de vergadering dankbetuigingen ontvangen.

Digitized by Google

2°. die praeadviezen te publiceeren, en

3°. daarna eene vergadering te beleggen ter behandeling der uitgebrachte praeadviezen en tot bijwoning dier vergadering de leden onzer vereeniging en andere belangstellenden uit te noodigen.

Wij vertrouwen, dat in het voor ons liggende vereenigingsjaar aan de besluiten der Notariëele Vereeniging uitvoering zal kunnen worden gegeven en spreken de hoop uit, dat van de aangeboden gastvrijheid door velen onzer zal worden gebruik gemaakt.

Ter uitvoering van het besluit, genomen op onze vorige algemeene vergadering is de motie over de vereischten voor benoembaarheid tot teekenaar bij het kadaster ter kennis gebracht van de vereeniging van Ingenieurs-Verificateur van het kadaster.

Een schrijven werd gericht aan het Bestuur van den Deutschen Geometer-Verein, houdende rouwbeklag bij den dood van Professor Dr. W. Jordan; met het daarop ontvangen antwoord werd dit reeds in het Tijdschrift opgenomen.

Het Bestuur van den Bond van Waterbouwkundige Ambtenaren in Zeeland heeft de denkbeelden van onze vereeniging gevraagd over de wenschelijkheid van de verbetering van het Technisch onderwijs ten behoeve van de vorming van opzichters en andere technische ambtenaren. Deze vraag werd beantwoord door de mededeeling van hetgeen door onze vereeniging is verricht ten opzichte van de vorming van ambtenaren van het kadaster.

Voor zooveel betreft de handelingen van het bestuur in zake de afronding der eigendommen — landverlegging — zijn door den voorzitter mededeelingen gedaan in zijn openingswoord. Aanvulling van deze mededeelingen komt de beide andere bestuursleden echter wenschelijk voor, in zooverre daarbij eenigszins vluchtig wordt heengestapt over het opstellen der bedoelde memorie. Wij mogen niet nalaten er op te wijzen, dat uitsluitend de heer Hoffmann zich daarmee heeft belast en de vermelding, dat het geschrift reeds de grenzen van een gewoon boekdeel heeft overschreden zal eenigszins kunnen strekken om den omvang te beoordeelen van de taak, die onze voorzitter bij zijne andere bestuursfunctiën op zich heeft genomen.

Bedoelde memorie is, voor zooverr voltooid, door den heer Directeur-Generaal, Chef der afdeeling Landbouw opgezonden aan

Digitized by Google

het Nederlandsch Landbouw-Comité met verzoek, haar aan den Voorzitter der Commissie voor de ontginningen te doen ter hand stellen.

In den loop der maand Juni werd bij circulaire de aandacht der landmeters van het kadaster er op gevestigd, dat de inkoop voor pensioen ingevolge de wet van 28 Juni 1898 (Staatsblad n°. 152) ook kon geschieden voor den tijd als adspirant-landmeter doorgebracht. Van deze gelegenheid werd nog door velen gebruik gemaakt.

De ongelijkheid, die is ontstaan tusschen de ambtenaren, die inkochten naar de wet van '97 en die van '98 heeft aanleiding gegeven tot de bekende circulaire, waarbij de gegevens werden gevraagd, die kunnen dienen voor de samenstelling van een request met bijlagen, strekkende om aan deze ongelijkheid een einde te maken. Wij hebben eenige hoop, dat deze poging eerlang met een gunstigen uitslag zal worden bekroond.

In de vorige algemeene vergadering werd aan het bestuur opgedragen de redactie te ontwerpen van eene motie in zake „reiskosten". Dezelfde oorzaken, die ten vorigen jare tot een uitstel hebben geleid, zijn thans nog aanwezig, zoodat het Bestuur heeft gemeend te handelen in den geest van het toen genomen besluit met dit punt thans niet aan de orde te stellen.

Voor korten tijd werd nog een schrijven ontvangen van de Belgische Vereeniging der Landmeters, waaruit bleek, dat genoemde vereeniging het voornemen heeft opgevat bij den bevoegden Minister aan te dringen op eene uitbreiding van het programma van het landmetersexamen en waarbij eenige inlichtingen worden verzocht over enkele punten van de hier te lande geldende examenprogramma's. De gevraagde inlichtingen werden natuurlijk gaarne verstrekt, onder bijvoeging van onze beste wenschen voor het welslagen van het plan.

Op de vraag van den Voorzitter of nog een der leden eene opmerking wenscht te maken deelt de heer Boer mede, dat hij van het Dagelijksch Bestuur van het Nederlandsch Landbouwcomité een uitnoodiging heeft ontvangen om zijn oordeel te willen uitspreken over een advies, uitgebracht door den Secretaris van

Digitized by Google

genoemd comité, omtrent een vraagpunt, dat door de afdeeling Utrecht van de Maatschappij van Plant- en Kruidkunde op hare agenda is geplaatst. Dit vraagstuk betreft de verhooging van de rechtszekerheid van den grondeigendom door verbetering van het kadaster en werd aan de orde gesteld naar aanleiding van een adres door grondeigenaren gericht aan de beide Kamers der Staten-Generaal. De heer Boer deelde mede, dat door hem eerstdaags aan die uitnoodiging zou worden gevolg gegeven.

Bij punt *c.* noodigt de Voorzitter de commissie van naziening der rekening over 1898 uit hare bevinding daarover te willen mededeelen. De heer Remmelts verklaart hierop mede namens de heeren van Hattum en Colpa dat de rekening in orde is bevonden en stelt voor die door de vergadering te doen goedkeuren. Nadat hiertoe is besloten dankt de Voorzitter de commissie van naziening voor het gehouden onderzoek.

Bij de begrooting van inkomsten en uitgaven wordt het woord gevraagd door den heer A. G. Hessels. Ons oudste medelid wenscht aan de stamgenooten in Zuid-Afrika een blijk te geven van sympathie nu zij in den strijd tegen het machtige Albion in eene zelfde positie zijn gebracht als hunne en onze voorvaderen in de worsteling tegen Spanje. Hij stelt daarom voor om uit de kas der Vereeniging een bedrag van *f* 100.— uit te keeren aan de Nederlandsch-Zuid-Afrikaansche Vereeniging ten behoeve van de slachtoffers onder onze stamverwanten in Transvaal en Oranje-Vrijstraat. De vergadering geeft onder applaus te kennen met dit denkbeeld ten zeerste te zijn ingenomen.

De Voorzitter:

Een voorstel, overeenkomende met dat door ons geacht lid Hessels zooeven ingediend, werd tijdens de voorbereiding der Algemeene Vergadering ook door het Bestuur overwogen.

Besloten werd het achterwege te houden, in de meening, dat het meer op den weg der vergadering dan op dien van het Bestuur lag, van een spontane uiting van rasverwantschap, van medevoelen, van samengaan blijk te geven.

Digitized by Google

Aan het ingediend voorstel meenen wij echter een enkel woord te moeten toevoegen.

„*Bataven sneven niet!*" Moge de verheven zin van deze kernachtige uitdrukking weldra door de feiten bewaarheid worden.

Niet de onmogelijkheid van het sneuvelen van het individu geeft zij weer, — dat is zoomin als al wat overigens ademt onkwetsbaar, — maar de onvergankelijkheid van het ras, en in deze dagen, meer in het bijzonder, van de Afrikaansche loot van onzen alouden stam.

De zorgen en angsten van die loot zijn ook onze zorgen en angsten; waar zij zegepralen stijgen met hun gejuich vereenigd, ook onze jubelkreten op.

Maar niet zonder met weemoed te denken aan die kinderen van Albion, die evenals wij, den uit gouddorst ontsproten broedermoord verafschuwen, aan dat betere deel der Britten, dat niet mag worden aansprakelijk gesteld voor den jammer en de ellende, zoowel over hen, als over de Hollanders van het Zuidelijk halfrond uitgestort.

Het is overbodig u op te wekken tot een samengaan met hen, die blijmoedig hun leven in de waagschaal stellen voor hunne onafhankelijkheid; tot een samengaan in den, door Mevrouw Elise Knuttel-Fabius aan dat woord toegekenden idealen zin, waar zij vraagt:

„En wiss'len wij niet in den donkren nacht
„Veel seinen met groetend licht?
„En lacht ons niet als de morgen daagt
„Eén zelfde zongezicht?"

Moge het voorstel van ons geacht medelid, oud-strijder uit het jaar 1830, onder een: „Heil Vrijstaat! Heil Transvaal!" met algemeene toejuiching worden aangenomen.

Onder een storm van toejuichingen wordt het voorstel aangenomen. De Voorzitter wenscht den Heer Hessels geluk met het succes en de vergadering met het genomen besluit.

Als plaats van bijeenkomst in het volgende jaar wordt zonder discussie gekozen Amsterdam.

Digitized by Google

De heer Oosterman betuigt zijn dank aan het bestuur voor de welwillendheid om rekening te houden met zijn wensch ten vorigen jare uitgesproken over den datum der algemeene vergadering.

Bij punt *f* doet de Heer Vierkant als Voorzitter de volgende mededeelingen omtrent de werkzaamheden van het Comité betrekkelijk de traktementsregeling der landmeters van het kadaster.

M. H.!

Had ik in het vorige jaar het genoegen op de algemeene vergadering aan de leden eenige mededeelingen te verstrekken omtrent den gedanen arbeid van het Comité in zake traktementsregeling der landmeters, heden zij het mij vergund U een overzicht te geven van de resultaten van dien arbeid, en van de bemoeiïngen van het Comité, voor zoover die gestrekt hebben op de resultaten invloed uit te oefenen.

Op het tijdstip van de vergadering in het vorige jaar kon gezegd worden dat het *werkdadige* deel van de taak van het Comité was afgedaan; thans was de toestand ingetreden van eensdeels geduldig aftewachten wat van den gedanen arbeid te recht zou komen, anderdeels om met oplettendheid den loop der zaak na te gaan, en zoo noodig te trachten daaraan de gewenschte richting te geven.

Het was allereerst het antwoord van den Minister op het Voorloopig verslag van de Commissie van rapporteurs, waarop onze aandacht gevestigd was.

Dat antwoord was *niet* bemoedigend. Wel deed Z.Exc. zich kennen als voorstander van traktementsregeling naar dienstjaren, doch onder uitdrukkelijke voorwaarde dat zoodanige regeling geene noemenswaardige vermeerdering van uitgaven zou vorderen; niet slechts op den duur, maar onmiddellijk.

Zoodanige voorwaarde stond feitelijk gelijk met eene afwijzing en wanneer Z.Ex. op dat standpunt bleef staan kon men gerust gedurende de eerste jaren de hoop op verbetering laten varen en was het te voorzien, dat de zaak slepende zou worden gehouden, om wellicht daarna voor goed van de baan te worden geschoven.

Zoover was het echter nog niet.

Digitized by Google

Door spoedig handelen zou het misschien nog gegeven zijn het gevaar af te wenden.

Zoolang het Comité kon rekenen op den steun van verschillende Kamerleden, behoefde men nog niet te wanhopen aan een goeden uitslag; en wanneer bij de openbare beraadslaging een krachtige stem opging was er alle kans, dat de zaak nog ten goede zou keeren.

Daartoe was het noodig ons zoo spoedig mogelijk van dien steun te verzekeren, waarom op 10 December l.l. eene spoedvergadering van het Comité werd belegd in den Haag, hopende alsdan in de gelegenheid te zijn tevens heeren kamerleden te kunnen spreken.

Wij troffen het in dat opzicht *bijzonder* gelukkig de ons welgezinde kamerleden vereenigd saam te vinden; zoodat wij dan ook, na ampele bespreking, de geruststellende toezegging mochten ontvangen, dat de zaak in de Kamer krachtig zou worden besproken.

En dat is geschied.

Het is U allen bekend, hoe in de Kamerzitting van 19 Dec. 1898 de heer Mr. Smeenge, die als woordvoerder optrad, zich schitterend van die taak heeft gekweten; hoe het voornamelijk aan zijn *krachtig* en *taktvol* optreden te danken is, dat het antwoord van den Minister heel wat welwillender luidde dan vroeger.

Uit dat antwoord bleek, dat Z.Exc. geenszins afkeerig was van een nieuwe traktementsregeling; en toen daarna ook in de Eerste Kamer door den intusschen overleden Jhr. van Nispen nog met een krachtig woord daarop werd aangedrongen, kon men, zoo niet met besliste zekerheid, dan toch met groote waarschijnlijkheid verwachten, dat voor de eerstvolgende begrooting door Z.Exc. een nieuwe traktementsregeling der landmeters zou worden voorgesteld. En die verwachting is gelukkig verwezenlijkt.

In den loop van dezen zomer kwam te onzer kennis, dat eene nieuwe traktementsregeling aan het Departement in bewerking was.

Hoe die regeling zou worden, was ons onbekend; maar dat ze geheel zou overeenstemmen met het ontwerp van het Comité mocht worden betwijfeld.

Ware die regeling ten vorigen jare door Z.Exc. voorgesteld naar aanleiding van het adres van het Comité, dan had men er

Digitized by Google

stellig op kunnen rekenen, dat zij zou zijn in overeenstemming met het ontwerp van het Comité; maar thans was het een ander geval.

Om te voldoen aan den wensch van vele Kamerleden, en tevens oplossing te schenken aan eene kwestie, die telken jare bij de behandeling van de Staatsbegrooting aan de orde kwam, heeft Z.Exc. goedgevonden een nieuwe traktementsregeling voortebereiden, waarvan men enkel met grond kon verwachten, dat ze zoodanig zou zijn, dat ze de goedkeuring van de Kamer zou kunnen verwerven.

In hoeverre daarbij mede rekening zou worden gehouden met de belangen en de wenschen van de landmeters, daarvan viel niets te zeggen; maar in het vertrouwen op de bekende loyaliteit van dezen Minister mocht men daaromtrent de beste verwachtingen hebben.

Thans is de nieuwe regeling, zooals die door den Minister is voorgesteld, aan U allen bekend; en kan nu daarvan getuigd worden, dat ze aan onze verwachtingen beantwoordt?

Misschien zijn er enkelen, die nog niet geheel voldaan zijn; toch meen ik, namens de groote meerderheid te kunnen spreken, wanneer ik zeg, dat deze regeling, de omstandigheden in aanmerking genomen waaronder ze is tot stand gekomen, *alle* reden geeft tot *tevredenheid* en tot *dankbaarheid.*

Wanneer we het nieuwe ontwerp in beschouwing nemen, dan is het een verblijdend teeken, wellicht ook voor 't vervolg, te kunnen wijzen op verschillende punten, waaruit blijkt, dat bij de voorgestelde regeling wel degelijk met de belangen en wenschen van de landmeters is rekening gehouden.

In de eerste plaats toch heeft Z.Exc. goedgevonden in toepassing te brengen het beginsel van traktementsregeling naar gelang van het aantal dienstjaren.

In de tweede plaats is het maximum en minimum bedrag aangehouden, zooals in het ontwerp van het Comité was voorgesteld;

en in de derde plaats heeft Z.Exc. de gunstige bepaling opgenomen dat voor de landmeters, die als zoodanig in 1882 en 1885 examen hebben gedaan, maar eerst eenige jaren daarna zijn aangesteld,

Digitized by Google

de dienstjaren als landmeter zullen ingaan met 1 Januari 1883 en 1 Januari 1886.

In hoofdzaak stemt dus de voorgestelde regeling volkomen overeen met die van het Comité; 't is dan ook alleen in de indeeling van de verhoogingen, dat eene afwijking bestaat, die men liever niet gewenscht had, omdat ze tengevolge heeft, dat het maximum in plaats van na 28 eerst na 30 dienstjaren zal worden genoten.

Op de vergadering van het Comité, gehouden d.d. 30 Sept., kort nadat de regeling was bekend geworden, is wel de vraag overwogen, of er ook nog kans bestond, om daarin wijziging te krijgen, doch eenparig waren de leden van gevoelen, dat eene poging van onze zijde daartoe aangewend, *geen* succes zou hebben, waarom besloten werd, geen verdere stappen tot wijziging te doen.

Waardeerende de groote verbetering, die ook zonder wijziging, bij de voorgestelde regeling zal worden verkregen, achtte het Comité het zich ten plicht Z.Exc. persoonlijk voor die regeling zijn dank te betuigen.

Een Commissie van 3 leden werd daartoe aangewezen, die zich d.d. 5 October van die opdracht heeft gekweten.

Wanneer nu aanstonds, als een verslag aan het bestuur van de Vereeniging is ingezonden, het Comité zal hebben opgehouden te bestaan, en tot het verleden zal behooren, is het voor hem eene blijde, eene bemoedigende gedachte, dat zijn arbeid gedurende zijn kortstondig bestaan niet vergeefsch is geweest, maar het zijne heeft bijgedragen tot een succes voor de Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde.

Waar dat succes alzoo eensdeels aan de bemoeiïngen van het Comité mag worden toegeschreven, anderdeels en zeer zeker grootendeels komt daarvan de eer toe aan die heeren Kamerleden, die telken jare met klem op verbetering van de traktementsregeling der landmeters hebben aangedrongen, en zonder wier krachtigen steun die gunstige uitkomst niet zou zijn verkregen.

Wij hebben dus alle redenen, aan die Heeren een woord van dankbare hulde te wijden.

En hiermede M. H. zijn mijne mededeelingen ten einde; alleen rest mij nog ten slotte als Voorzitter van het Comité een woord

Digitized by Google

van dank *in 't algemeen* aan de leden voor hetgeen door hen in 't belang van de zaak is gedaan, en *in 't bijzonder* aan de Heeren W. J. de Haan, de Vos en Boer, aan wier niet genoeg te waardeeren ijver, werkzaamheid en toewijding het succes van het Comité voornamelijk mag worden toegeschreven. (*Applaus.*)

De Voorzitter richt zich hierop tot het Comité met eene hartelijke dankbetuiging voor de moeite en de inspanning, die het zich heeft willen getroosten om het verkregen resultaat te bereiken. (*Toejuiching.*)

Ter beantwoordiging van de vraag van den heer van Hemert of er een post op de begrooting behoort voor te komen ten behoeve van een Comité voor ambtenaarsbelangen zegt de Voorzitter dat het bestuur heeft overwogen of het wenschelijk is daarvoor een permanent Comité in te stellen en stelt de vraag of de leden van oordeel zijn, dat daartoe behoort te worden besloten.

De heer van Hemert kan zich daar wel mee vereenigen maar wenscht er de voorwaarde aan te verbinden dat een lid van het bestuur zitting zal hebben in het Comité.

De heer Polée vraagt voor hoe lang de Comitéleden zullen worden benoemd.

Den heer Gombault komt het beter voor geen permanent Comité te hebben, daar dit zou kunnen komen te staan voor het geval, dat er geen zaken te behandelen waren, en er dan het gevaar zou ontstaan dat er naar gezocht werd, wat minder wenschelijk is.

De heeren van Hemert en Polée vinden het wenschelijk, dat wanneer de behoefte zich doet gevoelen, het bestuur een Comité zal instellen en dat in dat geval de werkkring er van zal worden geregeld. In dezen zin wordt door de vergadering besloten.

Bij punt *g* voert de heer A. J. de Groot aan dat naar zijne meening de heer Hoffmann dit jaar als bestuurslid zou moeten aftreden, omdat deze anders 4 jaar zitting zou hebben, hetgeen z. i. in strijd is met de statuten.

De Voorzitter zegt dat dit punt het vorige jaar is ter sprake

Digitized by Google

gebracht en dat daaromtrent toen eene beslissing is genomen, waarop thans niet kan worden teruggekomen.

De heeren Hamelberg en Smeets verleenen hunne diensten bij de verkiezing van een bestuurslid ter vervanging van den heer Vierkant (niet herkiesbaar).

Bij de eerste stemming werden uitgebracht 48 stemmen, waarvan op den heer van der Veur 17, E. J. Griffijn 8, W. J. de Haan 6, Stucki 4, Baning en Colpa ieder 3, Remmelts 2 en verschillende anderen ieder 1 stem.

De heer van der Veur verzoekt bij eene nieuwe stemming geen stemmen op hem uit te brengen, daar hij eene eventueele benoeming niet zou kunnen aannemen.

Bij de 2e (vrije) stemming worden uitgebracht op den heer W. J. de Haan 28 stemmen, op den heer E. J. Griffijn 10 en op vele anderen 2 of 1 stem.

De heer W. J. de Haan is alzoo gekozen.

Op de vraag van den Voorzitter of hij zich de benoeming kan laten welgevallen zegt de heer de Haan dat hij zeer gevoelig is voor de gevallen beslissing en dat hij hoopt naar zijne beste krachten het bestuur te steunen.

De Voorzitter roept den heer de Haan een welkom toe en zegt dat zijn verleden een waarborg is voor de toekomst.

Bij punt *h* geeft het bestuur in overweging op de gewone wijze in de redactie van het tijdschrift te voorzien.

De heer Griffijn verkrijgt het woord. Het is sprekers hartelijke wensch, dat het dessert van het morgenmenu geen wrange nasmaak zal achterlaten. De Vereeniging heeft veel goeds uitgewerkt en ook voor het vervolg is het wenschelijk, dat wij allen schouder aan schouder blijven staan, om nog meer tot stand te kunnen brengen. Aan al hetgeen is gedaan heeft het tijdschrift veel toegebracht en in dit opzicht hebben wij alles te danken aan onzen uitnemenden boven onzen lof verheven redacteur.

Wij weten allen wat er in de laatste maanden is voorgevallen; mijn wensch zou zijn, zegt spreker, dat daarover niet werd gesproken.

De hooggeroemde redacteur zal zelf gevoeld hebben, dat het juk

Digitized by Google

hem zwaar drukt; hij wil gaarne medegaan met het voorstel van het bestuur, maar mede namens ambtgenooten uit hij den wensch, dat er eene commissie van bijstand van twee leden zal worden aangewezen om voor gevallen als zich hebben voorgedaan den redacteur met hun raad bij te staan. Hij meent, dat deze daar geen bezwaar tegen zal hebben.

De heer P. van Dijk kan niet meegaan met het voorstel van den heer Griffijn; waar de heer Boer 15 jaar lang ondubbelzinnige blijken heeft gegeven volkomen berekend te zijn voor zijn taak, acht hij eene commissie van bijstand overbodig; dezen bijstand vindt de redacteur in het bestuur. Spreker is sterk tegen het voorstel.

De heer Polée zegt, dat er geen sprake is van eene motie van wantrouwen; het voorstel strekt om de onpartijdigheid te bevorderen, om cesarisme te weren; het is wenschelijk, dat de redacteur niet alleen sta. Het is een feit, dat er eene beweging is ontstaan tengevolge van een artikel van den Heer Hoffmann en dat velen naar aanleiding daarvan gaarne een protest in het tijdschrift zagen geplaatst. Was daar iets tegen? De redacteur heeft dat niet opgenomen; was dat billijk?

De heer P. van Dijk twijfelt er niet aan of de heer Boer heeft in dit geval het bestuur geraadpleegd; hij vraagt te mogen weten of dat zoo is.

De Voorzitter antwoordt hierop, dat hij het stuk als gewoon lid der vereeniging heeft ingezonden en er later als bestuurslid, als voorzitter niets meer van vernomen heeft, ook niet van een protest.

De heer Boer bekomt het woord.

Het is nu 15 jaar geleden, zegt spreker, dat hij op aandrang van het bestuur de redactie op zich heeft genomen, maar hij heeft toen daaraan de voorwaarde verbonden zelfstandig te kunnen zijn en alleen verantwoordelijk. Toen het artikel-Hoffmann door hem werd ontvangen, was dat voor hem een artikel niet van den Voorzitter, maar van een gewonen inzender. Alvorens het te plaatsen heeft hij den inzender gevraagd of het was van zuiver algemeene strekking of dat het iets van persoonlijken aard bevatte. De heer Hoffmann deelde in antwoord op die vraag mede, dat het van zuiver algemeene strekking was.

Digitized by Google

Op het oogenblik, dat de convocaties ter perse waren, ontving spreker het protest, dat geen argumenten bevat, in den toon veel te wenschen overlaat en bovendien in de hoofduiting onjuist is. Het geheele corps zou door het artikel beleedigd zijn?

Beschouwen wij de zaak onbevooroordeeld en met de noodige kalmte.

Spreker heeft ook wel eens gebruik gemaakt van een doktersattest, maar heeft zich door het artikel niet beleedigd gevoeld. Zij, die nimmer gebruik van een attest gemaakt hebben, kunnen zich evenmin beleedigd gevoelen. Het staat echter als een paal boven water, dat er misbruiken zijn.

Spreker had de mededeeling, dat het protest niet zou geplaatst worden, kunnen doen in deze vergadering of in de eerstvolgende aflevering van het Tijdschrift. Hij heeft echter de leden niet voor een fait accompli willen stellen, doch hun de gelegenheid willen geven op deze vergadering te beslissen of zij verder met hem als redacteur in zee willen gaan.

Overgaande tot eene breedere beschouwing van dit onderwerp zegt spreker, dat de landmeter uit den aard van zijn werkkring is een zelfstandig ambtenaar; veel zal afhangen van zijne persoonlijke eigenschappen. Het toezicht heeft geringen invloed op qualiteit en quantiteit van zijn werk. Er mag hem bij zijn dikwijls ingespannen arbeid geen „feu sacré" ontbreken, daarom moesten ijver en toewijding waardeering, aanmoediging en zoo mogelijk belooning vinden. (*Toejuichingen.*)

In de 25 jaar, die spreker bij het kadaster is geweest, heeft hij den indruk gekregen dat het „feu sacré" is gedoofd, de ijver en toewijding zijn verflauwd, de lust om door studie en onderzoek een hooger standpunt in te nemen is bedwongen. Hij wijt dit niet aan de landmeters zelf en weidt uit over de oorzaken van den toenemenden geest van onverschilligheid, van het verdwijnen der ambitie. Reeds zoover is het gekomen, dat thans op ironische wijze wordt gesproken over eene werkzaamstelling, die vroeger eene onderscheiding was, zooals bijv. bij hermetingen (*teekenen van instemming*).

In verband hiermeê is het artikel van den heer Hoffmann een merkwaardig symptoom, een protest tegen een klein misbruik

Digitized by Google

uit den boezem der ambtenaren zelf, doch een symptoom, waarvan de oorzaken niet zoo aan de oppervlakte liggen.

Ook over de roeping der vereeniging tegenover misbruiken in eigen boezem wil spreker zijne meening zeggen. Hij heeft veel aan het vereenigingsleven meegedaan en daarbij opgemerkt, dat men in dat leven verschillende ontwikkelingsphasen kan ontdekken. Zoo zijn er vereenigingen, waarbij uitsluitend het eigenbelang de drijfveer is. Bij verdere ontwikkeling komt de solidariteit, het belang van de groep, meer op den voorgrond. Op hooger standpunt staan de vereenigingen, die het belang eener zaak, in casu het dienstvak, trachten te bevorderen, wat de behartiging van de materiëele belangen der leden niet behoeft in den weg te staan. Bij voortgaande ontwikkeling zoekt de vereeniging kracht in samenwerking met andere vereenigingen, corporaties, overheden, enz. Dit alles betreft het werken naar buiten. Er zijn ook vereenigingen, die tevens werken naar binnen, die een krachtigen band trachten te leggen tusschen de leden en de vereeniging, die niet schromen op misbruiken in eigen boezem niet slechts te wijzen maar ze te bestrijden en uit te roeien.

Het artikel-Hoffmann was voor spreker eene proefneming hoever onze vereeniging op den weg der ontwikkeling was gevorderd, het protest eene teleurstelling.

Overgaande tot de bespreking van het voorstel-Griffijn, toegelicht door den heer Polée, zegt de heer Boer, dat het hem genoegen zou doen als twee personen werden gevonden die aan de redactie wilden meewerken. Andere personen hebben weer frissche krachten, nieuwe denkbeelden; men kan niet altijd op hetzelfde aambeeld slaan. Hierom zou hij gaarne zien, dat één of meer personen werden aangewezen, die méér konden zijn dan eene commissie van bijstand, die de taak van hem konden overnemen.

De heer P. van Dijk brengt hulde aan den heer Boer voor het gesprokene en heeft met genoegen gehoord, dat hij niet met het bestuur heeft gesproken. Hij hoopt, dat de vergadering met algemeene stemmen zal uitmaken, dat zijne diensten zeer op prijs worden gesteld.

Den heer Griffijn valt de gang der discussiën zeer tegen; hij had gewenscht, dat wat geschied is, niet meer ter sprake zou

Digitized by Google

worden gebracht. In een opzicht valt de heer Boer hem zeer tegen; hij meende in hem een democraat van het helderste water te zien, ten opzichte van de redactie is hij echter zoo autocratisch mogelijk. Als hij in de plaats van den heer Boer was, zou hij gaarne eene commissie van bijstand naast zich zien. Spreker houdt vol, dat met de meening der 58 onderteekenaars toch wel rekening had mogen worden gehouden. Hij begrijpt niet waarom men niet in zijn voorstel wil treden en wenscht dat te handhaven, wanneer het wordt ondersteund.

De heer Gombault was dezer dagen getuige van een gesprek tusschen een directeur en een ontvanger der registratie, waarbij werd aangevoerd, dat de Vereeniging v. K. en L. juist omdat zij altijd onderling eendrachtig was zoo veel kon bereiken in tegenstelling van de vereeniging van registratie-ambtenaren. In het belang van onze vereeniging acht hij het daarom noodig, dat de heer Griffijn zijn voorstel intrekt. Laat de zaak rusten en laat ons zeggen: „Schwamm d'rüber."

De heer Griffijn zegt, dat hij er mee begonnen is de zaak te laten rusten.

De heer de Vries voert aan, dat de redacteur zeer goed voor zijne taak is berekend en dat het voorstel alleen van hem zou mogen uitgaan. Nemen wij nu het voorstel aan, dan verliezen wij onzen redacteur.

De heer van der Veur heeft de toelichting van den heer Boer met veel voldoening gehoord, de aangelegenheid is voor hem in een geheel ander, in een nieuw licht verschenen; hij ziet er een gunstig teeken in, dat een kring van mannen de fouten in eigen boezem wil erkennen; dat dwingt naar buiten waardeering af. Hij gaat mee met den heer de Vries en wenscht vast aaneengesloten te blijven.

De heer Polée zegt dat het ook niet in de bedoeling lag om tweedracht te zaaien; echter kan hij niet goedkeuren zooals is gehandeld. Het oordeel mag hard klinken, maar hij acht zich verplicht te zeggen, dat de solidariteit niet door hem in gevaar is gebracht. Het deed hem leed, dat de heer Boer het protest niet heeft willen plaatsen.

De heer Griffijn zegt, dat het goed is, dat de zaak werd be-

Digitized by Google

sproken en dat hij er van overtuigd is, dat de discussiën niet onvruchtbaar zullen zijn, waarom hij verklaart zijn voorstel in te trekken. (*Applaus.*)

De Voorzitter brengt hulde aan het conciliant optreden der strijdende partijen en wenscht er de vergadering geluk mee, dat zij blijk heeft gegeven in netelige omstandigheden als deze de zaken te kunnen behandelen als thans het geval is geweest, zonder te leiden tot verwijdering of scheuring.

Na de pauze wordt de mededeeling van den Voorzitter, dat de heer Boer zich weder bereid heeft verklaard de redactie op zich te nemen, met toejuiching begroet.

Hierna hield de Heer E. R. de Vries zijne aangekondigde lezing over het onderwerp:

„De rechten op aanwassen langs onze groote rivieren in verband met het Ontwerp tot herziening van het Burgerlijk Wetboek".

Deze lezing werd reeds in haar geheel in het Tijdschrift opgenomen.

De vergadering volgde den spreker met onverdeelde aandacht en nadat deze geëindigd had en het welverdiend applaus tot rust was gekomen brengt de Voorzitter hem dank voor zijne even belangrijke als leerzame voordracht.

De Voorzitter brengt dank aan de heeren Hamelberg en Smeets voor hunne diensten bij de stemming bewezen.

De Voorzitter zich richtende tot den heer Vierkant, het aftredende bestuurslid, zegt:

Met leedwezen zien wij U gaan, het samenwerken met U laat de aangenaamste herinneringen achter; overvloedig hebt gij bijgedragen tot de uitkomsten in het afgeloopen jaar verkregen; uit naam van ons allen breng ik U, voor de moeite en inspanning, die gij U hebt getroost, hartelijken dank.

Op de vraag of een der aanwezigen nog iets wil mededeelen, dankt de heer E. J. Griffijn den Voorzitter voor de leiding der vergadering en sluit deze de 15e algemeene vergadering.

De Secretaris,

M. DE VOS.

Digitized by Google

NASCHRIFT.

De hartelijke en opgeruimde stemming die tijdens de vergadering heerschte, vindt men in nog ruimere mate terug aan het gemeenschappelijk diner, waar ongeveer de helft der opgekomenen zich hebben vereenigd.

Toen het uur van scheiden naderde herdacht nog de Voorzitter, de heer Hoffmann het 15-jarig bestaan van onze vereeniging met de volgende toespraak:

Herinneringsdagen bezitten de eigenschap ons in eene feestelijke stemming te brengen, hun beroep op ons gevoel is krachtiger, naarmate het verleden waaraan zij doen terugdenken eervoller is.

De verjaardagen van ons vereenigingsleven oefenen een bezielenden invloed op ons uit, die ten goede komt aan de belangen der groote gemeenschap waarvan wij deel uitmaken, aan den Nederlandschen Staat.

Voor den dag van heden, onzen vijftienden feestdag, geldt deze uitspraak meer nog dan anders, wijl wij er een lustrum mede afsluiten.

Feesten verbonden wij daaraan niet. Ik zal niet in bonte rij aan u voorbijvoeren onze kadastrale geschiedkundige feiten, daarvoor is het hier niet de plaats, doch slechts aanstippen, dat de voor vijftien jaren doelloos ronddolende eenlingen, thans, door aaneensluiting, een macht ten goede zijn geworden in den Staat.

Voor vijftien jaren bestond nog geen krachtig openbaar kadastraal leven, heden zijn zij ontelbaar, die met geheele toewijding van hun persoon, door woord en door daad, doen blijken van hunne belangstelling in het door de Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde aan de orde gestelde vraagstuk.

Wil met mij huldigen het drietal der onzen, — waarvan helaas twee afwezig, — wier initiatief wij deze heuchelijke uitkomst danken!

Heil! worde toegeroepen: aan de Koningh, Boer en Thonus, en driewerf heil! aan hunne schepping: „De Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde", want aan haar is de toekomst, zij zal blijken te behooren tot „the fittest to survive," worstelend zal zijn overwinnen!

Onze Vereeniging en dat drietal, zij deze dronk gewijd!

DE VOS.

Digitized by Google

STAATSBEGROOTING VOOR 1900.

HOOFDSTUK VIIB.

Memorie van Antwoord.

Art. 38. litt. n. Het loon voor particulier werk der landmeters wordt niet geheven als een recht ten behoeve van 's Lands kas. Het is eene vergoeding voor diensten door de landmeters bewezen, waarvan de opbrengst in de eerste plaats strekt om aan de landmeters, wier inkomen naar de ontworpen regeling minder zal bedragen dan zij naar de thans bestaande regeling genieten of bij eventueele promotie zouden genieten, dat verlies te vergoeden; alleen het overschietende wordt in 's Lands kas gestort.

Het toezicht zoowel op de berekening van het loon als op de behoorlijke verantwoording van hetgeen de landmeters ter dier zake ontvangen is door uitvoerige en doelmatige voorschriften verzekerd.

Het veelzijdig nut, dat het beschikbaar stellen van landmeters ten behoeve van het publiek meebrengt, zou door opdrijving van het loon zeker niet verhoogd en de opbrengst niet vermeerderd worden.

Art. 38, litt. o. De ontworpen regeling der traktementen van de boekhouders van het kadaster komt op het navolgende neer:

Het aanvangstraktement zal bedragen:

a. voor de boekhouders, die uit de teekenaars worden benoemd, *f* 600, verhoogd met *f* 25 voor ieder vol jaar dienst als teekenaar of aspirant-landmeter en ten minste *f* 900;

b. voor de boekhouders, niet uit de teekenaars benoemd, *f* 900 's jaars.

Dat traktement wordt telkens na drie jaar onberispelijken dienst verhoogd met *f* 100, totdat een maximum van *f* 1800 is bereikt.

De diensttijd, welke voor die verhooging in aanmerking komt, gaat in op den eersten Januari volgende op de dagteekening van het besluit van benoeming tot boekhouder.

Zij wier traktement thans hooger is dan het naar boven omschreven regels zou bedragen, behouden dat traktement totdat zij naar die regels voor verhooging in aanmerking komen.

Digitized by Google

Het voornemen bestaat om die regeling te doen werken, gerekend van 1 Januari 1900.

Art. 38, litt. p. De regeling der traktementen van de teekenaars van het kadaster is ten vorigen jare door den ondergeteekende toegelicht. Hij neemt de vrijheid te dien aanzien te verwijzen naar hetgeen voorkomt in de Memorie van Toelichting op het Voorloopig Verslag der loopende begrooting.

Hij is nog van meening, dat die regeling alleszins billijk en afdoende is.

Art. 38, t. en u. Losmaking van den financieelen band tusschen de hypotheekbewaarders en hunne klerken zou bezwaarlijk gaan, omdat het loon van die klerken ten deele door de bewaarders wordt betaald uit de bij de wet aan hen toegekende (niet uit de schatkist vloeiende) salarissen, die in hoofdzaak het inkomen van de bewaarders uitmaken, terwijl de hun verleende toelage voor het bezoldigen van klerken ten behoeve van den kadastralen dienst (zie art. 38 *t* van den Uitgewerkten en Toelichtenden staat) slechts is aan te merken als eene tegemoetkoming in de kosten van beheer van hun kantoor.

Beraadslaging.

De heer Pyttersen: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb behoord tot die leden waarvan in het Voorloopig Verslag wordt gezegd, dat zij met instemming hadden kennis genomen van hetgeen door den Minister was voorgesteld omtrent de regeling van de jaarwedden der boekhouders bij het kadaster. Met groote instemming heb ik aanvankelijk die regeling vernomen. Reeds vroeger is door ons geacht medelid, den heer van Alphen, op een betere regeling van de jaarwedden van de boekhouders bij het kadaster aangedrongen en het verheugde mij dat de Minister eindelijk aan dien aandrang was te gemoet gekomen. Uit inlichtingen door mij van bevoegde zijde ontvangen is mij echter gebleken dat aan die regeling toch nog het een en ander hapert. Deze mededeelingen worden bevestigd door het adres dat wij ontvingen van de Vereeniging van boekhouders van het kadaster. Daarin wordt medegedeeld, dat, in stede van een verbetering, de regeling voor de oudere daarbij betrokken ambtenaren eer na- dan voordeelig zal zijn. Daaruit blijkt dat in stede dat het maximum van *f* 1800 gemiddeld na 35-jarigen diensttijd zal worden bereikt, het door twee hunner pas na 43, door twee na 42, door vijf na 41, door twee na 38 en door een na 36 jaar wordt bereikt, zoodat van de nieuwe regeling alleen de allerjongsten, de vier laatst in dienst getreden ambtenaren, zullen genieten.

Digitized by Google

Wanneer men nu in aanmerking neemt dat de meesten als teekenaars reeds eenige jaren hebben dienst gedaan, alvorens als boekhouders te worden aangesteld, dan blijkt hieruit dat het maximum voor de meeste der ambtenaren onbereikbaar zal blijven, wat te zekerder het geval zal zijn, omdat zij zeer zelden tot op hoogen leeftijd werkzaam kunnen blijven, daar zij reeds vrij spoedig, ten gevolge van hun vroegere werkzaamheden als teekenaar, minder geschikt worden voor een arbeid, welke een scherp gezicht vordert.

Ik betreur dat de Minister, die het blijkbaar in dit geval goed heeft bedoeld, niet vooraf nadere inlichtingen omtrent de werking van de door hem voorgestelde regeling heeft ingewonnen. Daarom zou ik bij Zijn Excellentie, van wie ik overtuigd ben dat hij de belangen van het lagere personeel steeds zoo krachtig mogelijk zal bevorderen, willen aandringen: voer deze regeling nog niet met 1 Januari 1900 in, althans wanneer het niet mogelijk is om de bezwaren door de Vereeniging van boekhouders aangevoerd, vooraf weg te nemen; stel dan de regeling nog eenigen tijd uit en onderzoek op welke wijze aan hun bezwaren kan worden te gemoet gekomen.

Daarbij zal bij een zeer klein korps — dit geef ik toe — groote tevredenheid worden gewekt, en dit zal, juist omdat het hier een klein korps geldt, mogelijk zijn, zonder te diep in de schatkist te grijpen, zonder dat een verhooging der begrooting met meer dan een paar duizend gulden noodig is.

Een tweede punt, dat ik mij veroorloof nogmaals onder de aandacht van den Minister te brengen, betreft de traktementen van de teekenaars bij het kadaster.

Ik begrijp, dat de Minister mij, wanneer ik dat doe, niet met vriendelijke oogen zal aanzien, gedachtig aan hetgeen verleden jaar reeds over dit punt is gezegd.

Toch kan ik niet nalaten nogmaals, met aandrang, zooals de heer van Alphen gedaan heeft, den Minister in overweging te geven aan de verlangens van die ambtenaren te gemoet te komen.

Het geldt hier een betrekkelijk eenvoudige quaestie, namelijk om aan die ambtenaren de voorgedragen verhooging toe te kennen om de drie jaren, in plaats van om de vier jaren. Zooals het thans is geregeld, is het voor de meesten hunner onmogelijk om het maximum te bereiken.

Zij vragen daarom aan den Minister: Sta ons die verhooging toe om de drie jaren, zooals dat geschiedt voor de landmeters, de inspecteurs en tal van andere ambtenaren. Waarom, zoo zou ik willen vragen, worden zij bij die anderen achtergesteld; waarom moeten zij, de teekenaars van het kadaster, die door hun werkzaamheden zoo spoedig het gebruik hunner oogen verliezen, en niet in staat zijn buiten kantoortijd nog veel winstgevenden arbeid te verrichten, op deze wijze worden achtergesteld?

Digitized by Google

Het maximum van *f* 1500 kan door 6 eerst na 50- tot 55-jarigen leeftijd, door 27 eerst tusschen de 55 en 60, door 10 eerst tusschen 60 en 65, door 7 eerst op den 65-jarigen leeftijd verkregen worden.

Wat beteekent voor die ambtenaren die verhooging van traktement, wanneer zij hun maximum niet krijgen op een leeftijd, waarop zij het voor hun gezin het meest noodig hebben?

Daarom zou ik er den Minister zoo gaarne met aandrang op willen wijzen, dat het voor die ambtenaren van zoo groot belang is, om op een leeftijd, waarop hun kinderen nog zorg vereischen, waarop de opvoeding dier kinderen de zwaarste eischen stelt, dat maximum van *f* 1500, dat toch werkelijk niet zoo hoog is te bereiken.

Daarom veroorloof ik mij er nogmaals bij den Minister op aan te dringen, het Koninklijk besluit van 11 Maart 1898 n°. 2 in dien zin te wijzigen, dat de verhoogingen in plaats van om de vier, om de drie jaren zullen worden toegekend.

Ook ik vind het onaangenaam telken jare den Minister met dit onderwerp te moeten lastig vallen, maar zoolang men blijft weigeren aan dezen zoo billijken eisch te voldoen, moet ik een beroep blijven doen op dezen Minister, die werkelijk beoogt het goede te doen, maar blijkbaar onvolkomen is ingelicht. Ik houd mij overtuigd, dat wanneer de Minister deze zaak eens wil bezien, niet met de oogen van de hoogere ambtenaren, die hem voorlichten, maar met het oog gevestigd op de belangen van de ambtenaren die de voordeelen zouden genieten der door mij aanbevolen regeling, hij er toe zal moeten komen, op gronden van billijkheid en rechtvaardigheid, om aan de toch werkelijk niet onbillijke wenschen van dit kleine korps te voldoen.

De heer van Bylandt (Gouda), *voorzitter der Commissie van Rapporteurs:* Mijnheer de Voorzitter! De Commissie van Rapporteurs wenscht harerzijds een enkel woord in het midden te brengen naar aanleiding van het adres, zooeven door den geachten afgevaardigde uit Leeuwarden, den heer Pyttersen, ter sprake gebracht.

De Commissie stelt er prijs op te verklaren, dat ook zij voor veel wat in dit adres betoogd wordt, sympathie gevoelt. De bezwaren daarin ontwikkeld tegen de door den Minister voorgestelde regeling van de traktementen der boekhouders van het kadaster en ten gunste van een andere regeling, acht de Commissie niet ten eenenmale ongegrond.

Die bezwaren — althans de voornaamste — zijn door den heer Pyttersen reeds zóó duidelijk uiteengezet, dat ik mij ontslagen meen te mogen rekenen van de verplichting, tot toelichting daarvan in nadere bijzonderheden te treden. Ik kan mij bepalen tot de verklaring, dat, behoudens een paar punten van meer ondergeschikten aard, waaromtrent het adres en voora!

Digitized by Google

de bijlage — het zoogenaamd „overzicht" — aan de Commissie òf niet volkomen duidelijk òf niet volkomen juist is voorgekomen, de Commissie eenparig van oordeel is, dat voor het sustenu van adressanten wel iets, zelfs veel, te zeggen valt.

Intusschen bestaat bij de Commissie niet het voornemen, te trachten bij wijze van amendement, in te grijpen in een door de Regeering vermoedelijk niet dan na rijp beraad en, naar hare overtuiging in verband met bestaande toestanden, ontworpen traktementsregeling.

Ik moet er bovendien op wijzen, dat juist zooeven door de Commissie verslag uitgebracht is over een tweede adres, waarvan de schrijver, eveneens boekhouder bij het kadaster, en wel te Brielle, verklaart, dat hij met zijn beide ambtgenooten, de twee eerste adressanten, niet eens is, behoudens de vervanging van het particulier werk door verhooging van traktement.

De Commissie wenscht er zich harerzijds toe te bepalen, de bezwaren tegen de nieuwe regeling van den Minister ingebracht, in de nadere ernstige en gezette overweging van Zijn Excellentie aan te bevelen, ten einde daarmede bij het opmaken van een volgende begrooting rekening gehouden worde. Te meer acht de Commissie dit wenschelijk, nu blijkt dat bij belanghebbenden zelven omtrent de gevolgen van die nieuwe regeling verschil van gevoelen bestaat.

De Commissie ondersteunt derhalve het verzoek van den heer Pyttersen, dat de Minister die nieuwe regeling nog niet met 1 Jannari 1900 in werking doe treden.

De heer Pierson, *Minister van Financien*: Thans nog een paar woorden over de traktementen der boekhouders en teekenaars bij het kadaster.

Het is niet aangenaam wanneer men iets heeft voorgesteld in het belang van menschen, die het niet breed hebben, dan te moeten hooren, dat men meer had moeten doen, dat men de regeling nog gunstiger had moeten maken. Ik geloof echter dat de billijkheid ten aanzien van deze ambtenaren is betracht; de traktementen der boekhouders en der teekenaars houden toch met elkander verdand. Wat is het denkbeeld dat ten grondslag ligt bij de regeling der traktementen? Dat de teekenaar begint met *f* 600 en opklimt tot *f* 1500, en wat de boekhouders betreft, die grootendeels uit de teekenaars voortkomen, zij zullen beginnen met *f* 900 en opklimmen tot *f* 1800. Het traktement van den boekhouder is dus *f* 300 hooger dan dat van den teekenaar. Om nu te zorgen dat het verschil behoorlijk blijve in acht genomen, is er een verschil gemaakt in het getal der dienstjaren voor ieders opklimming gevorderd. De teekenaar begint op wat jeugdiger leeftijd, de boekhouder op wat lateren, maar beiden bereiken ongeveer op denzelfden leeftijd, 57 à 58 jaar, hun maximum. Nu kan men de regeling nog veel gunstiger maken, maar de Kamer houde

Digitized by Google

mij de opmerking ten goede, dat wanneer telkens wordt aangedrongen op verhooging van traktementen, bezwaarlijk gevolg kan worden gegeven aan hetgeen in het Voorloopig Verslag wordt gevraagd, om toch vooral te waken tegen vermeerdering van de kosten der administratie.

De heer Pyttersen: Mijnheer de Voorzitter! De Minister had niet duidelijker kunnen doen uitkomen hoe billijk de grieven zijn, door mij aangeduid, dan door hetgeen door hem is aangevoerd. Immers geen enkel argument is daartegen aangevoerd, niets om aan te toonen dat de grieven door die beide klassen van ambtenaren geuit onjuist zijn. Het eenige waarop de Minister zich heeft beroepen, is de uitdrukking in het Voorloopig Verslag gebezigd, dat gewaakt moet worden tegen vermeerdering van administratiekosten der Rijksmiddelen. Dit sloeg evenwel op de vermeerdering van het aantal ambtenaren, niet op een billijke regeling der traktementen.

Er bestaat, naar ik vrees, van de zijde van het Departement onwil om te gemoet te komen aan de billijke grieven van deze klasse van ambtenaren. Men wenscht nu eenmaal niet toe te geven aan hetgeen zij verlangen en duidt het hun euvel dat zij niet tevreden zijn met hetgeen is voorgesteld.

Het is toch teekenend, dat, terwijl de betrokken ambtenaren verzoeken de voorgedragen regeling niet uit te voeren, hier van de Regeeringstafel beweerd wordt, dat er met billijkheid en in hun belang is gehandeld. Waarheid is, dat de Minister de gevolgen der nieuwe regeling niet heeft nagegaan, wat blijkt uit de bewering dat de boekhouders op 55-jarigen leeftijd het maximum traktement zouden krijgen. Ik heb den Minister aangetoond, dat de ouderen het maximum eerst op ruim 60-jarigen leeftijd krijgen; dat van de teekenaars 27 het eerst op pl. m. 60, 10 op pl. m. 65 jarigen leeftijd kunnen genieten. En toch, ik herhaal het, is het voor die personen van zoo overgroot belang dat zij van het maximum kunnen profiteeren op jeugdiger leeftijd, wanneer de eischen van het gezin het hoogst zijn. Ik dring er dus bij den Minister op aan deze zaak nogmaals in ernstige overweging te nemen.

De heer Pierson, *Minister van Financien*: Ten aanzien van de traktementen der boekhouders en teekenaars heb ik gezegd dat zij op 57-jarigen leeftijd het maximum zouden krijgen. Dat is zoo. De boekhouders komen ap 30-jarigen leeftijd in dienst, het minimum is *f* 900, het maximum *f* 1800, er zijn dus negen verhoogingen om de drie jaren en $9 \times 3 = 27 + 30 = 57$.

Aanvankelijk is men van plan geweest om voor de boekhouders de opklimming te stellen om de vier jaren, evenals voor de teekenaars, maar

Digitized by Google

dit is veranderd, omdat zij dan eerst op 66-jarigen leeftijd hun maximum zouden krijgen. Daar de teekenaars eerder in dienst treden komen zij met de boekhouders ongeveer ten zelfden tijde op hun hoogste traktement. Ik beweer niet, dat dit vroeg is; maar maxima worden nimmer vroeg bereikt, zoo min in het leger als in de burgerlijke administratie.

Digitized by Google

BERICHTEN.

Benoemingen tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen.

Bij K. B. van 1 December 1899 N. 49 te Goes: A. Tukker, thans ontvanger der registratie en domeinen te Hulst.

Bij K. B. van 7 December 1899 N. 8 te Zwolle: A. F. W. Jordaan, thans inspecteur der registratie en domeinen aldaar.

Bij K. B. van 29 Dec. 1899 N. 24 te Rotterdam: J. J. Heerma van Voss, thans ontvanger van het recht van successie N. 2 te Amsterdam.

Bij K. B. van 29 Dec. 1899 N. 25 te Tiel: J. Kisselius, thans inspecteur der registratie en domeinen te Heerenveen.

Met 1 Mei 1900 zijn verplaatst de landmeters van het kadaster: W. Vruggink van 's Hertogenbosch naar Breda en J. W. ten Braak van Winschoten naar 's Hertogenbosch.

De met 1 Januari 1900 benoemde adspirant-landmeters zijn werkzaam gesteld voor de kadastrale boekhouding aan de kantoren van bewaring als volgt: H. F. van Riel te Arnhem, G. E. Kater te Roermond, C. A. Feteris te Utrecht, J Zijlstra te Leeuwarden, K. P. Westhoeve te Rotterdam, G. W. van Dijk te Groningen, J. H. de Wal te Deventer, H. F. C. Smeulders te Breda, P. C. T. Teebaal te 's Gravenhage, P. J. ter Plegt te Alkmaar, M. A. Hollestelle te Goes, G. W. Kloosterboer te Almelo, E. J. Roelofs te Winschoten, P. J. Hamelberg te Zutfen en J. C. Hoogenboom te 's Hertogenbosch.

Digitized by Google

INHOUD VAN JAARGANG XV.

Bladz.

Triangulierung von Snellius 1615, door Prof. Dr. W. JORDAN . . . 3
Verslag van de 14de Jaarlijksche Algemeene Vergadering op 7 Nov. 1898, door E. R. DE VRIES 16
De regeling der vergoeding van reis- en verblijfkosten aan de landmeters van het kadaster, door J. C. VAN DER VEUR (met debat) . 33
Beschouwing van het tot nog toe, bij de aanstelling van teekenaars van het kadaster door de Regeering gevolgde stelsel, door C. W. HOFFMANN (met debat) 53
Eene rekenmachine 65
Staatsbegrooting voor 1899, Eerste Kamer 68
An den Vorstand des deutschen Geometervereins 81
Antwoord van idem 82
Gaus en Jordan, door I. BOER Hz. 83
De gemeente Amsterdam tegenover hare zieke ambtenaren en hunne huisdokters, door C. W. HOFFMANN 91
Suppletoire metingen in hermeten gemeenten (met plaat), door J. G. A. BOON 95
Benoembaarheid van landmeters en adjunct-landmeters in Ned.-Indië. 98
Verslag van de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing, aangaande hare werkzaamheden gedurende het jaar 1898 (met kaart). 100
Das Vermessungswesen in Assyrien und Babylonien von K. EIFFLER, door G. B. H. DE BALBIAN 113
Uit de praktijk, door F. G. STUCKI 124
Eene teekening op gemakkelijke wijze te strepen. 128
Extract uit het Ontwerp Tweede Boek van het Burgerlijk Wetboek . 130
Vereeniging van Teekenaars van het kadaster 149
Vereeniging van Boekhouders van het kadaster 150
De rechten op aanwassen langs onze groote rivieren, in verband met het ontwerp tot herziening van het Burgerlijk Wetboek, door E. R. DE VRIES 153
„Mathematische Aufgabe", door F. G. STUCKI 191
Knipsel 192
Staatsbegrooting voor 1900, Hoofdstuk VIIB 193, 224
Afronding der eigendommen, door C. W. HOFFMANN 197
Verslag van de jaarlijksche Algemeene Vergadering op 13 Nov. 1899, door M. DE VOS 205
Vereeniging voor K. en L 30, 80, 151, 196
Berichten 31, 80, 111, 152, 195, 231

Digitized by Google

TIJDSCHRIFT

VOOR

KADASTER EN LANDMEETKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

I. BOER Hz. te Utrecht.

Uitgegeven v. rek. v. d. Vereeniging v. Kadaster en Landmeetkunde.

JAARGANG XVI.

Stoomdrukkerij „de Industrie" J. VAN DRUTEN — Utrecht.
1900.

Digitized by Google

Digitized by Google

MECHANISCHE VEREFFENING.

Het denkbeeld eener mechanische vereffening zweefde ons reeds een kwart eeuw geleden voor oogen bij de medewerking aan de driehoeksmeting van Kralingen.

Ook Bertot's graphische bepaling der waarschijnlijkste ligging van een punt (Tijdschr. I bl. 113) berust op eene mechanische grondgedachte: de bepaling van het zwaartepunt der foutfiguur.

In het *Zeitschrift für Vermessungswesen,* 1899, bl. 553, geeft de landmeter Fischer te Posen eene belangwekkende oplossing voor de mechanische vereffening, in overeenstemming met de methode der kleinste vierkanten, van een punt te bepalen door richtingen in omliggende punten.

Zooals bekend is kan men op eenvoudige wijze de figuur, ontstaande door de snijdingen dier richtingen, construeeren op willekeurige schaal (bijv. 1 à 10). Daartoe berekent men bijv. de snijding van elk dier richtingen met een der coördinaten assen, die ten naastenbij over het gevraagde punt gaat, waarvoor men het trig. form. 12 der Anw. IX kan aanwenden. (Tijdschr. I bl. 189 en 190) terwijl men van het daarbij behoorend graphisch formulier kan gebruik maken voor de constructie der richtingen (visierstralen).

Fischer nu stelt zich voor dat die visierstralen metalen staafjes van gelijke elasticiteit zijn, die op zekere afstanden van het gevraagde punt onwrikbaar zijn bevestigd. Zij kunnen dan zijwaarts worden afgebogen zoodat zij elkander in één punt snijden. Dit punt is dus het aangrijpingspunt van krachten, verschillend van grootte en van richting. Wordt dit punt voorgesteld door eene naald, verticaal boven het vlak van teekening gehouden, dan is het duidelijk, dat de elastische staafjes zullen trachten die naald te drijven naar een punt, waarin de krachten met elkaar in evenwicht zijn. Men kan nu de lengte der staafjes in verband met de afstanden der omliggende punten zoodanig nemen, dat het punt van

Digitized by Google

evenwicht hetzelfde is als dat, 't welk wordt gevonden door vereffening naar de methode der kleinste vierkanten.

De uitwerking van dit denkbeeld in het Zeitschr. f. Verm. laat aan duidelijkheid te wenschen over, enkele fouten maken het bijna onverstaanbaar. Door de toelichting ons welwillend verstrekt door den heer M. de Vos te Leeuwarden werd dit bezwaar opgeheven. Aan Dr. J. D. van der Plaats te Utrecht danken we de ontwikkeling der formules, die betrekking hebben op de doorbuiging eener elastische staaf. Hierdoor zijn we in staat gesteld eene ontwikkeling te geven van het denkbeeld, die, naar we hopen, voor onze lezers geene moeilijkheden zal opleveren.

Noemen we de verschillen tusschen de gemeten en de vereffende richtingen $v_1\ v_2\ v_3 \ldots\ldots$ de afstanden tot de omringende punten $s_1\ s_2\ s_3 \ldots\ldots$ de loodrechte afstanden (afbuigingen) van het gezochte punt tot de visierstralen $h_1\ h_2\ h_3 \ldots\ldots$

De methode der kleinste vierkanten vordert (verg. Tijdschr. I bl. 121):

$$v_1\ v_1 + v_2\ v_2 + v_3\ v_3 + \ldots\ldots = [v\ v] = \text{minimum.}$$

Nu is sin. $v = \frac{h}{s}$ of, daar v zeer klein is en men dus de sin. gelijk mag stellen aan den boog: $v = \frac{h}{s}$, dus

$$\frac{h_1\ h_1}{s_1^2} + \frac{h_2\ h_2}{s_2^2} + \frac{h_3\ h_3}{s_3^2} + \ldots\ldots = [v\ v] = \text{minimum.}$$

$\frac{1}{s_1^2}$, $\frac{1}{s_2^2}$ enz. zijn de gewichten aan de loodlijnen toe te kennen; die gewichten zijn alzoo omgekeerd evenredig met de vierkanten der afstanden.

Stel $\frac{1}{s_1^2} = g_1$, $\frac{1}{s_2^2} = g_2$ enz. dan wordt $g_1\ h_1\ h_1 + g_2\ h_2\ h_2 + g_3\ h_3\ h_3 + \ldots\ldots = [g\ h\ h] = \text{minimum}$.

Aan dezen eisch is voldaan als de projecties der loodlijnen op eene willekeurige lijn, vermenigvuldigd met hare gewichten, eveneens een minimum vormen, wat het geval is, indien hare algebraische sommen gelijk nul zijn.

Noemt men de projecties op de coordinatenassen voor h_1: y_1 en x_1, voor h_2: y_2 en x_2 enz. dan moet alzoo

$$g_1\ y_1\ y_1 + g_2\ y_2\ y_2 + g_3\ y_3\ y_3 + \ldots\ldots = [g\ y\ y] = \text{minimum}$$

eveneens

$$[g\ x\ x] = \text{minimum}$$

Digitized by Google

of $[g\ y] = 0 = [g\ x]$ zijn.

Denkt men zich nu de visierstralen vervangen door staafjes van gelijke elasticiteit doch van ongelijke lengten $l_1\ l_2\ l_3$ enz. en noemen we de loodrechte afstanden weder $h_1\ h_2\ h_3$ enz. [1])

We hebben nu rekening te houden met de volgende twee aan de mechanica ontleende regels:

1°. Bij eene bepaalde lengte eener elastische staaf is de doorbuiging (zijwaartsche afbuiging) evenredig aan de aangewende kracht.

2°. De krachten noodig om aan staven van gelijke elasticiteit doch ongelijke lengten een gelijke doorbuiging te geven zijn omgekeerd evenredig met de derde machten dier lengten.

We kunnen dus de kracht k_1, noodig om bij eene staaflengte l_1 eene doorbuiging h_1 te verkrijgen uitdrukken door de formule

$$k_1 = \frac{h_1}{l_1^3}$$

Na de doorbuiging der staafjes om de verticale naald werken dus op die naald verschillende krachten in richtingen loodrecht op de staafjes.

Die krachten zijn in evenwicht indien de som der composanten in eene willekeurige richting gelijk nul is, want was dit niet het geval, de naald zou zich in die richting verplaatsen.

Nemen we die composanten in de beide coordinatenrichtingen, dan zijn de composanten van $k_1 = \frac{y_1}{l_1^3}$ en $\frac{x_1}{l_1^3}$, van $k_2 = \frac{y_2}{l_2^3}$ en $\frac{x_2}{l_2^3}$ enz.

Stellen we $\frac{1}{l_1^3} = c_1$, $\frac{1}{l_2^3} = c_2$ enz. dan is dus $c_1\ y_1 + c_2\ y_2 + c_3\ y_3 + \ldots, \ldots = [c\ y] = 0$

eveneens $[c\ x] = 0$.

Men komt tot hetzelfde resultaat door de volgende bewijsvoering.

De arbeid, verricht bij het buigen van een staaf, is het product van de elastische kracht en de verplaatsing (doorbuiging) h. De kracht klimt gelijkmatig 0 tot c h, is dus gemiddeld $\frac{1}{2}$ c h en de arbeïd is alzoo $= \frac{1}{2}$ c h h.

---

[1]) Werkelijk zijn deze h — op de schaal 1 à 10 — 10 maal kleiner dan de bovengenoemde, wat echter geen verschil geeft.

Digitized by Google

De doorbuigingen geschieden zoodanig dat de gezamenlijke arbeid, dus $\frac{1}{2}$ [c h h] zoo klein mogelijk is, anders zou bij verplaatsing van de naald arbeid gewonnen worden en alzoo deze verplaatsing van zelf geschieden. [1])

Uit [c h h] = minimum volgt

[c y y] = minimum en [c x x] = minimum dus weder:

$$[c\ y] = 0 = [c\ x].$$

Vergelijkt men deze formules met die welke de toepassing der methode kl. vierk. eischt nl.

$$[g\ y] = o = [g\ x]$$

dan ziet men dat gelijke uitkomsten voor de ligging van het punt verkregen worden indien

$g_1 = c_1 \quad g_2 = c_2 \quad g_3 = c_3$ enz. of, de oorspronkelijke waarden substitueerende:

$$\frac{1}{s_1^2} = \frac{1}{l_1^2} \qquad \frac{1}{s_2^2} = \frac{1}{l_1^2} \qquad \frac{1}{s_3^2} = \frac{1}{l_1^2} \text{ enz.}$$

dus $l = \sqrt{s^2}$

Is de visierstraal niet georiënteerd als buitenrichting doch is de oriënteering afgeleid uit het gemiddelde der georiënteerde buiten- en binnenrichtingen (zie Tijdschr. I bl. 201 en 202) dan heeft zij het dubbele gewicht en men krijgt dus:

$$\frac{2}{s^2} = \frac{1}{l^2} \text{ of } l = \sqrt[3]{\frac{1}{2}\, s^2} = \frac{1}{2}\sqrt[3]{(2s)^2}$$

Voor de mechanische vereffening van een punt, bepaald door visierstralen, moet men dus, om gelijke uitkomsten te verkrijgen als bij vereffening volgens de meth. der kl. v., voor elke afstand s der omringende punten, kennen de lengte van het staafje

$$l = \sqrt{s^2} \text{ of } = \frac{1}{2}\sqrt{(2s)^2}$$

Hiertoe hebben wij berekend en hierbij gevoegd eene lijst dier lengten voor een aantal afstanden zoo, dat de tusschen gelegene door interpolatie kunnen gevonden worden.

Aangezien het geen invloed heeft op het resultaat of men de lengten der elastische staafjes alle evenredig vergroot of verkleint, zijn bovengenoemde waarden verhoudingsgetallen.

---

[1]) In de theoretische mechanica zijn deze stellingen gevolgen van het principe der »virtueele snelheden." V. D. P.

Digitized by Google

Neemt men aan dat zij in millimeters zijn uitgedrukt dan liggen blijkens het lijstje voor de meest voorkomende afstanden der omliggende driehoekspunten, nl. tusschen 300 en 1500 meter, de waarden van l tusschen 45 en 131, resp. tusschen 36 en 104 millimeter.

De uitvoering van het denkbeeld, zooals die is voorgesteld door Fischer, komt mij weinig praktisch voor. Hij wenscht nl. de elastische staafjes te bevestigen in een „Riegel", verschuifbaar in een door eigen gewicht onbeweeglijk blijvende „Auflageplatte".

De bezwaren zijn de volgende:

1°. Waar twee of meer visierstralen dicht naast elkaar loopen staan de „Auflageplatten" elkander in den weg.

2°. Het is moeilijk een verschuifbare Riegel zoodanig te bevestigen in de Auflageplatte en deze een zoo vasten stand te geven, dat zij bij de zijwaartsche afbuiging der staafjes onbeweeglijk blijven (niet draaien).

3°. Het is lastig onder het zoeken van den evenwichtstoestand de Riegel te verschuiven wat toch noodig is omdat eenige millimeters verschil tusschen de lengten der staafjes en de waarden van l van merkbaren invloed kan zijn.

De Heer van der Plaats gaf mij het denkbeeld aan de hand het staafje niet aan het einde, doch in het midden door te buigen en het te weerszijden van het te zoeken punt zoodanig te bevestigen dat het in de bevestigingspunten vrij kan draaien en glijden. De lengte der staafjes tusschen de bevestigingen kan men dan gelijk stellen aan 2 l, nl. te weerszijden van het voetpunt der loodlijn uit het voorloopig bij benadering aan te geven punt in de foutfiguur eene lengte = l. Het verschil in doorbuiging, als de naald tusschen de twee bevestigingen eenigszins van het midden afwijkt, is dan zoo gering, dat het verwaarloosd kan worden. De aan te wenden kracht voor gelijke doorbuiging is tweemaal zoo groot en volgt geheel de boven ontwikkelde regels. *)

---

*) Wanneer men een staaf buigt wordt zij aan de buitenzijde der kromming langer, aan de binnenzijde korter dan te voren. Die buitenzijde tracht dus in te krimpen, die binnenzijde zich uit te zetten, en zoo ontstaan twee paar krachten (koppels), welke er naar streven om de staaf weer recht te draaien. De buigende krachten worden de reacties der steunpunten opgewogen door deze koppels.

In de midden der staaf ligt de neutrale vezel, die bij het buigen niet van lengte verandert. Deze vezel gaat door het zwaartepunt van iedere dwarsdoorsnede.

Digitized by Google

Ter toepassing van dit denkbeeld en tevens onder vermijding van de hierboven genoemde ander bezwaren tegen de inrichting van Fischer bedienden wij ons van eene uiterst eenvoudige inrichting, die ieder zich voor enkele centen kan aanschaffen. De geheele inrichting bestaat nl. uit eenige breinaalden ter dikte van 0,8 millimeter en ter lengte ongeveer van 26 centimeter, een teekennaald

---

Nemen wij eene homogeene staaf van overal gelijke doorsnede. *Klemmen* wij deze aan één einde *vast* en laat aan het andere einde een kracht K werken loodrecht op de oorspronkelijke richting der staaf. Dan wordt de neutrale vezel van een rechte lijn tot de zoogenaamde *elastische kromme*, waarvan de vergelijking is: $y = \frac{K}{2\ T.\ E}\ (l\ x^2 - \frac{1}{3}\ x)$

De oorsprong der coördinaten is het vastgeklemde punt; de ordinaat y is in de richting der ongebogen staaf. Verondersteld is bij deze vergelijking, dat de buiging klein genoeg is om het verschil tusschen de lengte l der staaf en de abscis van het aangrijpingspunt der kracht te kunnen verwaarloozen. Voor dat aangrijpingspunt is $x = l$ en

(1). de *doorbuiging* $h_1 = \frac{K}{3\ T.\ E}\ l^3$.

Als de staaf *rust* tegen twee steunpunten op afstand $2\ l$ en de kracht werkt in de midden loodrecht op de staaf, dan is de doorbuiging:

(2a) $h_2 = \frac{K}{6\ T.\ E}\ l^3$, en de gedaante eene dubbele elastische kromme.

Grijpt de kracht aan op $l - q$ van het ééne en $l + q$ afstand van het andere steunpunt, dan is

(2b) $h'_2 = \frac{K}{6\ T.\ E}\ l^3.\ (1 - \frac{q^2}{l^2})^3$

voor $q = 0{,}1\ l$, wordt alzoo $h'_2 = 0{,}98\ h_2$.

Is de staaf, lang $2\ l$, aan beide einden *vastgeklemd*, dan wordt de doorbuiging

(3) $h_3 = \frac{K}{24\ T.\ E}\ l^3$, en de vorm is saamgesteld uit vier elastische krommen.

In deze formules is $h_{(1,2,3)}$ de doorbuiging, l de afstand van kracht en steunpunt, K de buigende kracht, E de elasticiteitsmodulus, dat is 1000 maal het gewicht noodig om een staaf van 1 mM² doorsnede $^1/_{1000}$ van hare lengte uit te rekken. Voor ijzer en staal is E 15000 à 20000 KG. T eindelijk is het traagheidsmoment der doorsnede om een lijn in die doorsnede, door het zwaartepunt en loodrecht op de buigende kracht.

Voor een rechthoek, hoog d, breed b, is $T = {}^1/_{12}\ b\ d^3$; voor een driehoek ${}^1/_{36}\ b\ h^3$; voor een cirkel ${}^1/_4\ \pi\ r^4$; voor een ellips om de as $2\ a$ is $T = {}^1/_4 \pi\ a\ b^3$.

B.v. voor een cylindrische breinaald $r = 0{,}4$ mM. is $T = 0{,}0201$ mM⁴; is nu verder $2\ l = 160{,}9$ mM., K = 40 gram en E = 14833 KG. dan wordt h = 11,64 mM. gelijk het gemiddelde der bepalingen van Boer.

V. D. P.

Digitized by Google

en eenige spelden. Hiermee gewapend pasten wij de mechanische vereffening toe op hetzelfde voorbeeld als in Tijdschr. I bl. 189 in tr. form. 12 met bijgevoegd graphisch formulier is uitgewerkt.

De hier bijgevoegde plaat geeft daarvan eene trouwe reproductie. De stippellijnen stellen voor de visierstralen, de zware volle lijnen de breinaalden, de punten 1 en 1, 2 en 2 enz. de spelden, verticaal in het vlak van teekening gestoken en welker afstanden gelijk zijn aan 2 l_1, 2 l_2 enz. Voor de waarden van l werd in dit geval als eenheidsmaat $^3/_4$ millimeter aangenomen.

Zooals men kan zien bij vergelijking van de bijgevoegde plaat met die in jaarg. I is de uitkomst, dat het aldus gevonden punt volkomen overeenstemt met dat, gevonden bij de constructie naar de methode Bertot.

Men kan bij toepassing van deze methode ook de middelbare fout in de loodrechte afstanden tot de vizierstralen (h) en, tot proef, de correctie v zoowel uit de s en h (trig. form. 12 afd. V kol. 10 à 13, Tijdschrift I, bl. 191) als uit de georiënteerde richtingen en de uit de definitieve coördinaten afgeleide neigingen (afd. VI) berekenen. De mechanische vereffening kan dus treden in de plaats van de berekeningen in de afd. IV, IV*a*, en V kol. 1 à 6 van trig. form. 12 en van de constructie volgens Bertot.

In het *Zeitschrift für Vermessungswesen* 1899 bl. 655 tracht Fischer in een vervolg op zijne beschouwingen de mechanische vereffening ook toe te passen op het problema van Snellius. Hij bevestigt daartoe de elastische staafjes op een schijf en buigt deze op afstanden = l uit het middelpunt der schijf zijwaarts af. De afbuiging wordt evenredig genomen aan de analytische of boogmaat der aan te brengen correcties. De schijf ondergaat daardoor tegelijkertijd eene draaiing en eene verplaatsing.

Dit komt overeen met den aard der strenge vereffening waarbij men met tweeerlei soort van correcties heeft rekening te houden en die door de reductie der fout- en der normaalvergelijkingen tot hun recht komen (Tijdschrift II, bl. 143 à 148). Vooreerst moet nl. eene zoodanige wijziging in de coördinaten worden aangebracht dat [v v] = minimum. Tegelijkertijd heeft eene draaiing ter definitieve oriënteering der richtingen plaats zoodat [v] = 0.

Om aan den eersten eisch te voldoen moet $l = \rho'' s^2$.

Om echter aan den tweeden eisch te voldoen, waarbij de voor

Digitized by Google

elke richting constante correctie, in boogmaat uitgedrukt, evenredig is aan s, zou men moeten nemen $l = \frac{1}{2}\sqrt{2}\, s$.

Aan dezen tweeledigen eisch is door Fischer niet voldaan, zijne oplossing geeft daarom niet meer dan eene benaderingsmethode. Daar deze bovendien niet de gewenschte eenvoudigheid heeft in de praktische uitvoering, blijven we, voor het problema van Snellius, aan de vereffening alleen door berekening de voorkeur geven.

Om vast te stellen dat de gebezigde breinaalden eene gelijke en gelijkmatige elasticiteit bezitten, werden zij op de volgende wijze onderzocht.

In een verticaal op te stellen plankje, waarop millimeterpapier was geplakt, werden draadnageltjes geslagen 2 aan 2 op horizontale afstanden van resp. 100, 126, 158¾ en 200 millimeter. Onder gelijke belasting moeten dus de doorbuigingen eener breinaald die achtereenvolgens op die nageltjes wordt gelegd, tot elkander staan als de derde machten dier afstanden dus als 1 : 2 : 4 : 8.

Onder een gewicht van 40 gram werden de doorbuigingen achtereenvolgens van 10 breinaalden op het millimeter papier afgelezen. Zooals men op onderstaand lijstje zien kan, zijn de afwijkingen van geringe beteekenis en volgen de doorbuigingen op bovengenoemde afstanden vrijwel de aangegeven verhouding.

Ten slotte geven we nog den gang der bewerking beknopt aan:

Men berekent de snijpunten der visierstralen met een der coördinatenassen, die ten naastenbij over het te bepalen punt gaat en trekt door die snijpunten de georiënteerde richtingen, bij voorkeur op de schaal van 1 à 10. Men gist op het oog waar in de aldus geconstrueerde foutfiguur het gezochte punt ongeveer zal liggen en zet van daaruit naar beide zijden op iedere visierstraal de afstanden l af. De eenheidsmaat voor l kiest men zoodanig dat de langste l hoogstens = 12 centimeter, dus 2 l kleiner dan de lengte eener breinaald is. In de aldus uitgezette punten 1—1, 2—2, enz. (zie de figuur) steekt men spelden zoodat hun binnenrand op ruim één millimeter (halve dikte der teekennaald plus dikte der breinaald) van de visierstraal blijft. Men steekt nu de teekennaald in een schijfje karton houdt ze verticaal boven het gegiste punt P en legt de breinaalden van speld tot speld om de teekennaald heen. De breinaalden die de gunstigste snijdingen, de grootste gewichten vertegenwoordigen, worden het eerst aangebracht.

Digitized by Google

Zijn alle breinaalden aangelegd, dan houdt men de teekennaald goed verticaal, overtuigt zich door eene kleine verplaatsing dat zij van zelf weer naar den minimumstand wordt teruggedreven en steekt in dien stand de teekennaald door het karton in de teekening.

I. Boer Hz.

Breinaald No.	Afstanden in Millimeters. 100	126	$158^3/_4$	200
	Doorbuigingen in Millimeters. h.	2 h.	4 h.	8 h.
1	3,0	5,4	11,2	24,8
2	2,7	5,5	11,2	24,3
3	2,8	5,7	11,8	25,0
4	2,8	5,8	11,7	24,3
5	2,8	5,8	12,0	25,0
6	2,8	5,6	11,6	23,7
7	3,1	5,8	11,9	24,6
8	2,8	5,8	11,7	24,0
9	3,0	5,8	11,7	25,0
10	2,9	5,8	11,6	25,4
Gemiddeld	2,87	5,7	11,64	24,61
Grootste afwijking .	+0,23—0,17	+ 0,1— 0,3	+0,36—0,44	+0,79—0,91

De draadnageltjes waren ingeslagen volgens de afmetingen van het millimeterpapier. Dit papier was echter bij het opplakken ongelijkmatig gerekt. Ik heb daarom achterna de afstanden der scherpgevijlde bovenranden van elk paar nageltjes bepaald.

Die afstanden waren: 100,7, 126,5, 160,9. en 202,0 m.M.

De derden machten hiervan verhouden zich als:

2,85—5,66—11,64—23,04.

Voor de gemiddelde doorbuiging

vond Boer: 2,87—5,7 —11,64—24,61.

Digitized by Google

De grootere doorbuiging bij den grootsten afstand is hieruit te verklaren dat de lengte der elastische kromme daarbij merkbaar grooter is dan die der koorde, en de doorbuiging is van de eerste niet van de laatste afhankelijk. De verschillen der 10 breinaalden met hun gemiddelde zijn in den regel kleiner dan $^1/_{30}$.

v. d. P.

$$l = \sqrt[3]{s^2} \text{ of } = {}^1/_2 \sqrt[3]{(2s)^2}$$

s	$\sqrt[3]{s^2}$	d	$^1/_2\sqrt[3]{(2s)^2}$	d	s	$\sqrt[3]{s^2}$	d	$^1/_2\sqrt[3]{(2s)^2}$	d
50	13,2		10,7		450	58,7		46,6	
		2,1		1,4			4,3		3,4
60	15,3		12,1		500	63,0		50,0	
		1,7		1,4			8,1		6,4
70	17,0		13,5		600	71,1		56,4	
		1,6		1,2			7,7		6,2
80	18,6		14,7		700	78,8		62,6	
		1,5		1,2			7,4		5,8
90	20,1		15,9		800	86,2		68,4	
		1,4		1,2			7,0		5,6
100	21,5		17,1		900	93,2		74,0	
		1,4		1,1			6,8		5,4
110	22,9		18,2		1000	100,0		79,4	
		1,4		1,1			6,6		5,2
120	24,3		19,3		1100	106,6		84,6	
		1,3		1,0			6,3		5,0
130	25,6		20,3		1200	112,9		89,6	
		1,3		1,1			6,2		4,9
140	26,9		21,4		1300	119,1		94,5	
		1,3		1,0			6,0		4,8
150	28,2		22,4		1400	125,1		99,3	
		1,3		1,0			5,9		4,7
160	29,5		23,4		1500	131,0		104,0	
		2,4		0,9			5,8		4,6
180	31,9		25,3		1600	136,8		108,6	
		2,3		1,8			5,6		4,5
200	34,2		27,1		1700	142,4		113,1	
		2,2		1,8			5,6		4,4
220	36,4		28,9		1800	148,0		117,5	
		2,2		1,7			5,4		4,3
240	38,6		30,6		1900	153,4		121,8	
		2,1		1,7			5,4		4,2
260	40,7		32,3		2000	158,8		126,0	
		2,1		1,6			25		20
280	42,8		33,9		2500	184		146	
		2,0		1,6			24		19
300	44,8		35,5		3000	208		165	
		2,0		1.6			22		18
320	46,8		37,1		3500	230		183	
		2,9		2,3			22		17
350	49,7		39,4		4000	252		200	
		4,6		3,7			21		16
400	54,3		43,1		4500	273		216	
		4,4		3,5			20		16
					5000	293		232	

Digitized by Google

VERSLAG van het vergelijkend examen voor de betrekking van adspirant-landmeter van het kadaster, gehouden te 's Gravenhage op 11 October 1899 en volgende dagen. [1])

's Gravenhage, 16 November 1899.

Aan
Zijne Excellentie den Minister van Financiën.

Ter voldoening aan het verzoek van Uwe Excellentie dd. 4 dezer n°. 27, registratie, om eene opgave te ontvangen van de schriftelijke vraagstukken, welke zijn opgegeven aan de candidaten voor de betrekking van adspirant-landmeter van het kadaster en om een kort verslag van den algemeenen indruk, dien het examen in elk vak heeft gemaakt, heeft de commissie belast met het afnemen van het examen de eer het navolgende mede de deelen.

Voor de wiskundige vakken bestonden de vraagstukken in:

REKENEN.

Tijd $1^1/_2$ uur.

1. Van een stuk laken wordt $^1/_3$ verkocht tegen *f* 7,20, $^1/_3$ van de rest tegen *f* 6,75 den Meter, terwijl het overblijvende met 15 cent verlies per M. wordt verkocht. Als men op het geheele stuk $8^1/_3$ percent wint, wat was dan de inkoopsprijs per M.?

2. 's Morgens om 8 uur vertrekken 2 voetgangers G en H gelijktijdig van A naar B. G legt 4 en H 6 K.M. per uur af. Als H, na een half uur toevens te B, naar A terugkeert, en A 30 K.M. van B ligt, beredeneer dan op welk oogenblik G vóór zijn aankomst te B 3,6 maal zoover van A als H van B verwijderd is.

---

[1]) *Staatscourant* 10 Januari 1900.

Digitized by Google

3. In eene mijn staan 2 machines van 60 en 84 paardenkrachten om het mijnwater te verwijderen. De eerste machine kan al het water wegpompen in 6 uur; hoe lang moet de tweede onder gelijke omstandigheden daarover werken, als er elk uur $^1/_{24}$ van het aanvankelijk voorhanden water bijkomt?

4. Een getal van 6 cijfers heeft op de plaats der eenheden eene 6 en laat bij deeling door 37 tot rest 22. Wat zal de rest zijn, als de 6 naar de linkerzijde van het getal overgeplaatst wordt?

5. Benader tot op $^3/_{10}$ nauwkeurig de waarde van x in de evenredigheid:

$$(3 - \sqrt{5}) : (\sqrt{5} - 1) = 1 : x.$$

STELKUNDE.

Tijd $1^1/_2$ uur.

1. Bereken de waarden van x, welke voldoen aan de vergelijking:

$$(\log x)^2 + 5 (\log 30 - \log 3) = \log (x^6) + 25 \log \sqrt{5}.$$

Het grondtal van 't stelsel, waarin de logarithmen genomen zijn, is 5.

2. Gegeven zijn de beide vergelijkingen $y = a x + b$ en $y^2 = 2 c x$. Welke betrekking moet tusschen a, b en c bestaan, opdat de beide waarden van x, welke aan deze vergelijkingen voldoen, 1°. gelijk zijn, 2°. een som gelijk 4 hebben?

2. Een kapitaal, groot f 100.000, wordt op 1 Januari 1900 tegen $3^1/_2$ % op intrest uitgezet en aan 't einde van ieder jaar de intrest bij het kapitaal gevoegd. Hoe groot zal dat kapitaal op 1 Januari 1950 geworden zijn, wanneer van af 1 Januari 1920 de rentevoet tot 3 % wordt verminderd en bovendien van af dat tijdstip bij het begin van ieder jaar f 5000 van het kapitaal wordt afgenomen?

PLANIMETRIE.

Tijd $1^1/_2$ uur.

1. Bereken den inhoud van den driehoek, die tot hoekpunten heeft de voetpunten der hoogtelijnen van den gelijkbeenigen driehoek, waarvan de zijden a, a en b M. lang zijn.

Digitized by Google

Bewijs, dat de stralen van de omgeschreven cirkels van deze driehoeken zich verhouden als 1 tot 2.

2. In een cirkel (R = $3^1/_8$) zijn 3 koorden getrokken, nl. A B = B C = 5 c.M., C D = 4 c.M. Bereken de vierde koorde D A.

3. Van twee cirkels zijn de stralen 10 en 4 c.M.; de afstand van hunne middelpunten bedraagt 5 c.M. Een punt van hunne machtlijn is van het middelpunt van den grootsten cirkel 12 c.M. verwijderd. Hoe groot is de afstand van dat punt tot het middelpunt van den kleinsten cirkel?

Hoe construeert men (zonder toepassing van Stelkunde) de machtlijn van deze cirkels?

RECHTLIJNIGE EN BOLDRIEHOEKMETING.

Tijd 3 uur.

1. De waarden van x te bepalen, welke voldoen aan de vergelijking:

$$\text{Cos}\,\frac{45° + 3x}{2}.\ \text{Cos}\,\frac{45° - 3x}{2} + 3\ \text{Sin}\,\frac{45° + x}{2}.\ \text{Sin}\,\frac{45° - x}{2} = 0.$$

2. Van een rechtlijnigen driehoek zijn gegeven de beide zijden a en b benevens de C. Druk de lengte der lijn, die het hoekpunt C met het midden der overstaande zijde verbindt, in de gegevens uit.

3. Van den boldriehoek A B C is gegeven:

$$a = 56°48'\quad b = 42°26'\quad A + B = 119°47'28''.$$

Bereken de onbekende zijden en hoeken van dien driehoek, benevens den inhoud in M².., wanneer de straal van den bol, waarop de driehoek ligt, 1 Meter lang is.

4. De boldriehoek A B C is rechthoekig in C. Uit C trekt men een boog van een grooten cirkel, loodrecht op de hypotenusa; zij D het voetpunt van dien loodrechten boog.

Bewijs: $\text{Cos}^2\,\text{C D} = \text{Cos}^2\,\text{A} + \text{Cos}^2\,\text{B}$

$\text{Cot}^2\,\text{C D} = \text{Cot}^2\,a + \text{Cot}^2\,b.$

Het examen in *rekenkunde, vlakke en driehoeksmeting* gaf geene aanleiding tot bijzondere opmerkingen. De indruk door een groot deel van de candidaten gemaakt mag bevredigend genoemd worden, enkelen deden zelfs een zeer goed examen. Sommige candidaten echter gaven, vooral bij het mondeling gedeelte van het examen,

Digitized by Google

blijk van weinig inzicht en onvoldoende kennis. Voor hen had zich de studie dier onderdeelen van de wiskunde bepaald tot het uit het hoofd leeren van een groot aantal eigenschappen en formules, zonder dat zij in staat waren daaruit eenvoudige gevolgtrekkingen af te leiden. Minder gunstig was de uitslag van het examen in *stelkunde* en *meetkunde*.

Vele candidaten misten de noodige vaardigheid in de toepassing van stelkundige of meetkundige eigenschappen bij de oplossing van eenvoudige vraagstukken. Dit bleek vooral het geval te zijn bij het schriftelijk examen in de meetkunde, dat zeer onvoldoende uitkomsten opleverde.

Het examen in de *cosmographie*, die alleen mondeling werd behandeld, gaf mede de overtuiging, dat vele candidaten een aantal feiten uit het hoofd hadden geleerd, zonder zich rekenschap te geven van de gevolgtrekkingen waartoe die feiten aanleiding gaven.

Het examen in de *natuurkunde* bepaalde zich tot een tweetal schriftelijke vragen omtrent optische werktuigen. Aan de niet hooge eischen werd door 80% van de candidaten voldaan.

De kennis van de hoofdtrekken van de *gemeente-*, *de provinciale en de staatsinrichting* was bij de candidaten over 't algemeen zeer voldoende. Slechts aan één hunner moest het cijfer voor onvoldoende worden toegekend.

Het examen in de *Nederlandsche* taal had een zeer bevredigenden uitslag.

De candidaten hadden een opstel naar keuze uit vier onderwerpen te maken. Ofschoon over den inhoud van sommige opstellen niet te roemen viel, zoo waren over 't algemeen taal en stijl vrij goed en werden tegen spelling en naamvallen geen grove fouten gemaakt.

Niet bevredigend was de uitslag van het examen in de *Fransche taal*.

Het schriftelijk werk was slecht. Ofschoon een eenvoudig prozastuk van Massilon ter vertaling in het Nederlandsch gegeven was, moest aan 25 van de 46 candidaten een voldoend cijfer, aan 3 zelfs dat voor gering gegeven worden.

Het examen in het *Hoogduitsch* gaf, hoewel het ook te wenschen overliet, een betere uitkomst.

Voor het schriftelijk werk, eene vertaling van een eenvoudig prozastuk uit Heine's Reisebilder, hadden 10 candidaten een onvoldoend cijfer, 10 slechts dat voor even voldoende, de overigen een

Digitized by Google

hooger, maar geen enkele had meer dan ruim voldoende. Het mondeling examen verbeterde den toestand een weinig, toch was het eindcijfer voor velen niet meer dan even voldoende.

Verder moet de opmerking gemaakt worden, dat op het mondeling examen bleek, dat de jongelieden zich zoowel in het Fransch als in het Hoogduitsch erg gebrekkig uitdrukten: er waren slechts enkele uitzonderingen.

Voor het onderzoek in *handteekenen* werd opgegeven eene groep, bestaande uit kegel en zeszijdige pyramide in liggenden stand, waarachter een schuin geplaatst driezijdig prisma.

Enkele candidaten gaven blijk van zeer voldoende oefening: de groep werd door hen juist gezien, nauwkeurig geteekend en goed geschaduwd. Bij anderen liet òf de perspectief-teekening òf het schaduwen te wenschen over. Sommigen waren blijkbaar te weinig geoefend om een behoorlijk afgewerkt geheel te leveren. Slechts weinigen leverden eene teekening, waaraan een beslist onvoldoend cijfer moest toegekend worden.

Ten einde van hunne bedrevenheid in *rechtlijnig teekenen* blijk te geven, werd aan de candidaten opgegeven een driehoek te construeeren, waarvan de zijden 6, 7 en 8 c.M. lang waren, benevens de om- in en aangeschreven cirkels van dien driehoek.

Dit examen leverde over het algemeen vrij gunstige uitkomsten op.

Het *schrift* was over het algemeen vrij voldoende.

Slechts van een tweetal candidaten moest het bepaald onvoldoende genoemd worden.

Voor 't overige ontbrak het sommigen bij een goeden aanleg nog aan de noodige vastheid.

De commissie,

E. VAN STEENBERGEN, *Voorz.*
P. ZEEMAN GZN.
C. J. J. NINCK BLOK.
H. J. WANSINK.
P. POOT.
A. VEENHUYSEN, *Secr.*

Digitized by Google

NOTARIEELE VEREENIGING. [1])

In de vergadering van 7 Jan. 1899 besprak de heer G. van Iterson, hypotheekbewaarder te Amsterdam, »eenige punten, rakende de zakelijke rechten op onroerende goederen en de daartoe betrekkelijke openbare registers".

Vooreerst het overdragen en het met hypotheek bezwaren van gedeelten van kadastrale perceelen, of het doorhalen van hypotheken, voorzoover die op een gedeelte van een kadastraal perceel rusten.

Hierbij doen zich deze vragen voor:

1. Is het voor de levering van den eigendom voldoende, dat men een akte van overdracht heeft laten overschrijven, waarin het verkocht terrein niet zóó nauwkeurig is omschreven, dat men de grenzen op het terrein naar die omschrijving kan uitzetten, maar waarin wordt verwezen naar een uitbakening op 't terrein?

2. Is zulk een verwijzing een voldoende aanduiding van verhypothekeerde perceelsgedeelten?

3. Kan de hypotheekbewaarder later, de nieuwe kadastrale kenmerken tot grondslag nemende, staten van inschrijving of certificaten van onbezwaardheid afgeven zonder zijn aansprakelijkheid in gevaar te brengen?

Spreker laat aan zijn antwoord een opmerking over de waarde der kadastrale kenmerken voorafgaan.

Het kadaster geeft aan elk perceel een naam (gemeente, sectie en nommer). Met behulp der kadastrale kaart kan men elk perceel dat met dien naam is genoemd aanwijzen. Verwarring met eenig ander perceel is uitgesloten. Verder heeft het kadaster alleen waarde voor de heffing van de grondbelasting; de aanduiding van den aard en de grootte der perceelen is alleen dáárvoor van nut, en de afbeelding van de grenzen der perceelen, zonder welke geen *perceelen* aanwijzende kaart denkbaar is, mist een rechtsgeldig karakter; een onjuistheid in die afbeelding heeft geen invloed op de rechten van partijen.

Werd vóór de invoering van het kadaster een perceel onder zijn naam overgedragen, dan was 't voorwerp der overeenkomst voldoende aangeduid,

1) Overgenomen uit het Weekblad voor Privaatrecht, notariaat en registratie No. 1517.

Digitized by Google

zonder dat tevens de juiste grenzen waren opgegeven: geschillen daarover moest de verkrijger uitmaken met de eigenaren der naburige erven. Zóó is 't ook thans: de kadastrale naam stelt de identiteit, niet de grenzen van het perceel vast; dit wordt verkocht en geleverd zóó als 't steeds bezeten werd.

Tot de beantwoording der gestelde vragen komende, legt spreker nadruk er op, dat de juiste aanwijzing der grenzen evenmin een vereischte is bij de overdracht van een gedeelte van een perceel als bij die van een geheel perceel. Worden bij de laatste de grenzen bepaald door den feitelijken toestand: zóóals de verkooper het bezat, bij de eerste beslist een andere feitelijke toestand: de uitbakening op 't terrein; en bij de administratieve behandeling, op deze overdracht volgende, wordt aan 't verkochte een afzonderlijke naam gegeven en verder gedaan wat voor de regeling der grondbelasting noodig is; doch de uitbakening op 't terrein verdwijnt spoedig, en wordt nu de kooper in 't bezit bevonden van een terrein welks grenzen een ander beloop hebben dan de kadastrale kaart aanwijst, en daartegen verzet gedaan, dan is er een moeilijk op te lossen geschil gerezen, een toestand geboren die vermeden had moeten worden: immers, in dit geval is de onzekerheid der grenzen veel grooter dan bij overdracht van een geheel perceel, waarvan de grens bepaald wordt door het feitelijk bezit, zooals dat gewoonlijk vanouds uitgeoefend, vaak door verjaring bevestigd is; want zoolang we geen rechtsgeldig kadaster hebben, kan een beroep op de kaart niet baten.

De geldigheid van een hypotheek op een gedeelte, b.v. op het zuidelijk deel, van een kadastraal perceel »zooals dat op 't terrein is uitgebakend" kan moeilijk in twijfel worden getrokken. De wet vordert een voldoende aanwijzing van 't verbondene, niet een opgaaf van de juiste grenzen daarvan. Ware dit het geval, dan zou men niet kunnen volstaan met vermelding van de kadastrale kenmerken der geheele perceelen waarop men hypotheek vestigt.

Intusschen wordt een omschrijving als boven bedoeld zelden aangetroffen, maar 't perceelsgedeelte meestal verbonden »zooals 't door den schuldenaar bij die en die akte is aangekocht", en raadpleegt men dan de akte waarnaar verwezen wordt, dan vindt men daarin soms een omschrijving die naar een uitbakening op 't terrein verwijst.

Al is nu zulk een hypotheek rechtsgeldig, het zal na 't gezegde geen betoog behoeven, dat ze eer afkeuring dan aanbeveling verdient.

De hypotheekhouder zal het verhypothekeerde tot verhaal van zijn vordering kunnen verkoopen onder den naam dien het kadaster aan het gedeelte heeft gegeven, maar hij die 't goed koopt, kan niet onvoorwaardelijk op de kadastrale kaart vertrouwen bij de bepaling der grenzen van wat hij kocht.

Voor den hypotheekbewaarder, van wien een staat van inschrijving of een certificaat van onbezwaardheid wordt gevraagd, ontstaat er geen

Digitized by Google

bezwaar uit het onvolledig aanduiden der grenzen van het verkocht of bezwaard gedeelte van een kadastraal perceel. Het verkochte of bezwaarde is wel altijd eenigszins aangeduid, zoodat blijkt of b.v. 't zuidelijk dan wel 't noordelijk gedeelte is bedoeld. De hypotheekbewaarder houdt zich nu aan den naam dien dat zuidelijk of noordelijk deel bij het kadaster heeft gekregen. Waar de *juiste* grenzen daarvan liggen is hem niet bekend, maar daarvoor draagt hij ook geen verantwoordelijkheid.

De bezwaren voor particulieren, ontstaande uit de overdracht en het verhypothekeeren van gedeelten van kadastrale perceelen, zijn te voorkomen door een schetsteekening van het verkochte te doen vervaardigen, die aan de akte van overdracht vast te hechten en daarnaar te verkoopen; de teekening moet dan ook overgeschreven worden. Bij het verhypothekeeren kan dan naar de koopakte en daarmee naar de teekening worden verwezen. Deze wijze van handelen komt voor, maar is nog verre van algemeen.

Acht men dit middel te kostbaar, dan late men 't te verkoopen terrein vooraf opmeten en men verkoope 't onder den nieuwen kadastralen naam, maar met de uitdrukkelijke bijvoeging: „Zooals de grenzen op de kadastrale kaart zijn aangewezen."

Verkiest men ook dit niet, dan kan men in de akte verklaren dat partijen zich zullen houden aan de grenzen zooals ze door den landmeter in kaart zullen worden gebracht.

Het verhypothekeeren van 't gekochte levert dan geen bezwaar meer op: men verbindt onder dezelfde omschrijving waaronder men kocht.

Wanneer een hypotheek wordt gevestigd op een gedeelte van een kadastraal perceel wordt nu en dan nog een andere wijze van handelen gevolgd. Het komt namelijk voor, dat 't verbonden gedeelte in de akte, waarbij de hypotheek wordt verleend en in de borderellen, waarnaar ze wordt ingeschreven, slechts onvolledig wordt aangeduid en dat later, als 't gedeelte bij het kadaster onder een nieuw nummer is bekend geworden, zonder nieuwe akte, nieuwe borderellen, ter aanvulling van de vorige, worden aangeboden, waarin verklaard wordt dat de hypotheek rust op 't perceel onder 't nieuwe nummer bekend geworden, en daarop alleen.

Deze handelwijze is ongetwijfeld verkeerd. Borderellen zijn geen zelfstandige stukken; het zijn, zooals Diephuis terecht zegt: uittreksels uit een akte. Ze bevatten den korten inhoud eener akte. In vroeger tijd werd die korte inhoud naast het hoofd der akte, op de kant *(le bord)* geschreven; vandaar den naam, die overgegaan is op losse uittreksels, op afzonderlijk papier gesteld. Nu heeft men in den loop der tijden de beteekenis van 't woord borderel nog wel verder uitgebreid, maar toch, altijd verwijst een borderel naar iets anders, naar andere stukken. Borderellen van inschrijving zijn uittreksels uit de akten waarbij de hypotheek verleend wordt, dat blijkt duidelijk genoeg uit het B. W. en dat is ook de reden waarom borderellen niet worden geregistreerd. Uittreksels van

Digitized by Google

burgelijken akten zijn van de registratie vrijgesteld bij art. 8 der wet van 22 Frim. VII. Was die bepaling niet op borderellen van toepassing dan zou de hypotheekbewaarder naar art. 42 dier wet boetschuldig zijn, wanneer hij ongeregistreerde borderellen inschreef.

Genoeg om te doen zien dat de gewraakte handelwijze eene ongeoorloofde is en haar doel mist.

Spreker merkt terloops op, dat hieruit tevens volgt, dat een verkeerde aanduiding van kadastrale kenmerken in een akte en dientengevolge in de borderellen, niet kan worden hersteld alleen door verbeterende borderellen, dus zonder nieuwe akte. Toch wordt ook dit nu en dan beproefd; en voorts, dat ongeveer hetzelfde geldt voor verandering van het bij een hypothecaire inschrijving gekozen domicilie. Het ligt niet in den geest der wet (art 1234 B. W.), dat dit lichtvaardig worde toegelaten. Op het negatieve van ons hypothecaire stelsel kan men hier geen beroep doen In dit opzicht is de inschrijving positief. Het Koninklijk besluit van 8 Augustus 1838, *Stbl.* no. 27 bevat in art. 14 voorschriften waarnaar het veranderen van domicilie moet plaats hebben (onderteekening door den crediteur in het register met aanteekening door den bewaarder op het oorspronkelijk borderel, of inlevering van een notarieele akte).

Afwijking van dit voorschrift kan niet anders dan verwarring stichten, omdat ze onzekerheid doet ontstaan ten aanzien van de plaats waar de exploiten moeten worden gedaan. Men klage dus niet dat de hypotheekbewaarder *lastig* is, wanneer hij weigert borderellen ter verandering van het domicilie in te schrijven

Spreker wordt hierdoor onwillekeurig gebracht tot andere aanteekeningen, welke naast de inschrijvingen worden gesteld.

Eenige aanteekeningen worden bij de wet gevorderd.

Die der verandering van domicilie is besproken.

Het aanteekenen van de vordering tot boedelafscheiding is vrij uitvoerig geregeld in art. 1233 B. W. Spreker heeft die aanteekening echter nooit gemaakt of gezien, noch er van gehoord.

De aanteekening dat een derde bezitter van een gedeelte van het goed de schuld, waarvoor het verbonden was, heeft betaald — waarvan art. 1247 B. W. spreekt — komt enkele malen voor; die dat hij uitgewonnen is, heeft spreker nimmer gezien.

De gesubrogeerde schuldeischer is verplicht ter bewaring van zijn recht de aanteekening te laten doen. Nergens is geregeld op welke wijze. Door spreker wordt ze gedaan wanneer hem een afschrift der notarieele kwitantie wordt ter hand gesteld.

Het aanteekenen van het recht, dat de niet batig gerangschikte schuldeischers behouden ingeval een beter recht hebbende vordering voorwaardelijk batig is gerangschikt, geschiedt naar art. 1263 B. W. ambtshalve op bevel van den rechter die de doorhaling beveelt.

Digitized by Google

Deze bij de wet voorgeschreven aanteekeningen leveren niet veel bezwaren op; maar er worden dikwijls andere aanteekeningen naast inschrijvingen verlangd, die tot moeielijkheden aanleiding geven!

Uit de opzettelijke wijziging in dit opzicht van het tegenwoordig tarief van de salarissen der hypotheekbewaarders, waarvan de portée nader blijkt uit de memorie van toelichting, leidt spreker af, dat de wetgever niet heeft gedacht aan andere aanteekeningen in de registers dan die uit de burgerlijke wet voortvloeiende.

Zal de hypotheekbewaarder alle andere moeten weigeren?

De overdracht van door hypotheek verzekerde schuldvorderingen (toedeeling bij scheiding hieronder begrepen) wordt aangeteekend naast de inschrijvingen. Zeer terecht. De aanteekening van het veranderen van den persoon des schuldeischers is niet minder van belang (vgl. art. 1238 B. W.) dan die der verandering van domicilie, en wat ten aanzien van deze gezegd is geldt in hoofdzaak ook voor gene. De hypotheekbewaarder moet zeker zijn van de juistheid der aanteekening of haar niet doen. Vroeger bestonden in dit opzicht meerdere — door spreker aangehaalde — ministerieele en administratieve voorschriften, tegenwoordig zegt de Minister, dat de hypotheekbewaarder, die op eigen verantwoordelijkheid handelt, zelf moet weten wat hij in dit opzicht behoort te doen.

En thans de aanteekeningen die geweigerd worden.

Vooreerst de onschuldige vermelding, dat een ander dan de in de inschrijving genoemde debiteur zich met het betalen der schuld, waarvoor de hypotheek is genomen, heeft belast. Ze is onschuldig, maar heeft dan ook geenerlei rechtsgevolg. De weigering heeft dezen grond, dat in de wet niet bekende en volkomen nuttelooze vermeldingen behooren te worden vermeden.

In de tweede plaats de aanteekening van het verpanden der door hypotheek verzekerde schuld. Die aanteekening wordt verzocht omdat de schuldeischer, zoolang het pandrecht op zijn vordering gevestigd blijft, de bevoegdheid mist om tot doorhaling van de inschrijving zijn toestemming te verleenen. Het antwoord op de vraag, welk belang heeft het publiek bij de aanteekening, ligt hier dus voor de hand. De brief van den Minister van Financiën van 29 Maart 1887, waarbij den hypotheekbewaarders werd verzocht de verpandingen niet meer in de openbare registers aan te teekenen, werd in 1890 in »'t Weekblad voor Notarisambt en Registratie" afgekeurd door Mr. J. P. Moltzer, destijds professor, thans lid van den Raad van State, en verdedigd door den heer E. van Steenbergen.

De Minister zeide, dat door de aanteekening geen rechten worden verkregen of verzekerd (dit is onbetwistbaar juist) en dat de openbare registers daarvoor dan ook niet bestemd zijn; dat uit herhaalde en menigvuldige aanteekeningen van dezen aard verwarring is te vreezen, terwijl het publiek er door op een dwaalspoor kan worden gebracht.

Digitized by Google

Spreker zal den strijd over 's Ministers brief niet verder ophalen, doch alleen als zijn ondervinding omtrent de aanteekeningen van verpandingen, welke van vroeger tijd nog in de registers te zijnen kantore voorkomen, meêdeelen, dat ze menigmaal niet zijn doorgehaald, ofschoon 't pandrecht sedert lang vervallen is, en daaruit wel eens moeielijkheid ontstaat. Wanneer de schuldeischer dan in de doorhaling toestemt, heeft het den schijn alsof hij dat zonder recht doet. Soms bleek, dat een toestemming tot doorhaling van de aanteekening der verpanding niet meer in der minne kon worden verkregen Die toestemming, waaromtrent nergens iets bepaald is, kan naar sprekers meening niet in rechte worden gevorderd.

Intusschen tracht de praktijk er iets op te vinden.

Verkoop met recht van wederinkoop wordt door de registratiewet te kostbaar, dus onmogelijk gemaakt.

Waar de schuldenaar tot medewerking bereid is poogt men 't doel te bereiken door een overeenkomst tusschen drie personen, waarbij de schuldenaar zich verbindt om zoolang het pandrecht niet is vervallen niet anders dan aan den pandhouder te betalen, terwijl hij ter verzekering van de nakoming dezer verbintenis een nieuwe hypotheek verleent op het reeds verbonden goed. — Dit middel is nog al bezwarend voor den schuldenaar der verpande vordering, die veelal niet genegen zal zijn, een nieuwe hypothecaire inschrijving toe te staan.

Een andere uitweg is een overdracht (inbetalinggeving) van de schuldvordering aan den schuldeischer, die anders pandrecht zou hebben bedongen, onder de opschortende voorwaarde, dat zijn pretentie niet wordt betaald — een overeenkomst als tusschen aannemers en bankiers — waarbij dan tevens het gekozen domicilie wordt overgebracht en de schuldeischer afziet van het recht, om zonder medewerking van *zijn* schuldeischer in de doorhaling der inschrijving toe te stemmen.

Spreker gelooft dat tegen de aanteekening van zulke oveeeenkomst geen bezwaar bestaat. Vergeet men echter 't ontbreken der voorwaarde te vermelden, dan ontstaat dezelfde moeilijkheid als straks ten aanzien van 't pandrecht vermeld.

Bovendien kan tegen dit middel worden aangevoerd, dat men niet volkomen zeker is van de beteekenis die aan de gesloten overeenkomst moet worden gehecht. Het bestuur der registratie zegt, dat de overdracht van een vordering op te verdienen aannemingspenningen ter verrekening met de vordering wegens te leenen gelden, met machtiging tot het ontvangen der aannemingspenningen, niet een overdracht maar een *inpandgeving* is. (P. W. 7113).

De hypotheekbewaarder behoeft zich niet in te laten met de vraag of die opvatting juist is, maar voor partijen verdient zij toch overweging, omdat 't beding van toeeigening van het pand den pandhouder verboden is (art. 1200 B. W.)

Digitized by Google

Een volkomen bevredigende oplossing van de moeilijkheid waartoe de verpanding van hypothecaire vorderingen aanleiding geeft is alleen te verwachten van wetswijziging.

De zeer druk bezochte vergadering bracht den geachten spreker hartelijk hulde voor deze even aangename als leerrijke causerie.

Van de gelegenheid tot debat werd allereerst gebruik gemaakt door den heer J. Boer Hz., van Utrecht. Het slot van zijn toespraak wordt op zijn verzoek hier onverkort weergegeven.

Mijnheer de Voorzitter! Zooals bekend, werd er sinds vele jaren door de Vereeniging voor kadaster en landmeetkunde propaganda gemaakt voor de invoering van een kadaster met bewijskracht. Zij stelde haar orgaan ook open voor tegenstanders, doch sinds jaren scheen het, vooral nadat ook de Ned. Juristenvereeniging het beginsel had goedgekeurd, dat er op dit punt eenstemmigheid was verkregen. Niemand was er die het *in het openbaar* tegen een dergelijk kadaster opnam.

Niemand? Ja toch één, en wel het opperste hoofd van den kadastralen dienst, de Minister van Financiën, want het kadaster wordt nog steeds beheerd door de afdeeling registratie aan het Departement van Financiën.

Is Z.Exc. zoo diep in dit onderwerp doorgedrongen, dat hij kan spreken uit eigen overtuiging?

Geenszins.

De Minister beroept zich telkens en telkens weer op anderen, op adviezen van »mannen van grijze ervaring."

Om de argumenten dier mannen te leeren kennen moet een lange en langwijlige omweg worden gemaakt, stuk voor stuk moeten zij, als het ware, worden afgedwongen aan den Minister bij de wisseling der stukken en bij de beraadslagingen in de beide Kamers der S.-G. over hoofdstuk VII B der Staatsbegrooting.

Dit heeft zoo jarenlang geduurd, geen dier mannen van grijze ervaring voelde zich geroepen *zelf* den strijd over de zaak in het openbaar aan te binden, zij streden alleen verscholen achter 's Ministers rug, zij lieten den Minister de kastanjes uit het vuur halen.

Onlangs echter heeft de Minister in de Tweede Kamer verklapt, wie zijne adviseurs waren, n.l. de *hypotheekbewaarders.*

Daar de Minister zelf ook herhaaldelijk heeft verklaard: de bezwaren zijn van praktischen, van technischen aard, weten wij dus thans wie als de specialiteiten op het gebied van de practijk der landmeetkunde, op het gebied der kadastrale techniek worden aangemerkt.

Ik moet bekennen, dat 's Ministers mededeeling voor mij eene ware verrassing was.

Digitized by Google

Eene verrassing te grooter, omdat de laatste keer, ruim 10 jaren geleden, dat de Vereeniging van hypotheekbewaarders in het obenbaar eene meening uitsprak over hervorming van het hypotheekstelsel, o.a. deze conclusie werd aangenomen:

»De voorstelling op het kadastrale plan wordt, behoudens tegenbewijs, »*vermoed juist* te zijn."

De hypotheekbewaarders wilden destijds formeele bewijskracht toekennen aan de oude, fiscale, onnauwkeurige plans van het bestaande kadaster, een denkbeeld dat geen ingenieur-verificateur of landmeter van het kadaster zou wagen te onderschrijven.

Nu zou het, dunkt mij, ook voor minder deskundigen zeer interessant kunnen zijn, eens te hooren hoe de hypotheekbewaarders een logisch verband leggen tusschen dat besluit van voor tien jaren, waarbij zij bewijskracht wilden geven aan de *oude* kaarten, en hunne jongste adviezen aan den Minister, waarbij zij dezelfde bewijskracht afwijzen aan een *nieuw* kadaster dat wij begonnen zijn op te maken.

Er is meer.

Den vorigen winter heeft de Minister in de Eerste Kamer gezegd, dat deze zaak hem »heel wat hoofdbrekens had gekost en vermoedelijk nog wel zal blijven kosten."

Nu zou ik willen vragen: ligt het niet op den weg der deskundigen, om het den Minister gemakkelijk te maken, door eerst eens *onderling* van gedachten te wisselen? Klemt dit niet te meer, waar het hier eene zaak geldt voor een groot deel van *technischen* aard?

Ik kan mij niet voorstellen dat de argumenten van 's Ministers adviseurs reeds zouden zijn uitgeput. Daartoe zijn de reeds aangevoerde veel te zwak. De laatste argumenten, dezen winter bijgebracht, zijn zelfs van dien aard, dat een deskundige zijn naam als zoodanig zou compromitteeren, als hij er zich voor verantwoordelijk stelde.

Daarom, M. d. V., wensch ik een voorstel te doen, een voorstel waarin ik de Notarieele Vereeniging wensch te betrekken en waarbij ik in de eerste plaats de medewerking inroep van den geachten Spreker van hedenavond.

Ik vraag thans niet, hoe de heer van Iterson over deze zaak denkt, ik vraag hem alleen: zijt Gij genegen er toe mede te werken om een geregeld en behoorlijk voorbereid debat over deze zaak uit te lokken, aan welker deelneming eenerzijds de Vereeniging van hypotheekbewaarders, anderzijds de Vereeniging voor kadaster en landmeetkunde zou kunnen uitgenoodigd worden. Hoewel ik geenerlei opdracht heb, durf ik mij voor laatstgenoemde Vereeniging gerust sterk te maken dat zij de gelegenheid met beide handen zou aangrijpen.

Teneinde elkaar te kunnen ontmoeten op neutraal terrein en te kunnen debatteeren onder neutrale leiding, zou het mij toelachen indien de

Digitized by Google

Notarieele Vereeniging ons gastvrijheid wilde verleenen. Ik heb goede hoop, ja ik ben er bijna zeker van, dat zij gaarne de deuren wijd voor ons zal openzetten.

Voorts gaf 't onderwerp van den heer van Iterson stof tot allerlei vragen en opmerkingen, o.a. aan de heeren Mr. Slotemaker, Herbschleb, v. d. Waeyen Pieterszen, Sandvos, Compris, de Haan, Mr. van Lier, en Mr. van Stockum, waarna de Heer Hoffmann, als voorzitter der Vereeniging voor kadaster en landmeetkunde, adhaesie betuigde met het voorstel van den heer Boer.

De inleider beantwoordde allen kortelijk en betuigde den heer Boer sympathie met diens plan.

De (waarnd.) voorzitter, Mr. D. J. Van Stockum, sprak nog eens officieel den dank der vergadering uit voor de wijze waarop de heer v. Iterson haar aan zich verplichtte en deelde den heer Boer voorloopig mede, dat het door hem tot de Notarieele Vereeniging gericht verzoek ongetwijfeld in ernstige en welwillende overweging zal komen.

D. H. [1]).

Naar wij vernemen zal in den loop van dit jaar gevolg worden gegeven aan het denkbeeld. Er zal eene vergadering worden gehouden, door vooraf te publiceeren praeadviezen voorbereid, tot welker bijwoning o.a. de leden onzer vereeniging zullen uitgenoodigd worden.

RED.

---

1) (Notaris H. H. de Haan, Secretaris der Notariëele Vereeniging.)

Digitized by Google

VEREENIGING VOOR K. EN L.

Nieuwe Leden:

J. Suk,	Landmeter van het kadaster te	*Assen.*
H. J. Molema,	„ „ „ „ „	*Zutphen.*
E. Dijkstra,	„ „ „ „ „	*Leeuwarden.*
C. A. Feteris,	Adspirant-landmeter van het kadaster te	*Utrecht.*
J. Zijlstra,	„ „ „ „ „ „	*Leeuwarden.*
G. W. van Dijk,	„ „ „ „ „ „	*Groningen.*
P. D. T. Teebaal,	„ „ „ „ „ „	*'s-Gravenhage.*

Leden, die het bedrag der contributie ad *f* 5,— of abonnenten, die dat van het abonnement ad *f* 2,50 willen toezenden, worden uitgenoodigd daartoe over te gaan *vóór 1 Mei e. k.* Na dien datum zal per postkwitantie over de niet ingekomen gelden, verhoogd met het invorderingsrecht worden beschikt.

Namens het Bestuur,

M. DE VOS,

Secret.-Penningmeester.

LEEUWARDEN, 1 Februari 1900.

Digitized by Google

BERICHTEN.

De teekenaars van het kadaster J. L. C. H. Antheunissen te Rotterdam en T. Wenning te 's-Gravenhage zijn met 1 Dec. 1899 van standplaats verwisseld.

De landmeter der 3e klasse van het kadaster J. H. de Waard te Assen, is den 22 Januari overleden.

Naar wij vernemen heeft de landmeter der 1e klasse van het kadaster C. Kooyman Klots te Alkmaar als zoodanig tegen 1 Mei e.k. zijn eervol ontslag aangevraagd.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DE WONINGWET.

»Er moet een Nederlandsche Woningwet komen,
»die den gemeentebesturen in ieder geval tot plicht
»stelt, in verband met de opruiming van bestaande
»krotten, den bouw van goede woningen op de een
»of andere wijze te bevorderen."

Mr. H. L. DRUCKER.

Het ontwerp is er; verleden jaar, even voor de sluiting van de zitting der Staten-Generaal, kwam het nog in, waardoor de belofte in de troonrede gedaan vervuld werd.

In een zeldzame belangstelling mag het ontwerp zich verheugen, geen enkele paragraaf is aan bespreking ontsnapt, vellen aan vellen druks werden in den laatsten tijd aan het belangrijke onderwerp der volkshuisvesting gewijd.

Onder die omstandigheden is het bijna onbescheiden de reeds bestaande stapel litteratuur nog te vergrooten, nog meer aandacht te vragen dan reeds geschonken is, en zeker zou het Bestuur der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde hier ook niet toe zijn overgegaan, ware het niet, dat een zeer gewichtige zijde van het vraagstuk tot op heden nagenoeg geheel op den achtergrond bleef.

Het ontwerp, houdende wettelijke bepalingen betreffende de volkshuisvesting, telt elf paragrafen; over de 7e § *„Uitbreiding van bebouwde kommen"* zou, toegelicht met voorbeelden, zonder veel moeite een geheel boekdeel geodesisch-kultuurtechnische opmerkingen geleverd kunnen worden.

Indien over volkshuisvesting gesproken wordt, heeft men in den regel het oog op een bepaalden maatschappelijken stand, op de zoogenaamde arbeidende klasse; dat standpunt wordt niet langer ingenomen, zoodra in de beschouwingen betrokken wordt de uitbreiding van bebouwde kommen, waar deze ook voorkomt, nergens lost zij zich enkel en alleen op in den bouw van arbeiders wijken.

Digitized by Google

Zonder dat die bedoeling sterk op den voorgrond treedt, maakt het wetsontwerp door de opneming van § 7 in beginsel uit, dat een woningwet waakt tegen verwaarloozing van het belang, dat de gemeenschap heeft bij een goede huisvesting van het geheele volk.

In het wetsontwerp schuilt dus de kiem der hervorming, die onze oude Nederlandsche steden tot menschelijke nederzettingen zal vervormen, waarin na verloop van tijd zal worden voldaan, voor zooveel haar verleden zulks veroorlooft, aan vele eischen der moderne wetenschap.

Dat verleden zal het heden en de naaste toekomst veel opoffering van tijd, moeite, arbeid en geld kosten, zonder dat wellicht ooit bereikt zal worden het ideaal eener stad, gebouwd volgens een weloverlegd plan, onder toepassing van alle vorderingen der nijverheid en der hedendaagsche gezondheidsleer.

Eene wetgeving op het gebied der volkshuisvesting nadert hare volmaaktheid, indien zij langzaam, maar met groote beslistheid onze bestaande steden dwingt te worden: woonplaatsen, die niet langer een bespotting zijn van onzen hedendaagschen kultuurtoestand, nederzettingen, die tijdens hare wedergeboorte en haren toenemenden groei, voortdurend rekening houden met de wetenschappelijke factoren hunner ontwikkeling.

Uitgaande van deze opvatting, en dus niet van het beginsel dat alleen een klein deel van het volk uitzicht op een goede woning moet krijgen, behoeft het geen betoog, dat een plaatselijke bouwverordening en een uitbreidingsplan, al waren zij ook nog zoo uitnemend, als voornaamste middelen van verweer tegen misstanden op het gebied der huisvesting, onmogelijk tot het gestelde doel kunnen leiden.

Wanneer het ontwerp wet wordt, zullen wij weldra ervaren, dat de verbeteringen die eene bouwverordening en een plan van uitbreiding zullen brengen, in het eind niemand geheel bevredigen; spoedig zullen stemmen opgaan die meer en beter verlangen, onder het uitspreken van den wensch, dat de wetgever zich op een ruimer standpunt dan het vroeger door hem ingenomene moge plaatsen.

Het standpunt waarop hij thans tegenover enkele onderdeelen van het ontwerp verplicht was te gaan staan, is met het oog op een goede en juiste oplossing van het vraagstuk veel te eng, zoo eng zelfs, dat het bevreemding wekt dat het tot zooveel bestrijding aanleiding gaf, dat er waren die aan het ontwerp een revolutionnair

Digitized by Google

karakter meenden te moeten toekennen, *(Weekblad van Burgerlijke Administratie)* die beweerden dat in de wijze der regeling wel ter dege iets ligt, dat de gemeente van *„zelfstandige gemeenschap"* omzet in *„staatsorgaan"*, die verkondigden dat de gemeentelijke autonomie hier opnieuw een denk kreeg. *(Standaard.)*

Wij kiezen de zijde van het *Vaderland* waar het de meening uitspreekt, dat eer nog te veel aan de gemeente wordt overgelaten en dat er praktische redenen te over zijn, om te handelen als wordt voorgesteld.

Een goede woningwet moet tegenover alle misstanden op woninggebied zoowel een krachtig preventief als repressief optreden mogelijk maken, en opdat zulks vooral preventief zou kunnen geschieden, wat van het grootste belang is, lijkt het ons toe, dat de gemeentelijke autonomie nog vrij wat meer moet worden beperkt dan de Standaard vreest dat reeds het geval is.

De autonomie der gemeenten loopt gevaar!

Het is volkomen begrijpelijk, dat allen aan wie het beginsel der zelfregeering na aan het harte ligt, op het vernemen van dien noodkreet te wapen snellen.

Hun geestdrift moet echter ongetwijfeld bekoelen, wanneer zij zich rekenschap geven van de groote nadeelen aan zelfregeering verbonden, zoodra onder bizondere omstandigheden de volkshuisvesting haar slachtoffer wordt.

Zoo is overal de autonomie eener plattelandsgemeente noodlottig voor de toekomst eener zich snel uitbreidende stad, waarvan het grondgebied zoo klein is, dat zich langs hare grenzen op het haar vreemde gebied, een parasitische huizenuitwas kan ontwikkelen.

Dit nu blijft mogelijk, ondanks de bepalingen opgenomen in § 7, zoolang de kleine op voordeel beluste nabuur het aantal van 10,000 zielen nog niet heeft bereikt. Is dat oogenblik aangebroken, dan kunnen Ged. Staten aan het welig voorttieren van allerlei misstanden een einde maken, door hunne goedkeuring te onthouden aan het alsdan ook voor de plattelandsgemeente verplicht geworden uitbreidingsplan, indien dat project geen verband houdt met dat der stad, aan wier belangen men zich tot nog toe zoo ongestraft vergreep.

We willen het gebied der theorie verlaten en aan de praktijk het woord geven, de praktijk alleen leeraart op afdoende wijze en is daardoor in staat helder en klaar aan te toonen, welke toestanden

Digitized by Google

onzer staatsinrichting als volkomen onhoudbaar, wijl zij in strijd zijn met het algemeen belang, behooren te worden gewijzigd.

Aan een paar voorbeelden slechts ruimen wij plaats in, — het aantal is haast onbeperkt — om aan te toonen van welken aard de nadeelen zijn, voor Amsterdam voortgevloeid uit de zelfregeering der gemeente Nieuwer-Amstel.

Wij vangen aan met de algemeene opmerking, dat langs de zuidelijke en westelijke grens der hoofdstad, van den Amstel tot aan de korte Bleekerssloot, een afschuwelijke gordel van opstallen, waaronder ook het geslacht krotten vertegenwoordigd is, kon verrijzen, waarvan de opruiming bij verdere uitbreiding van Amsterdam schatten zal kosten.

Tot bizonderheden overgaande wijzen wij er op, dat om allerlei redenen, kort voor de aanhechting, in dat deel behoefte werd gevoeld aan een verbindingsweg; de van bekrompen opvatting getuigende Roelof Hartstraat dankte hieraan haren aanleg.

De uitgaven die hiervan een gevolg waren mogen zuivere geldverspilling genoemd worden, omdat na de aanhechting Amsterdam een gedeelte van den weg liet vervallen, en in de nabijheid van het Concertgebouw, door het weiland, een geheel nieuwen verkeersader, in het verlengde der van Baarlestraat, maakte, voorloopig nog slechts tot aan de Ruijsdaalstraat, met de bedoeling echter, om later aan te sluiten aan de Ceintuurbaan.

De van Wouwstraat, een der toegangen van de nieuwe naar de oude stad, loopt naar het Zuiden dood tegen de sloot die de grens tusschen de beide gemeenten vormde, door onteigening, o. a. van eenige huizen staande aan de Hoedenmakersstraat zal dit euvel worden weggenomen. Waartoe gebrek aan samenwerking leiden kan leert ons voorts de toestand waarin het voormalig Nieuwer-Amstelsch gedeelte van den Overtoom stille zijde verkeert, tusschen de Gerard Brandtstraat — voormalige Hendrik Gustavus Kosterstraat — en de 2e Constanstyn Huygensstraat.

Voor zoover dat wegvak oorspronkelijk tot Amsterdam behoorde is de toestand er voldoende, op het aangehechte gebied daarentegen is de toestand in alle opzichten ellendig, daar kan eerst afdoende verbetering worden verwacht na de demping der gracht.

Het is echter zeer de vraag of Amsterdam hier spoedig toe zal overgaan, waar de teleurstellingen, die de uitvoering van een soort-

Digitized by Google

gelijk werk. — de demping der Zaagmolensloot, thans de Albert Cuypstraat, het baarden, nog zoo versch in het geheugen liggen.

Overal, haast bij iederen voetstap, zou men het oude Nieuwer-Amstelsche gebied doorwandelende, reden tot gegronde kritiek vinden; van zoo'n weinig opwekkenden tocht zien wij evenwel af, liever besluiten wij met de schets van een toestand, op het gebied van stadsuitbreiding, voor zoover ons bekend, eenig in zijn soort.

Wij toeven dan op een terrein van betrekkelijk geringe uitgebreid, in het Willemspark kwartier.

Het klinkt haast als een fabel, maar in dat kwartier zijn polders in het leven geroepen zonder waterlossing, een sporadisch voorkomende draaineerbuis doorgelaten, — waardoor men de eer van het land dat ontwoekerd is aan de zee, daar werkelijk heeft aangerand.

Het gedeelte van het kwartier waarop wij het oog hebben omvat:

1°. de Willemsparkweg,
2°. de van Eeghenstraat,
3°. de verbindingsweg van de Alexander Boersstraat met de Paviljoenstraat, de van Eeghenlaan,

in de richting Oost-West van af de Alexander Boersstraat parallel loopende straten, die rechthoekig gesneden worden, in de richting Noord-Zuid dus, door:

1°. de van Eeghendwarsstraat, een korte verbindingsweg tusschen van Eeghenstraat en van Eeghenlaan,
2°. de Paviljoenstraat en haar verlengde de Jacob Obrechtstraat,
3°. de Cornelis Schuijtstraat, een verbindingsweg tusschen van Eeghenstraat en Willemsparkweg,
5°. de Koninginneweg.

De bedoelde straten zijn voor het meerendeel opgehoogd tot op 0,65 M. + A. P., het zijn dijken waarvan de bermen gevormd worden door de onderheide massa's der huizen.

De tuinen liggen op maaiveldshoogte, ongeveer 1,50 M. — A. P., buiten beschouwing gelaten de 20 à 30 c.M. teelaarde door de bewoners op hunne erven gebracht; zij zijn het laagst in het midden, iets, doch onbeduidend hooger tegen de achtergevels der huizen; de oppervlakte van alle tuinen, de afscheidingen weggedacht, zou licht komvormig van aanblik zijn.

In de straten ligt een zoogenaamd laagriool, — binnen onderkant der buis op 1,85 M. — A. P., — dat het hemel en huishoudwater

Digitized by Google

en ook, ofschoon dat verboden is, faecalien afvoert, en waarop menig voorzichtige bouwer, vrijwillig, dus zonder druk der autoriteiten een draaineerbuis aansloot onder de fundeering der huizen door, ten einde de tuinen droog te houden.

De toestand, waarover straks nader, die geschapen is in het kwartier, levert het bewijs van het, indien zij werken, wat te betwijfelen valt, sporadisch aanwezig zijn dier buizen.

De omschreven riolen zijn gemeente-riolen, zij loozen op den Schinkel door bemaling van een stoomgemaal staande aan den Amstelveenschen weg, schuin tegenover de cellulaire gevangenis, waarvan het bemalingsgebied, dit zij volledigheidshalve vermeld, grooter is dan het aangeduide rooster van straten.

Een particulier zijriool, evenals de hoofdriolen onder toezicht der gemeente Nieuwer-Amstel aangelegd, treft men aan in de tuinen van het blok Alexander Boersstraat—Willemsparkweg—Paviljoenstraat—van Eeghenstraat, waardoor dit blok in verreweg gunstiger verhoudingen verkeert dan de blokken:

1. Alexander Boersstraat—van Eeghenstraat—van Eeghendwarsstraat—van Eeghenlaan,
2. van Eeghendwarsstraat—van Eeghenstraat—Paviljoenstraat—van Eeghenlaan,
3. Paviljoenstraat—Willemsparkweg—Cornelis Schuytstraat—van Eeghenstraat,
4. Cornelis Schuytstraat—Willemsparkweg—Koninginneweg—van Eeghenstraat,

die zoodanig riool missen en dus polders zijn zonder eenige afwatering.

Genoemd zijriool is aangesloten aan het hoofdriool in de Alexander Boersstraat en niet aan het hoofdriool in de Paviljoenstraat; het wegvloeiende water maakt dus een grooten noodeloozen omweg op zijn tocht naar het bemalingsstation.

Toen op de bouwblokken nog geen huizen stonden waren zij geregeld dras, de zandhoopen die later straten zouden worden deden hun plicht, zij keerden het water. Men ving aan huizen te bouwen, eerst langzaam, toen sneller, en zoolang nu een bouwblok nog niet geheel volgebouwd was ondervonden de bewoners geen noemenswaardigen overlast van onzen erfvijand.

Zoodra was echter het geheele blok niet voltooid of deze onschuldigen moesten tot hun verdriet bemerken dat de waterkeerende werken, in dit geval de straten en de fundeeringen der huizen

Digitized by Google

uitstekend waren, helaas maar al te goed hun karakter van dijken handhaafden, de tuinen stonden wat te verwachten was, na stortbuien of na overmatigen sneeuwval blank, van vele huizen liepen de keldergedeelten onder.

Deze toestand is de plotseling intredende; de doorloopende, ook nog erg genoeg, bestaat in een langzame stijging van het peil van het grondwater, een stijging die zal blijven duren tot alle bouwblokken volgebouwd zijn, dan eerst zal een toestand van rust intreden.

Wat van bloementeelt onder die omstandigheden, in een verzuurden bodem terecht komt kan men bij eenig nadenken zonder nadere toelichting begrijpen.

De wijk zucht onder de ramp die haar langzaam maar zeker getroffen heeft; adressen aan burgemeester en wethouders circuleeren; bij de autoriteiten wien het aangaat begeeft men zich op audientie; gedurende een oogenblik dreigde een wateroproer uit te breken.

Wie nog moet bouwen, wie de vijand die hem belaagt kent, tracht door ophooging zich zelf te helpen. Zoo is bij menig bouwterrein aan de van Eeghenstraat gelegen, tusschen de Paviljoenstraat en de Cornelis Schuytstraat, de bestaande dijk nog met een tuinberm van ongeveer 30 meter breedte bij ruim 1 meter hoogte versterkt; niet bepaald tot onverdeeld genoegen der tegen bewoners van den Willemsparkweg, die men nu en dan door middel van een Douglaspomp, langs de ramen van hun sousterrein het hartgrondig verwenschte overtollige water ziet verwijderen.

Aan rechtsgeleerde lezers bieden wij de juridische puzzle aan: hoe verdraagt zich deze vrijwillige ophooging — de Amsterdamsche bouwverordening stelt haar voor de onderhavige terreinen niet verplichtend — met den inhoud der Artt. 672 en 673 van ons Burgerlijk Wetboek.

Een woord van lof, een juichtoon ter afwisseling; de gemeente Amsterdam doet wat in haar vermogen is om de ellende te lenigen, moeite noch kosten worden door haar ontzien, de betrokken ingezetenen erkennen het dankbaar.

Deze in het Willemskwartier bestaande toestand heeft de gemeente Amsterdam te wijten aan de gemeente Nieuwer-Amstel, waartoe het beschreven kwartier vroeger behoorde, en is voor het grootste deel, er werken nog andere factoren, een gevolg der gemeentelijke zelfregeering, die o. i. geen eerbiediging verdient, wanneer zij aan zoo treurige verhoudingen het aanzijn schenkt.

Digitized by Google

Men mag toch verlangen dat de toekomst eener groote stad niet in handen wordt gegeven van een plattelandsch gemeente-bestuur; billijk zou het zijn, indien de zich uitbreidende gemeente invloed kon oefenen op bouwplannen onmiddellijk tegen hare grenzen ontworpen.

Had Amsterdam stem gehad in het kapittel, dan zou nimmer tegen de opgehoogde Museum-terreinen een aan overstrooming blootgesteld kwartier zijn verrezen, dan zou het ontwerp van dat kwartier stellig aan een scherper onderzoek zijn onderworpen dan nu het geval is geweest.

Bemaling van een stadskwartier is ongetwijfeld mogelijk, — goede voorbeelden levert Amsterdam in het Sarpathipark, in den polder *„Scheltema Beduin"* een huizen-complex in de nabijheid van den Amsteldijk, begrensd door de Govert Flinck- Hemony- Jan Steen straten en Amsteldijk, — maar in het groot alleen, indien de riolen, overdekte slooten, voldoende gereinigd kunnen worden, dus een behandeling kunnen ondergaan als de open slooten van een polder.

Het scheppen der rioolputten reinigt slechts plaatselijk, is voor een afvoerkanaal dat het karakter van een sloot heeft onvoldoende, de modder vloeit na het scheppen van den put langzaam maar gestadig toe, de bodem der overdekte sloot kan dus niet op het voor bemaling noodzakelijke peil worden gehouden.

Het water stroomt dientengevolge niet af, bij het stoomgemaal krijgt men daarvan het bewijs, hoe hoog het water in de polderstad ook stijgt, met volle kracht kan het niet doorloopend uitslaan, het moet nu en dan op water wachten.

Dat moeten is voor het geval dat wij bespreken facultatief, wijl het bemalingsgebied tijdelijk willekeurig grooter of kleiner gemaakt kan worden, de machinist kan n.l., door het openzetten eener schuif zich water toevoer verzekeren uit de vijvers in het Vondelpark en Willemspark, hij is dus niet volstrekt gedwongen de pomp lens te slaan, maar kan indien hij dat verkiest blijven bemalen.

Indien *hij* dat verkiest, met voordacht cursiveeren wij dat „hij"; de gemeente Amsterdam heeft niets over hem te zeggen, zijn chef is, zijn wij juist ingelicht, het Bestuur van de Bouwonderneming „het Willemspark", dat bestuur laat hem vrij onafhankelijk, heer en meester in de geheele bemalings aangelegenheid; Amsterdam kan een zachte drang uitoefenen meer niet. Een is er echter machtiger dan de machinist, doet hij daarvan blijken, dan, wee! over U, bewoners van het Willemsparkkwartier.

Digitized by Google

Indien de Schinkel gestegen is boven 0,40 M. — A. P. mag met de loozing op dat water niet worden voortgegaan, we krijgen het dan weer te kwaad met de autonomie van polder- en waterschapsbesturen.

Werken nu alle ongunstige factoren samen als na den sneeuwval van den 15^{en} Februari 1900, dan raakt kort daarna het kwartier geinundeerd, dan dringt het water tot in de huizen..

Dat verdraagt echter een rechtgeaard Nederlander zonder morren, wijl hij zich weet op te offeren voor het heilige beginsel der gemeentelijke zelfregeering.

Draaineering der tuinen met lossing op het riool zal niet onmogelijk zijn, mits zorg wordt gedragen dat de buizen niet kunnen vervuilen, niet verstopt kunnen raken door rioolmodder, en daarbij de hen eenmaal gegeven ligging behouden.

Stelselloosheid van den aanleg zal in het Willemsparkkwartier wel de oorzaak wezen, dat van dit onderdeel van het stelsel van waterafvoer de beoogde uitwerking niet is verkregen.

Het geheele stelsel van afstrooming, degelijk uitgevoerd, zou meer dan waarschijnlijk een bouwmaatschappij, een grondspeculant dus, te duur wezen; zoo'n onderneming of ondernemer toch beoogt niet anders, dan een snelle, finantieel onovertroffen omzetting der hem toebehoorende vierkante meters in gangbare munt, is dat doel bereikt dan verdwijnt hij voor immer, om elders zijn bedrijf opnieuw aan te vangen.

Tegen een beperking der gemeentelijke autonomie in het door ons bedoelde opzicht, zullen minder bezwaren worden geopperd dan men allicht zou vermoeden; vrijwillig wordt daartoe reeds overgegaan; een der gemeenten om Amsterdam gelegen handelt, bij het opmaken harer toekomstige bouwplannen, reeds in overleg met het Bestuur der hoofdstad.

Voor gemeenten die volgens het wetsontwerp niet tot het opmaken van een bouwplan kunnen worden gedwongen, doch zich gaan uitbreiden onder den invloed van den toenemenden groei van een machtigen buurman, zou gevoegelijk een voorwaardelijk verboden kring kunnen worden vastgesteld; werd het plaatsen van opstallen binnen drie kilometer van de grens van dien buurman aan zijn oordeel en goedkeuring onderworpen, dan zou noch zijn toekomst, noch de beurs zijner ingezetenen na verloop van tijd in gevaar worden gebracht.

Digitized by Google

De uitvoering van een plan van uitbreiding kan zonder onteigening niet plaats vinden; de ontwerper der wet heeft getracht de aan onteigening verbonden schadeloosstelling billijk te regelen.

Hij wil vergoeden de som, die de grond zou hebben opgebracht bij verkoop, gehouden niet meer dan achttien maanden, en niet minder dan zes maanden, vóór de indiening van het onteigeningsbesluit.

Wij brengen in herinnering dat het ontwerp in 1890 door Mr. van Houten als kamerlid ingediend, het voorstel inhield de schadevergoeding te bepalen op het veertigvoud van de belastbare opbrengst, volgens de schatting voor de heffing der grondbelasting.

Tegen beide wijzen van vergoeding zijn gegronde bezwaren te opperen.

Bij toepassing van de eerste wijze blijft speculatie, zoo niet erger, mogelijk; de tweede wijze van vergoeding rust op een onzuiveren bodem en verdient als zoodanig allerminst aanbeveling.

De schatting voor de grondbelasting is hoogstens een dragelijk, administratief-fiscaal werkstuk en mag als zoodanig nimmer tot grondslag dienen ter bepaling van het bedrag, waartegen men iemand uit zijn eigendom zou kunnen ontzetten.

De beide voorgestelde wijzen van schadeloosstelling beoogen een billijke, desnoods vrijgevige regeling van dit teere onderdeel der quaestie in het leven te roepen; in de praktijk zal echter zoowel de een als de andere wijze niet doeltreffend blijken, omdat een vaag begrip er aan ten grondslag ligt.

Het bedrag der schadeloosstelling moet aannemelijk zijn voor den eigenaar, zonder van de gemeenschap onzinnige opofferingen te eischen.

Waarom de bepaling van het uit te keeren bedrag dan niet als een eenvoudige rekensom opgevat, waarbij uitgegaan wordt van de gedachte, dat uit de huurprijs der toekomstige opstallen de waarde van het bouwterrein moet worden afgeleid, in tegenstelling van den toestand van het heden waarbij uit den buitensporigen grondprijs een buitensporige huurprijs voortvloeit.

Aan de berekening van de waarde van het bouwterrein is bovendien het voordeel verbonden dat men met het uitbreidingsplan reeds op het oogenblik zijner conceptie voor den dag kan komen.

Vergoed moet worden;

a. de waarde van het te onteigenen grondstuk naar zijn aard, de *landhuishoudkundige waarde*,

Digitized by Google

b. de meerdere uitgaaf waartoe de onteigende gedwongen wordt, wil hij zich ten behoeve van zijn bedrijf een gelijksoortig perceel aankoopen, de verkooper toch kan op hem als gedwongen koopeR druk uitoefenen,

c. een billijk bedrag voor de waarde die zijn grond als ruw bouwterrein vertegenwoordigt;

nog eenige andere factoren zouden in verband met plaatselijke omstandigheden op te noemen zijn, doch kunnen als niet den doorslag gevend hier over het hoofd worden gezien.

Met behulp van het vastgestelde uitbreidingsplan is het totaal bedrag, dat het vijfvoud der landhuishoudkundige waarde in geen geval zou mogen te boven gaan zonder moeite te berekenen.

Tegelijk met het uitbreidingsplan stelt men nu reeds als regel vast het karakter, dat de te verrijzen huizenblokken zullen dragen, in de toekomst zal hiervan niet alleen niet worden afgeweken, het beginsel zal nog sterker op den voorgrond treden.

Het is dus mogelijk zonder dat ook nog maar een enkel huis verrees, vrij nauwkeurig de grootte der huuropbrengst te bepalen van een eenmaal volgebouwd blok.

Voor een blok arbeiderswoningen kan men die som afleiden, zoodra men weet, wat onder normale loonverhoudingen aan huur mag worden geeischt, zonder den kleinen man, zooals nu helaas veel geschiedt, uit te buiten.

Kapitaliseert men de huuropbrengst dan zal men een bedrag vinden waarin opgenomen zijn: de ondernemerswinst, de kosten van bouwmaterialen, de arbeidsloonen, de jaarlijksche afschrijving, de eventueele kosten van overdracht en behalve nog andere niet te verwaarloozen factoren de waarde van den grond.

Al die factoren zijn in geld uit te drukken uitgezonderd de laatstgenoemde, die door aftrek moet worden verkregen, en tegen de landhuishoudkundige waarde moet worden vergeleken, om, naar gelang van omstandigheden tot het vijfvoud daarvan verhoogd of tot die limiet verminderd te worden.

De §§ 8 en 9, handelende over geldelijken steun van gemeentewege en geldelijken steun van Rijkswege, kunnen den weg wijzen om aan bij te passen bedragen te komen.

Indien men tegenwerpt dat de toepassing van het te berde gebrachte denkbeeld nog al omslachtig zal wezen, verliest men uit het oog, dat al de genoemde berekeningen door particuliere onder-

Digitized by Google

nemers immer worden gemaakt, en dat buitensporige huurprijzen, revolutiebouw en speculatie in bouwterrein langs geen anderen weg te fnuiken zijn.

Het spreekt van zelf dat de grond voor den publieken dienst bestemd, zoo goed als het bouwterrein, volgens den gevonden maatstaf behoort te worden vergoed, we spraken dan ook vroeger van ruw bouwterrein.

De schatting van de landhuishoudkundige waarde, waar voor den eigenaar alles op aankomt, is een zuivere kultuurtechnische aangelegenheid, die met groote nauwkeurigheid behoort te worden uitgevoerd; de schatters die wij in ons land gewoon zijn aan den arbeid te zien mogen voor deze werkzaamheid niet worden aangewezen, de Afdeeling Landbouw aan het Departement van Binnenlandsche Zaken komt de regeling in onderdeelen van dit onderwerp toe.

Uit het voorafgaande blijkt, dat wij behooren tot de velen die verwachten, dat de toekomst oneindig meer zal brengen dan de slooping van eenige krotten en den bouw van eenige daardoor noodzakelijk geworden arbeiderswoningen.

Wij willen twee medestanders aanhalen, die door hunne openbaar gemaakte beschouwingen toonden zoo niet geheel, dan toch voor een goed deel onze ruimere zienswijze te zijn toegedaan.

Allereerst wijzen wij op het praeadvies van Mr. S. van Houten, geschreven ten behoeve van de debatten der vergadering van de Vereeniging voor Staathuishoudkunde en Statistiek, gehouden op 24 September 1898.

Mr. van Houten bepleit het goed recht en het nut der *„arbeidersstede"*, hij wenscht den arbeider op het platte land bij zijn woning een grondstuk te geven, waarvan de opbrengst voor een deel in zijn onderhoud kan voorzien.

De tweede medestander waarop wij een beroep doen is Mr. F. S. van Nierop.

In een praeadvies geschreven met gelijke bedoeling als ten grondslag ligt aan dat van Mr. van Houten, levert hij een betoog met betrekking tot het sloopen en herbouwen van in het hart eener groote stad gelegen onbewoonbare wijken.

Het praeadvies van Mr. van Houten geeft aanleiding er de aandacht op te vestigen dat het niet uitblijven kan, of aan het vraagstuk der huisvesting zullen zich in meerdere of mindere mate vastkoppelen

Digitized by Google

de uitvoering van maatregelen tot het verkrijgen van beter afgeronde eigendommen, [1]) — met behulp van het beginsel der gedwongen ruiling, — en de instelling der arbeiderstuinen.

In menige streek van ons land zullen de plaatselijke omstandigheden hiertoe noodzaken, zoowel in de omgeving van groote steden als in die van aanzienlijke plattelands gemeenten.

Voor zulke gevallen zal het stelsel van schadeloosstelling in het wetsontwerp voorgesteld onhoudbaar zijn, wijl het alleen bedoeld is voor onteigening, dan vooral zal een regeling noodig blijken, op den grondslag van de landhuishoudkundige waarde der gronden.

Mr. F. S. van Nierop gedenken wij straks.

De geodesische zijde van het vraagstuk lieten wij tot nog toe rusten.

Het wetsontwerp spreekt van een uitbreidingsplan, zonder echter te vermelden, waar dat van daan moet komen. Werd die vraag botweg gesteld, zonder twijfel zou het antwoord dan luiden: maar de elementen voor zoo'n plan, de kaart waarop zal worden geprojecteerd, verschaft ons het kadaster!

Wij betreuren het te moeten mededeelen, dat die instelling niet in staat is de verwachtingen van hen die deze meening koesteren tot werkelijkheid te maken, dat zij daarbij de technische organisatie mist, om dat zelfs na verloop van tijd te kunnen doen.

In het stelsel onzer wet omtrent eigendom van den grond is aan ons kadaster reeds een te zware taak opgedragen, men wachte zich dus, nog hooger eischen te stellen.

Allerlei pogingen worden aangewend, dikwijls van een zijde waarvan men zulks niet zou verwachten, om deze onmacht te bemantelen, pogingen die met succes worden bekroond, dank de technische onwetendheid der belanghebbenden die onophoudelijk met de instelling in aanraking komen.

Hoe ongerijmd het in onze dagen ook moge klinken, Nederland bezit geen nauwkeurige kaart van zijn bodem, wat voorhanden is, zijn voor het grootste deel schetsen van twijfelachtige waarde, waarboven men zich de vrijheid veroorloofde een of andere schaal te vermelden, die zelfs een deskundige er soms niet op ontdekken kan.

Het in zeer geringe hoeveelheid aanwezige dragelijke materiaal zinkt bij de reuzen massa voor het doel nagenoeg waardelooze kaarten in het niet.

---

[1]) Rapport 159. Nederlandsche Landbouwcomité, »Commissie Ontginning".

Digitized by Google

Zelfs voor de vervulling hunner fiskale plichten zijn vele plans geen betrouwbaren gids, nog een reden dus, waarom van de belastbare opbrengst, volgens de schatting voor de heffing der grondbelasting, nimmer mag worden gebruik gemaakt, ten einde een bij onteigening uit te keeren schadevergoeding te bepalen.

Het ligt buiten het bestek dezer beschouwingen om de oorzaken na te gaan van den met weinig woorden omschreven treurigen toestand, we moeten ons beperken tot de bloote vermelding van het feit, dat het tot wet geworden wetsontwerp bij zijne toepassing op onoverkomelijke bezwaren zal stuiten, omdat het van een geodesisch standpunt beschouwd in de lucht hangt.

Willen wij aan de oppervlakte van het hemellichaam dat wij bewonen, naar onzen wensch en overeenkomstig onze behoeften wijzigingen aanbrengen, dan behooren wij van die oppervlakte in de allereerste plaats uitstekende kaarten te bezitten, missen wij die, dan scheppen we ons een onafzienbare reeks van teleurstellingen, dan raken we hopeloos verward in een waren doolhof van afschuwelijk broddelwerk.

Zoo begrijpt men het in het buitenland, vooral in Duitschland, dat tegenwoordig op geodesisch gebied vooraan staat in de rij der Europeesche staten, wij sukkelen, dank de politiek van onthouding onzer regeering, heel, heel aan het eind dier rij mede.

Steden als Berlijn, Dresden, Frankfort a. Main, Karlsruhe e. a. bewijzen, door het uitvoeren van omvangrijke, technisch uitmuntend georganiseerde metingen, tot de erkenning gekomen te zijn, dat vele werken, tot stand gebracht met gebrekkige kaarten als leiddraad, noodwendig bij de oplevering ontgoochelingen brengen.

De groote stedelijke opmeting Berlijn staat buiten de kadastrale administratie.

De organisatie aan het opnemingspersoneel, ressorteerende onder het Tiefbauamt, eener stad als Frankfort a/Main, getuigt voor de afdoende wijze waarop men er naar streeft, zonder schroom voor de kosten, zich in ieder opzicht betrouwbare kaarten te verschaffen. *(Zeitschrift für Vermeltsungswesen. 1898. Seite 669.)*

Het denkbeeld van Mr. F. S. van Nierop, een gesloopt en nieuw verrezen *„Engelveld"*, kan daar, zonder op geodesisch-kultuurtechnische bezwaren te stuiten, in een daad worden omgezet.

Karlsruhe werd hermeten door staat en gemeente voor gemeenschappelijke rekening, bij die opmeting werd met alle stedelijke

Digitized by Google

belangen rekening gehouden, de stedelijke gemeenschap beschikt b.v. over nauwkeurige bladen aangelegd op de schaal 1 : 250, geen enkele Nederlandsche gemeente komt in dit opzicht voor mededinging in aanmerking.

Wanneer onze deskundigen straks aan het werk tijgen, wenschen wij hen bij hunnen aanvangsarbeid de beschikking toe over de navolgende drie, scherp gescheiden groepen van hoofdelementen, te weten: *overzichtskaarten, grondplans* en *ontwikkelingsbladen.*

De overzichtskaarten stellen ons in staat de aan te brengen wijziging te beschouwen in het verband der aan geenerlei wijziging onderworpen omgeving.

De grondplans geven een nauwkeurige gelijktijdige voorstelling van den bezitstoestand vóór en nà de voorbereiding tot de hervorming.

Op de ontwikkelingsbladen werkt de gemeente het eigenlijke bouwplan uit, terwijl het kan voorkomen dat de landmeter op de schaal 1 : 100 de plattegrond van zeer ingewikkelde woninggroepen moet weergeven, ten einde aan den architect de gelegenheid te schenken tot vaststelling van de perceelgrenzen uit het beloop der muren. (*Hermeting Dresden.*)

De schaal der eerste groep ligt gemeenlijk tusschen de verhoudingen 12500 en 17500, de plans vertoonen overeenkomst met de kadastrale verzamelkaarten, zij zullen veelal uit de perceelsgewijze kadastrale kaarten kunnen worden samengesteld.

De grondplans opgemaakt naar de verhoudingen 250, 500 en 1000, kunnen niet anders worden verkregen dan, — hoogst enkele gevallen uitgezonderd, — door hermeting; de perceelsgewijze kadastrale kaarten zijn in een bepaald stadium van den aanleg der grondplans aan deze kaarten pseudo identiek.

De ontwikkelingsbladen worden, naarmate de behoefte zich voordoet, vervaardigd uit de opnemingselementen die aan het grondplan ten grondslag liggen, hunnen schaal is 1 : 50 en 1 : 100.

Aan de opmetingen moet een waterpassing worden verbonden, met het oog op de regeling van den aan- en afvoer van hemel- en grondwater, aanleg van kanalen, rioolstelsel en wat dies meer zij.

Voor ieder onderdeel van uitvoering, dat wijziging van den vorm van den bodem tengevolge heeft, wordt rechtstreeks van de opnemingselementen gebruik gemaakt; zij beslissen in alle eigendomsgeschillen

Digitized by Google

die zich na de opmeting voordoen, m. a. w. *het cijfer staat hooger dan de kaart, welke slechts een graphische voorstelling is.*

De geheele afwerking der vluchtig geschetste bescheiden moet zoodanig geschieden, dat zij met duidelijke toelichting van den betrokken technicus verstaanbaar zijn voor alle bij de onderneming betrokken belanghebbenden.

Op de woorden van Mr. H. L. Drucker, die wij boven het hoofd van ons opstel plaatsten:

„er moet een Nederlandsche woningwet komen, die den gemeente-„besturen in ieder geval tot plicht stelt, in verband met de opruiming „van bestaande krotten, den bouw van goede woningen op de een „of andere wijze te bevorderen;"

behoort te volgen:

„de nauwgezette uitvoering van dien plicht *moet* hen door den „Staat mogelijk gemaakt worden, door de instelling van een nieuwen „tak van Staatsdienst, op wien de taak rust, alle vereischte geodetisch-„kultuurtechnische gegevens te verschaffen; — wijl het zonder die „gegevens onmogelijk is, onze zwarte steden langzamerhand in „vriendelijke groene woonplaatsen te veranderen, waarin een te-„vreden bevolking huist."

Het Bestuur der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde:

C. W. Hoffmann, *Voorzitter.*
W. J. de Haan.
M. de Vos, *Secretaris.*

Amsterdam
Zutfen
Leeuwarden
} Maart 1900.

Digitized by Google

Een rechtsgeldig kadaster voor Frankrijk? [1])

De heer I. Boer Hz. verdient ongetwijfeld aller dank, waar hij in dit tijdschrift[1]) geregeld de aandacht vestigt op datgene wat in den vreemde, met name in Frankrijk, ten aanzien van kadastrale en verwante wetgeving wordt voorbereid of ten uitvoer gelegd. Daarbij treft hem voorzeker geen verwijt, indien hij de zich voordoende gelegenheid gebruikt, om voor eigen wenschen of denkbeelden propaganda te maken. Maar tegenspraak wekt het, wanneer tot versterking dier propaganda het relaas zelf gekleurd en de feiten verwrongen worden. Van dien aard is het opschrift van zijn laatste aanteekening (*R. M.* VII (1898), bl. 460): „wet van den 17den Maart 1898 op *de invoering van een rechtsgeldig kadaster in Frankrijk*", en de stelling omtrent diezelfde wet geformuleerd (bl. 466), dat daarin „*klaar en duidelijk* de rechtsgeldigheid van het toekomstig kadaster is uitgesproken". Immers, wat is onder een rechtsgeldig kadaster te verstaan? Indien een kadaster is eene kaart der eigendommen (al of niet in cultuurperceelen gesplitst), dan is een rechtsgeldig kadaster een zoodanige kaart der eigendommen, die voor de eigenaars verbindend is, zoodat dus ieder van hen de grenzen heeft te eerbiedigen, die het kadaster tusschen hem en zijne naburen getrokken heeft. Zal nu het ondernomen kadaster een dergelijk karakter dragen? Allerminst. Het trekt geene grenzen tusschen de eigenaars en is bijgevolg voor hen ook niet verbindend. Het een zoowel als het ander staat uitdrukkelijk in de wet te lezen. Art. 5 zegt, dat de commissie op zal sporen *les propriétaires apparents* (in gewone menschen taal: de bezitters) en de grenzen hunner bezittingen; art. 7, dat dit geschiedt *sauf les droits du propriétaire réel* [2]),

[1]) Overgenomen uit het Rechtsgeleerd Magazijn 1899 bl. 590.

[2]) Het voorbehoud op dit voorbehoud: »*dont la réclamation ne pourra avoir d'effet qu'entre lui et ses voisins immédiats*" is slechts verstaanbaar van het standpunt der Fransche rechtspractijk, die grenskwestiën beslist door toemeting der uitgestrektheid, waarop men krachtens zijn titel aanspraak heeft (Robernier *Preuve du droit de propriété* I (1843) p. 264—273). Het artikel wil dus beletten, dat de teruggedrongen buurman het verlies op zijne overige buren verhale, ook al zoude de beslissing hem minder terrein overlaten, dan zijne titels uitwijzen.

Digitized by Google

natuurlijk, daar niet de plaatselijke omtrek van zijn recht, maar die van eens anders bezit geconstateerd is. Men ziet hieruit. dat, in beginsel, het nieuwe kadaster niet rechtsgeldiger is dan het oude, maar alleen in zooverre dat van betwisting zij zijn uitgesloten [1]), die bij den aanleg als *propriétaires apparents* zijn aangemerkt en hunne rechtverkrijgenden. Men zoude dit een negatieve rechtsgeldigheid kunnen noemen. Misleidend echter is het enkele woord rechtsgeldigheid, omdat men daarbij altijd nog aan positieve rechtsgeldigheid heeft gedacht, d. w. z. eene rechtsgeldigheid, waarop zich ieder kan beroepen, niet, gelijk in het onderhavige geval eene rechts*on*geldigheid, waarop zich niet ieder kan beroepen. Hier is een nieuwe species van kadaster in het leven getreden, wier conceptie, mij althans, meer eigenaardig dan gelukkig voorkomt. Met name als grondslag voor een positief Grondboek is zij even onbruikbaar als het bestaande. Immers, indien het Grondboek den *propriétaire réel* zal doen kennen en indien ieder eigendom bepaald wordt door zijne grenzen, dan is opsporing der werkelijke eigendomsgrenzen, m. a. w. de aanleg van een positief rechtsgeldig kadaster, condicio sine qua non voor iederen wetgever, die niet, gelijk de Pruisische en nu de Duitsche, schijn voor wezen aangenomen wenscht te zien.

Juli 1899. J. C. Naber.

Dankend voor de aangeboden gelegenheid maak ik daarvan gaarne gebruik om te antwoorden op de bovenstaande opmerking, die mij voorkomt meer vernuftig dan juist te zijn.

Om eene kadastrale kaart — juister de meetgetallen waarvan de kaart de graphische voorstelling is — verbindend te maken tusschen de eigenaars is tweeërlei noodig.

1°. *Delimitatie der eigendommen.*

Deze heeft in Frankrijk plaats, onder leiding eener speciale commissie, door vaststelling en aanwijzing der grenzen, waartoe de „propriétaires apparents" worden uitgenoodigd. Verschijnen zij niet of zijn zij het niet eens en leidt de bemiddeling van commissieleden

---

[1]) Althans, wanneer zij na de voorloopige vaststelling een jaar gezwegen hebben.

Digitized by Google

tot geen resultaat, dan stelt de commissie eene grens vast. Hiertegen kan ieder der betrokken partijen binnen een jaar in beroep komen bij den rechter.

2°. *Verband tusschen de delimitatie en de daarop volgende meting.*

Dit kan worden gelegd, hetzij contractueel door en tusschen de eigenaars, hetzij bij de wet.

Het laatste geschiedt bij de Fransche wet. Na openlegging van de uitkomsten der meting en een termijn van drie maanden voor reclames „worden de uitkomsten der meting geacht in overeen-„stemming te zijn met de delimitatie" (art. 8).

Op grond van deze bepaling schreef ik: „Het hoofdbeginsel der „wet heeft mijne volle sympathie. Klaar en duidelijk is de rechts-„geldigheid van het toekomstig kadaster uitgesproken."

Daarmede nu heb ik, volgens Prof. Naber, „het relaas gekleurd en „de feiten verwrongen", want het op te maken kadaster zal niet verbindend zijn voor de eigenaars, omdat de delimitatie plaats heeft door de „bezitters" (propriétaires apparents) en den waren eigenaar (propriétaire réel) niet bindt.

Hiertegen valt het volgende op te merken:

1°. De delimitatie bindt al die eigenaars, die tevens bezitters zijn, is het niet in hun eerste dan toch in hun tweede kwaliteit.

2°. Na afloop van den verjaringstermijn verliest de ware eigenaar die tijdens de delimitatie niet tevens bezitter is, zijn recht; de delimitatie is dan onaantastbaar geworden, daar zij het reeds dadelijk was voor hen, die tijdens de delimitatie nog slechts bezitters waren.

3°. Er blijft dus slechts over die „ware eigenaar", die tijdens den verjaringstermijn den bezitter heeft verdreven. De bij art. 7 aan hem toegestane „vordering tegen zijne onmiddellijke buren" heeft tot doel wijziging der buiten zijne medewerking vastgestelde kadastrale grenslijn; op hem rust de bewijslast, dat die grens de eigendomsgrens niet is. Zulk eene vordering is bij het bestaande kadaster niet mogelijk; dit geeft, in theorie althans, geenerlei bewijs. Bij het nieuwe kadaster beteekent die grens dus wel iets meer dan bij het oude. Zoolang die grens niet betwist wordt, geldt zij als eigendomsgrens.

4°. Wordt in Frankrijk het voorstel der „commission extra-parlementaire du cadastre" gevolgd om over te gaan tot invoering van een grondboek, op het nieuwe kadaster gegrondvest, dan zal de „ware eigenaar" bovengenoemd vorderingsrecht verliezen, zoodra

Digitized by Google

de naburige eigenaar zijn grond heeft overgedragen. In Pruisen althans, waar eveneens grondboek en kadaster in verbinding zijn gebracht, is door de jurisprudentie beslist dat het kadastraal perceel, in het grondboek vermeld, deelt in de openbare geloofwaardigheid van dat boek (*Tijdschrift kad. en landm.* 1898, bl. 168—173) in dien zin, dat de verkrijger zich op het kadaster kan beroepen ook wat betreft de grenzen der perceelen, zoover de nauwkeurigheid der kadastrale gegevens reikt.

Uit een en ander blijkt m. i. overtuigend de onhoudbaarheid der beweringen van Prof. Naber, dat het nieuwe Fransche kadaster „geene grenzen trekt tusschen de eigenaars en bijgevolg voor hen ook „niet verbindend" is, „dat het nieuwe kadaster niet rechtsgeldiger „is dan het oude".

I. Boer Hz.

Digitized by Google

Wereldtentoonstelling te Parijs.

Bij gelegenheid van den grooten wedstrijd op bijna elk gebied tusschen de beschaafde volkeren zal er tevens eene internationale samenkomst worden gehouden, tot welker bijwoning allen worden uitgenoodigd die zich bezighouden met de landmeetkunde.

Het initiatief tot dit congres werd genomen door de *Société des Géomètres-Experts de France.*

Tot dat doel heeft deze vereeniging aan de Voorzitters van buitenlandsche vereenigingen eene uitnoodiging gezonden in de bewoordingen:

SAINT QUENTIN, Aisne (France), Mars 1900.

Monsieur et Cher Collègue!

La Société des Géomètres-Experts de France, fondée en 1847, doit se réunir à Paris le 2 juillet 1900 pendant la grande Exposition.

Dans les reunions de 1898 et 1899 il a été décidé, que nos collègues étrangers seraient invités, à prendre part à cette assemblée Internationale, puis, le 3, à faire une visite commune de toutes les parties de l'Exposition, qui auront un certain intérêt pour le corps des Ingénieurs-Géomètres.

Au nom de tous mes amis je vous prie, Monsieur et Honoré Collègue, de venir parmi nous et aussi de désigner parmi les Membres de la Société, que vous présidez, ceux, qui viendront volontiers vers nous.

Ce sera une grande joie pour toute notre famille française de posséder de nombreux collègues de votre nation.

Je compte sur votre obligeance, pour fair part de notre invitation à tous vos collègues des Pays-Bas.

Le lieu de réunion à Paris sera ultérieurement indiqué aux ingénieurs-géomètres, qui auront fait connaître leur intention, d'assister à notre assemblée.

Digitized by Google

Veuillez agréer, Monsieur et Cher Collègue, l'expression de nos bons sentiments de confraternité.

HACHET.

Wij moedigen de leden onzer Vereeniging, die dezen zomer Parijs willen bezoeken, ten zeerste aan deel te nemen aan het congres en van het voornemen daartoe tijdig kennis te geven aan onzen Voorzitter. Dat hun komst door de Fransche collega's zal worden op prijs gesteld blijkt nog uit een nader schrijven van den heer Hachet, waarin o. a. wordt gezegd:

„Vous et vos amis, vous nous ferez certainement un grand plaisir en venant parmi nous, partager nos travaux et visiter avec nous les parties de l'Exposition interessant notre profession."

Eveneens kunnen zich met onzen Voorzitter of onzen Redacteur in verbinding stellen de Nederlandsche leden der *deutsche Geometer-Verein* die de algemeene vergadering willen bijwonen welke dit jaar op 29 Juli tot 1 Augustus te *Cassel* zal worden gehouden.

Het Bestuur der Vereeniging v. K. en L.

Digitized by Google

bc

wi
va
zil
pr
wi

er
le

in
V
ja

Digitized by Google

VERSLAG van de Rijks-commissie voor graadmeting en waterpassing, aangaande hare werkzaamheden gedurende het jaar 1899.

(Met kaart.)

Voldoende aan het voorschrift, door den Minister van Binnenlandsche Zaken, bij beschikking van 14 Mei 1879. litt. M., afdeeling Kunsten en Wetenschappen, haar gegeven, heeft de Rijks-commissie voor graadmeting waterpassing de eer, aangaande hare werkzaamheden in het jaar 1899, het volgende te berichten.

Commissie. In de samenstelling der commissie noch in de verdeeling der werkzaamheden onder hare leden kwam in den loop van dit jaar verandering.

Vergaderingen. Tot mondelinge regeling der werkzaamheden is twee malen het samenkomen noodig geweest. De beide vergaderingen hadden plaats te 's Gravenhage.

Bibliotheek. De, blijkens het verslag over 1898, aan den Staat geschonken bibliotheek ondergaat eene gestadige uitbreiding, doordat ons medelid Heuvelink er aan toevoegt de publicatiën, die door hem vanwege de Internationale vereeniging voor aardmeting worden ontvangen, alsmede doordat de Commissie de vervolgen aankoopt op enkele voor haren arbeid dienstige periodieke werken, die in deze bibliotheek aanwezig zijn.

Door genoemd medelid werd voor het gevorderde inbinden en voor het aanvullen van den catalogus zorg gedragen.

Betrekkingen met de buitenlandsche leden van de Internationale vereeniging voor aardmeting. Zooals in het vorig verslag is gemeld, werd in de algemeene vergadering, gehouden te Stuttgart in 1898, het besluit genomen dat eenige directeuren van sterrenwachten zouden worden uitgenoodigd om, in aansluiting aan de waarnemingen, die, ter bepaling van de beweging van de aardpool, op zes stations, onder de leiding van den directeur van het centraalbureau van de aardmeting zouden plaats vinden, in hunne sterrenwachten zelfstandig dergelijke waarnemingsreeksen te doen uitvoeren.

Naar aanleiding daarvan is, op de sterrenwacht te Leiden, de heer J. Stein, doctorandus in de wis- en sterrenkunde, sedert 13 Juni 1899 bezig om, met den zenithtelescoop van Wanschaff, met een objectiefopening van 80,5 millimeter en een brandpuntsafstand van 100 c M., geregeld waarnemingen volgens de Talcott-methode te volbrengen. De uitkomst van

Digitized by Google

deze waarnemingen, die nog een geruimen tijd moeten worden voortgezet, zijn voorloopig zeer bevredigend.

Werkzaamheden der commissie. De bemoeiingen der commissie betroffen in 1899:

de primaire driehoeksmeting,
de secundaire driehoeksmeting en
de sterrenkundige waarnemingen.

Driehoeksmeting. Personeel. In verband met eene, op 1 Januari 1899 ingaande, regeling van de vergoeding voor verblijfkosten bij verkenningen, metingen en andere werkzaamheden op het terrein, ten dienste van de graadmeting en waterpassing, waarmede werd tegemoet gekomen aan een billijk gebleken verlangen, was eene onderscheiding wenschelijk en heeft de commissie de sedert vele jaren bij haar werkzame ingenieurs, N. Wildeboer en J. A. van Eyk Byleveld, verheven tot den bij deze gelegenheid ingestelden rang van ingenieur 1ste klasse.

Het overige personeel voor de driehoeksmeting onderging in 1899 verandering, doordat, met ingang van 1 September, aan den ingenieur H. J. Verhellouw, op zijn verzoek, eervol ontslag werd verleend, en door de benoeming, met ingang van 1 November, van de civiel-ingenieurs J. Canters en M. R. Idema Greidanus.

Gedurende de maanden Juni, Juli en Augustus werd het personeel tijdelijk versterkt door den heer C. H. van den Broek, student aan de Polytechnische School te Delft.

Primaire Driehoekmeting. De metingen 1ste orde werden in 1899 uitgevoerd door twee ploegen.

De eerste ploeg, bestaande uit den ingenieur Wildeboer, als chef, en den ingenieur Modderman, was belast met de uitvoering van hoekmetingen op hoofdpunten;

De tweede ploeg, onder leiding van den ingenieur Verhellouw, aan wien werd toegevoegd de ingenieur Bijl, had in opdracht hoekmetingen op tusschenpunten uit te voeren.

De eerste ploeg vertrok 1 Mei naar Monnikendam, om de metingen te voltooien, die in 1898 waren aangevangen, doch niet ten einde hadden kunnen worden gebracht.

De meting van hoeken tusschen richtingen naar de hoofdpunten Enkhuizen, Harderwijk, Naarden, Mijdrecht, Brederode en Schoorl liep vlug van stapel, voornamelijk door de omstandigheid dat het heliotrooplicht van Harderwijk, in tegenstelling met hetgeen in 1898 het geval was, zeer langdurige perioden van rustigheid vertoonde, samenvallende met die der lichten op de andere hoofdpunten.

Uit dit station werden verder de hoeken gemeten ter bepaling van de richtingen der tusschenpunten Amsterdam, Haarlem, Castricum, de Rijp, Alkmaar, Nieuwe Niedorp, Wognum en Edam.

Digitized by Google

Het tweede station was Schoorl, waar moest worden ingesteld op de hoofdpunten: Huisduinen, Westerland, Enkhuizen, Monnikendam en Brederode, en op de tusschenpunten: Nieuwe Niedorp, Wognum, Edam, de Rijp, Alkmaar en Castricum.

De bezwaren, in 1898 ten gevolge van onrust der beelden ondervonden op het station Brederode, deden zich op dit duinstation ook weder, hoewel in mindere mate, gevoelen.

Het derde en laatste station, door de eerste ploeg bezet, was Huisduinen, met richtingen naar de hoofdpunten; Eierland, Westerland en Schoorl en naar het tusschenpunt Oosterend.

Door dezelfde ploeg werden centreeringsmetingen uitgevoerd op de driehoekspunten Monnikendam, Edam, de Rijp, Alkmaar, Wognum, Nieuwe Niedorp, Medemblik, Huisduinen, Oosterend, Blokzijl, Kuinre en Kampen.

De tweede ploeg vertrok 25 April naar Lochem, van waar ter bepaling van dit tusschenpunt werd ingesteld op de hoofdpunten: Harikerberg, Winterswijk en Zutphen en op het tusschenpunt Zelhem.

De metingen op dit station vorderden meer tijd dan redelijkerwijze mocht verwacht worden.

Nadat zij waren voltooid betrok deze ploeg het station Zelhem. Ter bepaling van dit tusschenpunt werden gemeten hoeken tusschen richtingen naar de hoofdpunten: Winterswijk, Hettenheuvel en Zutphen en naar de tusschenpunten: Lochem, Aalten en Silvolde. Ook werd het punt Doesburg nog als tusschenpunt opgenomen.

Daarna kwam het tusschenpunt Aalten aan de beurt. Inrichtingen tot opstelling van het instrument waren hier nog niet aanwezig.

Nadat hierin voorzien was werden, ter bepaling van het punt Aalten, metingen gedaan van hoeken tusschen richtingen naar het hoofdpunt Winterswijk en naar de tusschenpunten Silvolde en Zelhem. Ook werd het punt Groenlo als tusschenpunt opgenomen.

Als vierde en laatste station werd nu Sivolde bezet.

Nadat eene inrichting tot opstelling van het hoekmeetinstrument was aangebracht werd het punt bepaald, door hoekmetingen tusschen het hoofdpunt Hettenheuvel en de tusschenpunten Zelhem en Aalten.

Centreeringsmetingen werden door deze ploeg uitgevoerd te Lochem, Winterswijk, Zelhem, Hettenheuvel, Aalten en Silvolde.

Na voltooiing der metingen op het station Silvolde werd de ploeg ontbonden in verband met het vertrek van den ingenieur Verhellouw; de ingenieur Bijl nam verder deel aan de secundaire driehoeksmeting.

In October 1899 ontving de Commissie van de Trigonometrische Abtheilung der Königlich Preussischen Landesaufnahme het verzoek om mededeeling van de ligging van de tegenwoordige spits van den St. Christoffeltoren te Roermond ten opzichte van het punt, dat in 1892 voor de hoekmetingen op dien toren werd gebezigd.

Digitized by Google

Om aan dit verzoek te kunnen voldoen werden in November de daarvoor noodige centreeringsmetingen uitgevoerd door de landmeters Bingen en Kwisthout.

Bij deze gelegenheid werden op dien toren tevens eenige merken aangebracht in het belang der secundaire driehoeksmeting.

De becijfering voor de definitieve berekening van het driehoeksnet werd voortgezet, en maatregelen werden genomen om weldra te kunnen aanvangen met het drukken der waarnemingen.

Secundaire driehoeksmeting. De terreinwerkzaamheden voor de secundaire driehoeksmeting konden dezen zomer geschieden door twee ploegen.

De ploeg, samengesteld uit de landmeters Bingen als chef en Kwisthout, ving hare werkzaamheden aan met de aanvulling en uitbreiding van het verkennen van het terrein, waarmede het vorig jaar was begonnen, dus van het gedeelte van ons land langs de oostelijke grens, ten zuiden van de lijn Rhenen—Flierenberg.

De verkenning werd voor dit jaar gestaakt toen de lijn Beek—Venray was bereikt en de secundaire punten op dit terrein konden worden vastgesteld.

Hierna werd overgegaan tot de uitvoering der hoekmetingen, die achtereenvolgens werden verricht op de stations: Rhenen, Opheusden, Puiflijk, Herveld, Elst, Flierenberg, Molenberg, Vortschebrug, Kiekberg, Heumen, IJsheuvel, Mil, Sambeek en Deursen, waar tevens de noodige centreeringsmetingen werden gedaan. Bij de daaronder voorkomende nieuwe terreinpunten werden de vastleggingssteenen geplaatst.

Het metsel- en timmerwerk voor het inrichten der stattons geschiedde tijdens de metingen op andere waarnemingspunten.

Bovendien werden nog centreeringsmetingen gedaan te Wijchem, Wageningen (watertoren) en Oss, en zijn vastleggingssteenen geplaatst te Eckel en Pannenhuis.

Op 30 September keerde deze ploeg te Delft terug.

De andere ploeg bestond uit den ingenieur van Eyk Bijleveld, bijgestaan in de maanden Juni, Juli en Augustus door den student van de Polytechnische School van den Broek en na diens vertrek door den ingenieur Bijl.

De ingenieur van Eyk Bijleveld begon met de verkenning van het gedeelte van ons land langs de oostelijke grens ten noorden van de lijn Rhenen—Flierenberg. Het terrein, waarover de verkenning zich uitstrekte, wordt in hoofdzaak begrensd: westwaarts door de gebroken lijn Rhenen—Imbosch—Zutphen, noordwaarts door de lijn Zutphen—Harikerberg. De vaststelling van de secundaire punten leverde hier eenige bezwaren op, deels door het gering aantal torens, geschikt tot het doen van waarnemingen, deels door de aanwezigheid van hoog geboomte, dat het uitzicht belemmerde. Toen de verkenning zoover gevorderd was, dat een voldoend

Digitized by Google

aantal secundaire punten kon vastgesteld worden, werd met de hoekmetingen een aanvang gemaakt.

Behalve het hierboven vermelde terrein werd door deze ploeg ook het terrein beoosten Flierenberg verkend.

Waarnemingen werden volbracht op de stations Doornenburg, Duiven, Didam en Arnhem, waar tevens de noodige centreeringsmetingen werden verricht.

Bovendien werden nog centreeringsmetingen uitgevoerd te Lobith, Hettenheuvel en Imbosch.

De inrichting van bovengenoemde stations geschiedde wederom tijdens de metingen.

Ter plaatse van het signaal Hettenheuvel, dat vervallen was, werd een tamelijk zwaar geconstrueerde pyramide, geschikt voor het doen van waarnemingen, gebouwd.

Bij signaal Imbosch werden eenige werken uitgevoerd tot beteugeling van de zandverstuiving.

In het begin van October keerde deze ploeg te Delft terug.

Het aantal punten, thans geheel of gedeeltelijk door secundaire metingen bepaald, bedraagt ongeveer 150.

Door de beide ploegen, die de primaire metingen uitvoerden, werden ook waarnemingen gedaan ten dienste der secundaire driehoeksmeting.

Door de eerste ploeg werd daartoe, tijdens de metingen op de hoofdstations, voor zoover de gelegenheid dit toeliet, op een 30-tal kerktorens ingesteld.

Door de tweede ploeg werden op de door haar betrokken stations zooveel mogelijk alle richtingen bepaald, die voor de secundaire driehoeksmeting van belang zouden kunnen zijn; daarbij werd rekening gehouden met den rang, dien de verschillende punten waarschijnlijk in die driehoeksmeting zullen innemen.

Op de stations Lochem, Zelhem, Aalten en Silvolde zullen op deze wijze alleen nog enkele aanvullingsmetingen noodig zijn, om daar de secundaire waarnemingen te voltooien.

Voor de secundaire driehoeksmeting werden nog twee baken voor basismeting aangeschaft gelijk aan de in het voorgaande jaar door Gebr. Caminada geleverde.

Omtrent de wijze van werken, die bij de uitvoering der secundaire driehoeksmeting gevolgd wordt, kan het volgende worden medegedeeld.

In de secundaire driehoeksmeting worden zooveel mogelijk alle kerktorens en andere hooge gebouwen opgenomen.

Waar dergelijke gebouwen, die tevens de gelegenheid aanbieden om het hoekmeetinstrument voor het uitvoeren van waarnemingen op te stellen, te ver van elkander verwijderd liggen, worden bovendien geschikte punten op het terrein als driehoekspunten aangenomen.

Digitized by Google

Deze laatste worden dan door een steen in den grond blijvend aangewezen.

Wanneer een kerktoren of ander gebouw als waarnemingsstation wordt aangenomen is het meestal niet mogelijk de waarnemingen uit te voeren in het driehoekspunt zelf d. w. z. in het centrum van het station.

Er zijn dan vrij omvangrijke metingen en becijferingen noodig om de excentrisch uitgevoerde waarnemingen te herleiden tot het centrum.

Om den daaraan verbonden last zooveel mogelijk te ontgaan wordt het aantal punten, waar hoekmetingen uitgevoerd worden, beperkt tot het noodige.

De ligging der overige punten wordt dan bepaald door hoekmeting uit ten minste drie omliggende punten.

Bij de secundaire driehoeksmeting ontstaan op die wijze punten van tweeërlei rang; de eerste rang wordt daarbij ingenomen door de punten, waarvan de bepaling geschiedt door hoekmetingen van en naar die punten en naar de punten van het primaire driehoeksnet; de tweede rang door de overige punten.

Omtrent de hoofd- en tusschenpunten van het primaire driehoeksnet zij opgemerkt dat deze ten aanzien van de secundaire metingen als gelijkwaardig worden behandeld.

Als regel geldt dat alle secundaire metingen worden uitgevoerd met de theodolieten, waarvan de verdeelde cirkelrand een middellijn heeft van 21 c.M.

Wanneer de beschikbare ruimte niet toelaat met deze instrumenten te meten, wordt gebruik gemaakt van die met randen van 14 c.M. middellijn.

In het laatste geval wordt het normale aantal waarnemingen met 50 pct. verhoogd.

De beide soorten van theodolieten zijn in vorige jaarverslagen herhaaldelijk vermeld.

De richting naar ieder punt wordt zooveel mogelijk verbonden aan twee richtingen naar punten van hoogeren rang en het aantal waarnemingen wordt daarbij gelijkelijk over de beide verbindingen verdeeld.

De waarnemingen worden uitgevoerd volgens de methode der richtingsbepalingen d. w. z. achtereenvolgende instellingen op eene reeks van omliggende punten. Daarbij worden — met inbegrip van de aansluitingsrichting — telkens niet meer dan zes richtingen in eene reeks opgenomen.

Richtingen tusschen twee secundaire punten van den 1sten rang of tusschen zulk een secundair punt en een primair punt worden 12 maal bepaald; de overige richtingen slechts 8 maal.

De definitieve ligging der secundaire punten kan nog niet berekend worden, wijl daarvoor de gegevens uit het primaire net nog ontbreken.

Ten einde echter eene beoordeeling te verkrijgen van de te verwachten resultaten is het volgende gedaan.

Een gedeelte van het hoofdnet werd volgens eene benaderingsmethode

Digitized by Google

sluitend gemaakt en wel de veelhoek Amersfoort, Imbosch, Flierenberg, Venray, Beek, Oirschot, Zalt-Bommel, Utrecht, Amersfoort.

Van de hoekpunten van dien veelhoek benevens van de binnen dezen gelegen hoofdpunten Rhenen en Oss werden rechthoekige coordinaten in een plat vlak berekend. Vervolgens werd overgegaan tot vereffening van de in dit terrein gelegen tusschenpunten Nijmegen, Elst, Tiel en 's Hertogenbosch. De daarbij gevonden middelbare waarden van de fouten in de coordinaten voor deze punten zijn:

	M*x*.	M*y*.
Nijmegen	0,03 M.	0,03 M.
Elst.	0,02 »	0,04 »
Tiel.	0,09 »	0,09 »
's Hertogenbosch .	0,01 »	0,01 »

Hierna werden de in den zomer van het jaar 1898 bepaalde secundaire punten van den 1sten rang Puiflijk, Herveld en Deursen gezamenlijk vereffend met het resultaat dat als middelbare waarden van de fouten in de coordinaten werden gevonden:

	M*x*.	M*y*.
Puiflijk.	0,04 M.	0,04 M.
Herveld	0,05 »	0,03 »
Deursen	0,06 »	0,04 »

Hieruit mag besloten worden, dat de nauwkeurigheid, bereikt bij de gevolgde wijze van meten, voor deze punten voldoende is.

Voor eenige secundaire punten van den 2den rang is een dergelijk onderzoek in bewerking.

Van de reeds uitgevoerde hoekmetingen werd in de beide afgeloopen jaren een nuttig gebruik gemaakt door eene commissie bij het wapen der artillerie, welke belast is met speciale opmetingen in een gedeelte van ons land.

Volgens bericht van deze commissie werd haar arbeid aanmerkelijk verlicht en bespoedigd door de gegevens, die zij van ons kon ontvangen en werden de kosten voor dien arbeid voor het Rijk daardoor aanzienlijk minder dan anders het geval zou geweest zijn.

Sterrenkundige waarnemingen. De breedte- en azimuthbepalingen, waarvan in de drie vorige jaarverslagen sprake was, zijn in dit jaar voltooid geworden. Te Groningen, waar reeds in 1898 de breedte bepaald was, werd nu in September door den ingenieur Posthumus Meijjes het azimuth van Tolbert bepaald, en hiermede waren afgeloopen de in het programma der werkzaamheden opgenomen sterrenkundige waarnemingen op de stations.

De tijd vóór en na de bovengenoemde azimuthbepaling werd gewijd aan het berekenen van vorige waarnemingen. Om hiermede meer voortgang te maken, werd op voorstel van den ingenieur Posthumus Meijjes,

Digitized by Google

aan den Minister van Marine een tweetal stuurlieden aangevraagd, om aan de berekening der waarnemingen deel te nemen. Aan dit verzoek werd gereedelijk gevolg gegeven, en 1 Februari traden de 2de-stuurlieden J. Jans en J. J. E. de Witte in functie.

In 1899 werden berekend de waarnemingen op de stations Sambeek, Wolberg en Harikerberg, zoodat thans met de vroeger berekende, Utrecht Oirschot en Ubagsberg, zes van de veertien punten bepaald zijn. Wat Ubagsberg aangaat, dient hier vermeld, dat de breedte op dat station niet alleen, evenals op de andere stations, door de methode der circummeridiaans-zenithsafstanden, maar ook door de Horrebow-Talcott-methode (nagenoeg gelijke zenithsafstanden noord en zuid van het zenith) bepaald is. De overeenstemming tusschen de beide uitkomsten is zeer bevredigend.

De berekeningen betreffende de waarnemingen op de overige punten geschiedden, evenals vroeger, in duplo, de eerste berekening door den ingenieur Posthumus Meijjes, de tweede door de stuurlieden, die in deze werkzaamheden zeer goed voldeden.

In afwijking van de vroegere wijze van werken, werd nu van alle stations eerst het zoogenaamde vóórwerk behandeld, bestaande uit de berekening van de tijdsbepalingen, het bepalen van den gang der mikrometerschroeven, het herleiden van de randaflezingen, het berekenen der schijnbare plaatsen der pool- en der zuidelijke sterren voor de tijden der waarnemingen, enz.

Op het einde van 1899 was dit vóórwerk voor alle stations bijna voleindigd.

De herleiding der waarnemingen ter bepaling van het azimuth van Sittard uit Ubagsberg is geheel gereed.

Gravenhage,
Leiden, 27 Februari 1900.

De Rijks-Commissie voor graadmeting en waterpassing,
H. G. VAN DE SANDE BAKHUYZEN, *Voorzitter.*
VAN DIESEN, *Secretaris.*

Digitized by Google

Vereeniging voor K. en L.

Nieuwe leden:

P. J. Hamelberg, Adspir.-landm. v/h kadaster te *Zutfen.*
J. C. Hoogenboom, „ „ „ „ „ *'s Hertogenbosch.*
K. P. Westhoeve, „ „ „ „ „ *Rotterdam.*
P. J. ter Plegt, „ „ „ „ „ *Alkmaar.*
Ch. A. Struijck, Landmeter van het kadaster te *Almeloo.*
J. H. W. Lindeman, „ „ „ „ „ *Utrecht.*

Digitized by Google

BERICHTEN.

Bij K. B. van 23 Maart 1900 N°. 29 is, op zijn verzoek, met 1 Mei d. a. v. eervol ontslag verleend aan C. Kooyman Klots als landmeter van het kadaster met dankbetuiging voor de door hem aan den lande bewezen diensten.

Verplaatsing van landmeters van het kadaster.

Met 1 Februari 1900: J. A. Soer van *'s Gravenhage* naar *Leeuwarden.*

Met 1 Mei 1900: J. J. Roelofsen van *Leiden* naar *Alkmaar.* J. H. J. Houben van *Amsterdam* en J. F. A. van Riessen van *Arnhem* naar *Assen.*

Met 1 Nov. 1900: J. J. Roelofsen van *Alkmaar* naar *Almeloo.* P. W. Goetmakers van *Almeloo* en Ph. W. Drenth van *Appingedam* naar *Alkmaar.* J. Z. Kerkhoff van *Arnhem* naar *Appingedam.*

Verplaatsing van teekenaars van het kadaster.

Met 1 Mei 1900: A. Wijn van *Groningen* naar *Arnhem* en H. J. Kwast van *Amsterdam* naar *Groningen.*

Digitized by Google

NOTARIEELE VEREENIGING.

Ter herdenking van haar 25-jarig bestaan nam de Notarieele Vereeniging in de algemeene vergadering van 25 Maart 1899 met eenparige stemmen de volgende besluiten:

1°. tot bekwame voor- en tegenstanders van een *kadaster met bewijskracht* het verzoek te richten, praeadviezen daarover uit te brengen,

2°. die praeadviezen te publiceeren,

3°. daarna eene vergadering te beleggen ter behandeling der uitgebrachte praeadviezen en tot bijwoning dier vergadering de leden der Vereeniging voor kadaster en landmeetkunde en andere belangstellenden uit te noodigen.

Het voorstel daartoe was door het Bestuur ontworpen in overleg met het Bestuur der Vereeniging voor kadaster en landmeetkunde.

Wij hadden het geluk de heeren G. van Iterson, Hypotheekbewaarder te Amsterdam, en C. W. Gombault, Landmeter van het kadaster te 's Gravenhage, bereid te vinden, praeadviezen uit te brengen, welke hierbij aan belangstellenden worden aangeboden. Deze aanbieding geldt tevens als uitnoodiging tot deelneming aan de buitengewone *vergadering,* te houden

op Zaterdag 29 September e. k. en te openen des voormiddags ten 11 ure precies, te Amsterdam in hotel Krasnapolsky.

Aan het hoofd van de hierachter opgenomen praeadviezen zijn de vraagpunten geplaatst welke aan de praeadviseurs gesteld waren.

De naar aanleiding dier adviezen opgemaakte en op de vergadering te behandelen vraagpunten vindt men aan het slot (bl. 134 en 135). Aan de stemming daarover kunnen alle aanwezigen deelnemen.

Het Bestuur der Notarieele Vereeniging:

Mr. M. W. F. Treub, *Voorzitter.*
Mr. D. J. van Stockum.
H. H. de Haan, *Secretaris.*

Amsterdam Juni 1900.

Digitized by Google

Praeadvies van G. VAN ITERSON. . . . . bl. 63—91
„ „ C. W. GOMBAULT . . . . . „ 92—133
Vraagpunten . . . . . „ 134 –135

Digitized by Google

I.

A. Is invoering van een kadaster met bewijskracht ten aanzien der eigendomsgrenzen hier te lande wenschelijk?

B. Zoo ja, is invoering daarvan ook met behoud van ons tegenwoordig stelsel van hypothecaire boekhouding mogelijk, en op welke wijze?

II.

Is — afgescheiden van de vraag omtrent de bewijskracht — bij vernieuwing de splitsing van het kadaster in een eigendoms- en een belastingkadaster wenschelijk?

Praeadvies van G. VAN ITERSON.

De Wet op de grondbelasting van 26 Mei 1870 (Staatblad n°. 82) zegt in de artikelen 46 en 47 dat de kadastrale legger behelst de namen van hem „die het genot heeft van de gebouwde of onge„bouwde eigendommen, krachtens recht van bezit of eenig ander zakelijk recht."

Bij het tenaamstellen der perceelen moet dus geene rekening worden gehouden met den eigendom, maar wel met het bezit der perceelen. Bij het opmeten en in kaart brengen der perceelen moet niet worden gelet op de eigendomsgrenzen.

Men houde zich aan de feitelijke grenzen, de kaart zal dan overeenstemmen met den bezitstoestand.

Bij het maken eener vroegere wet, die van 28 Augustus 1851 (Staatsblad n°. 125), regelende de onteigening ten algemeenen nutte, schijnt men te hebben gedacht aan een kadaster, dat meer verband houdt met den eigendom.

Digitized by Google

Artikel 3 dier wet luidt:

„Als eigenaars van het goed waarvan sprake is, worden *zij* „beschouwd, die als zoodanig in de registers van het kadaster „voorkomen, en bij gemeenen eigendom, uit die registers blijkbaar, „ook de mede eigenaars."

De werkelijkheid is, dat wij een eenigszins tweeslachtig kadaster hebben.

Bij het opmeten en in kaart brengen wordt onder een perceel „in 't algemeen verstaan, elk stuk grond, elk water en elk gebouw, „dat bepaalde grenzen heeft" (art. 47 van de Instructie voor de ambtenaren van het kadaster.) De kadastrale kaart is eene afbeelding van den bodem, waarop de feitelijk bestaande grenzen der perceelen zijn voorgesteld. Bij splitsing der perceelen worden echter de op het terrein uitgebakende grenzen van nieuwe perceelen als reeds werkelijk bestaande grenzen opgenomen en afgebeeld.

Bij het tenaamstellen van de perceelen in den kadastralen legger wordt, in den regel, niet gelet op den bezitter. De perceelen worden, zooveel mogelijk, gesteld ten name van den eigenaar. Alleen wanneer de eigenaar van eenig goed niet bekend is, wordt het gesteld ten name van hem die het bezit of gebruikt (art. 105 van de voormelde Instructie.) In hoofdzaak hebben wij, wat de kaart betreft, een bezitskadaster, en wat de tenaamstelling aangaat, een eigendomskadaster. Het laatste niet naar de wet, maar in werkelijkheid.

Deze inrichting van ons kadaster brengt mede dat het meermalen gebeurt, dat een stuk grond als één perceel op de kaart wordt gebracht, hoewel het voor bepaalde gedeelten aan verschillende eigenaren toebehoort en het daarom niet ten name van één persoon wordt gesteld. Dan wordt het gesteld ten name van één der eigenaren „en consorten" met vermelding van de namen der mede daarin gerechtigden en van de grootte der oppervlakte, welke ieder hunner in het perceel toekomt, (artt. 94 en 98 van de voormelde Instructie.)

Wat betreft de bewijskracht; men zal er geene kunnen toekennen aan de aanduiding der eigenaren. De omstandigheid, dat die aanduiding niet in overeenstemming is met de bepaling van de Wet op de grondbelasting, is reeds voldoende om haar alle bewijskracht te ontzeggen.

Digitized by Google

Anders is het gesteld met de kadastrale kaart; zij wijst de grensscheidingen aan zooals de landmeter die, op een zeker tijdstip, op het terrein heeft bevonden. Tot bewijs van den feitelijken toestand, waarin het perceel op een bepaald aangewezen dag verkeerde, veelal — omdat de meeste grondstukken herhaaldelijk zijn opgemeten — tot bewijs van de verschillende toestanden, op verschillende tijdstippen, kan de kaart van nut zijn. Aan dat bewijs zal men moeten denken, wanneer men leest wat Mr. F. B. Coninck Liefstink zeide in de 24e Juristen-Vergadering:

„Men zegt, het stelsel van ons kadaster levert volstrekt geen „bewijs. Dat het geen absoluut bewijs levert, geef ik toe; maar „het levert toch wel een vermoeden, tengevolge waarvan de rechter, „in verband met andere bescheiden, tot een juiste toewijzing van „eigendom geraken kan. Wij hebben bij ons tegenwoordig stelsel „in het kadaster niet een absoluut bewijs, waaruit allerlei bezwaren „en onrechtvaardigheden kunnen voortvloeien, maar een bewijsmiddel „ter waardeering van den rechter, die aan hetgeen in het kadaster „beschreven staat, evenals aan elk feit, de bewijskracht kan toe„kennen, die het verdient.

„Als men het gewone bewijs, dat uit het vermoeden van de „inschrijving kan ontstaan, laat gelden, dan zal met eene verbetering „van ons tegenwoordig kadaster-stelsel, dat rechtens kan blijven „wat het is, ook meerdere zekerheid ontstaan en zal geen ander „stelsel noodig zijn. Naarmate het kadaster beter wordt, zal de „rechter meer gewicht kunnen hechten aan dat vermoeden." (Handelingen der Nederlandsche Juristen Vereeniging, Jaar 1893, deel II pag. 28 en 31.)

Zeer ten onrechte wordt dikwijls over ons kadaster gesproken alsof het de eigendomsgrenzen der perceelen aanwijst.

Ten blijke daarvan volgen hier een paar aanhalingen uit het verhandelde in de vergadering van de 2e Kamer der Staten-Generaal in December 1898.

„De heer Drucker: De heer Willinge zeide: gij verlangt een „kadaster met bewijskracht; welnu, het kadaster heeft tot op „zekere hoogte reeds bewijskracht; wat door het kadaster is opge„teekend geldt als vermoeden. Indien dat zoo is, toont dit juist, „mijns inziens, overtuigend aan, dat het bestaande stelsel niet „deugt, want de eerste voorwaarde van een kadaster, waaraan

Digitized by Google

„bewijskracht wordt toegekend ten aanzien van de grenzen der „eigendommen zal toch wel zijn, dat aan de vaststelling van het „kadaster voorafga een contradictoir debat tusschen de eigenaren.

„De Heer Pijnappel: Want ik en anderen, sprekende over het „kadaster als aanwijzing van eigendomsgrenzen, wenschen, is dat het „kadaster niet wordt vastgesteld of gewijzigd zonder een aanwijzing „door de eigenaars op het terrein."

Zulke voorstellingen van ons kadaster geven een verkeerd denkbeeld van de bewijskracht, welke daaraan kan worden toegekend.

Hoe zal men met juistheid beslissen over den omvang van het grondstuk, dat bij eene overeenkomst werd overgedragen of dat door verjaring werd verkregen, indien men niet weet hoe de grenzen daarvan op het terrein waren bij het sluiten der overeenkomst of gedurende het tijdvak, waarover het bezit zich uitstrekte? Ons kadaster moge daaromtrent niet altijd alle noodige inlichtingen verschaffen, het draagt toch ongetwijfeld zeer veel bij om in zulke — en in vele andere gevallen — eene juiste beslissing te verzekeren.

„De wijze, waarop de vernieuwing en verbetering van het kadaster „thans plaats heeft, (waarbij de medewerking der eigenaren niet „is uitgesloten) de grootere nauwkeurigheid vooral, waarmede dat „werk wordt uitgevoerd, verhoogen niet alleen de waarde van het „kadaster bij de beslechting van grensgeschillen, maar dragen ook „in hooge mate tot het voorkomen van zulke geschillen bij" (Memorie van antwoord op het Voorloopig Verslag over de Staatsbegrooting voor 1898 VIIe hoofdstuk).

In het buitenland treft men enkele malen een kadaster aan, dat eigendomsgrenzen aanwijst en dat, ten opzichte van die grenzen, min of meer bewijskracht heeft.

Hier volgt een overzicht van eenige regelingen, welke daaromtrent zijn gemaakt. De nieuwe landen, dus ook die, waarin het Torrens-stelsel geldt, zijn daarbij buiten aanmerking gelaten; de toestanden aldaar zijn zóó verschillend van de hier bestaande, dat uit hetgeen dáár dienstig werd geacht toch geene gevolgtrekkingen kunnen worden gemaakt tot wat hier van nut zou kunnen zijn.

In het kanton *Genève* wordt het kadaster beheerscht door de wet van 1 Februari 1841. Het is gegrond op de verplichte uit-

Digitized by Google

bakening der grenzen, door de grondeigenaren. De geschillen over die uitbakening zijn beslist door scheidslieden, door den Conseil d'Etat daartoe aangewezen. De grondeigenaren zijn opgeroepen om de juistheid van de opmeting hunner eigendommen, zoowel wat betreft de oppervlakte als de gedaante hunner perceelen, door het stellen van hunne handteekening, te erkennen.

De wet bepaalt dat het kadaster bewijs oplevert ten voordeele van hem, die als rechthebbende is geboekt, tegenover hem, die bewerende eigenaar te zijn van het geheel of van een gedeelte van het onroerend goed, zijn recht niet zou kunnen staven, noch door een regelmatigen titel van eigendom, noch door de overeenkomstig het gemeene recht verkregen verjaring.

Dit kadaster wordt geregeld bijgehouden en men schijnt in het kanton *Genève* met de werking ervan ingenomen te zijn.

In *Frankrijk* is bij de wet van 17 Maart 1898 bepaald dat de Staat aan die gemeenten, welke aanvraag doen om vernieuwing of herziening van het kadaster, eene uitkeering kan doen tot tegemoetkoming in de kosten.

Die uitkeering wordt bepaald met het oog op de finantieele krachten van de gemeente, doch kan niet meer dan 40 % bedragen.

Het departement draagt evenveel bij als de Staat. Het overige wordt door de gemeente of door de belanghebbenden gedragen.

De gemeente moet, vóór dat de kadastrale opnemingen beginnen, eene commissie of syndicaat van delimitatie of grensuitzetting vormen. Die commissie is belast met:

het opsporen van de vermoedelijke eigenaren;

het constateeren van de overeenstemming der eigenaren over de grenzen en het bevorderen der afpaling;

te trachten bij verschil de belanghebbenden tot overeenstemming te brengen;

bij verschil of niet verschijning der opgeroepen belanghebbenden, de grenzen voorloopig te bepalen. Deze voorloopige grensbepaling wordt ter kennis van de belanghebbenden gebracht, die een termijn van een jaar hebben, om zich over de grenzen te verstaan of eene actie voor den rechter in te stellen.

Na verloop van dien termijn worden de voorloopige grenzen definitief, behoudens de rechten van de werkelijke eigenaren, wanneer

Digitized by Google

deze zich opdoen en wier reclames slechts effect hebben tusschen hen en de naaste buren.

Na afloop van de technische werkzaamheden wordt het kadastrale plan gedurende drie maanden ten gemeentehuize ter visie gelegd voor de belanghebbenden. Worden in dat tijdvak geene reclames ingediend, dan worden de uitkomsten der meting geacht met de grensbepaling overeen te stemmen.

Reclames wegens materieele abuizen kunnen echter altijd nog worden ingebracht.

Na afloop der vernieuwing of herziening van het kadaster in eene gemeente, moet elke verandering in de grenzen, vóór dat zij op de plans wordt gebracht, geconstateerd zijn bij een proces-verbaal van grensregeling, opgemaakt in tegenwoordigheid van de partijen of hunne gemachtigden en door hen voor deugdelijk verklaard.

Over de werking van deze pas uitgevaardigde wet zal eerst later kunnen worden geoordeeld.

Voor *Elsass-Lothringen* is bij de wet van 31 Maart 1884 bepaald dat het kadaster zal worden verbeterd, hetzij door eene *eenvoudige herziening*, hetzij door *vernieuwing* gegrond op eene algeheele perceelsgewijze hermeting. Waar de vernieuwing heeft plaats gehad, wordt aan het kadaster bewijskracht toegekend ten opzichte van de eigendomsgrenzen.

De vernieuwing zal geschieden:

ambtshalve, waar de kadaster-commissie de eenvoudige herziening niet doeltreffend acht;

op verzoek van het gemeente-bestuur of van de meerderheid der grondbezitters, welke minstens $^2/_3$ van de oppervlakte vertegenwoordigt.

Nadat de herziening van het kadaster in het geheele land is afgeloopen, zal de vernieuwing alleen nog geschieden op verzoek van het gemeente-bestuur.

Waar de vernieuwing van het kadaster plaats heeft, betaalt de gemeente, behalve de belooning van den scheidsman en van de met het doen van aanwijzing en belaste personen:

wanneer de vernieuwing ambtshalve geschiedt $^3/_{10}$ en

wanneer zij op verzoek is ondernomen $^5/_{10}$

van de kosten van de vernieuwing.

De kosten van de grensuitzetting komen ten laste van de grondeigenaren.

Digitized by Google

Waar de vernieuwing van het kadaster zal plaats hebben, moeten, vóór den aanvang der hermeting, alle grenzen worden vastgesteld en op duurzame wijze uitgebakend. Het gemeente-bestuur benoemt een scheidsman, om de geschillen tusschen de grondeigenaren over de grenzen der perceelen, zoo mogelijk, in der minne op te lossen.

Kan hij de partijen niet tot overeenstemming brengen, dan wijst hij de grens aan. De aldus aangewezen grens wordt als eene *voorloopige* in het nieuwe kadaster opgenomen.

De stukken, voor het vernieuwde kadaster opgemaakt, worden ter inzage gelegd. Op daartegen ingebrachte bezwaren wordt beslist door de kadaster-commissie en in hooger beroep door het Ministerie.

De op de kaart van het vernieuwde kadaster als *onbetwist* gebrachte grenzen gelden voor hen, die in de registers van het kadaster als rechthebbenden op de perceelen zijn teboekgesteld, alsof zij ze bij overeenkomst hadden vastgesteld. Hetzelfde geldt voor de grenzen door den scheidsman aangewezen, welke als *voorloopige* op de kaart zijn gebracht, wanneer niet binnen 2 jaren na het ter inzage leggen van de hermetingskaart wordt aangetoond dat zij, die in de registers van het kadaster als rechthebbenden op de perceelen zijn geboekt, over eene andere grens zijn overeengekomen of dat zij de zaak voor den rechter hebben gebracht.

Overschrijding van de op de kaart afgebeelde grenzen geeft geen bezit en is geen grondslag voor verjaring. Deze bepaling geldt echter alleen voor de gemeenten, waar het kadaster door algeheele hermeting is vernieuwd, *niet* voor die gemeenten, waarvoor het kadaster door eene eenvoudige herziening is verbeterd.

Wordt beschikt over gedeelten van perceelen, gelegen in eene gemeente waarvan het kadaster vernieuwd is, dan moeten de nieuwe grenzen worden uitgebakend en moet, door een beëedigd en door de overheid hiertoe gemachtigd persoon, een meetbrief worden opgemaakt, waarop de nieuwe grenzen zijn afgebeeld, met opgaaf der meetgetallen en met aanduiding van de grenssteenen. In de acte moeten de nieuwe perceelen worden aangewezen naar dien meetbrief, die daarbij moet worden gevoegd.

Omtrent de uitvoering der wet kan het volgende worden medegedeeld:

Aan het einde van het jaar 1899 — dus bijna 16 jaren na de uitvaardiging der wet — was de vernieuwing van het kadaster door perceelsgewijze hermeting tot stand gebracht in 241 gemeenten;

Digitized by Google

dat is in nagenoeg $^1/_7$ van al de gemeenten van *Elsass-Lothringen*. In al die 241 gemeenten had de vernieuwing *ambtshalve* plaats, waardoor slechts $^3/_{10}$ der kosten voor rekening van de gemeenten kwamen.

Op hetzelfde tijdstip was de verbetering van het kadaster door eene eenvoudige herziening, welke aan het kadaster geene bewijskracht ten aanzien van de eigendomsgrenzen geeft, verricht in 23 percent van de gemeenten van het Rijksland.

Er blijkt dus dat er nog vele jaren moeten verloopen, vóór dat de wet volledig zal zijn uitgevoerd.

De wetgeving voor *Elsass-Lothringen* onderging echter wijziging door de invoering van het Burgerlijk Wetboek voor het Duitsche Rijk. Bij dat wetboek wordt het grondboekstelsel voor het geheele Rijk aangenomen, doch een kadaster met eigendomsgrenzen wordt niet daaraan ten grondslag gelegd.

In de commissie van den Rijksdag werd voorgesteld te bepalen, dat de aanduiding der grondstukken in de grondboeken zou steunen op eene bodemkaart.

Dit voorstel werd echter teruggenomen, omdat de landmeting dikwijls veel ten achteren is en zelfs voor sommige grondstukken, b.v. in de steden, niet algemeen als noodzakelijk wordt erkend. Toch werd besloten dat aan de verbonden regeeringen zou worden verzocht het daarheen te leiden, dat bij nieuwen aanleg van grondboeken, de aanduiding der perceelen naar eene bodemkaart plaats hebbe.

Feitelijke aanwijzingen, zooals die omtrent de grenzen en de grootte van perceelen, zullen echter den steun van de geloofwaardigheid van het grondboek niet genieten. De contractueele betrekkingen tusschen de belanghebbenden worden door de algemeene voorschriften van het Burgerlijk Wetboek geregeld. De verkooper moet den kooper omtrent de grenzen der grondstukken inlichten en, wordt eene bepaalde grootte aan een grondstuk toegekend, dan moet hij daarvoor vrijwaren.

Door de regeeringen van de verschillende landen kunnen bepalingen worden gemaakt, waarbij het overboeken van gedeelten van perceelen in de grondboeken, afhankelijk wordt gesteld van het overleggen van eene kaart, welke de ligging en de grenzen van de gedeelten aanwijst. (Vgl. J. Boehm. Das materielle und

Digitized by Google

formelle Reichsgrundbuchrecht. Hannover 1898, pag. 8, 60, 90, 91, 355, 356, 362, 480 enz.)

Waar hierna de wetgeving in *Elsass-Lothringen* wordt besproken, zal geen acht worden geslagen op de wijzigingen, welke de invoering van het Algemeene Burgerlijke wetboek daarin bracht.

In *Frankrijk* en in *Elsass-Lothringen* is het kadaster met bewijskracht ten aanzien van de eigendomsgrenzen volstrekt niet algemeen ingevoerd. De invoering is, in *Frankrijk* uitsluitend, in *Elsass Lothringen* voor een groot deel, afhankelijk van het bestuur der gemeente, welke een belangrijk deel der kosten moet betalen. Er is dus in die landen tweeërlei kadaster, doch het bezwaar dat, met het oog op de kosten, voor den Staat aan het invoeren van een nieuw kadaster is verbonden, wordt door deze eigenaardige regeling veel verminderd.

Zoowel in *Genève* als in *Frankrijk* en in *Elsass-Lothringen* rust het eigendomskadaster op de verplichtend gestelde uitbakening der grenzen.

Geraken de grondeigenaren, of zij die daarvoor worden aangezien, tot overeenstemming omtrent de grenzen, dan is er eene overeenkomst tot stand gekomen, welke voor hen en voor hunne rechtverkrijgenden verbindend is. De bij overeenkomst vastgestelde grens zal in de kadastrale stukken worden opgenomen en de kaart zal tot bewijs van de overeenkomst strekken.

De overeenkomst werkt niet tegen personen, die reeds vroeger hypotheken, erfdienstbaarheden enz. op het goed hadden verkregen; het aantal der personen, die omtrent de grens moeten overeenstemmen is daarom beperkt.

Blijkt later dat andere personen dan zij, die bij de grensregeling daarvoor werden gehouden, eigenaar waren, dan zijn zij evenmin gebonden aan de op de kaart aangewezen grens.

Waar geen eigendomskadaster bestaat, zal men vrijwel dezelfde gevolgen door een contractueel vaststellen van de grens kunnen verkrijgen.

Bij ons zou men, tot bewijs van de overeenkomst, eene kaart moeten opmaken — grensteekenen zijn in onzen slappen bodem veelal niet standvastig —. Men late de kaart overschrijven in de openbare registers; dan zal de landmeter ze vergelijken met het

Digitized by Google

terrein en ze toepassen op de kadastrale stukken. Vindt de landmeter verschillen tusschen de feitelijke grenzen op het terrein en die op de kaart aangewezen, dan zal het perceel in den kadastralen legger worden geboekt ten name van den bij de grensregeling aangewezen eigenaar „en consorten" (verg. pag. 64 hiervoor). Ieder, die den legger raadpleegt, wordt hierdoor op het verschil opmerkzaam gemaakt.

De bij overeenkomst vastgestelde grens kan in *Frankrijk* en in *Genève*, tengevolge van verjaring worden gewijzigd, zonder dat daarvan uit de kadastrale stukken blijkt en het recht van den bezitter is niet aan die grens gebonden.

De kadastrale kaart bewijst hoe op zeker tijdstip de grens werd vastgesteld; zij heeft geen anderen invloed op de rechtverhoudingen, dan die welke uit dit bewijs voortvloeit; zij bevat geene ten allen tijde betrouwbare aanwijzing van de grens.

In *Elsass-Lothringen* is het anders. Daar geeft de overschrijding van de op de kaart afgebeelde grens geen bezit, zij is geen grondslag voor verjaring.

Hier grijpt dus de wetgeving op het kadaster in de rechtsverhoudingen tusschen de burgers en wijzigt zij het gemeene recht.

Mr. Achterberg heeft indertijd op uitstekende wijze aangetoond dat, juist uit het oogpunt van rechtszekerheid, de afschaffing der verjaring moet worden ontraden, zonder dat daarbij eene onderscheiding moet worden gemaakt tusschen geheele perceelen of gedeelten daarvan.

Met eene verwijzing naar dat betoog, opgenomen in het „Tijdschrift voor kadaster en landmeetkunde, Jaargang II pag. 154 en v., 185 en v.," moge hier worden volstaan, om daarop, zonder in beschouwingen te treden over het recht van bezit, de conclusie te gronden dat dit ingrijpen in het gemeene recht geene navolging verdient.

De Staatscommissie tot voortzetting van de herziening van ons Burgerlijk Wetboek stelt bij het ontwerp tot herziening van het 2e Boek niet de afschaffing of beperking van de verjaring voor, maar uitbreiding en verkorting van termijnen.

Wanneer zij, die als grondeigenaren daartoe zijn opgeroepen, niet overeenkomen omtrent de grens, dan wordt deze door een

Digitized by Google

van overheidswege aangewezen scheidsman of commissie vastgesteld; aldus werd bepaald zoowel in *Genève* als in *Frankrijk* en in *Elsass-Lothringen*. In de laatste twee landen kunnen partijen dan nog binnen zekeren termijn over eene andere grens overeenkomen of des rechters beslissing inroepen; heeft dit niet plaats, dan is het alsof de door den scheidsman of de commissie aangewezen grens door de opgeroepen grondeigenaren bij overeenkomst werd vastgesteld.

Zulk eene regeling schijnt bij ons niet ingevoerd te kunnen worden, zonder wijziging van art. 153 der grondwet en die wijziging zou zeker nog al tegenstand ontmoeten. Velen zullen instemmen met hetgeen door Mr. P. R. Feith is gezegd: „een onveranderlijk „rechtsbeginsel blijft het, dat in een goed geordenden Staat over „rechten van eigendom en dergelijke alleen door eene vrije en „onafhankelijke rechterlijke macht beslist wordt." (Praeadvies over de wenschelijkheid van eene herziening van het stelsel onzer wet, omtrent eigendom van den grond enz. Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging, Jaar 1893, dl. I, pag. 88.)

De grensgeschillen hebben velerlei oorzaken: nu eens spruiten zij voort uit, al of niet van eene opzettelijke, verschuiving van eene grens op het terrein; dan ligt hun oorspong in onzekerheid omtrent den toestand in reeds lang vervlogen tijden, enz.

De meeste van die geschillen slapen, men denke b. v. aan de onzekerheid van den eigendom van vele stegen tusschen huizen in steden, welke door onderscheiden buren worden gebruikt; aan de geschillen over het recht op vóór de huizen gelegen strooken grond, enz. Is het nu wenschelijk die, veelal zeer moeilijk te beslissen, geschillen op te rakelen en dan de partijen te stellen voor de keuze òf een kostbaar proces te voeren òf zich te onderwerpen aan de uitspraak van een hun opgedrongen scheidsman, die in korten tijd zóóveel geschillen zou moeten uitwijzen, dat zijn onderzoek niet altijd grondig kan zijn, òf van het goed recht, dat zij meenen te hebben, geheel of gedeeltelijk af te zien?

Zeker zal in de meeste gevallen tot het laatste worden besloten, maar het rechtsgevoel zal gekwetst zijn en er zal veel afbreuk zijn gedaan aan de goede verhoudingen, welke tusschen de buren bestonden, zoolang de grensgeschillen sliepen.

De heer I. Boer Hz. wil dan ook terecht geen gedwongen grensregeling. Hij zegt:

Digitized by Google

„Kunnen bij uitzondering de eigenaars het niet eens worden, „dan wordt de grens als „betwist" op de kaart aangeduid. Ter „medewerking aan de delimitatie behoeft op de eigenaars geen „dwang — waarvan ons volk zoo afkeerig is — te worden uit„geoefend; het is voldoende gebleken hen te wijzen op hun eigen„belang en niet gedelimiteerde grenzen als zoodanig op de kaart „te brengen." (Praeadvies over de wenschelijkheid van een herziening van het stelsel onzer wet omtrent eigendom van den grond enz. Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging, Jaar 1893, deel I pag. 160.)

De gedwongen grensregeling, zooals die in *Genève*, *Frankrijk* en *Elsass-Lothringen* is voorgeschreven, kan alzoo voor ons land niet worden aanbevolen.

Terwijl, ter invoering van een eigendomskadaster in *Genève* en in sommige gemeenten van *Frankrijk* en van *Elsass-Lothringen*, de verplichting tot vaststelling van de bij die invoering bestaande eigendomsgrenzen is aangenomen, werd ten aanzien van de veranderingen, welke later in de grenzen zullen worden gemaakt, bepaald, dat, wanneer over gedeelten van perceelen wordt beschikt, de nieuwe grenzen vóór de overboeking moeten zijn uitgebakend en afgebeeld op eene kaart, welke bij de van de overeenkomst op te maken acte moet worden overgelegd.

Ook zonder dat een kadaster met bewijskracht ten aanzien van eigendomsgrenzen wordt ingevoerd, kan zulk eene bepaling worden gemaakt. Hiervoor (pag. 70) is reeds vermeld dat bij de invoering van het Burgerlijk Wetboek voor het Duitsche Rijk, dat geen kadaster met bewijskracht voor eigendomsgrenzen aanneemt, het vaststellen van eene dergelijke bepaling aan de regeeringen van de verschillende landen is overgelaten. In *Pruisen* heeft zulk eene bepaling reeds lang bestaan, zonder dat men er een kadaster met bewijskracht voor de eigendomsgrenzen had.

Overal, waar de onroerende goederen worden aangeduid door kadastrale kenmerken, heeft men de bezwaren gevoeld, welke zich voordoen bij het beschikken over gedeelten van perceelen. De Staatscommissie van 1867 voor de herziening der wetgeving op de eigendomsoverdracht van onroerende goederen, het hypotheekstelsel en het notariaat zegt in haar verslag, dat dit punt „bij „*elke* inrichting eener boekhouding, op het kadaster gegrond, tot

Digitized by Google

„de grootste, zooal niet tot onoverkomelijke moeilijkheden aanleiding „geeft."

Voor het wegnemen van de bezwaren, bij de door haar voorgestelde boekhouding, stonden — aldus zegt de Staatscommissie verder — „slechts *twee* afdoende middelen ten dienste:

„1°. het *stellig verbod* van eenige handeling op de registers, ten „gevolge van stukken, waarin de perceelen niet op de bij de wet „bedoelde wijze zijn aangeduid;

„2°. het *toelaten* van zoodanige stukken tot de openbaarmaking „met gewijzigde en beperkte rechtsgevolgen."

De Commissie, die reeds had opgemerkt: „het getal ambtenaren, „met de opmeting en splitsing der kadastrale perceelen belast, is „niet zóó groot en kan, hoewel zooveel mogelijk verbetering hierin „zal gebracht worden, nimmer zóó groot worden, dat *terstond* aan „elke vraag naar hunne medewerking kan worden voldaan", heeft het tweede der aangegeven middelen aanbevolen en, in art. 10 van haar ontwerp van wet tot wijziging en aanvulling van het Burgerlijk Wetboek, o. a. deze bepalingen voorgesteld:

„Indien die (d. i. de kadastrale) aanduiding ontbreekt, of de „aangewezen kadastrale kenmerken ten kantore onbekend zijn, of „indien gedeelten van kadastrale perceelen zijn aangeduid, heeft „de over- of inschrijving ten opzichte van zoodanige perceelen geen „rechtsgevolg alvorens eene acte of vonnis houdende aanvulling „of verbetering, op dezelfde wijze is openbaar gemaakt. Deze „openbaarmaking wordt geacht te hebben plaats gehad tegelijk „met die der aangevulde of verbeterde stukken, behoudens de „rechten inmiddels door derden verkregen" enz.

(Verslag der voornoemde Staats-commissie, pag. 32 en 113 en v.)

De heer Stam, lid van de bedoelde Staats-commissie, heeft bij het verslag eene nota gevoegd, waarbij wordt erkend, dat de bezwaren in de boekhouding aan de hypotheekkantoren hoofdzakelijk worden veroorzaakt door de overeenkomsten of inschrijvingen, welke gedeelten van perceelen ten onderwerp hebben, doch waarbij de remedie, voorgesteld in art. 10, erger word genoemd dan de kwaal. De heer Stam geeft een ander denkbeeld in overweging, al zijn ook daaraan bezwaren en moeijelijkheden verbonden. Dat denkbeeld komt hierop neêr:

Dadelijk na de boeking van een stuk, handelende over *gedeelten* van kadastrale perceelen, geeft de hypotheekbewaarder aan die

Digitized by Google

gedeelten en aan de gedeelten, welke van de perceelen zijn overgebleven, nieuwe nommers; die nieuwe perceelnommers worden in de boekhouding als zelfstandige perceelen behandeld en de oude perceelen worden dadelijk als vervallen beschouwd; bij de opmeting worden aan de nieuwe perceelen de door den bewaarder aangewezen nommers gegeven.

De Staatscommissie van 1887 tot voortzetting der herziening van het Burgerlijk Wetboek keurt het voorstel van de Staats-commissie van 1867 af. (Toelichting van het ontwerp voor het 2e boek van het B. W. pag. 564 en v.) Zij zegt er o. a. van:

„Dat stelsel is reeds dikwerf bestreden en het thans ingediende „ontwerp heeft er zich dan ook geenszins mede vereenigd. Wie „het zijne heeft gedaan om den waarborg te erlangen, dien de „openbaarmaking bestemd is te geven, moet zich niet meer be„drogen kunnen zien, allerminst ten gevolge van omstandigheden, „die hij niet beheerschen kan." Zij laat den eisch varen dat de onroerende goederen in de hypotheken en in de notarieele acten naar hunne kadastrale kenmerken moeten worden aangeduid.

In *Duitschland*, *Frankrijk* en *Genève* ziet men niet op tegen het toepassen van het eerste der door de Staatscommissie van 1867 genoemde middelen, doch men laat het uitbakenen en in kaart brengen van de nieuwe grenzen door anderen dan de ambtenaren van het kadaster toe; door personen, die men hier particuliere landmeters zou noemen.

Het beperkt getal der ambtenaren van het kadaster levert alsdan geene moeilijkheid op.

Door voor te schrijven dat de nieuwe grenzen moeten zijn afgebeeld op eene bij de acte over te leggen kaart, vordert men het inleveren van een bewijsstuk van hetgeen contractueel is geregeld.

Hieromtrent geldt wat hiervoor op pag. 71 en 72 is gezegd met betrekking tot de contractueele vaststelling van reeds bestaande grenzen. Eene verwijzing daarnaar moge hier volstaan.

Aan het einde der beschouwingen over het eigendomskadaster in *Genève*, *Frankrijk* en *Elsass-Lothringen* wordt hier herhaald:

Voorschriften, betrekkelijk het bewijs van de contractueele regeling van bestaande grenzen en van later ontstaande nieuwe eigendomsgrenzen, kunnen evengoed worden gegeven waar men een bezitskadaster heeft, als waar een eigendomskadaster is ingevoerd; dwang tot

Digitized by Google

grensregeling verdient geene aanbeveling, evenmin het uitsluiten of beperken der verjaring.

De hiervoor vermelde Staatscommissie van 1867 bespreekt, op pag. 94 van het door haar in 1870 uitgebracht verslag, de vraag of de kadastrale indeeling van den bodem tot grondslag kan gelegd worden aan de boekhouding, welke openbaarheid van de rechten op onroerende goederen bedoelt. Die vraag wordt door haar in bevestigenden zin beantwoord. Zij voegt er bij:

„Bij het aannemen van dezen grondslag is echter het oog niet „gesloten voor de bezwaren, daaraan verbonden. Het kadaster „voert uit den aard en het doel zijner inrichting veranderlijkheid „in zijn schild; de vorming en de wijziging der perceelen heeft „naar hunne belastbaarheid en tevens naar de wisseling der be„lastingschuldigen, zonder eenige wettelijke contrôle plaats. Het „stelsel van openbaarheid der rechten op onroerende goederen „daarentegen vordert een juridieken grondslag voor de afbakening „dier goederen; elke verandering der daarvoor gestelde kenmerken, „die niet het gevolg is van stellige wijziging in den eigendom, kan „daarin niet anders dan schadelijk werken.

„Die grondslag is slechts te verkrijgen door eene afscheiding van „het kadaster, voor de grondbelasting ingericht, van dat, hetwelk „dient om het stelsel van openbaarheid te verwezenlijken, eene „afscheiding, die door de hooge kosten, daaraan verbonden, zich, „vooral bij den altijd beperkten omvang der openbaarheid in onze „wetgeving, niet laat verdedigen.

„Deze bezwaren mochten echter niet, evenals bij den Belgischen „Wetgever van 1851, tot eene verwerping van het kadaster als „grondslag voor de boekhouding leiden" enz.

Zooals reeds hiervoor op pag. 76 is gezegd, wil de Staatscommissie van 1887 tot voortzetting van de herziening van het Burgerlijk Wetboek den eisch, om de onroerende goederen naar hunne kadastrale kenmerken aan te duiden, laten varen.

Nadat zij heeft gewezen op de moeilijkheid, welke zich voordoet bij het verhandelen van gedeelten van perceelen, vervolgt zij aldus:

„Doch, al kon men op doeltreffende wijze in het genoemde be„zwaar voorzien, dan nog scheen het toekennen van zulk een „overwegende beteekenis aan de kadastrale kenmerken niet gerecht-

Digitized by Google

„vaardigd. Niemand zou de grenzen der perceelen op de kadastrale „kaart tot eigendomsgrenzen willen verheffen. Ja, niemand, die de „wording van het kadaster in bijzonderheden kent, zou zelfs in de „wet willen geschreven zien, dat de grenzen op het kadastrale plan, „behoudens tegenbewijs, zullen *vermoed* worden de *juiste* te zijn. „Immers wat bij de vervaardiging van het kadaster is geconstateerd „geworden, is ten hoogste geweest de toenmalige bezitstoestand en „zelfs daarbij is men vaak oppervlakkig te werk gegaan. En nu „ligt er al dadelijk zekere tegenstrijdigheid in, om de kadastrale „aanduiding die toch in zoo nauw verband staat tot de afscheiding „der perceelen op de kaart, voor een juridisch doel verplichtend „te stellen, terwijl men aan de grenzen op het plan alle juridieke „beteekenis ontzegt."

Hiermede stemt volkomen overeen wat deze Staatscommissie op pag. 342 en v. der Toelichting heeft gezegd. „Wanneer men „slechts een oogenblik de aandacht vestigt op datgene, wat voor „de werking van het grondboek, zoo al niet onmisbaar dan toch „hoogst wenschelijk is, n.l. een behoorlijk ingericht kadaster, dan „stuit men ten onzent reeds dadelijk op zeer ernstige bezwaren. „Samengesteld met een fiscaal doel, ten einde een basis te hebben „voor het heffen der grondbelasting, deugt ons kadaster, allereerst „door gemis aan nauwkeurigheid, in geenen deele voor het met „juistheid opgeven der grootte en het afbakenen van de grenzen „der eigendommen.

„Het samenstellen van zulk een kadaster behoort zeker niet tot „de onmogelijkheden, maar men telle de moeilijkheden niet gering „om in een geparcelleerd land als het onze en met de uitbreiding, „die de groote steden in de laatste jaren hebben ondergaan, en „nog ondergaan, eene geheel nieuwe omschrijving en daarmede in „verband staande in kaart brenging der eigendommen te bewerkstel„ligen, inzonderheid zoo men die tot eene *voor de eigenaars ver„bindende* wilde maken."

Hoewel de Staatscommissies van 1867 en 1887 tot verschillende besluiten komen omtrent de vraag of aanduiding van de onroerende goederen naar de kadastrale kenmerken moet worden voorgeschreven, schijnen zij toch overeen te stemmen in de meening dat een eigendomskadaster, wel niet noodzakelijk, maar toch zeer wenschelijk is, indien men de perceelen, welke verhandeld worden, naar de kadastrale kenmerken wil doen aanduiden.

Digitized by Google

Geen van beiden raadt het invoeren van een eigendomskadaster aan, noch motiveert haar gevoelen, dat zulk een kadaster, indien het bestond, nuttiger zou zijn dan een bezitskadaster. Toch ware die motiveering wel wenschelijk geweest, want dat een eigendomskadaster de voorkeur zou verdienen staat geenszins vast.

Verlangt men van het kadaster slechts een naam voor elk grondstuk, zonder eenige waarde te hechten aan de op de kaart afgebeelde grenzen, dan zal het weinig verschil maken of men een eigendoms- dan wel een bezitskadaster heeft — de grondbelasting wordt hier buiten aanmerking gelaten —.

Doch wil men aan de opgenomen grenzen eenige waarde, hoe gering ook, toekennen dan is het niet onverschillig op welken grondslag het kadaster is aangelegd.

Wanneer een grondstuk zal worden verhandeld, dan zal de gegadigde het op het terrein in oogenschouw nemen en hij zal zijn bod regelen naar de grenzen, welke hij aldaar ziet; niet wat op de kadastrale kaart is afgebeeld, maar wat op het terrein binnen bepaalde grenzen ligt of aldaar wordt aangewezen maakt het onderwerp der overeenkomst uit. De contracten worden in werkelijkheid nagenoeg altijd gesloten met het oog op den bezitstoestand. Stemt deze niet overeen met het eigendomsrecht, dan moet de verkooper de gegadigden hierop wijzen (art. 1509 B. W.)

Is de overkomst tot stand gekomen, dan moet zij in geschrift worden gebracht, *zooals zij werd aangegaan*, derhalve met aanduiding van het goed naar de bezitsgrenzen. Wijken de eigendomsgrenzen hiervan af, dan moet de verkooper den kooper vrijwaren, dit is een eisch der rechtvaardigheid. Wijst het kadaster de eigendomsgrenzen aan en hecht men, ter regeling van de rechtsbetrekkingen, eenige waarde aan die aanwijzing, dan wordt aan dien eisch der rechtvaardigheid te kort gedaan.

Ter aanwijzing van de verhandelde goederen, verdient alzoo een bezitskadaster de voorkeur boven een eigendomskadaster.

De invoering van een kadaster met bewijskracht is hier te lande dikwijls besproken. Zij kwam o. a. ter sprake bij de voorstellen tot mobilisatie van den grondeigendom en bij die tot aanneming van het Torrensstelsel. Het bespreken van die stelsels van eigendomsoverdracht ligt buiten de grenzen van het onderwerp dat thans

Digitized by Google

wordt behandeld. Hoe het kadaster zou moeten worden ingericht, ingeval een dier stelsels werd ingevoerd, wordt daarom hier buiten beschouwing gelaten.

In de 24e Juristen-Vergadering, gehouden te Utrecht, den 28en en 29en Augustus 1893, werd de vraag behandeld: „Is herziening „wenschelijk van het stelsel onzer wet omtrent eigendom van den „grond in de richting van het Grondboek- of het Torrensstelsel of in „anderen geest?" Vraagpunt I luidende: „Is het, welk stelsel „omtrent den grondeigendom men aanneme, wenschelijk dat bewijs- „kracht omtrent de grenzen der perceelen worde toegekend aan „een met dat doel samengesteld kadaster?" werd, door het opsteken van de handen, op enkele stemmen na, *bevestigend* beantwoord.

Het in de vergadering gevoerd debat (Zie Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging, Jaar 1893, deel II, pag. 13 en v.) geeft geen licht omtrent de gronden, waarop dat bevestigend antwoord steunt.

Aan het verslag van het verhandelde in de vergadering (pag. 95 en v.) wordt het volgende, dat aan het einde van het debat over het eerste vraagpunt werd gesproken, ontleend:

„De Heer Mr. A. A. de Pinto ('s Gravenhage).

„M. d. V. Zou het wel wenschelijk zijn om eene stemming te „provoceeren over het eerste vraagpunt? enz. De eenige die hier „dit punt besproken heeft is de heer Bolhuis, maar ik waag de „onderstelling dat hij juist eene aanbeveling heeft gezien van het „positieve stelsel daarin, dat dit medebracht het zoogenaamde „rechtsgeldige kadaster, ofschoon dit evenzeer denkbaar is in een negatief.

„Ik zou dus meenen dat het beter was dit vraagpunt niet in „stemming te brengen."

Na de opmerking van den voorzitter dat het bestuur gemeend heeft de vraag voorop te moeten zetten, omdat zij behandeld is in de praeadviezen, maar vooral ook omdat men wenscht te beproeven of van de Juristen-Vereeniging een verklaring omtrent dit punt kan worden uitgelokt, welke een stoot zou kunnen geven tot hervorming, vervolgt

de heer de Pinto:

„M. d. V. Hoe interressant de quaestie op zichzelf ook is, zoo „meen ik toch dat zij geen onderwerp uitmaakt van het heden

Digitized by Google

„gevoerde debat, Ik ontleen echter geen voorstel aan deze mijne „meening."

de heer Naber:

„Zoo gij het vergunt, M. d. V., zal ik het voorstel van den heer „de Pinto overnemen, zij het op andere gronden, als door hem „ontwikkeld zijn.

„Het komt mij voor dat de beslissingen van deze vereeniging „daarom waarde hebben, omdat daaraan steeds grondig onderzoek „en debat vooraf gaan.

„Daar echter het vraagstuk in quaestie min of meer aan onze „debatten vreemd gebleven is, stel ik voor het aan te houden. Het „komt mij voor nog niet rijp te zijn voor eene beslissing;"

de heer de Pinto:

„Ik ondersteun natuurlijk het voorstel van professor Naber. „Over de rechtsgeldigheid van het kadaster is weinig of niet ge„sproken, omdat zij ligt buiten het eigenlijk onderwerp van het „debat. In elk geval is de vraag te belangrijk om haar thans in „transito te beslissen."

De motie van den heer Naber werd verworpen, maar het aangehaalde zal voldoende zijn om te doen zien, dat het gevoerd debat, voor het onderwerp dat ons bezig houdt, weinig waarde heeft.

Het is daarom verkieselijk de aandacht te vestigen op de praeadviezen van Mr. P. R. Feith, I. Boer Hz. en A. Moll, opgenomen in de Handelingen van de Nederlandsche Juristen-Vereeniging, Jaar 1893, deel I pag. 88 en v.

Mr. Feith zegt aangaande het kadaster het volgende:

„Ingevoerd met het oog op de grondbelasting is het geheel „ongeschikt om als eigendomskadaster dienst te doen; zelfs moet „de meerdere zorg, in de laatste jaren aan de verbetering er van „besteed, voor een deel als weggeworpen geld worden beschouwd, „omdat op den bestaanden gebrekkigen grondslag nooit een goed „resultaat te verkrijgen is.

„Toch zou een waar eigendomskadaster met betrouwbare kaarten „en enkele vaste grensteekens op het terrein de zekerheid van den „grondeigendom op krachtige wijze bevorderen . . . . . .

„Ik maak dus geen bezwaar om eene geheele vernieuwing van „ons kadaster aan te bevelen, maar moet mij omtrent de wijze,

Digitized by Google

„waarop die tot stand zou kunnen komen, van een zelfstandig „oordeel onthouden; evenzeer, ja meer nog dan bij de boekhouding, „is daaromtrent eene technische kennis noodig, die alleen van „mannen van het vak verwacht mag worden . . . . . .

„In de eerste plaats behoort de nieuwe opmeting en in kaart-„brenging algemeen te zijn . . . . . .

„Eene tweede opmerking is, dat in geen geval de grenzen mogen „worden vastgesteld, zonder dat de belanghebbenden gelegenheid „hebben gehad hunne bezwaren in te brengen."

De heer Moll haalt in zijn prae-advies aan wat professor Naber schreef: „Ons interesseert", zoo schreef de Hoogleeraar, „het rechts-„geldig kadaster slechts als blijvende instelling, als „eeuwigdurende" „grondslag van ons zakelijk recht, gelijk de heer Boer het indertijd „heeft aanbevolen. En dan neem ik de vrijheid, uit het vooraf-„gaande de conclusie te trekken: een rechtsgeldig kadaster kan „geen blijvende waarde hebben, tenzij als basis van een positief „stelsel van openbaarheid."

Vervolgens wijst de heer Moll er op, dat de heer Boer, na eerst aangedrongen te hebben op een rechtsgeldig kadaster, d. i. een kadaster met absolute rechtskracht, dat denkbeeld heeft losgelaten en in de plaats daarvan heeft voorgesteld een kadaster met bewijskracht.

Daarna zegt de heer Moll: „Die hervorming der grondslagen „van het kadaster is, zoowel in een negatief als in een positief „hypothecair stelsel, hoogst wenschelijk, en van harte hoop ik dat „de onvermoeide strijder voor verbetering van het kadaster (de „heer Boer) er in zal slagen die hervorming te veroveren, doch is „zij verkregen, dan is nog niets beslist over de vraag: Welk hypo-„thecair stelsel de meeste aanbeveling verdient.

„Het kadaster heeft uit een oogpunt van burgerlijk recht, d. i. „afgescheiden van zijn bestemming als fiscale instelling, enkel langs „technischen weg, d. i. door technische middelen, uit te maken „welke de grenzen zijn van dat deel der oppervlakte van de aarde, „waaraan het een zeker nummer als naam heeft gegeven, en zorg „te dragen dat ten allen tijde op het terrein die grenzen weder „kunnen worden uitgezet. Verder gaat de taak van het kadaster „niet; wie eigenaar van dat nommer is, welke rechten van hypotheek, „erfpacht, enz. derden daarop hebben, dat heeft 't kadaster niet „uit te maken noch uit te wijzen; dit doen de eigendoms-titels,

Digitized by Google

„hypotheek-acten en verdere schrifturen, die overeenkomsten of andere „rechtshandelingen of rechtsfeiten constateeren, welke op de rechts- „verhoudingen der individuen van invloed zijn."

In de praeadviezen van Mr. P. R. Feith en A. Moll leest men dus wel dat een kadaster met bewijskracht ten aanzien der eigendomsgrenzen wordt aanbevolen, maar men vindt er geene gronden voor die aanbeveling uiteengezet noch beschouwingen, waardoor eene overtuiging zou kunnen worden gevestigd of die hier tot nadere overweging aanleiding kunnen geven. Dit behoeft geene verwondering te wekken; de prae-adviezen behandelen de vraag: Is herziening wenschelijk van het stelsel onzer wet omtrent eigendom van den grond?

Het kadaster met bewijskracht komt daarbij slechts in het voorbijgaan ter sprake.

In het praeadvies van den heer Boer van 1893 wordt uitvoeriger over het kadaster gehandeld.

Terecht wordt hij door den heer Moll de onvermoeide strijder voor verbetering van het kadaster genoemd. Wat hij over het kadaster zegt verdient overwogen te worden; eene uitdrukking als deze: „Invoering van een rechtsgeldig kadaster wordt hier, zoowel „als elders, door *zaakkundigen* eenstemmig gewenscht, „van *andere* zijden worden daartegen bezwaren geopperd" kan men onbesproken laten.

De Heer Boer acht noodig een *rechtsgeldig kadaster*, waaronder hij thans verstaat eene kaart, waarop de grenzen der eigendommen zijn afgebeeld en waaraan door de wet *bewijskracht* in rechte, behoudens tegenbewijs, is toegekend.

Uit het voormelde praeadvies, in verband met de verhandeling over reorganisatie van het kadaster, opgenomen in het Tijdschrift voor kadaster en landmeetkunde, deel 8 (jaar 1892) afl. 1, 2 en 4, waarnaar in het prae-advies wordt verwezen, blijkt omtrent het plan van den heer Boer het volgende:

Voor een kadaster met aanwijzing der eigendomsgrenzen is eene nieuwe opmeting van het geheele land noodig, in verband met de driehoeksmeting aan welker vernieuwing sedert jaren wordt gewerkt door de Rijks-commissie voor de graadmeting en waterpassing (Handl. Ned. Juristen-Vereen. 1893, deel 1 pag. 153 en v.)

Aan die nieuwe opmeting moet voorafgaan eene vaststelling der

Digitized by Google

eigendomsgrenzen door de eigenaren; die grenzen worden, waar het mogelijk is en door de eigenaren wordt gewenscht, op het terrein uitgebakend, anders worden zij aan den landmeter aangewezen. (Handl. als voren pag. 153 en Tijdschr. voor kadaster en landmeetkunde 1892, pag. 10 en 12.)

Wanneer de grondeigenaren niet overeenkomen omtrent de grenzen, dan worden deze niet vastgesteld, doch *als betwist* op de kaart gebracht. Die als betwist opgenomen grenzen, worden niet door verloop van tijd verbindend. Alleen voor de eigendommen van openbare besturen is de grensregeling verplichtend. (Tijdschrift als voren pag. 10 en 11.)

De vastgestelde en dus als onbetwist op de kaart gebrachte grenzen kunnen veranderen ten gevolge van verjaring. (Handl. als voren pag. 158 en v.)

Na afloop van de vernieuwing van het kadaster wordt geene verandering van grenzen, welke het gevolg is van beschikking over gedeelten van perceelen, in de kadastrale kaart opgenomen, dan na voorafgegane officieele meting onder aanwijzing van partijen. (Handl. als voren pag. 154. Tijdschr. als voren pag. 38.)

De heer Boer was, blijkens zijne verhandeling in de *Economist* van 1881, van oordeel dat een eigendomskadaster, met volkomen bewijskracht ten aanzien van de grenzen der perceelen, onder uitsluiting van tegenbewijs, behoorde te worden ingevoerd. Na het hiervoor op pag. 72 aangehaalde betoog van Mr. Achterberg is hij hierop terug gekomen; aanvankelijk aanvaardde hij een kadaster met bewijskracht behoudens tegenbewijs als een overgangsmaatregel, als eene brug, welke naar een kadaster met absolute bewijskracht heen zou voeren, doch later heeft hij het denkbeeld van een volkomen rechtsgeldig kadaster geheel losgelaten (Tijdschr. voor kad. enz. deel III pag. 41 en v. Weekbl. Not. Ambt. en Reg. n°. 1137 en Handl. Ned. Jur.-Ver. 1893, dl. I pag. 153 noot.)

De heer Boer wil dus thans tegenbewijs omtrent de op de kaart afgebeelde grenzen toelaten, doch *niet door getuigen* (zie de wettelijke bepaling af te drukken op de oproeping tot grensregeling. Tijdschr. voor kad. enz. deel VIII pag. 11.) Een grond voor die beperking wordt niet opgegeven, waarin die moet worden gezocht laat zich niet gissen.

De kaart zou bewijs opleveren ten aanzien van de grenzen waar-

Digitized by Google

omtrent zij, die als eigenaren werden aangemerkt, zijn overeengekomen. Men zou verwachten dat, in het stelsel van den heer Boer, even als elders (zie hiervoor pag. 71 en 72) de werking der overeenkomst zou zijn beperkt tot hen, die er partij bij waren, hunne erven en rechtverkrijgenden; dat dus de door de kaart aangewezen grens niet zou gelden tegenover hen, die later bewijzen de werkelijke eigenaren te zijn noch tegenover hen, die reeds vroeger hypotheken of andere zakelijke rechten op het goed verkregen hadden. Toch ligt dit niet in de bedoeling van den heer Boer; in zijn praeadvies van 1893 leest men: „Komt niemand, na publi-„catie en verloop van een bepaalden termijn, tegen de uitkomsten „der meting in verzet, dan zal de ware eigenaar zich wel door uit-„winning in het bezit van zijn goed kunnen stellen, maar gebonden „zijn aan de grenzen, zooals die eenmaal zijn vastgesteld, wat geen „rechtsvordering wegens bedriegelijke verkorting zijner rechten — „onder medeplichtigheid van den naburigen eigenaar — uitsluit. (Handel. der Ned. Jur.-Ver. 1893, al. I, pag. 159).

Over de rechtvaardigheid van deze afwijking van de regelen van het gemeene recht zou misschien verschillend kunnen worden geoordeeld, doch wil men de overeenkomst omtrent de grenzen doen werken tegen allen, die eenig recht op den grond hebben, dan vordert de billijkheid toch zeker dat alle hypotheekhouders en anderen, die als een zakelijk recht op het goed hebbend bekend zijn, worden opgeroepen om aan de grensregeling deel te nemen. De medewerking van en de overeenstemming tusschen allen, die opgeroepen zijn, zal veel moeilijker kunnen worden verkregen, dan bij de elders aangenomen regeling het geval is.

Of de afwijking van het door het buitenland gegeven voorbeeld eene verbetering zou zijn, mag worden betwijfeld.

Door het toelaten der verjaring, ook al worden daardoor vroeger vastgestelde grenzen gewijzigd, wordt aan een eisch der rechtvaardigheid voldaan, maar de waarde van een eigendomskadaster wordt er beduidend door verminderd, want de grenzen kunnen dan veranderen zonder dat er van blijkt uit de kaart.

Omdat zij niet begrepen is, moet de volgende uiting van den heer Boer hier onbesproken worden gelaten.

„Men kan zich verkrijging van het bezit door grensverschuiving „denken als eene usurpatie door het object zelf, waar natuurlijk

Digitized by Google

„wel aan het toedoen des eigenaars moet gedacht worden, doch „*onafhankelijk van zijn titel* van het naburig perceel.

„Verjaring, op grond van zulk bezit, dus *zonder titel*, kan alleen „gekeerd worden door toepassing van het beginsel der *specialiteit*, „door aan de openbare gegevens van het kadaster bewijskracht in „rechte toe te kennen.

„Deze gegevens verschaffen den eigenaar, wat hem tot nog toe „ontbreekt, het bewijs omtrent het object van zijn recht, n.l. omtrent „omvang en grenzen er van.

„Wil de buurman zich tegenover dit bewijs op verjaring beroepen, „dan *rust de bewijslast op hem*".

Rust de bewijstlast niet altijd op hem, die zich op de verjaring beroept?

De heer Boer wil geene gedwongen regeling van de grenzen tusschen particuliere eigendommen. Na hetgeen hiervoor op pag. 73 en 74 over het oprakelen der grensgeschillen is gezegd, zou hier met eene verwijzing kunnen worden volstaan.

Doch kan men een eigendomskadaster nog nuttig achten, wanneer men de gedwongen grensregeling verwerpt?

Toen in *Frankrijk*, in 1876 en 1877, ontwerpen van wet tot verbetering van het kadaster werden behandeld, waarbij eene regeling werd voorgedragen, die, op dit punt, overeenkomst had met het door den heer Boer voorgestelde, werd die vraag door de oppositie ontkennend beantwoord en een bekend voorstander van de invoering van een eigendomskadaster met bewijskracht in *Elsass-Lothringen* zegt er van:

„Eene régeling naar die ontwerpen zou, vergeleken bij de vroegere, „eene niet onbeduidende vermeerdering van arbeid tengevolge hebben, „zonder voor de vaststelling van den eigendom werkelijk waarde „hebbend werk te kunnen leveren. Het invoeren van zulk eene „regeling zou een halve en in meer dan een opzicht bepaald „*schadelijke* maatregel zijn.

„Wil men een eigendomskadaster, dan moet men een stap verder „gaan, die volstrekt niet zoo groot is, als hij op den eersten aan„blik wellicht schijnt. Wil men daartoe niet besluiten, dan doet „men het best, wanneer men zich tevreden stelt met de eenvoudige „opneming van den bezitstoestand door den landmeter en wanneer „men van alle verdere vaststellingen, die meer kosten dan zij baten

Digitized by Google

„kunnen, afziet". (J. Pietzsch, Studiën über katasterfragen, Straatsburg 1878, pag. 79 en v.)

Eene kaart welke voor sommige perceelen — en het zullen vermoedelijk niet weinig perceelen zijn (vergel. pag. 73 hiervoor) — als grens aanwijst eene lijn, waaromtrent niets anders vaststaat dan dat partijen het er niet over eens zijn of het wel de eigendomsgrens is, schijnt geene aanbeveling te verdienen.

Voor de eigendommen van openbare besturen wil dé heer Boer eene uitzondering maken, door daarvoor de grensregeling verplichtend te stellen, daardoor zullen, zegt hij, „in 't algemeen alle wegen, vaarten, dijken, kaden, weteringen, enz. gedelimiteerd worden". Hoe de vele geschillen, welke zich daarbij zullen voordoen, moeten worden beslist wordt niet aangewezen.

Uit aan het buitenland ontleende cijfers kan niet goed worden berekend hoeveel de kosten van een nieuw kadaster voor ons land zouden bedragen. De toestanden en omstandigheden hier en elders verschillen te veel van elkaâr.

Omtrent de kosten van de vernieuwing van het kadaster in *Elsass-Lothringen* kan worden medegedeeld dat deze voor drie gemeenten, waarin het werk in de ééne onder gunstige, in de andere onder gewone en in de derde onder moeilijke omstandigheden moest worden verricht, werden geraamd op *f* 12,75 per hectare. Naar dien maatstaf berekend, zouden de kosten voor ons land bijna 42 millioen gulden bedragen. Eene eenigszins betrouwbare berekening der kosten voor ons land schijnt echter niet mogelijk te zijn.

Terwijl in *Frankrijk* en in *Elsass-Lothringen* het eigendomskadaster met bewijskracht slechts is aangenomen voor sommige gemeenten, welke een belangrijk deel zullen dragen van de kosten, waarvoor in *Frankrijk* ook het departement zal bijdragen, wil de heer Boer zulk een nieuw kadaster bij ons invoeren in het geheele Rijk en zonder dat er sprake is van een dragen van kosten door gemeente of provincie. Het invoeren van verschillende rechtstoestanden in de onderscheiden gemeenten van het Rijk heeft zeker niets bekoorlijks en men zal bij ons bezwaarlijk van de gemeenten en provinciën belangrijke bijdragen kunnen vergen voor de verbetering van het kadaster.

De Staatscommissie van 1867 zegt dat het invoeren van een afzonderlijk eigendomskadaster „door de hooge kosten, daaraan

Digitized by Google

verbonden, zich . . . . niet laat verdedigen." (Verslag der Staatscommissie pag. 94.) Ook de Staatscommissie van 1887 waarschuwt tegen het gering tellen van de moeilijkheden, welke aan het samenstellen van zulk een kadaster zijn verbonden. (Toelichting van het ontwerp van Boek II van het B. W. pag. 342.)

In zijn praeadvies van 1893 zegt de heer Boer: „Gaf men aan „de reeds begonnen vernieuwing een juridieken grondslag door de „afbakening der grenzen, dan zou *zonder verhooging van kosten „langzamerhand een rechtsgeldig kadaster kunnen verkregen worden.*" (Handel. Ned. Jur.-Ver. 1893, deel I pag. 158 en v.) De toelichting dezer woorden wordt gevonden in het Tijdschrift voor Kadaster en Landmeetkunde, Jaargang VIII pag. 112 en v. Daar worden verschillende maatregelen, ter beperking van de kosten voor den kadastralen dienst, aangegeven; niet alle staan in verband met het invoeren van een eigendomskadaster.

Ten slotte zegt de heer Boer:

„Men zal waarschijnlijk zeggen dat met dit personeel de ver„nieuwing over eene halve eeuw misschien nog niet voltooid zal zijn. „Toegegeven. Maar wat wij wilden aantoonen is, dat desnoods „*zonder verhooging der Staatsbegrooting* op den langen duur die ver„nieuwing kan worden tot stand gebracht.

„Natuurlijk zal het wenschelijk zijn, die vernieuwing in een „korter tijdvak te voltooien, daartoe het personeel uit te breiden „en eerst tegen het einde van dat tijdvak langzamerhand weer in „te krimpen. Doch zoolang men daartoe niet wil overgaan, zou „toch reeds met de bestaande middelen een krachtig begin gemaakt „kunnen worden."

Een onderzoek van de door den heer Boer, ter beperking van de kosten, aanbevolen maatregelen zou hier niet op zijne plaats zijn en is hier ook niet noodig. Eene wijze van werken waarbij het invoeren van een eigendomskadaster meer dan eene halve eeuw zou vorderen, kan toch niet worden gevolgd.

Geeft men acht op het groot aantal jaren, dat in *Elsass-Lothringen* noodig is, om een kadaster met bewijskracht ten aanzien der eigendoms-grenzen, in slechts een gedeelte van dat land, in te voeren (zie hiervoor pag. 69 en 70), dan komt men echter tot het besluit, dat, zelfs *bij eene belangrijke verhooging van de Staatsbegrooting*, eene vernieuwing van ons kadaster eerst na *zeer* langen tijd zou kunnen worden voltooid.

Digitized by Google

Met de Staatscommissiën van 1867 en 1887 kan men aannemen dat het invoeren van een eigendomskadaster hooge kosten en vele moeilijkheden zal veroorzaken.

De Rijkscommissie voor de graadmeting en waterpassing ontvangt sedert 1890 jaarlijks *f* 40,000 als subsidie voor de kosten der secundaire driehoeksmeting, welke in het belang van het kadaster wordt verricht. Hiervoor werd dus reeds *f* 400,000 uitgegeven.

De kosten van werkzaamheden voor het kadaster zijn niet gering.

Wanneer, na de vernieuwing van het kadaster, wordt beschikt over gedeelten van perceelen, dan wil de heer Boer de daardoor veroorzaakte verandering in de eigendomsgrenzen eerst na eene officieele meting in de kaart opnemen.

Op de vraag of het zakelijk recht op de perceelsgedeelten, waarover is beschikt, alsdan niet reeds vroeger — bij het over- of inschrijven der acte — zal ontstaan, wordt geen antwoord gegeven. Het beantwoorden der vraag zal vrij wat moeilijkheid opleveren. (Vergl. pag. 74 en v. hiervoor).

Uit al het vorenstaande worden de volgende conclusiën getrokken:

Al zou men een eigendomskadaster met bewijskracht ten aanzien der grenzen van de perceelen invoeren, dan moet toch — al zal de waarde van zulk een kadaster daaronder lijden — worden bepaald dat de grenzen der perceelen veranderen kunnen tengevolge van verjaring (vgl. hiervoor pag. 72, 84 en 85);

men zal — al doet het nog meer afbreuk aan de waarde van het eigendomskadaster — niet mogen dwingen tot eene algemeene vaststelling van de grenzen (vgl. pag. 72 en v. en 86);

men zal — hoewel de waarde van het eigendomskadaster ook hierdoor zeer zal verminderen — de als onbetwist op de kaart gebrachte grenzen alleen tusschen hen, die omtrent deze grenzen overeenkwamen, en hunne rechtverkrijgenden als vaststaand mogen aanmerken (vgl. pag. 85).

Het aldus in zijne waarde beperkte eigendomskadaster zou eer schadelijk dan nuttig zijn; de invoering er van, welke in het geheele Rijk zou moeten geschieden, zou hooge kosten en vele moeilijkheden veroorzaken en vele jaren duren (vgl. pag. 86 en v.).

Een bezitskadaster levert betere gegevens dan een eigendomskadaster, ter aanduiding van de goederen in de acten, welke van

Digitized by Google

de gesloten overeenkomsten worden opgemaakt, (vgl. pag. 65 en 79) en ter beslissing van geschillen over verkrijging van gedeelten van perceelen door verjaring (vgl. pag. 65 en 66).

De boekhouding op perceelen is niet afhankelijk van het invoeren van een eigendomskadaster met bewijskracht, dit bewijst het voorbeeld van Duitschland, dat het grondboekstelsel invoert zonder eigendomskadaster (vgl. pag. 70 en 74).

De moeilijkheden voortspruitende uit het beschikken over gedeelten van kadastrale perceelen worden door het invoeren van een eigendomskadaster met bewijskracht volstrekt niet verminderd (vgl. pag. 70 en v. en 89).

De toestand van ons kadaster mag niet worden vergeleken met dien, waarin de Fransche administratie het aan hare zorg toevertrouwde kadaster had gebracht. Pietzsch deelt daaromtrent mede, dat in *Elsass-Lothringen*, onder het Fransche bestuur, nooit eenige wijziging in de kaart was gebracht (Studien über Katasterfragen Straatsburg 1878 pag. 186).

De Staatscommissie van 1887 voert als een grief tegen ons kadaster aan dat „wat bij de vervaardiging er van is geconstateerd „geworden ten hoogste is geweest de toenmalige bezitstoestand." Een goed bezitskadaster is echter volstrekt niet verwerpelijk.

Dat men „vaak oppervlakkig is te werk gegaan" (vgl. pag. 78 hiervoor) is een ernstiger beschuldiging. Men wachte zich echter voor overdrijving van de gebreken van ons kadaster; er zijn zeker vrij wat fouten gemaakt, doch in den regel geven de kadastrale kaarten de indeeling van het terrein ten dage der opmeting met juistheid weêr.

In de laatste jaren heeft men op meer wetenschappelijke wijze gewerkt dan vroeger. Het veldwerk der landmeters wijst duidelijk aan hoe, uitgaande van vaste punten, de ligging der perceelen met, wat men noemen mag, *volkomen* nauwkeurigheid wordt vastgesteld; men vindt zelfs dat een perceel „in consorten" is gesteld, omdat kan worden aangewezen dat de grens er van nog geen halven centimeter werd verschoven.

Ons kadaster moge nog verre van volmaakt zijn, het heeft toch groote waarde en terecht wordt het daarom in aanmerking genomen bij het beslissen van geschillen, maar men binde des rechters oordeel niet door wetsbepalingen omtrent de bewijskracht der kaart.

Digitized by Google

Behouden wij wat wij hebben en laat het zooveel mogelijk worden verbeterd.

Het bevorderen van de grensregelingen tusschen de eigenaren wordt zeer wenschelijk geacht en, al ligt het vaststellen der eigendomsgrenzen buiten de eigenlijke kadaster-werkzaamheden, toch is het raadzaam dat de landmeters daarbij behulpzaam zijn.

Bij het verbeteren van ons kadaster verlieze men onze hypothecaire boekhouding niet uit het oog. De „Special Kommission des Landesausschusses von *Elsass-Lothringen*" zegt, in haar verslag omtrent de wet tot invoering van Grondboeken, van de hypothecaire boekhouding, zooals die daar te lande bestond, dat het geven van inzage aan de daarbij belanghebbenden onmogelijk was geworden en dat inlichtingen welke een onderzoek vereischten, dat zich over een wat langen tijd uitstrekte, slechts met groote moeite konden worden gegeven, weshalve het in den regel weken, soms maanden, duurde, vóór dat de partijen in het bezit er van kwamen.

(Zie: Die Elsass-Lothringischen Gesetze betreffend Grundeigenthum und Hypotheken-wesen, von Albert Leoni, Straatsburg 1892 pag. 113 en 114.)

Onze hypothecaire boekhouding is ongetwijfeld veel beter dan die, waarvan het bedoelde verslag spreekt, doch, wanneer men let op de beide punten, waarover dáár werd geklaagd — het geven van inzage en den omvang der onderzoekingen —, dan mogen wij den toestand hier te lande toch zeker niet volmaakt noemen.

Het ideaal eener boekhouding, reeds op 1 Maart 1825 in de zitting der volksvertegenwoordiging door den heer van Crombruegg voorgespiegeld, n.l. de boekhouding op het perceel (zie Tijdschrift voor kadaster en landmeetkunde jaarg. VIII pag. 40) worde niet te spoedig onbereikbaar verklaard. Als het grootste bezwaar tegen de verwezenlijking er van wordt gewoonlijk voorgesteld het telkens splitsen van perceelen; het vereenigen van perceelen is wellicht nog grooter hinderpaal.

Bij het verbeteren van ons kadaster zal hierop moeten worden gelet. De hypothecaire boekhouding ligt echter buiten ons onderwerp; daarom wordt dit punt hier niet verder besproken.

Digitized by Google

I.

A. Is invoering van een kadaster met bewijskracht ten aanzien der eigendomsgrenzen hier te lande wenschelijk?

B. Zoo ja, is invoering daarvan ook met behoud van ons tegenwoordig stelsel van hypothecaire boekhouding mogelijk, en op welke wijze?

II.

Is — afgescheiden van de vraag omtrent bewijskracht — bij vernieuwing de splitsing van het kadaster in een eigendoms- en een belastingkadaster wenschelijk?

Praeadvies van C. W. Gombault.

Wat is een kadaster met bewijskracht?

Wanneer de vraag: of invoering van een kadaster met bewijskracht hier te lande wenschelijk is moet worden beantwoord, is het niet overbodig om vooraf vast te stellen wat onder zoodanig kadaster moet worden verstaan, want ondanks het vele en heldere licht, hetwelk vooral mijn ambtgenoot I. Boer Hzn. op de zaak heeft doen vallen, stuit men telkens op beschouwingen, waaruit blijkt, dat zij, die ze hebben geleverd, zich van een kadaster met bewijskracht eene voorstelling hebben gemaakt, die, in wijder kring ingang vindende, aanleiding moet geven tot onjuiste gevolgtrekkingen. Het doel, hetwelk de deskundigen bij het kadaster najagen, zou dientengevolge niet zoo spoedig worden bereikt, als wel gewenscht is voor de rechtszekerheid van den grondeigendom en de belangen van den kadastralen dienst beide.

Nu eens ziet men in een kadaster met bewijskracht of, zooals

Digitized by Google

dat ook wel wordt genoemd maar dan in dezelfde beteekenis, in een rechtsgeldig kadaster eene kaart, waarbij het wel en wee van den grondeigendom wordt afhankelijk gesteld van dikker of dunner dan wel meer of minder juist aangeven van de lijnen op die kaart, dan weder vergelijkt men zoodanig kadaster met een Domesday-book, hetwelk, tot stilstand gedoemd, de eigendommen en de eigenaren aanwijst, zooals die waren op een bepaalden datum . . . . . met een grondboek dus, dat niet wordt bijgehouden.

Evenals alle deskundigen bij het kadaster, die zich met de zaak hebben bezig gehouden en daarvan hebben doen blijken, verstaan we onder een kadaster met bewijskracht een kadaster, waarin het nommer aanduidt het object van eigendom, waarvan de grenzen door of namens de eigenaren onder contradictoir debat zijn vastgesteld in tegenwoordigheid van den landmeter. Van deze handeling, delimitatie genoemd, moet het bewijs voorhanden zijn, want ook opvolgende eigenaren zijn daardoor gebonden. De landmeter verzamelt vervolgens de meetgetallen, waardoor de grenzen zoodanig zijn vastgelegd, dat ze ten allen tijde weder op het terrein kunnen worden uitgezet; zoodat het object van eigendom steeds kan worden bepaald, wanneer dit te kennen wenschelijk of noodzakelijk wordt geacht.

Bij zoodanig kadaster dus is het vaststellen der eigendomsgrenzen het werk van de eigenaren, het vastleggen van die grenzen het werk van den landmeter, wiens werk door de eigenaren desgewenscht kan worden gecontroleerd, omdat zij tegenwoordig kunnen zijn bij de meting, en de juistheid der meetgetallen, welke door den landmeter zijn verzameld, en de afmetingen van de grenslijnen, door hem bepaald, kunnen toetsen of doen toetsen op het terrein.

Het gezamelijk optreden van de eigenaren en den landmeter, alsof eene authentieke akte moest tot stand komen, heeft ten doel het verkrijgen van een kadastraal kenmerk, waaraan in rechte beteekenis kan worden gegeven.

Die beteekenis kan zijn van tweeërlei aard : of het object van eigendom wordt met het kadasternommer aangeduid zoodanig dat aan de grenzen van het object absolute rechtskracht is verzekerd en dus de resultaten van des landmeters arbeid onvoorwaardelijk worden geloofd, of het kadasternommer duidt een object aan, dat in rechte wordt geacht te zijn een bepaald object, tot zoolang het bewijs van het tegendeel niet is geleverd en een afwijkende bezits-

Digitized by Google

toestand is erkend. Het is met laatstbedoelde beteekenis van het nommer dat een kadaster met bewijskracht moet worden gedacht.

Eene eenzijdige handeling door ambtenaren zal den eigenaar niet kunnen binden. Het ligt daarom voor de hand, dat alleen bewijskracht kan worden toegekend aan de grenzen van het object, dat voor het kadaster is opgenomen, als de grenzen zijn bepaald en vastgelegd na een delimitatie door de eigenaren, maar dat bewijskracht wordt onthouden als zijn opgenomen de grenzen van het bezit, die een der eigenaren niet heeft willen erkennen als te zijn de eigendomsgrenzen.

Het bewijs, dat delimitatie heeft plaats gehad, kan bij wet op tweeërlei wijze worden geregeld. Eerstens door voor te schrijven het opmaken van een proces-verbaal van delimitatie, door de eigenaren en den landmeter te onderteekenen en als openbaar document te bewaren in het kadastraal archief. Tweedens door een wettelijk vermoeden. De wet spreekt dan als regel uit, dat de tegenwoordige en toekomstige eigenaren zijn gebonden aan de delimitatie, voor zoover daartegen gedurende een bepaalden termijn geene bezwaren zijn ingebracht.

Met een kadaster met bewijskracht wordt dus te gemoet gekomen aan de bezwaren van hen, die meenen, dat de werkzaamheden van den landmeter niet met die voorzorgsmaatregelen en onder zoodanige contrôle kunnen worden uitgevoerd, dat het maken van fouten, die niet worden verbeterd, is buitengesloten, — eene meening, die is gevormd onder de werking van een fiscaal kadaster, waarbij als fouten van den landmeter worden aangemerkt de gebreken van de instelling zelve. Meer dan een absoluut rechtsgeldig kadaster heeft daarom een kadaster met bewijskracht kans op algemeene instemming en aangezien het verschil in effect, dat met het een of met het ander kan worden bereikt in praktischen zin al zeer gering is, wordt door deskundigen bij dit dienstvak aangehouden op een kadaster met bewijskracht en hiermede zullen wij ons dan ook verder bezig houden.

Van elk kadaster, het moge fiscaal of wel rechtsgeldig zijn, is de kaart, waarop de eigendomsperceelen zijn voorgesteld, een noodzakelijk aanhangsel, want de schetsen, die door den landmeter op het terrein worden vervaardigd, kunnen wel nauwkeurig zijn ten aanzien van de meetgetallen, die daarop zijn vermeld, maar niet nauwkeurig genoeg voor eene juiste afbeelding op maat van het perceel, en evenmin voldoende nauwkeurig voor een juist overzicht van de ligging van verschillende perceelen in hun onderling verband.

Digitized by Google

Het verband tusschen die schetsen en de kaart wordt echter bewaard door op beide in de betrokken perceelen de nommers der eigendomsperceelen [1]) te vermelden, welke nommers dan de brug vormen, waarover de hypothecaire registers kunnen worden bereikt wanneer zulks voor een onderzoek wordt gewenscht.

Ten einde dadelijk in het oog te doen vallen welke grenzen gedelimiteerd zijn en bewijskracht hebben, worden deze met volle zwarte lijnen op de kaart aangeduid terwijl de grenzen, die niet deelen in de bewijskracht, worden voorgesteld met afgebroken lijnen (stippellijnen).

De kaart geeft dus eene voorstelling van de eigendomsperceelen, waarvan de grenzen evenwel worden bepaald door gebruik te maken van de meetgetallen op de veldschetsen.

Als een vooral voor administratieve doeleinden noodzakelijk aanhangsel van elk kadaster, dat tevens dienst moet doen voor den omslag der grondbelasting, moet ook de kadastrale legger worden beschouwd. Die legger is gemeentesgewijs ingericht. Voor iederen eigenaar is een artikel geopend, waarop o. a. voorkomen alle afzonderlijk gelegen eigendomsperceelen, die volgens de registers van overschrijving en de registers door de ontvangers van het recht op successie gehouden moeten worden gesteld ten name van denzelfden persoon. De legger van een kadaster met bewijskracht, evenals die van een fiscaal kadaster, wijst dus als eigenaar aan den persoon die als zoodanig in de registers bekend is, terwijl de werkelijke eigenaar een ander kan zijn. De nommers der eigendomsperceelen, welke op een artikel voorkomen, zijn de kenmerken van even zoovele eigendomsperceelen, waarvan de grenzen bij het kadaster zijn vastgelegd, en deze grenzen worden, behoudens bewijs van het tegendeel, in rechte als eigendomsgrenzen aangemerkt, tenzij de grenzen als betwiste of eenzijdig gedelimiteerde grenslijnen op de kaart zijn aangeduid.

Een kadaster met bewijskracht is dus wat anders dan het rechtsgeldig kadaster waarvan Prof. Mr. J. C. Naber zegt, „dat het leert in verband met de aanwijzende tafel wie op een bepaalden datum eigenaars waren van onroerend goed en hoever ieder goed zich op dien datum uitstrekt". [2])

[1]) Zie voor het verschil tusschen belastingperceel en eigendomsperceel het laatste hoofdstuk.

[2]) Beginselen v. Mobilisatie. Weekbl. v. Not. en Reg. van 4 en 11 Dec. 1892 no. 1197. 1198.

Digitized by Google

Zal nu het kadastrale nommer inderdaad zijn het kenmerk van het eigendomsperceel, dat ter beschikking kan worden gesteld van het publiek om daarop zijn rechtshandelingen te baseeren, w.o. de handelingen welke ten doel hebben om wijziging te brengen in de grenzen van het eigendom, dan is het noodzakelijk dat die grenzen ten allen tijde en met dezelfde nauwkeurigheid, waarmede ze voor het kadaster werden opgenomen, kunnen worden gekend eu dus op het terrein kunnen worden uitgezet en aangewezen. Nauwkeurigheid en duurzaamheid zijn daarom de eerste eischen, die aan een kadaster met bewijskracht moeten worden gesteld, niet alleen bij eersten aanleg maar ook gedurende de bijhouding, die een gevolg is van de wijzigingen, welke in de grenzen worden gebracht, hetzij bij overgeschreven akte of krachtens een vonnis.

De gewenschte nauwkeurigheid bij eersten aanleg wordt bereikt door metingen, die geschieden in verband met eene voorafgaande driehoeksmeting en met veelhoeksmetingen, welke beide van wege het kadaster worden verricht en weder aansluiten aan punten van driehoeksmeting van hoogere orde, waarvoor in den regel torens en andere duurzaam verzekerde standplaatsen als hoekpunten zijn gekozen. Die nauwkeurigheid wordt getoetst door contrôle-metingen en berekeningen, waardoor iedere fout, die mocht zijn gemaakt, zich zelve verraadt en dan ook wordt verbeterd alvorens het kadastrale plan te arresteeren en het kadastrale nommer, als kenmerk van het eigendomsperceel, ter beschikking van het publiek te stellen.

Ook de punten van de driehoeks- en veelhoeksmeting, welke ten behoeve van het kadaster zijn geplaatst, moeten duurzaam worden verzekerd, b.v. door steenen palen te plaatsen op gelijke wijze als is geschied bij de driehoeksmeting, die door 's Rijks Waterstaat aan de hoofdrivieren is verricht met eene bestemming, welke minder ver reikt dan die van de driehoeksmeting voor het kadaster. Die verzekering geschiedt om ten allen tijde weder te kunnen bepalen de enkele punten, welke mochten zijn verloren gegaan, en om in hetzelfde verband nieuwe punten te kunnen bepalen wanneer de administratie van het kadaster kennis krijgt, dat voorgenomen terreinwerkzaamheden het wegnemen van bestaande steenen palen wenschelijk maken. Die verzekering is ook noodig om bij omvangrijke metingen, welke noodzakelijk zijn geworden ten gevolge van uitgebreide terreinsveranderingen, als droogmaking, landverlegging e.d.,

Digitized by Google

dezelfde nauwkeurigheid te kunnen bereiken in hetzelfde verband als bij den eersten aanleg is verkregen.

Maar niet alleen de punten van driehoeks- en veelhoeksmeting moeten worden vezekerd, ook de meetlijnen, welke hebben gediend om de grenzen der eigendomsperceelen bij het kadaster vast te leggen en op de kaart voor te stellen, moeten ten allen tijde kunnen worden gebruikt om veranderingen in den eigendomstoestand in het kadaster-verband te kunnen opnemen en om verloren geraakte grenzen weder op het terrein uit te zetten, daarbij uitgaande van dezelfde punten, welke voor de vastlegging dezer grenzen hebben gediend. Daartoe moeten de meetlijnen op het terrein verzekerd zijn.

Voor deze verzekering kan ook weder worden gebruik gemaakt van steenen palen, die evenwel eenvoudiger en daarom minder kostbaar kunnen zijn dan de steenen palen, voor de verzekering der driehoekspunten.

Rekening houdende met de onderyinding, die b.v. in Pruisen is opgedaan bij het verzekeren van meetlijnen, moeten steenen palen worden verkozen boven aarden buizen omdat deze geplaatst in gronden, waarbij wisselbouw wordt toegepast, onder het omspitten en beploegen allicht bezwijken. Bovengrondsche plaatsing der steenen palen, in dier voege dat de koppen circa een decimeter boven den beganen grond uitsteken, verdient aanbeveling ten einde te voorkomen het tijdroovend zoeken naar die palen, telkens als ze voor de bijhouding of voor grensbepaling moeten worden gebruikt. Alleen op wegen en voetpaden zal de plaatsing moeten geschieden gelijkvloers, terwijl bij het kiezen van de meetlijnen zooveel mogelijk rekening moet worden gehouden met de bestemming van den grond opdat de te plaatsen palen zoo min mogelijk hinder veroorzaken. Voor het rechtsgeldig kadaster van Elzas-Lotharingen heeft men dan ook den weg door Pruisen ingeslagen verlaten en bovengrondsche verzekering met steenen palen ingevoerd.

Het tweeledig doel, dat met bedoelde steenen palen wordt bereikt, komt hierop neer: 1°. dat ze de nauwkeurige bijhouding van het kadaster mogelijk maken en 2°. dat met behulp daarvan van de bewijskracht van het kadaster kan worden geprofiteerd.

De betrekkelijk geringe vermeerdering van kosten behoeft niet af te schrikken. Iets anders is het of bij de invoering van een kadaster met bewijskracht zal kunnen worden gerekend op de zoo noodzakelijke medewerking van de eigenaren bij de delimitatie hunner

Digitized by Google

eigendommen. Mijne ondervindlng op dat gebied opgedaan geeft mij aanleiding om de beste verwachtingen te koesteren.

Tijdens de hermeting van 5 kadastrale gemeenten, door mij of althans met mijne medewerking verricht, werden de eigenaren voortdurend uitgenoodigd om te delimiteeren, hunne eigendomsgrenzen aan te wijzen en af te palen als ze onzichtbaar waren en, ofschoon het meerendeel hunner leeft in het besef, dat ook het bestaande kadaster bewijskracht heeft, zelden heb ik te vergeefs de medewerking van de circa 4000 eigenaren ingeroepen. In die groote oppervlakte hermeten terrein, ongeveer 20000 hectaren, zijn zeker niet meer dan een dertigtal eigendomsperceelen ongedelimiteerd gebleven en dan nog alleen omdat er grensgeschillen bestonden, waaromtrent de belanghebbenden niet tot eene schikking konden geraken. Op medewerking van de eigenaren bij eene voorafgaande delimitatie mag m. i. dan ook worden gerekend.

Het stellen van den eisch tot verplichte duurzame afscheiding van de eigendommen door het plaatsen van steenen palen op de hoekpunten der grenzen, zooals in verschillende duitsche staten is gedaan, komt mij echter niet gewenscht en evenmin noodzakelijk voor. Daargelaten, dat onze Nederlandsche vrijheidszin zich zou verzetten tegen dwangmaatregelen, kan het gerust aan de eigenaren worden overgelaten om te beoordeelen òf, en zoo ja op welke wijze, zij hunne eigendommen duurzaam zullen afscheiden.

Het kadasterbelang is alleen betrokken bij eene tijdelijke afpaling der niet zichtbare of vage grenzen met houten piketten, zóólang als noodig is om de meting te bewerkstellingen. Door de meting worden de grenzen vastgelegd, die in het vervolg door het kadaster kunnen worden aangewezen. Aan de eigenaren kan het worden overgelaten om maatregelen te treffen, waardoor de hulp van het kadaster tot het aanwijzen der grenzen niet steeds behoeft te worden ingeroepen.

Het komt mij voor dat de vraag: wat is een kadaster met bewijskracht thans, wel beknopt, maar voor het beoogde doel voldoende is beantwoord. Slechts een paar opmerkingen, die meer de urgentie der zaak betreffen, worden hieraan toegevoegd.

Een opmerkelijk verschijnsel is het, dat men overal in Europa tot het besluit is gekomen, dat het bestaande fiscale kadaster is vermolmd en dringend moet worden vernieuwd en dat, *waar ook vernieuwing ter hand wordt genomen, op den voorgrond worden gesteld*

Digitized by Google

de eischen van duurzaamheid en geschiktheid om de grenzen van den eigendom te verzekeren, — al is de bewijskracht dan ook niet overal bij wet geregeld.

Pruisen en vele andere duitsche staten zijn reeds gedurende geruimen tijd bezig aan de vernieuwing hunner kadasters. Daaraan wordt eene geregelde delimitatie ten grondslag gelegd, waarvan het bewijs wordt verkregen door een proces-verbaal; Italië en Servië hebben dat voorbeeld gevolgd.

In 1844 is het kanton Geneve reeds voorgegaan met een rechtsgeldig kadaster in te voeren, waarvan E. Hély d'Oissel zegt: „dat „sedert de invoering daarvan geen processen over grensgeschillen „meer worden gevoerd". [1])

In 1862 werd zoodanig kadaster in Trans-Kaukasië ingevoerd, nadat de eigendomsgrenzen contradictair waren vastgesteld, de bijhouding was geregeld, en eene gemakkelijke min kostbare wijze van procedeeren in zake grensgeschillen was mogelijk gemaakt.

De ondervinding in Pruisen opgedaan is ten goede gekomen aan de vernieuwing van het kadaster voor het in 1871 geannexeerde grondgebied en bij de wet van 31 Maart 1884 zijn voor het Rijksland bepalingen gemaakt, waardoor de invoering van een absoluut rechtsgeldig kadaster daar is verzekerd. En Frankrijk, zich ook in dit opzicht nog solidair gevoelende met l'Alsace et Loraine, besloot in 1898 tot invoering van een kadaster met bewijskracht met verplichte delimitatie, met welke delimitatie de uitkomsten der meting krachtens wettelijk vermoeden worden geacht overeen te stemmen, behoudens tegenbewijs.

De bakermat van ons kadaster is Frankrijk. Ook ons kadaster moet worden vernieuwd.

In de memorie van antwoord op het voorloopig verslag van de Staatsbegrooting voor 1889 reeds werd door den Minister van Financiën gezegd, „dat 235 kadastrale gemeenten (circa $^1/_5$ van het „geheele aantal) *dringend* hermeting vorderen" en, als het woord dringend wordt weggelaten, is deze uitspraak op het grootste aantal gemeenten reeds nu van toepassing.

Welk standpunt moet Nederland nu innemen bij de vernieuwing van zijn kadaster? Zal met die vernieuwing ook worden gelet op de eischen van den grondeigendom en den kadastralen dienst beide,

---

[1]) Revue des deux mondes van 15 Juni 1874.

Digitized by Google

en daarnaast op het belang van de schatkist, die met afdoende maatregelen is gebaat?... De werking van het bestaande kadaster en het gebruik, hetwelk het publiek daarvan maakt, moeten m. i. worden nagegaan om uit de gebleken behoeften te kunnen afleiden welk antwoord op evengenoemde vragen moet worden gegeven.

Is invoering van een kadaster met bewijskracht wenschelijk?

Het ontstaan van het persoonlijk grondbezit dagteekent voor de germaansche volksstammen vanaf de groote volksverhuizingen toen voor hen de behoefte is ontstaan om het object van eigendom te beveiligen tegen invloeden, die den bezitter kunnen belemmeren in het voortdurend en vrij genot over geheel den omvang van zijn bezit.

De oostersche volken, welke in de grijze oudheid reeds een vrij hoogen trap van beschaving hadden bereikt, hebben die behoefte eveneens gevoeld en getracht die te bevredigen zooals de oude Egyptenaren hebben gedaan door invoering van een rechtsgeldig kadaster voor het Nijldal, waaraan eene algemeene afpaling en opmeting is voorafgegaan; voor dien tijd (57 j. v. C.) en in aanmerking genomen de gebrekkige hulpmiddelen, waarover kon worden beschikt, een zeer verdienstelijk werk.

De Romeinen hebben de beveiliging van hun grondbezit gezocht in het vervaardigen van kaarten, die, in koper of marmer gegraveerd, in het staats-archief werden bewaard en te zamen vormden een voor bijhouding niet geschikt kadaster.

Toch bleef het afscheiden van de eigendommen door het plaatsen van grenspalen, daar waar de grenzen niet samenvielen met afscheidingen door de natuur gevormd, nog in zwang bij Egyptenaren en Romeinen, evenals bij de volken, die daarin uitsluitend een middel hadden om het grondbezit te beveiligen.

Dat plaatsen van grenspalen nu was een gemakkelijk te verrichten werk. Moeilijker was het evenwel om de plaatsen terug te vinden als de grenspalen waren verloren geraakt.

Vandaar dat we onder de Mozaïsche wetgeving reeds den verplaatser van grenspalen zagen bedreigd met vervloeking en dat bij de Romeinen de zorg voor de grenspalen was opgedragen aan god Terminus, die met zijn banbliksem en als gevolg daarvan met

Digitized by Google

misgewas en overstrooming zou treffen hem, die zich aan eens anders grenspalen vergreep.

Vandaar ook, dat de Germanen de bewaking der grenspalen opdroegen aan zaakkundigen, die tevens waren belast met het beslechten van grensgeschillen, en dat hier te lande de zorg voor de grenssteenen was opgedragen aan eene rondgaande rechtbank, die eenè jaarlijksche schouw had te houden en tevens grensgeschillen moest beslechten, terwijl thans onder vigueur van art. 333 van ons strafwetboek eene gevangenisstraf van hoogstens 2 jaar is gesteld op het verplaatsen van grenspalen.

Ten allen tijde dus maatregelen, waaruit blijkt zoowel van den wil van den bezitter om de grenzen van zijn bezit te verzekeren als van pogingen van de overheid om daarbij behulpzaam te zijn.

Bedreigingen met banbliksems, vervloekingen en gevangenisstraffen — ze mogen afschrikwekkend werken — niet verhinderen kunnen ze dat grenspalen worden verplaatst en de eigenaar vroeg of laat wordt gesteld voor de vraag: waar zijn mijne grenzen; op welke vraag hij dan gaarne spoedig een afdoend antwoord wil ontvangen. Het ligt daarom voor de hand, dat in eene meer duurzame afscheiding het middel werd gezocht om grensgeschillen te voorkomen.

Hagen en schuttingen op de grenslijnen geplaatst, of greppels en slooten daar gegraven, geven niet alleen een betere afscheiding maar tevens gelegenheid om de uitgestrektheid van het grondstuk gemakkelijk te overzien, terwijl muren, hier en daar in steden en dorpen geplaatst tot afscheiding, eene duurzame afsluiting vormen, die, jammer genoeg, èn om de kosten èn wegens de bestemming van het grondstuk, ten plattelande slechts zelden wordt toegepast.

De grenslijnen in slooten evenwel worden soms, zonder dat het wordt opgemerkt of kan worden bewezen, verplaatst als gevolg van het afsteken der kanten eenerzijds en het aangroeien daarvan anderzijds. Schuttingen hebben te lijden van den tand des tijds, gaan overhellen en moeten worden vernieuwd en de vernieuwing gaat allicht gepaard met verplaatsing van de afscheiding.

Hagen worden na verloop van tijd omvangrijker, worden vernieuwd of wel de aangrenzende eigenaar plaatst daartegen eene nieuwe haag; steeds heet de grens te worden gevormd door eene haag, maar na verloop van tijd en vooral na verandering van eigenaar rijst de vraag: waar is of welke haag vomt de grensscheiding.

Digitized by Google

Een in het duin gelegen en daarvan door cultuurgrenzen afgescheiden eigendomsperceel wordt door duinzand zoodanig overstoven, dat het niet meer van het duin te onderscheiden is, en de eigenaar van den overstoven grond loopt gevaar zijn eigendom te verliezen, tenzij hij dit binnen vijf jaren na de overstuiving heeft afgescheiden.

In deze en andere gevallen ontstaan grensgeschillen of komt het voor dat antwoord moet worden gegeven op de vraag naar grensaanwijzing.

In sommige gevallen zal de werking van het verjarings-instituut het geven van antwoord overbodig kunnen maken maar het bewijs, dat de termijn verstreken is, kan in den regel niet worden geleverd.

„Processen over den eigendom en over het ontstaan en te nietgaan „van hypotheken zijn zeldzaamheden", zegt Mr. P. R. Feith in zijn prae-advies aan de Nederl. Juristen Vereeniging, [1]) „waarover „geprocedeerd pleegt te worden, is over de grenzen der perceelen, „of over de verhouding tusschen eigenaren van naburige erven. „Konden die geschillen worden voorkomen, dan werd aan de practijk „een grooter dienst bewezen dan door de invoering van een geheel „nieuw (hypothecair) stelsel betreffende de eigendommen."

Inmiddels verwisselt het grondstuk, als voorwerp van gerechtelijk verkeer met zijne aan verandering bloot gestelde grenzen, vroeg of laat van eigenaar.

Bij iedere transactie moet het object der overeenkomst worden gekend en is, in aanmerking genomen de verplichting van den verkooper om duidelijk aan te geven waartoe hij zich verbindt tegenover den kooper, de titel van aankomst als het ware aangewezen om zoo mogelijk eene omschrijving te geven van het verkochte, zoodanig, dat het object daarmede volkomen is bepaald en de titel slechts geraadpleegd behoeft te worden om tot eene juiste beslechting te geraken als een grensgeschil ontstaat. De omschrijving van het object is daarom ten allen tijde geweest een onderdeel van den titel, dat meer of minder belangrijk was, naar gelang de auteur zich al of niet voldoende rekenschap had gegeven van het gewicht van het onderwerp.

Eene der meest primitieve wijzen van omschrijving van het object is zeker die, waarbij het wordt aangeduid door zijn plaatselijken naam te vermelden, al worden dan ook tevens opgegeven de namen

---

[1]) Handelingen Ned. Jur. Ver. Jrg. 1893.

Digitized by Google

der eigenaren van de aangrenzende grondstukken, — een aanduiding, waarmede het object in den regel wel op het terrein kan worden gevonden, maar waardoor de grenzen niet zijn bepaald.

Hoe onvoldoende zoodanige omschrijving is blijkt duidelijk als men onderstelt, dat het grondstuk een tiental meters wordt verschoven, in welk geval dezelfde omschrijving nog kan dienst doen.

Om de grenzen van het object te kunnen bepalen is dan ook eene nadere omschrijving noodig, al is het moeilijk om die te geven.

De vermelding, dat het grondstuk is afgescheiden door slooten, hagen, grenspalen enz. mag voldoende zijn voor het oogenblik, waarop de transactie tot stand komt; later als de afscheidingen zijn verplaatst of verdwenen heeft men aan zoodanige vermelding niets. Daarbij komt dat de aanduiding der grenzen alleen voor de partijen eenige waarde kan hebben en het eene open vraag blijft of de aangrenzende eigenaren de omschreven grenzen ook erkennen als de grenzen van hun eigendom.

Evenmin afdoende kan zijn eene opgave van de afmetingen van het grondstuk, dat nader omschreven en bovendien is aangeduid op eene figuratieve voorstelling van het terrein, tenzij die afmetingen zijn genomen vanaf vaste punten, zooals hoekpunten van gebouwen. De steden en bebouwde kommen, waar men muren vindt, beslaan evenwel slechts een klein deel van de voor bezit vatbare oppervlakte.

De meest zorgvuldige omschrijving van het object in den titel van aankomst is daarom in den regel onvoldoende om de grenzen van het grondstuk daaruit ten allen tijde te kunnen bepalen. Toch moet het voorwerp der overeenkomst ondubbelzinnig en liefst zoo beknopt mogelijk kunnen worden aangeduid en zulks kan geschieden met een kadastraal kenmerk. . . . . Ook met het kenmerk van ons kadaster?

Volgens het Recueil Méthodique des lois et decrets sur le cadastre de la France, waarbij de voorschriften zijn gegeven, die ook bij de samenstelling van het kadaster ten onzent moesten worden in acht genomen, ... ja!

Immers art. 1142 van dat Recueil zegt het uitdrukkelijk: „hetzelve (het kadaster) beslist en voorkomt in het vervolg eene „menigte grensgeschillen tusschen de grondeigenaars over de grenzen „hunner eigendommen — geschillen, welke kosten veroorzaakten, „waarvan het bezwaarlijk te berekenen beloop, misschien jaar door

Digitized by Google

„jaar, twee of driemaal zooveel bedroeg als dat der additioneele „centimes, die slechts voor een tijd voor het opmaken van het „kadaster geheven worden," en art. 1143 proclameert dat kadaster tot een eigendomskadaster; immers daar wordt gezegd: „het „kadaster *kan* en *moet* noodwendig in het vervolg tot bewijsstuk „in rechten dienen om den eigendom te bewijzen."

En ons kadaster heeft daarvoor steeds gediend! Niet alleen werd het gebezigd om grensgeschillen in der minne te beslechten, maar ook verschillende vonnissen zijn gebaseerd op aanwijzingen door ambtenaren van het kadaster gedaan, daarbij uitgaande van de voorstelling op het kadastrale plan.

De heer Bachiene, [1]) rekening houdende „met de groote diensten, „die het kadaster sedert October 1838 aan alle eigenaren van „vaste goederen heeft bewezen en voortdurend bewijst, zelfs in „hoogere mate dan in vele andere landen." betuigde zelfs zijn leedwezen „dat het, als werkdadig middel tot verzekering van de „rechten van eigenaar en gebruiker en tot vredestichting onder „de burgerij, nog niet meer wordt gewaardeerd," „want," zoo gaat hij voort, „in talrijke gevallen heeft het Nederlandsche kadaster „gedurende 36 jaren tal van geschillen en processen voorkomen „of vereffend, zonder geruchtmaking".

Maar ondanks de veelzijdige bestemming, die aan ons kadaster is gegeven, en ondanks het gebruik, dat van dat kadaster wordt gemaakt, als werkdadig middel tot verzekering van de rechten van eigenaar en gebruiker, hebben de deskundigen ons kadaster voor zoodanig gebruik ten eenenmale ongeschikt verklaard en stellen zij ten waarschuwend voorbeeld aan hen, die de wenschelijkheid betoogen om bewijskracht toe te kennen aan het bestaande kadaster, de lijdensgeschiedenis van het kadaster in het voormalige Hessen-Cassel, waar bij de wet van 29 Mei 1873 bewijskracht werd toegekend aan de kaart van het fiscale kadaster, maar waar ook spoedig werd ingezien, dat op dezen maatregel moest worden terug gekomen, hetwelk dan ook is geschied bij de wet van 28 Mei 1885, waarna alleen die kaarten bewijskracht hebben behouden, die in den laatsten tijd als gevolg van eene meer rationeele verdeeling der grondstukken (Zuzammenleging) onder medewerking van de eigenaren zijn tot stand gekomen.

---

[1]) Economist. October 1874.

Digitized by Google

Maar, zegt de hypotheekbewaarder van der Stok [1]) en anderen hebben dat nagezegd „men bewere niet dat het kadaster hiervoor niet deugt" en verder „de kadastrale stukken zijn niet zoo slecht als zij worden uitgekreten." We hebben daarom te onderzoeken, aan de hand van de voorschriften, die bij de samenstelling hebben gegolden, welke waarde aan ons kadaster mag worden toegekend.

Vooraf echter de opmerking dat de veldaanteekeningen, waaruit het kadastrale plan is samengesteld, behoudens enkele uitzonderingen, zijn verloren geraakt, waarom de graad van nauwkeurigheid van dat plan alleen kan worden beoordeeld door hen, die op het terrein maten verzamelen en deze maten vergelijken met de overeenkomstige maten, welke door uitpassing van het plan zijn verkregen, *maar dat moet worden gewraakt het oordeel van hen, die de waarde der kaart afmeten naar de uitkomsten van een onderzoek, dat werd ingesteld om zich te vergewissen of elk eigendom wel onder een of meer kadastrale nommers op die kaart is voorgesteld.*

Bedenken wij nu, dat ons kadaster werd ingevoerd voornamelijk om te kunnen voldoen aan de behoefte van den fiscus, waarvoor eene spoedige beëindiging van het werk werd gewenscht; dat de metingen werden uitgevoerd door veelal niet voldoend voorbereid personeel, hetwelk slechts kon beschikken over gebrekkige hulpmiddelen en daarbij werd bezoldigd naar evenredigheid van de hoeveelheid afgeleverd werk, dan kunnen onze verwachtingen van de kwaliteit niet hoog gespannen zijn en is het niet te gewaagd als wordt verondersteld, dat het onderzoek naar de grenzen van den eigendom wel oppervlakkig zal zijn geweest.

Trouwens art. 169 van meergenoemd Recueil laat ons niet in het onzekere, immers daar wordt gezegd: „twee of drie eigenaars „zijn dikwijls genoeg om veel licht aan den landmeter te geven „nademaal de omschrijving van hunne eigendommen reeds een „gedeelte opgeeft van die der aangrenzende landen" en verder: „maar al begeeft zich niet één eigenaar op het terrein, de landmeter „moet altijd voortgaan met zijne werkzaamheden." En als de landmeter niet kon voortgaan, omdat hij in kwestieuse gevallen inlichtingen behoefde, dan mocht hij zich bedienen van „aanwijzers", en van deze gemakkelijke, van vrijgevigheid getuigende, manier om

[1]) Vergadering van hypotheekbewaarders op 17 Juni 1888. Zie Tijdschr. v. Kad. en Landmeetk. Jaarg. IV blz. 201.

Digitized by Google

den eigendomstoestand vast te stellen zonder medewerking van den eigenaar, zal wel een ruim gebruik zijn gemaakt, en zulks te meer, wijl art. 175 voorschreef: „dat de landmeter de eigendommen moet „opnemen volgens het genot, op het oogenblik waarop hij de „bewerkstelling verricht."

Maar genoeg om te bewijzen. dat ons kadaster allen waarborg van een eigendomskadaster wist, al is het als zoodanig aangekondigd.

En nu de technische waarde. Om die te kunnen beoordeelen behoeft slechts te worden gewezen op enkele gemakkelijk te controleeren feiten en wel in de eerste plaats op het onvoldoende verband, dat is gelegd, niet alleen tusschen de verschillende kaarten eener zelfde gemeente, maar zelfs tusschen de onderdeelen van dezelfde kaart, waardoor het bezwaarlijk werd van de kadastrale plans aaneensluitende kopieën te nemen, teneinde daarop eene voorgenomen onteigening met voldoende nauwkeurigheid te kunnen projecteeren; terwijl in de tweede plaats kan worden gewezen op de geringe eischen van nauwkeurigheid, die aan de perceelsgewijze meting en daarmede aan het vastleggen der grenzen zijn gesteld.

De afgewerkte plans waren onderworpen aan eene verificatie, waarbij verschillen tot 2 % in de lengtemeting volgens de voorschriften mochten worden geduld, d. w. z. een perceel, dat 100 meter lang en breed is, mocht op het plan voorgesteld daarop eene lengte en breedte van 102 of van 98 meter hebben. De afmetingen van zoodanig perceel, te eeniger tijd van het plan op het terrein overgebracht, sluiten daar een perceel in, dat 400 centiaren verschilt met de werkelijke grootte; welk verschil dan, waar het geldt een grondstuk op het platteland voor bouwterrein geschikt, waarvan de verkoopswaarde wordt gesteld op *f* 1 per centiare, vertegenwoordigt eene meerdere of mindere verkoopswaarde van *f* 400.

De verschillen van meer dan 2 %, bij de verificatie ontdekt, moesten worden verbeterd. Op welke wijze de verbetering dan werd ingevoerd is nog goed te zien op de oorspronkelijke kaarten, waarop de verificatielijnen voorkomen. Men verbeterde de snijding van de verificatielijnen met de grenslijnen, maar niet verbeterd werden de uiteinden der grenslijnen, waardoor lijnen, die op het terrein recht waren, op het plan werden voorgesteld als gebroken, en omgekeerd.

Wordt verder in aanmerking genomen, dat het papier van het plan heeft ondervonden den invloed van voortdurende verandering

Digitized by Google

van temperatuur en vochtigheid, om van andere invloeden maar te zwijgen, dan kan op gezag van deskundigen gerust worden aangenomen, dat verschillen van 5 % en meer, tusschen de afmetingen, welke op het terrein zijn bepaald en die welke na uitpassing op het plan zijn afgelezen, meermalen worden gevonden. Dientengevolge wordt den landmeter, zelfs bij kleinere verschillen en dus geregeld de vraag gesteld: heeft grenswijziging plaats gehad of moeten de gevonden verschillen op rekening komen van de onnauwkeurigheid van het plan.

Voor die vraag wordt de landmeter ook gesteld, zoodra het plan moet worden gebezigd bij het beslechten van grensgeschillen, en als hij dan wel eens den blik wendt naar de knoopen van zijn jas is zulks verklaarbaar.

Men kan dan met den hypotheekbewaarder J. C. Bouman [1]) zeggen: „voor grensbepalingen is het geen voordeel of de kaarten „in overeenstemming zijn met den feitelijken toestand; immers „leggen de buren zich bij de grensuitzetting door het kadaster niet „neer, dan beteekent die niets, doen zij dit wel dan is de zaak in „orde ook al wijst het kadaster de grens eenigszins verkeerd aan, „want als geen bepaald bewijs geleverd kan worden hoever zich „de eigendomsgrens uitstrekt zal de rechter zijn uitspraak gewoonlijk „in overeenstemming met den bezitstoestand doen" en daarmede het doorhakken van den knoop aannemen als een geschikt middel om grensgeschillen te beslechten, maar niet zonder grond mag worden betwijfeld of op deze wijze het rechtsgevoel bevredigd zal worden. Want al is dat rechtsmiddel aangenomen in het nieuwe B. W. van het Duitsche rijk en al wordt dat ten onzent eveneens aanbevolen door den ontwerper van een nieuw B. W., niet ontkend kan worden, dat het bezit van slechts een jaar dan de maatstaf kan zijn, waarnaar de omvang van het eigendomsrecht zal worden afgemeten. En de eigenaar, die zijn eigendom kent en zijns ondanks wordt betrokken in een grensgeschil, zal door het doorhakken van den knoop niet worden bevredigd en allicht meenen, dat voor hem art. 4 der grondwet niet geschreven is en dat van dergelijke redmiddelen geen gebruik behoeft te worden gemaakt, wanneer wij een deugdelijk eigendomskadaster hebben.

---

[1]) Beschouwingen over het Recht betrekkelijk Onroerende goederen in Nederland blz. 38. Almelo 1891.

Digitized by Google

Maar de rechter past zoo'n redmiddel niet licht toe en alsof wij een eigendomskadaster hadden baseert hij zijn vonnissen in zake grensgeschillen veelal op aanwijzingen, welke zijn gedaan volgens het kadastrale plan en, daar getuigenbewijs nu eens niet kan worden toegelaten dan weder niet afdoende kan zijn, beslist hij, ten einde raad, somtijds op aanwijzingen, waarvan hij weet dat ze weinig waarde hebben.

Als voorbeeld kan worden gewezen op het arrest van de rechtbank te Leeuwarden van 10 Nov. 1887, waarbij in een grensgeschil is beslist als volgt: „Passeerende de door den eischer gestelde daad-„zaken. Verstaat dat de (in het vonnis genoemde) kadastrale „perceelen zullen worden opgenomen en onderzocht door drie des-„kundigen, dat deze de grensscheiding tusschen de eigendommen van „den eischer en den gedaagde, zijnde eene bestaan hebbende haag, „zoo mogelijk wederom uitvondig zullen maken door opgraving van „de wortels dier haag, die zich aan de beide zijden der huizen „aldaar en onder de vloeren der kamers kunnen bevinden, daarna „die grensscheiding weder zullen vaststellen en uitbakenen." Uit het rapport der deskundigen blijkt, dat zij geen wortels van eene haag hebben gevonden en daarom op het terrein hebben uitgezet de grenslijn volgens het kadastrale plan, terwijl zij verklaren: „welke grenslijn zij niet anders kunnen beschouwen dan als weer-„gevende eene bepaalde lijn voorkomende op eene kadastrale kaart „van zeer verdachte waarde."

Niettemin werd door genoemde rechtbank bij vonnis van 3 Jan. 1889 beslist: „Passeerende het door gedaagde subsidiair aange-„boden getuigenbewijs, als niet ter zake dienende. Wijst de con-„clusiën van eischer toe. Verstaat dat de door de deskundigen „uitgebakende grenslijn, zooals die is aangegeven in hun rapport „en in de bij dat rapport overgelegde voorstelling in kaart, de juiste „en voor beide partijen verbindende grensscheiding is van hunne „aan elkander gelegen eigendommen."

Nog kan worden vermeld, dat het ongunstige oordeel van de deskundigen over de waarde van het kadastrale plan, waarvan sprake is in hun rapport, door de administratie van het kadaster is gedeeld; immers eenigen tijd nadat bedoeld vonnis kracht van gewijsde had gekregen is dat plan gedeeltelijk en wel voor de bij het vonnis betrokken perceelen ambtshalve hermeten.

Ofschoon van huis uit niet zoodanig aangelegd, dat de grenzen van den eigendom daarbij zijn vastgelegd, wordt ons kadaster dus

Digitized by Google

zelfs in rechte gebruikt alsof het een vertrouwbaar eigendomskadaster ware. Blijkt daaruit reeds dat de behoefte wordt gevoeld aan een kadaster, hetwelk in rechte vertrouwen verdient, dat gebruik zou overigens verklaard kunnen worden, als de veronderstelling juist was dat de eerst onnauwkeurige toestand langzamerhand bevredigend is geworden en een wettelijk vermoeden voor de juistheid van den suppletoir geworden toestand allerminst misplaatst zou zijn.

Want het is gezegd, dat het kadaster door vernieuwing langzamerhand wordt verbeterd, dat thans de veldaanteekeningen worden bewaard, waardoor de gevolgen van het verloren gaan der veldaanteekeningen van de primitieve metingen niet meer zoo erg worden ondervonden; kortom, dat we op weg zijn een deugdelijk voor bijhouding geschikt kadaster te verkrijgen.

En inderdaad wordt voortdurend getracht om het kadaster te verbeteren en wanneer die verbetering kon worden verkregen alleen door de toewijding van de ambtenaren onder gebruikmaking van de uitmuntende hulpmiddelen, die hun ten dienste staan, wanneer die verbetering afhankelijk was van de zorg, die bij hermeting wordt gewijd aan het opnemen van den eigendomstoestand, dan zou de veronderstelling, dat we langzamerhand een wel niet bewijskrachtig maar daarom toch een steeds nauwkeuriger kadaster verkrijgen, niet zonder grond zijn.

De voorschriften echter, die voor de vernieuwing van het kadaster gelden, zijn naar hun wezen nog altijd dezelfde als die welke golden tijdens de opmaking van het primitieve kadaster, d. w. z. maatregelen zijn niet getroffen, waardoor de opneming van den juisten eigendomstoestand wordt verzekerd en, al worden ook na hermeting zeer nauwkeurige kaarten vervaardigd, de oorzaken, die hebben ingewerkt door het primitieve kadaster voortdurend te ondermijnen, zijn niet weggenomen.

Op welke wijze die oorzaken inwerken op het primitieve kadaster kan aanstonds blijken; voor het oogenblik kan worden volstaan met een voorbeeld, waaruit blijkt, dat ook het vernieuwde kadaster, ofschoon in eersten aanleg nauwkeurig, slecht moet worden onder de bijhouding.

Het kadaster voor de friesche gemeente Dantumadeel, die uit drie kadastrale gemeenten bestaat, is door hermeting vernieuwd. In die gemeente ligt aaneengesloten een terrein van circa 2500 hectaren rietland met ongeveer hetzelfde aantal eigendomsperceelen, waar

Digitized by Google

de pachtwaarde kan worden gelijk gesteld met die van hooiland. De gesteldheid van het terrein leent zich niet goed voor zichtbare afscheiding der perceelen; slechts sporadisch worden daar de grenzen aangeduid met slooten.

De omstandigheid, dat die gronden geregeld publiek verpacht worden, geeft er aanleiding toe, dat de pachter, die het eerst begint met het riet te snijden, wel zorg draagt ruimschoots zijn deel te krijgen en daartoe dikwijls de onzichtbare grenzen van het gepachte perceel overschrijdt.

Bedoeld terrein werd tijdens de hermeting met medewerking van de eigenaren gedelimiteerd, de gedelimiteerde grenzen werden opgenomen en, zooals de eigenaars meenen, bij het kadaster vastgelegd. Met de ambtenaren, die de hermeting hebben verricht, zijn alle meetlijnen en punten, ten opzichte waarvan de eigendomsgrenzen werden bepaald, van het terrein verdwenen; enkele punten van driehoeksmeting, circa 1500 meter uit elkaar gelegen, zijn wellicht nog terug te vinden. De nieuwe plans hebben evenwel hunne bestemming, ook om geregeld te worden bijgehouden, gevolgd.

Wanneer nu in dat terrein een eigendomsperceel moet worden gesplitst, dan moeten de grenzen van dit perceel door den eigenaar worden *aangewezen*, de aangrenzende eigenaren zijn daarbij niet tegenwoordig en, waar nu de eigenaar zelf zijne grenzen niet met juistheid kent en eenzijdig den landmeter aanwijst van waar uit hij wenscht dat worde gemeten om de nieuwe grenslijn te bepalen, zal bijna altijd eene aanwijzing worden gedaan, die niet in overeenstemming is met de grenzen, zooals ze zijn gedelimiteerd. Vaste punten, waaraan de landmeter de nieuwe grenzen, onafhankelijk van de aanwijzingen van den eigenaar, kan verbinden, staan niet ten dienste.

Wat de landmeter wel kan .... dat is de door hem verkregen afmetingen van het aangewezen perceel vergelijken met de afmetingen, die bij de hermeting zijn opgeteekend, om te ontwaren, dat tusschen beide eene afwijking bestaat van somtijds eenige meters, en dat deze afwijking invloed uitoefent op het vastleggen der nieuwe grenslijn. Maar ofschoon hij een verschil kan constateeren, opheffen kan hij dat niet en daarom gaat hij het gevonden verschil indeelen d. w. z, hij laat het evenredig inwerken op de afmetingen van de nieuwe eigendomsperceelen, maar terwijl hij zulks doet weet de landmeter dat hij een begin heeft gemaakt met een goed

Digitized by Google

kadaster uit zijn verband te rukken, en weet hij ook dat de oppervlakkige beoordeelaar dergelijke verschillen toeschrijft aan het beter of minder goed meten van den eenen landmeter boven den ander.

Bij iedere splitsing in bedoeld terrein dezelfde ontdekking. Het verband van de kaart en de juistheid van den voorgestelden eigendomstoestand wordt al losser en losser, totdat ten slotte de reeds door hermeting vernieuwde plans zijn afgetakeld en eene plaats herkrijgen in de rij der plans, die voor hermeting in aanmerking komen.

Met opzet werd met een sterk sprekend voorbeeld aangetoond, dat de vernieuwing van het kadaster, volgens het geldend systeem, niet afdoende kan zijn en periodiek moet worden herhaald; maar ook elders, waar zichtbare afscheidingen op het terrein worden gevonden, moet in het gemis aan vaste punten een der hoofdoorzaken worden gezien van het voortdurend afbreken van het primitieve zoowel als van het reeds door hermeting vernieuwde kadaster. Immers, waar als uitgangspunten van de metingen voor de bijhouding veelal moeten worden genomen slooten, waarvan het midden varieert met den stand van het boezemwater, waardoor de begin- en eindpunten een meter en meer kunnen verschillen, geschiedt het vastleggen van suppletoire grenzen met eene onzekerheid van minstens een meter; terwijl voor alle afscheidingen, die als begin- of eindpunten van meting worden gebezigd, klakkeloos moet worden aangenomen, dat ze nog steeds zijn dezelfde grenslijnen als bij de samenstelling van het kadaster werden opgenomen en daar sedert niet zijn gewijzigd.

De veldaanteekeningen, die thans zorgvuldig worden bewaard, worden zelfs geheel waardeloos, zoodra de afscheidingen, die als begin- en eindpunten van meting hebben gediend, zijn verdwenen; waarom ook in het bewaren van veldaanteekeningen niet een afdoend middel wordt gevonden om de juistheid der metingen steeds te kunnen controleeren, zooals is beweerd.

Het behoeft dan ook geen verwondering te verwekken, dat bij overdracht van gedeelten van perceelen nog zoo weinige schetsteekeningen, met cijfers voor het vastleggen der nieuwe grenzen, met de akte worden overgeschreven; immers die cijfers hebben slechts eene betrekkelijke waarde, die afhangt 1^0 van de juistheid waarmede de begin- en eindpunten der meting kunnen worden bepaald en 2^0 van het voortdurend bestaan der afscheidingen, waarin die punten zijn gelegen.

Digitized by Google

Men volstaat dan ook met het voorwerp der overeenkomst aan te duiden door te vermelden dat het uitmaakt een oostelijk of westelijk deel van zeker kadastraal perceel en op het terrein met paaltjes is uitgezet; als wilde men daarmede te kennen geven, dat er behoefte bestaat aan een eigendomskadaster waarbij het object wordt verzekerd, maar ook hoe slecht een kadaster werkt, dat niet behoeft geloofd te worden.

Het vastleggen van de nieuwe grenzen wordt dan immers overgelaten aan den landmeter, die ze in het bestaande kadaster niet vastleggen en in figuurlijken zin gedacht ook niet vasthouden kan, en daarom meer dan iemand, die de rechtszekerheid van den grondeigendom beoordeelt in zijn studeerkamer, ondervindt dat die rechtszekerheid, voor een groot deel afhankelijk van de goede werking van het kadaster, zeer veel te wenschen overlaat.

Maar gaan we de werking van het kadaster eens na in verband met eene akte, waarbij het object der overeenkomst gebrekkig is omschreven. Daartoe kiezen we een proces-verbaal van openbaren verkoop ten vorigen jare opgemaakt door een notaris, meester in de rechten. Voor de omschrijving van den verkochten grond wordt bij dat proces-verbaal niets anders vermeld dan dat beide perceelsgedeelten eene bij benadering opgegeven grootte hebben en uitmaken, het eene perceel een oostelijk, het andere een westelijk deel van zeker kadastraal perceel. Zelfs de mededeeling, dat de grenslijn tusschen beide perceelsgedeelten op het terrein met paaltjes is aangeduid, ontbreekt en alleen uit de omstandigheid, dat de beide perceelen te zamen *f* 1400 hebben opgebracht, moet worden afgeleid dat de koopers de grenslijn wel zullen hebben gekend.

Onder de voorwaarden van verkoop komt eene bepaling voor, die woordelijk overgenomen luidt: „Bijaldien in de omschrijving „van het perceel of ten aanzien der kadastrale aanduiding, of grootte „daarvan, eenige abuizen mochten zijn begaan of het een en ander „niet juist mocht zijn uitgedrukt, zal de kooper zich toch met de „gedane opgaven moeten tevreden stellen en genoegen moeten „nemen met den werkelijken stand, de ligging, de kadastrale in„deeling of grootte, die het perceel heeft, zonder eenige aktie of „vordering te dier zake ten laste van den verkooper." Het is onnoodig om te blijven stilstaan bij deze bepaling, ze spreekt voor zichzelve. De akte moet echter bij het kadaster worden toegepast en het kadastrale nummer worden gesplitst.

Digitized by Google

Om daartoe te geraken noodigt de landmeter de koopers uit om hem de grenslijn tusschen beide perceelsgedeelten aan te wijzen; op grond van het bepaalde bij de akte is het overbodig om daarbij ook den verkooper uit te noodigen. Diens belangen in deze hebben opgehouden te bestaan en hij kan evenmin als de koopers tot aanwijzing worden verplicht.

Nemen we aan dat beide koopers de nieuwe grenslijn aanwijzen, dan kan de landmeter de meetcijfers verzamelen, die hij noodig heeft om de grens, zoo goed als dat gaat, bij het kadaster vast te leggen. Daarna wordt aan elk der beide eigendomsperceelen een kadastraal kenmerk gegeven, dat op zijne beurt gebruikt wordt bij latere transacties en inmiddels de grondslag van de hypothecaire boekhouding is geworden.

Na verloop van eenige jaren blijkt, tijdens de toepassing van eene akte, die aanleiding geeft tot splitsing van een naastgelegen perceel, dat het terrein verandering heeft ondergaan en dat de afscheidingen zijn verdwenen, die hebben gediend om de eigendomsgrens, welke met het straks genoemde proces-verbaal is ontstaan, vast te leggen, en ten opzichte van deze grens ontdekt de landmeter, dat ze zelfs in richting afwijkt van de voorstelling, die daarvan op het plan is gegeven. De eigenaren, ook thans gevraagd om de grenslijn aan te wijzen, verklaren dat daarin nooit eenige wijziging is gebracht en dat zij ook nooit eene andere grenslijn hebben aangewezen dan de thans bestaande. Aan grenswijziging en verzwegen eigendomsoverdracht wordt natuurlijk gedacht, maar zekerheid dienaangaande kan niet worden verkregen.

De vroeger verzamelde veldaanteekeningen kunnen niet meer dienst doen en de aanwijzing, thans aan den landmeter gedaan, verdient evenveel vertrouwen als de vroegere aanwijzing aan zijn ambtgenoot. Correct wordt dan ook gehandeld als de landmeter ook thans het plan wijzigt en zoo goed mogelijk in overeenstemming brengt met den toestand van het terrein.

Nieuwe kadastrale nommers komen in de plaats van de oude. Voor de boekhouding heet het hypothecair onderpand hetzelfde te zijn vóór en na de vernommering. De landmeter is evenwel overtuigd, dat hij als werktuig van den eigenaar-debiteur, het hypothecair onderpand, hetwelk alleen door het kadaster kan worden aangewezen, heeft vergroot of verkleind.

Zoolang als het kadaster geen bewijskracht heeft, zoolang als

Digitized by Google

bijhouding van het door hermeting op hechte grondslagen vernieuwde kadaster niet kan plaats hebben onafhankelijk van de voortdurend aan verandering blootgestelde afscheidingen .... zoolang zullen de geschetste nadeelige gevolgen inwerken; om het even of het object der overeenkomst in de akte wordt aangeduid met geheele of met gedeeltelijke nommers.

Is om die gevolgen te voorkomen reeds invoering van een kadaster met bewijskracht wenschelijk, niet minder wenschelijk is de invoering daarvan voor den grondeigendom, die steeds heeft getoond behoefte te hebben aan zoodanig kadaster, dat wel beloofd maar niet is gegeven.

Het kadaster en zijne plaats in de hypothecaire wetgeving.

Wanneer eenmaal in beginsel is erkend, dat het wenschelijk is om het kadaster zoo te vernieuwen dat daaraan kracht van bewijs, behoudens tegenbewijs, kan worden toegekend, en de vraag moet worden overwogen of een kadaster met bewijskracht ook overeen te brengen is met de beginselen van burgerlijk recht, die in de hypothecaire wetgeving zijn neergelegd, dan is het niet meer de technicus alleen, die de hoofdrichting aangeeft van den weg, die zal moeten worden gekozen om te komen tot het eindpunt, maar zullen overwegingen van juridischen, administratieven en praktischen aard een machtigen invloed kunnen uitoefenen, zoo machtig zelfs, dat richting en eindpunt beide zouden moeten worden gewijzigd, als die overwegingen zijn geformuleerd in bezwaren, die blijken steekhoudend te zijn.

Alvorens dan ook een antwoord te geven op evengenoemde vraag, zullen de juridische bezwaren, die zijn ingebracht tegen de invoering van een kadaster met bewijskracht, moeten worden onderzocht en gewogen en eerst dan, als het mocht blijken dat ze te licht zijn bevonden, zal het des te gemakkelijker vallen om aan administratieve bezwaren, mochten die bestaan, tegemoet te komen, en daarna kan het kadaster met bewijskracht worden getoetst aan de eischen van het publiek verkeer. Als plaats van onderzoek kiezen we natuurlijk het hypotheekkantoor, waar juristen, notarissen en technici met den hypotheekbewaarder en het publiek te zamen komen.

Digitized by Google

De juridische bezwaren voornamelijk door Prof. Mr. J. C. Naber ontwikkeld in de Notarieele Vereeniging [1]) komen beknopt samengevat op het volgende neer: De invoering van een rechtsgeldig kadaster kan worden vergeleken met de decheance van alle niet hernieuwde hypothecaire inschrijvingen op oude jaar 1880, en: onder zoodanig kadaster moet worden verstaan eene met gezag bekleede kaart der eigendommen, die voor de primitieve eigenaren en hunne rechtverkrijgenden een titel vormt, zoodanig, dat bezit en verjaring slechts kunnen worden ingeroepen wanneer niemand kan bewijzen de rechtverkrijgende te zijn.

Onveranderlijkheid is dus volgens Prof. Naber eene noodzakelijkheid voor een rechtsgeldig kadaster en de hoogleeraar komt tot deze meening door aan te nemen, dat met zoodanig kadaster een positief stelsel en hiermede de mobilisatie van grond en bodem moet worden ingevoerd, want — zoo heet het — zonder positief stelsel heeft een rechtsgeldig kadaster slechts geringe waarde en, daar een positief stelsel geen eigendomsverkrijging door verjaring toelaat, zou een rechtsgeldig kadaster ook geen blijvende waarde kunnen hebben. En volgens den heer J. C. Bouman [2]) kan de werking van een rechtsgeldig kadaster zelfs niet samengaan met eigendomsverkrijging door verjaring.

Het denkbeeld, dat een rechtsgeldig kadaster onveranderlijk zou moeten zijn, is niet van den laatsten tijd. Immers Napoleon I pleitte daarvoor reeds in den Raad van State toen hij het door hem gewenschte kadaster verdedigde met de woorden: „het kadaster is onveranderlijk, men brengt er slechts veranderingen in aan in buitengewone gevallen, na een plechtig vonnis". Toch zal allerminst Napoleon voor oogen hebben gestaan een absoluut onveranderlijk kadaster, maar veeleer een kadaster, waarin niet eenzijdig door de administratie verandering kan worden gebracht, en dat overigens voldoet aan de eischen van het verkeer, terwijl daarbij rekening moet worden gehouden met de beginselen van het burgerlijk recht. Op een en ander moet ook ten onzent worden gelet.

Het burgerlijk recht nu wordt ten onzent vooral gekenmerkt door het toestaan van volkomen vrijheid in de wijze van verkrijgen en overdragen en bij het behouden en verliezen van rechten op den

---

[1]) Beginselen van mobilisatie. Zie Weekbl. v. Not. en Reg. n°. 1197, 1198.
[2]) Beschouwingen enz. bl. 39.

Digitized by Google

grond, — eene vrijheid, die alleen wordt gebreideld daar waar bepalingen zijn gemaakt, welke in het algemeen belang noodzakelijk werden geacht.

De wetgever heeft zich dan ook bepaald tot het omschrijven van de rechten op den grond en aangegeven op welke wijze die rechten kunnen worden verkregen en verloren, maar hij heeft nagelaten om maatregelen te treffen, waardoor de uitoefening van zakelijke rechten door dc werkelijk rechthebbenden is verzekerd. Alleen wordt er aan herinnerd, dat eenig zakelijk recht slechts kan worden verkregen van dengene, die daarover te beschikken heeft; tenzij men zich kan beroepen op verkrijging door verjaring, in welk geval de toestand, die geruimen tijd als recht heeft gegolden, overgaat in recht. En laatstbedoelde wijze van verkrijgen wordt door den wetgever zelfs bevorderd door de bepaling, dat de bezitter te goeder trouw en ook die te kwader trouw bezit — want de kwade trouw moet worden bewezen — als eigenaren worden aangemerkt, zoodra zij gedurende een jaar ongestoord bezitter zijn geweest.

Met die door den wetgever gehuldigde vrijheid van beweging moet rekening worden gehouden bij de invoering van een rechtsgeldig kadaster, dat bovendien moet passen in het stelsel van openbaarheid, hetwelk voor de zakelijke rechten is aangenomen, en, daar een stelsel van openbaarheid zelf drager moet zijn van de beginselen van burgerlijk recht, hebben wij allereerst te onderzoeken de beteekenis voor den grondeigendom van een hypothecair stelsel, waaraan een kadaster ten grondslag is gelegd.

Het eigendomsrecht en eenig den eigendom beperkend recht, w. o. het hypotheekrecht, kan slechts worden verkregen van of gevestigd worden door den eigenaar. Het is dus noodzakelijk dat een onderzoek naar den eigenaar mogelijk is, ten einde te kunnen kennen den gerechtigde van wien men eenig zakelijk recht wil verkrijgen. Dat onderzoek zal gemakkelijk kunnen worden ingesteld als er openbaarheid bestaat voor alle rechten op den grond en voor het object, waarop rechten worden uitgeoefend.

De Staat, die er belang bij heeft om voor fiscale doeleinden elk oogenblik te kunnen weten wie als eigenaar of zakelijk gerechtigde moet worden aangemerkt en daarenboven verplicht is om zorg te dragen, dat er openbare registers zijn, waarin de rechtstitel bij verkrijging of overdracht onder de levenden kan worden overge-

Digitized by Google

schreven, is als het ware aangewezen om openbaarheid te geven. Slechts wanneer de Staat op zich genomen heeft om openbaarheid te geven, zullen aan die openbaarheid met vertrouwen rechtsgevolgen kunnen worden verbonden.

Wanneer de wetgever aan openbaar gemaakte rechten geloofwaardigheid toekent, hetzij algemeen hetzij ten behoeve van derden, die een onroerend goed of een zakelijk recht daarop willen verwerven, dan wordt de openbaarheid gezegd te zijn *positief*.

In dit stelsel kan dus verkrijging door verjaring niet werken tegen die derden verkrijgers, zoolang het door verjaring verkregen of het beweerde recht niet in het openbare register (grondboek) is vermeld.

Is openbaarmaking van overdrachten, hypotheekverleeningen enz. hoogstens voorwaarde voor de verkrijging van het zakelijk recht, dient zij alleen om den rang van verschillende rechtshandelingen te bepalen en een onderzoek door belanghebbenden naar de geldigheid dier handelingen te vergemakkelijken, dan is de openbaarheid *negatief*.

Na bovenstaande uiteenzetting nemen wij dus aan, dat een stelsel van openbaarheid positief of negatief is, naar gelang de openbare registers de zakelijke rechten en de personen, door wie de rechten worden uitgeoefend, ten behoeve van derden-verkrijgers al of niet met zekerheid aanwijzen.

Vóór dat zakelijke rechten kunnen worden gevestigd of het onderwerp eener rechtshandeling kunnen uitmaken moet echter het voorwerp, waarop rechten kunnen worden uitgeoefend, het object der rechtshandeling, bestaan en bekend zijn. Immers eene overeenkomst moet tot onderwerp hebben eene zaak, waarvan de hoeveelheid wel onzeker kan zijn, mits die maar nader kan worden bepaald of uitgemaakt. Art. 1369 B. W. En de overeenkomst van koop en verkoop is tot stand gekomen zoodra partijen het eens zijn over de zaak en den prijs, *en eerst daarna heeft de levering plaats bedoeld bij art. 671 B. W.*

Nu kunnen verschillende personen achtereenvolgens of tegelijkertijd dezelfde of verschillende rechten op eene zaak uitoefenen, terwijl de zaak zelve onveranderd is gebleven. Bij het onderzoek naar den rechthebbende op de zaak moet men daarom kunnen uitgaan van de zaak. Vandaar, dat het onderzoek naar den rechthebbende vergemakkelijkt wordt als de registers, die verwijzen naar

Digitized by Google

het grondboek of naar de registers van over- en inschrijving, zoodanig zijn ingericht, dat naast eenigerlei speciale aanduiding van het object wordt verwezen naar het groedboekblad of het volgnommer van het register van over- of inschrijving, waarin dat object als onderwerp eener rechtshandeling wordt vermeld. De openbaarheid berust dan op de specialiteit van het object.

Die specialiteit nu kan op verschillende wijzen worden gegeven. Geeft men aan elk eigendomsperceel een naam, dan heeft men reeds een bijzonder kenmerk, maar een kenmerk, waarmede het object wordt aangeduid ook als het willekeurig vergroot of verkleind is. Het eigendomsperceel kan dan op het terrein wel worden aangewezen, het kenmerk kan dan wel de grondslag zijn voor de boekhouding onder een hypothecair stelsel met negatieve of zelfs met positieve openbaarheid, maar dan alleen voor de rechten op den grond en voor den persoon, die de rechten uitoefent, terwijl in het midden wordt gelaten waar de grenzen zijn van het voorwerp, waarop de rechten worden uitgeoefend. De specialiteit van het hypothecair stelsel is dan onbepaald en men heeft dus een stelsel met negatieve specialiteit.

Onder zoodanig stelsel zou men kunnen volstaan met, even als ten onzent aan de gebouwen, aan de ongebouwde eigendommen een wijknommer te geven en dat bij de hypothecaire boekhouding in te lijven, om hetzelfde effect te bereiken als met een kadasternommer, waaraan in rechte geen beteekenis is gegeven.

De grenzen kunnen dan door een buurman, die geen partij was in de akte, worden betwist, zelfs dan als zij nauwkeurig omschreven en vastgelegd zijn, hetzij in de akte hetzij in een ander openbaar document, waarnaar de akte verwijst; *de specialiteit is negatief*.

Een hypotheekstelsel wordt gezegd te zijn gebaseerd op *de positieve specialiteit* als de speciale aanduiding van het onroerend goed in transporten, borderellen enz. moet geschieden op zoodanige wijze, dat de verkrijger volkomen zekerheid heeft omtrent de grenzen van dat goed.

Om het beginsel van positieve specialiteit te verwezenlijken behoeft men dus niet eens een kadaster ten grondslag te leggen. Men kan daartoe volstaan, zooals onder de hypothecaire wetgeving van Tunis b.v. is geschied (Wet van 5 Juli 1885), met een naam te geven aan het grondstuk en op dien naam de hypothecaire boekhouding te baseeren, mits omtrent de grenzen van het grondstuk

Digitized by Google

zekerheid bestaat. Men mist dan evenwel de voordeelen en de waarborg van een goed kadaster.

Uit een en ander volgt echter dat het beginsel der positieve specialiteit is verwezenlijkt in een kadaster met bewijskracht.

Onwillekeurig zal men geneigd zijn om nog eene andere conclusie te trekken, n.l. dat onder een fiscaal kadaster de specialiteit steeds negatief moet zijn. Zoo eenvoudig is de zaak echter niet. Alleen juist zal die conclusie zijn, als het hypotheekstelsel niet in verband is gebracht met dat fiscale kadaster.

Heeft men evenwel het kadasternommer verheven tot grondslag voor de boekhouding, dan ontkomt men niet aan de gevolgen en wordt de begrenzing der eigendomsrechten voortdurend meer geïdentificeerd met de begrenzing van het kadastraal perceel. In Pruisen is de jurisprudentie zelfs zoover gegaan, dat zij de openbare geloofwaardigheid van het grondboek ook toekent aan de kadastrale aanduiding der perceelen, in dien zin dat de verkrijger, die ook dáárop is afgegaan, de perceelen verkrijgt, zooals zij bij het fiscale kadaster zijn begrensd — zoover de technische nauwkeurigheid van de kadastrale gegevens reikt. (Zie Tijdschr. v. Kad. en Landmeetk. Jrg. XIV blz. 169 e. v.)

De consequentie van die leer, toegepast op gebrekkige kaarten, moest leiden en heeft geleid tot bedenkelijke gevolgen, doch de Pruisische regeering kan die leer niet te niet doen door de waarschuwing aan de ambtenaren van het kadaster: „voor de opvatting, dat „de op de kadastrale kaart voorgestelde eigendomsgrenzen voortaan „meer bewijskracht zullen hebben dan ze tot heden hebben gehad, „ontbreekt het aan elken grond".

Al zijn de gevolgen in ons land, waar eveneens de boekhouding der zakelijke rechten is gegrond op het nommer van het fiscale kadaster, niet zóó ver strekkend en bedenkelijk, dat ze bestaan hebben we in het voorgaande reeds gezien.

De hypotheekbewaarder, die als zoodanig geen meening mag hebben in strijd met hetgeen zijne register vermelden, de rechtverkrijgenden, die de onroerende goederen in de akten alleen door kadastrale nommers zien aangeduid, terwijl elke juiste omschrijving van de grenzen ontbreekt, zij moeten bij het kadaster terecht komen en zijn er toe gekomen om zich daarop te verlaten. Wij zijn dus even als in Pruisen afgedreven en moeten aanlanden bij de positieve specialiteit.

Digitized by Google

Al dadelijk worden we nu voor de vraag gesteld: is positieve specialiteit bestaanbaar met een fiscaal kadaster?

Eene positieve specialiteit baseeren op een fiscaal kadaster zoodat grenzen, die nimmer eigendomsgrenzen waren en door den landmeter maar eigenmachtig als zoodanig zijn aangenomen, in het vervolg de eigenaren zouden binden, strijdt met alle logica en met het rechtsgevoel.

Wanneer echter de praktijk en de noodzakelijkheid, wegens gemis aan betere hulpmiddelen om grensgeschillen te beslechten, daarheen voeren, dan ligt de conclusie voor de hand: in het vervolg behooren, althans bij vernieuwing van het kadaster, de eigendomsgrenzen vooraf door de eigenaren vastgesteld en aangewezen m. a. w. gedelimiteerd te worden, zoodat eene positieve specialiteit kan steunen op een rechtsgeldig kadaster. Eene positieve specialiteit en een fiscaal kadaster zijn niet met elkaar te rijmen.

Wel te rijmen is positieve specialiteit met ons hypothecair stelsel en waarom?

Dat grensverandering of grensverschuiving heeft plaats gehad kan onder een kadaster met bewijskracht worden geconstateerd. Daarom zullen de eigenaren niet meer trachten om zich ten koste van den buurman te bevoordeelen.

De werking der verjaring zal onder een kadaster met bewijskracht dan ook in den regel slechts worden gevoeld als grensverschuiving heeft plaats gehad, d. w. z. bij veranderingen, die langzamerhand en onopgemerkt tot stand komen, maar waaraan usurpatie vreemd is. Zoodra de afwijkingen, die daardoor tusschen plan en terrein ontstaan, worden ontdekt zullen de eigenaren meestentijds er toe overgaan om daaraan een einde te maken met behulp van de ambtenaren van het kadaster, en eene grensregeling maken, vooral als die op eenvoudige minder kostbare wijze kan tot stand komen. Zoodanige grensregeling, openbaar gemaakt, zal tengevolge hebben dat het plan in overeenstemming wordt gebracht met het terrein.

Maar al ware het anders en heeft usurpatie werkelijk plaats gehad, dan nog blijft de leer, dat men in elken stand van het geding zich beroepen kan op verkrijging door verjaring, onaangevochten.

Het bewijs omtrent de grenzen van zijn object vindt de eigenaar in het kadaster met bewijskracht, de bewijslast, dat de grenzen door verjaring zijn veranderd, rust op den buurman, die zulks beweert. Het kadaster wacht af of dat bewijs zal worden geleverd

Digitized by Google

en het vonnis, waarbij is beslist dat de grenzen door verjaring zijn gewijzigd en dat tevens eene aanwijzing bevat van de vastgestelde grenzen, zal, openbaar gemaakt, bij het kadaster worden toegepast.

Zoodanig vonnis behoeft niet eens te worden gevraagd door den eigenaar, die bij grensverandering zich beroept op verkrijging door verjaring en meent het op die wijze verkregen perceelsgedeelte te kunnen vervreemden. Hij behoeft dat behoorlijk omschreven perceelsgedeelte, om het even of het volgens het kadaster aan zijn buurman behoort, slechts over te dragen, en de overschrijving der akte zal weer tengevolge hebben dat de grenzen van het eigendomsperceel bij het kadaster worden gewijzigd. Blijkt bij de opmeting, dat de buurman geen toestemming geeft tot de grensverandering, dan wordt de nieuwe grens als eene *betwiste* op de kaart aangeduid.

Geheel in de lijn van ons hypothecair stelsel, wordt bij het kadaster niet gevraagd naar het recht van den vervreemder, wat trouwens niet noodig is, omdat de bewijskracht daaraan toegekend medebrengt dat ten allen tijde kan worden bepaald over welk deel van het object hetzij dan al of niet rechtmatig is beschikt.

Eene dergelijke wijziging der kaart verkort ook geenszins het recht van den buurman om eene revindicatie in te stellen vóór dat de verjaringstermijn is verstreken, zij kan hem zelfs bijtijds wakker maken.

Maar om positieve specialiteit te kunnen verkrijgen is delimitatie door den eigenaar noodig en daarbij, zegt men, kunnen de rechten van derden belanghebbenden, b.v. die van den hypotheekhouder worden verkort. Men vergeet dan evenwel dat de actio Pauliana nog kan worden ingesteld en dat bij de delimitatie meer gedacht moet worden aan daden van eenvoudig beheer dan aan bedriegelijke verkorting van de rechten van den schuldeischer.

De overweging echter dat de rechten van den hypotheekhouder bedriegelijk verkort kunnen worden door grensverandering en dat de toewijzing van de ingestelde actio Pauliana tengevolge heeft dat de vorige toestand moet worden hersteld zal er juist toe leiden om naar de positieve specialiteit van een kadaster met bewijskracht te verlangen.

Delimitatie brengt mede geloofwaardigheid van de grenzen die bij het kadaster zijn vastgesteld, dientengevolge is de hypotheekhouder ten allen tijde in staat om de uitgestrektheid van het hypothecair onderpand te beoordeelen, zelfs bij nalatigheid van den

Digitized by Google

eigenaar in het zichtbaar afscheiden van zijn eigendom en ook hij wordt dus door delimitatie gebaat.

Het kadaster met bewijskracht verbonden aan ons hypothecair stelsel bezorgt aan de hypothecaire boekhouding het oogenblikkelijk voordeel, dat is gelegen in het hebben van een kadastraal kenmerk dat niet aan voortdurende vernommering is blootgesteld.

Kan voor de hypothecaire boekhouding worden beschikt over een stabiel eigendomsnommer dan wordt het ook uitvoerbaar om aan de openbare registers toe te voegen en geregeld bij te houden een grondregister, gemeenteswijze aangelegd, zooals dat reeds door de Personeele Commissie van 1814 werd gewenscht, waarin de „bewaarder alles zou vermelden wat hem van het onroerend goed „bekend werd," — een register waarin het eigendomsnommer en niet, zooals in het bestaande algemeen register, de naam van den eigenaar als grondslag van boekhouding is aangenomen. Want, ook de Staatscommissie van 1870 heeft het reeds opgemerkt: „het goed „onveranderlijk aan dezelfde plaats gebonden en altijd kenbaar moet „den eigenaar en overige rechthebbenden, niet deze den eigendom „en de daarop klevende lasten en bezwaren doen kennen."

Zoodanig grondregister, met een stabiel kadastraal kenmerk tot grondslag van boekhouding, zou het groote voordeel opleveren, dat het onderzoek naar den rechtstoestand van het onroerend goed zoo eenvoudig mogelijk en binnen een kort bestek, ook waar het erfdienstbaarheden betreft, zal kunnen geschieden en zou daarenboven van zeer veel waarde zijn, voor het geval dat mocht worden overgegaan tot invoering van een positief stelsel van openbaarheid. Want al zal de naaste toekomst ons zoodanig stelsel wel niet brengen, toch dient er rekening mede te worden gehouden, dat de stroom zich in die richting een weg tracht te banen en dat in de Nederl. Juristen-Vereeniging reeds eene groote minderheid zich voor zoodanig stelsel heeft verklaard.

Weliswaar ingevoerd als onderdeel van het negatief stelsel, en dus zonder wettelijke beteekenis, zou aan een dergelijk grondregister, bij invoering van een positief stelsel, de openbare geloofwaardigheid kunnen worden toegekend. Alleen gemis hiervan onderscheidt zoodanig grondregister van een grondboek.

Onderzoeken wij thans of het perceelnommer van een kadaster met bewijskracht even goed als, of beter dan het kenmerk van het fiscaal kadaster dienst kan doen in het gerechtelijk verkeer. Daarbij

Digitized by Google

nemen we aan, dat het gebruik van dat nommer gebiedend is voorgeschreven en onderscheiden verder twee gevallen: 1°. de overdracht van geheele eigendomsperceelen en 2°. de overdracht van gedeelten daarvan.

Bij overdracht van een geheel kadastraal perceel heeft men in den regel de bedoeling om te beschikken over het object van eigendom met alle rechten, welke de vervreemder daarop uitoefent of kan uitoefenen. Men draagt dan over niet alleen het eigendom, zooals dat wordt bezeten, maar ook dat deel van den eigendom, waarvan het bezit is bij den naastgelegen eigenaar, maar nog niet zóó lang, dat deze zich reeds zou kunnen beroepen op verkrijging door verjaring. In de akte wordt dan ook in den regel opgenomen de clausule: dat het perceel wordt overgedragen zoo groot en klein als het werkelijk is met alle rechten, welke de eigenaar daarop uitoefent of kan uitoefenen, ofschoon men weet, althans kan weten, dat uit niets blijkt tot hoever het eigendom zich werkelijk uitstrekt. Men noemt alleen het kadastrale nommer en nadat de akte is overgeschreven wordt ten hypotheekkantore, in het reg. n°. 69, verwezen naar het algemeen register en vandaar weder naar het overschrijvingsregister, alsof het vanzelf sprak dat het overgedragen eigendomsperceel door het genoemde nommer volkomen zou zijn bepaald. Er wordt dus gehandeld alsof we reeds leven onder een hypothecair stelsel, waaraan een kadaster met bewijskracht ten grondslag is gelegd, voor de kadastraal-hypothecaire boekhouding echter met gevolgen die naar onderstaand voorbeeld kunnen worden beoordeeld.

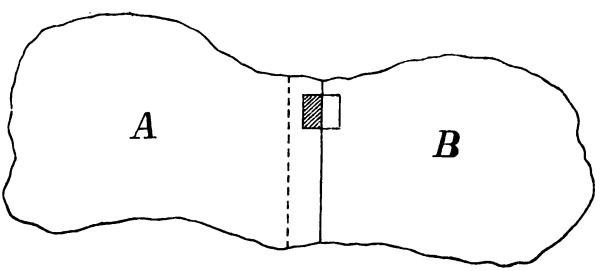

Volle lijnen = perceelgrenzen (fiscaal kadaster).
Stippellijn = werkelijke eigendomsgrens (rechtsgeldig kadaster).

Perceel van A is met hypotheek bezwaard. Daarna sticht B eene schuur, waarvan het gearceerde deel na kaarteering zou schijnen te staan op het perceel van A. Gevolgen: B's perceel wordt 1°. in

Digitized by Google

consorten geboekt en 2°. met hypotheek besmet, beide in strijd met de werkelijkheid.

Onder de werking van een kadaster met bewijskracht wordt het kadasternommer eveneens ter beschikking van het publiek gesteld om daarmede het eigendomsperceel bij zijn rechtshandelingen aan te duiden, met dit verschil evenwel, dat dan het eigendomsperceel door vermelding van het nommer is bepaald, dat zijne grenzen samenvallen met de eigendomsgrenzen, behoudens bewijs van het tegendeel.

De rechtshandelingen worden dus niet bemoeilijkt maar integendeel gemakkelijker gemaakt, want de omschrijving van de grenzen van het object is overbodig geworden.

Wenscht men echter over te dragen een perceel, waar van de grenzen niet samenvallen met de kadastrale, dus meer of minder dan hetgeen met het kadasternommer is bepaald, dan moeten noodwendig gedeelten van kadastrale perceelen worden overgedragen.

De nieuwe grenzen behooren dan te worden gedelimiteerd en het ligt voor de hand, dat het meest gunstige oogenblik daartoe is vóór de overdracht of de vestiging van een zakelijk recht.

Regel dient dus te zijn opmeting vóór de over- of inschrijving. Alsdan kan meestal wel vooraf opgaaf worden gedaan van het nieuwe kadastrale nommer voor het perceelsgedeelte, zoodat nadere omschrijving der grenzen van dat gedeelte in de akte onnoodig is en de zaak dus op dezelfde wijze verloopt als bij andere geheele nommers.

In de gevallen dat de kosten te hoog zouden worden kan bij administratieven maatregel worden voorzien.

Bij publieke verkoopingen van perceelsgedeelten kan eene schets met de meetgetallen die de nieuwe grenzen vastleggen, bij de akte worden gevoegd. De in veiling te brengen perceelen kunnen op die schets b.v. met letters worden aangeduid, waarnaar in de akte kan worden verwezen.

Thans resumeerende, geloof ik dat uit hetgeen is aangevoerd het besluit mag worden getrokken, dat een kadaster met bewijskracht beter past in ons hypothecair stelsel dan een fiscaal kadaster, en dat de invoering daarvan, wel verre van het verkeer te bemoeilijken, dit gemakkelijker maakt en daarbij in rechte een bewijsmiddel brengt, waaraan inderdaad behoefte bestaat.

Digitized by Google

Waarom splitsing in een eigendoms- en een belastingkadaster?

De invoering van het kadaster had, zooals we hebben gezien, een tweeledig doel, n.l. om te kunnen voldoen aan de behoeften van den fiscus en om grensgeschillen te voorkomen of te beslechten; eerst met de invoering van het burgerlijk wetboek werd het kadaster verbonden aan het hypothecair stelsel en het kadaster kenmerk de grondslag der hypothecaire boekhouding.

De bepaling in de fiscale wet van 16 Juni 1832 en het disciplinair voorschrift in de wet van 9 Juli 1842, dat de onroerende goederen in de akten, die voor openbaarmaking zijn bestemd, kadastraal aangeduid moeten worden, werden gemaakt om de geregelde bijhouding van het kadaster en de hypothecaire boekhouding te verzekeren en hadden tot gevolg dat het kadasternommer is geworden de eenige onderscheiding van het voorwerp der overeenkomst. Sedert dien moest de kadastrale dienst bevredigen de eischen, die fiscus en grondeigendom aan het kadaster stellen, en die eischen zijn zeer verschillend; moeilijk valt het om daaraan te voldoen met een kadaster, dat fiscaal is gebleven.

De fiscus toch, veeleischend waar het geldt alle onderdeelen van een eigendom van ongelijke pachtwaarde als even zoovele belastingobjecten te kunnen treffen, stelt voornamelijk belang in eene kaart, die eene getrouwe afbeelding van het terrein is en dan hoofdzakelijk van den in cultuur gebrachten grond, met even zoovele kadasternommers als er afzonderlijke belasting-objecten zijn, maar stelt geen hooge eischen aan de nauwkeurigheid der kaart en vraagt evenmin of de eigendomsgrenzen op de kaart wel nauwkeurig zijn voorgesteld, overtuigd als hij is dat, mochten al de grenzen van een eigendom op de kaart onjuist zijn voorgesteld en dientengevolge de grootte van het belastingobject van een der eigenaren te klein zijn bepaald, daartegenover het belastingobject van den naastgelegen eigenaar evenveel grooter is bepaald en de grondbelasting dus toch tot haar recht komt.

Hoe gering de eischen van den fiscus zijn, blijkt overigens uit de wet op de grondbelasting van 26 Mei 1870, die tolereert verschillen in grootten van: 8 % voor perceelen van 5 aren en kleiner, 6 % voor perceelen van 5 aren tot en met 25 aren, 4 % voor perceelen van 25 tot en met 125 aren en 3 % voor perceelen van 125 aren tot en met 5 hectaren enz. en slechts bij grootere ver-

Digitized by Google

schillen de reclame van den belastingschuldige, die hermeting op kosten van ongelijk heeft gevraagd, toewijst.

De eisch van den fiscus om voor één eigendomsperceel zoovele nommers te hebben als er belastingobjecten in worden aangetroffen brengt nog mede splitsing van die belastingobjecten en het vormen van nieuwe nommers, zoodra de veranderingen door den eigenaar, binnen de grenzen van zijn eigendom gemaakt, waaronder in vele gevallen door stichting, den fiscus aanleiding geven om splitsing voor de grondbelasting te vragen.

Tegenover de eischen van den fiscus staan die voor den grondeigendom, welke anders en hooger zijn. De grondeigenaar, die de grenzen van zijn eigendom verzekerd denkt door het kadaster en die grenzen niet kennende, aanwijzing vraagt, zou er zich niet best bij kunnen neerleggen wanneer de grenzen van zijn eigendom op het terrein werden aangewezen zoodanig, dat zijn eigendom zooveel kleiner werd als het verschil, volgens de wet op de grondbelasting getolereerd tusschen de kadastrale en de werkelijke grootte van zijn eigendomsperceel. Bovendien wenscht de grondeigenaar een kadasterkenmerk dat, als vertegenwoordigende het object van eigendom in den titel, kan worden overgedragen zooals hij het verkreeg; hij wenscht een niet veranderlijk kenmerk. Zijn belang brengt mede dat hij, bij het onderzoek dat in de hypothecaire registers moet worden ingesteld, niet wordt afgeleid door nommerveranderingen, die uitsluitend voor fiscale doeleinden zijn geschied en het onderzoek noodeloos omslachtiger maken.

En wat voor den onderzoeker geldt is van niet minder belang voor de instelling, waar de gelegenheid tot onderzoeken wordt gegeven. De boekhouding op het perceel is onder de aanhoudende nommerveranderingen zoo niet onmogelijk dan toch moeilijk en blijft in elk geval onvolledig.

Is er b.v. een erfdienstbaarheid van overweg gevestigd naar den publieken weg ten behoeve van een naastgelegen erf en vervolgens het lijdend erf gesplitst in verschillende cultuurperceelen, met even zoovele nommers, dan kan men in de hypothecaire registers wel kennis nemen van die nommerveranderingen maar niet zien op welk nommer die erfdienstbaarheid ten slotte rust. Het kadastrale plan zal te baat genomen moeten worden om daaruit te beoordeelen over welk belasting-nommer loopen de lijnen, die het heerschend erf met den publieken weg verbinden.

Digitized by Google

De eischen van den fiscus daarentegen brengen mede dat bij vernieuwing van het kadaster worden opgenomen alle afscheidingen van cultuurperceelen, die de eigenaar binnen de grenzen van zijn eigendom heeft gemaakt en waarbij hij aan willekeur en aan de eischen der aesthetica den vrijen teugel kan laten. En nu moge het opnemen en juist in kaart brengen van de sierlijk golvende lijnen, waardoor vijvers, bosschages, voetpaden e. a. worden begrensd, geschikt zijn om de eentonigheid der teekening te breken, de moeite en tijd, die daaraan moeten worden besteed, overtreffen ver het nut, hetwelk de fiscus kan trekken van eene kaart, die tot in de kleinste bijzonderheden ook voor de cultuurgrenzen juist is. Toch kan bij de opneming der cultuurgrenzen voor het bestaande kadaster niet worden getransigeerd. Het kadasternommer moet nu eenmaal worden gebezigd in de akten, om het even of daarmede wordt aangeduid een eigendoms- dan wel een cultuurperceel, en vroeg of laat kunnen óok de cultuurperceelen door overdracht eigendomsperceelen worden.

Oppervlakkig geoordeeld zou men mogen aannemen, dat den eisch van den fiscus naar eene kaart, die eene getrouwe afbeelding van het terrein geeft, inwilligende, men den grondeigenaar tevens bezorgt een voordeel, waar tegenover geen bezwaren staan, ware het niet dat de grondeigenaar zelf, gebruik makende van zijn recht om het volle genot van zijn eigendom te hebben, aan het kadaster parten speelde. Wispelturig, zooals ook de grondeigenaar kan zijn, brengt hij binnen de grenzen van zijn eigendom alle veranderingen aan, welke hij nuttig, noodig of tot verhooging van zijn genot wenschelijk acht. Hij vraagt niet of de afscheidingen door hem gemaakt ook grenzen van kadaster-perceelen zijn geworden en, in een minimum van tijd soms, zijn de met veel zorg opgenomen cultuurgrenzen verdwenen of, wat voor het kadaster erger is, verplaatst. Als er geen herziening van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen is bemerkt de fiscus in den regel niets van de verandering van het terrein, of doet hij dat wel, maar behoeft de belastbare opbrengst niet verhoogd te worden, dan blijft het bij bemerking.

Het kadastrale plan althans wordt niet overeenkomstig deze terreinsveranderingen bijgehouden en het nut, dat men trachtte te bevorderen toen alle bijzonderheden werden opgenomen en getrouw afgebeeld, blijkt een denkbeeldig nut te zijn geweest want de kaart is niet gebleven eene getrouwe afbeelding van het terrein. Zulks

Digitized by Google

moge men betreuren, stoornis behoeft het niet overeenstemmen van kaart met terrein op zich zelve nog niet te veroorzaken.

De stoornis begint evenwel zoodra de eigenaar zijn eigendom tot onderwerp van de eene of andere rechtshandeling maakt, die openbaar gemaakt moet worden.

Bij verkoop in perceelen b. v. wordt het terrein vergeleken met een uittreksel van het kadastrale plan. Men ziet op de kaart, ongeveer ter plaatse waar de afscheiding, die op het terrein is, zoude moeten zijn voorgesteld, een perceelgrens; voor toekomstige eigendomsgrens wordt die afscheiding geschikt geacht. Klakkeloos wordt nu maar aangenomen, dat de afscheiding van het terrein tevens is de grens tusschen twee kadastrale perceelen, en de nommers hiervan worden als aanduidende twee eigendomsperceelen op de lijst van de te verkoopen perceelen vermeld. De eigenaar of zijn voorganger had echter vóór jaren reeds verandering gebracht in de indeeling van het terrein, waardoor de afscheidingen op het terrein niet meer zijn de grenzen van de kadastrale perceelen. Dientengevolge bestaat er vanaf het oogenblik, waarop de koopakte is overgeschreven, strijd tusschen den feitelijken toestand en den rechtstoestand, het bezit is niet in overeenstemming met den titel. Wanneer de eigendomsgrens vervolgens op het terrein moet worden aangewezen, dan wordt door den titel verwezen naar eene kadastrale grenslijn, die feitelijk nooit eigendomsgrens is geweest. Op gelijke bezwaren stuit men als hypotheek is verleend en het onderpand, dat met het nommer van een cultuurperceel was aangeduid, moet worden aangewezen. Al weder een gevolg van de zorgeloosheid, die heerscht bij de omschrijving van het object, zal worden gezegd en soms niet ten onrechte, maar de gevolgen worden dikwijls eerst na jaren ontdekt en gevoeld zelfs door hen, die niet hebben kunnen waken tegen zorgeloosheid, waarom ook toegestemd zal moeten worden dat, indien mogelijk, die gevolgen moeten worden gekeerd, opdat de zakelijk rechthebbende, dikwijls onbevoegd tot beoordeelen, niet wordt getroffen ten gevolge van de zorgeloosheid van anderen.

Zulks kan voorkomen worden mits het nommer van het cultuurperceel, dat alleen aan de behoeften van den fiscus zijn ontstaan te danken heeft, ook alleen voor het gebruik van den fiscus wordt bestemd en daarentegen aan de aaneengesloten cultuurperceelen, die gezamenlijk een eigendom vormen, een eigendomskenmerk

Digitized by Google

wordt gegeven, waarop de rechtshandelingen kunnen worden gebaseerd. door splitsing dus van het kadastrale plan in een eigendoms- en een belastingplan. En die splitsing is noodig omdat de rechtszekerheid van den grond nog meer wordt ondermijnd door het klakkeloos, dus zonder eenige contrôle, tot eigendomsgrenzen proclameeren van grenzen van cultuurperceelen, dan door het overdragen van onvoldoend omschreven gedeelten van kadastrale nommers. Worden bij eene akte gedeeltelijke nommers overgedragen, dan bestaat er tenminste nog eenige kans dat de grenzeu worden opgenomen bij de splitsing voor het kadaster, zooals ze bij de overeenkomst werden bepaald of althans werden bedoeld te bepalen. De overgedragen geheele nommers van cultuurperceelen evenwel worden zonder eenig terreinonderzoek overgeboekt.

Zoodra er dan ook sprake is van vernieuwing van het kadaster op hechte grondslagen moeten zij, die het goed meenen met den grondeigendom en de hypothecaire boekhouding en niet minder zij, die een kadaster wenschen dat kan worden in stand gehouden, m. i. medewerken om tot bedoelde splitsing te geraken.

Het behoeft wel niet te worden herhaald dat met die hechte grondslagen worden bedoeld de zoodanige, waarop bijhouding van het kadaster kan geschieden, onafhankelijk van de wisselvallige en aan verandering onderhevige terreingrenzen, waarover reeds bij de bespreking van een kadaster met bewijskracht werd gehandeld.

En nu, alvorens een schema te geven van het gesplitste kadaster, nog een paar opmerkingen. De deskundigen bij het kadaster, die zich hebben doen kennen als voor te staan eene splitsing in een eigendoms- en een belastingkadaster, — en daaronder allen, die in het openbaar hunne meening deden blijken — hebben, toen zij die splitsing als noodzakelijk aanbevalen, geen nieuw denkbeeld verkondigd maar dit integendeel overgenomen en het uitwerkende voortgebouwd op de grondslagen, die reeds door anderen vóór hen zijn gelegd. Prof. Mr. Gratama[1]) gaf reeds in 1870 als zijne meening: „in de registers voor het publiek bestemd moet ten „aanzien der nommers, het voornaamste kenmerk der perceelen, „vastheid heerschen. Eischen daarentegen de registers voor de „grondbelasting daarin gedurig verandering, dat dan de beide „registers, met wat daarbij behoort, uit elkander gaan en ieder

[1]) Hervorming van ons zakelijk recht. blz. 37.

Digitized by Google

„zijn eigen weg bewandele." Daarna was het de hypotheekbewaarder Mr. de Wit die in 1875 betoogde: [1]) „niet het belasting-„element maar de belangen verbonden aan een goede boekhouding „der onroerende goederen en hypothecaire rechten moeten, in het „algemeen belang, het kadaster beheerschen." Intusschen was het denkbeeld, splitsing van het kadaster, reeds in grove trekken omlijnd toen Leon de Walras [2]) in navolging van Le Couppey beweerde „dat het plan voor het grondkadaster de grondslag moet zijn voor „het fiscale plan en dit plan moet worden opgemaakt niet onaf-„hankelijk van dat van het grondkadaster maar gelijktijdig."

Sedert dien werd voor de splitsing van het kadaster op den voorgrond gesteld de eisch: voor beide deelen een gemeenschappelijke grondslag: het eigendomsplan, en om tot dien grondslag te komen, verzameling van de daarvoor benoodigde gegevens, maar tegelijkertijd verzameling van de gegevens voor het samenstellen van het belastingplan, evenwel met inachtneming van de verschillende eischen van nauwkeurigheid, welke aan beide deelen moeten worden gesteld.

Uit den aard der zaak komen bij de doorvoering van zoodanige splitsing verschillende maatregelen, die in het belang der administratie kunnen worden genomen, ter sprake, waarover met vrucht van gedachten gewisseld kan worden. Het publiek belang is daarbij echter niet betrokken. De veranderingen van administratieven aard zijn bovendien van ondergeschikt belang en betrekkelijk onverschillig is het op welke wijze ze zullen worden aangebracht, waarom daarover thans niet behoeft te worden uitgewijd. Ik bepaal mij daarom tot de hoofdzaak: de splitsing, voor zoover het publiek belang daarbij is betrokken.

Het eigendomsplan dan bevat eene nauwkeurige voorstelling van de eigendomsperceelen; aan elk perceel, d.i. aan elke aaneengelegen bezitting in eene kadastrale gemeente en sectie gelegen wordt een eigendomskenmerk gegeven. Alleen de eigendomsgrenzen komen op dat plan en in zwart voor; verder de kadasterpunten ten opzichte waarvan de grenzen zijn vastgelegd en ook de nieuwe grenzen suppletoir worden bepaald. De eigendomsperceelen worden secties-

---

[1]) Het kadaster in verband met het hypothecaire stelsel en de grondbelasting.
[2]) Bibliothéque Universelle en Revue Suisse. Nov. Dec. 1873.

Digitized by Google

gewijze en in eene doorloopende reeks genommerd; het nommer wordt in rooden inkt in het perceel geplaatst. Dat plan, het minuutplan, blijft onveranderd. Bij het minuutplan behoort een bijblad waarop de kadasterpunten eveneens voorkomen. Hierop wordt de suppletoire toestand, door splitsing van eigendomsperceelen ontstaan, onder nieuwe nommers voorgesteld op dezelfde wijze als op het minuutplan. Dit bijblad wordt met den dag bijgehouden.

De eigendomskenmerken op het minuutplan en bijblad vormen den grondslag voor de hypothecaire boekhouding, waarin de na te noemen belastingkenmerken niet worden gevonden.

Voor het belastingplan wordt eene nauwkeurige kopie van minuutplan en bijblad vervaardigd. De eigendomsgrenzen komen daarop voor met in het oogloopende zware zwarte lijnen terwijl daarop door kaarteering worden gebracht en in dunne zwarte lijnen worden voorgesteld de grenzen der cultuur-perceelen, die tegelijk met de eigendomsgrenzen werden opgenomen maar waarvoor contrôlemetingen achterwege bleven; van welke grenzen trouwens, voor zoover ze door kromme lijnen worden gevormd, slechts de hoofdpunten werden bepaald.

De nommers der belastingperceelen vormen voor eenzelfde kadastrale gemeente en sectie eveneens eene doorloopende reeks. Het belastingnommer wordt in zwarten inkt geplaatst in het midden van het cultuur-perceel, het eigendomsnommer wordt ook op het belastingplan geplaatst, in het midden van het eigendomsperceel, goed in het oog loopend en in rood.

De bijhouding van het belastingplan, hetwelk het tegenwoordige nette plan vervangt, geschiedt evenals thans door radeeren en in de plaats stellen, en wel door kopieering van hulpkaarten, waarop is voorgesteld de toestand der perceelen zooals die op het plan is, evenals de toestand, die daarvoor in de plaats komt. De hulpkaarten hebben voor het eigendomsplan geen andere beteekenis, dan dat ze bevatten eene aanwijzing voor het ontstaan van het eene eigendomsperceel uit het andere. De bijhouding van het eigendomsplan geschiedt door kaarteering volgens de daarvoor verzamelde en de reeds bestaande veld-aanteekeningen.

Van het belastingplan worden kopieën vervaardigd, waarvan een exemplaar, evenals thans, wordt gedeponeerd bij de gemeentebesturen.

De kadastrale legger wordt ééne kolom, voor het eigendoms-

Digitized by Google

kenmerk bestemd, rijker. Ook daarin wordt het eigendomsnommer in rood vermeld.

Op de aan het publiek af te geven uittreksels uit den legger worden de belastingnommers, die behooren tot hetzelfde eigendomsnommer, achtereenvolgens vermeld en hunne grootten afzonderlijk opgeteld om te komen tot de totale grootte van het eigendomsnommer, die kan worden gecontroleerd door middel van de hypothecaire registers. Aanbeveling verdient op de extracten in het oogloopend te vermelden, dat alleen de eigendomsnommers mogen worden gebezigd in akten.

De eenige ingrijpende verandering als gevolg van de splitsing zal dus zijn dat er afzonderlijke eigendoms- en belastingkenmerken komen, die elk eene doorloopende reeks nommers vormen maar zoo van elkander onderscheiden zijn, dat verwisseling wordt voorkomen.

Tegenover die betrekkelijk geringe verandering staan de voordeelen, die veel grooter zijn dan velen geneigd zijn te onderstellen; daar zij hoofdzakelijk van technischen of administratieven aard zijn en ten deele reeds ter sprake zijn gebracht behoeft daarover niet verder uitgewijd te worden en eindig ik met eene beknopte opsomming.

1°. Kunnen geen nieuwe eigendomsgrenzen bij het kadaster ontstaan dan op grond van meting, kan het kadaster duurzaam worden bijgehouden en worden de kosten van periodieke vernieuwing bespaard.

2°. Bij de vernieuwing van het kadaster behoeven alleen de eigendomsgrenzen met groote nauwkeurigheid te worden opgemeten, kan het aantal cultuurgrenzen en dergelijke worden beperkt en daarvoor worden volstaan met eene meer globale opneming. Vergeleken bij de tegenwoordige wijze van vernieuwen zal dit, vooral op het platteland, dikwijls *tot groote bezuiniging* leiden, niet alleen in de werkzaamheden te velde, maar nog meer in de daarop volgende op het bureau.

3°. De verkenning (vergelijking der kaart met het terrein) wordt na wijziging der indeeling van de eigendommen, vooral voor notarissen en belanghebbenden, veel gemakkelijker, want de op bijzondere wijze op het plan aangeduide eigendomsgrenzen vormen een vast raam, vanwaar de verkenning kan uitgaan.

4°. Het aantal der in de akten te vermelden nommers wordt veel geringer, de boekhouding op de zakelijke rechten zeer vereenvoudigd. Men kan eene boekhouding invoeren met het kadastrale

Digitized by Google

nommer tot grondslag, waardoor ook het onderzoek naar de titels van aankomst, de hypotheken enz. en de invoering van een positief stelsel van openbaarheid zeer wordt vergemakkelijkt, en

5°. Aan de bezwaren, die thans tot periodieke vernieuwing der hypothecaire inschrijvingen dwingen, zou in hooge mate worden tegemoet gekomen.

Het is ondenkbaar dat men bij wijziging der grondslagen van kadastrale hermetingen niet tevens de delimitatie zou invoeren en regelen, zoodat aan de al of niet wenschelijkheid der splitsing zonder die delimitatie niet veel woorden verspild behoeven te worden. Alleen zij opgemerkt, dat de meeste der genoemde voordeelen ook zonder delimitatie blijven bestaan.

Digitized by Google

BUITENGEWONE VERGADERING der Notarieele Vereeniging te Amsterdam, in het hotel Krasnapolsky op Zaterdag 29 September 1900, des voormiddags 11 uur.

Vraagpunten.

I.

Is het wenschelijk bij vernieuwing van het kadaster daaraan bewijskracht ten aanzien der eigendomsgrenzen toe te kennen door te bepalen dat:

1°. Eene behoorlijke delimitatie zal plaats hebben.

2°. Deze delimitatie voor elke grens daarin betrokken bewijsbaar zal zijn, hetzij door processen-verbaal van grensregeling, hetzij door wettelijk vermoeden, beide behoudens tegenbewijs?

Bij bevestigende beantwoording van vraag I.

a. Is de invoering daarvan ook met behoud van ons tegenwoordig stelsel van hypothecaire boekhouding mogelijk?

b. Moet de delimitatie gedwongen zijn, zoodat maatregelen worden genomen:

1°. tot beslechting van grensgeschillen, indien minnelijke schikking onmogelijk is;

2°. tot vaststelling der grenzen zonder medewerking der rechthebbenden, voor zoover deze nalatig of weigerachtig zijn om aan de delimitatie mede te werken?

c. Moet de delimitatie geschieden met medewerking van hypotheekhouders?

d. Moet wijziging der grenzen op grond van verkrijging door verjaring mogelijk blijven?

Digitized by Google

Bij ontkennende beantwoording van vraag I.

e. Moeten bij hermeting de eigenaren worden opgeroepen om bij de opmeting tegenwoordig te zijn en inlichtingen te verstrekken?

f. Moet de vermelding van de kadastrale kenmerken der perceelen bij de wet worden voorgeschreven voor alle akten waarbij zakelijk recht wordt overgedragen of gevestigd?

g. Moet, wanneer gedeelten van perceelen afzonderlijk worden verhandeld, het vooraf opmeten en in kaart brengen van het verhandelde verplichtend worden gesteld?

h. Moet worden gestreefd naar beperking in het vernummeren van kadastrale perceelen?

i. Moet worden verboden bij het kadaster verschillende geheele perceelen tot één nieuw perceel te vereenigen?

II.

Is — afgescheiden van de vraag omtrent de bewijskracht — bij vernieuwing de splitsing van het kadaster in een eigendoms- en een belastingkadaster wenschelijk?

Digitized by Google

Het kadaster in het Ned. Landbouw-Comité.

Naar aanleiding van een verzoekschrift van eenige grondeigenaars aan de beide Kamers der Staten-Generaal om „zoodanige wijziging „in de inrichting van het kadaster te brengen, dat hunne rechten „beter beschermd worden en eene richtige boekhouding gewaar„borgd zij" werd door het Genootschap voor Landbouw en Kruidkunde in Utrecht op de agenda voor 1899 van het Ned. Landbouw-Comité gebracht het volgende onderwerp:

„Zoodanige pogingen aan te wenden als kunnende leiden tot „verbetering van de rechtszekerheid van den grondeigendom door „middel van verbetering van het kadaster".

De behandeling van dit onderwerp werd verdaagd om het dagelijksch bestuur van dat Comité in de gelegenheid te stellen een praeadvies uit te brengen. Dit is onlangs verschenen en daarin wordt tegen vernieuwing van het kadaster ter invoering van bewijskracht veel nadruk gelegd op het bezwaar gelegen in de hooge kosten en als conclusie aan de vergadering voorgesteld aan den Minister van Justitie in overweging te geven:

„De wet op het notariaat zoodanig te wijzigen dat den notarissen „de verplichting worde opgelegd zich steeds te overtuigen bij de „uitoefening van hunne ambtsbezigheden, in hoeverre de begrenzing „der eigendommen overeenkomt met die van het kadaster. Is deze „overeenstemming niet duidelijk, dan worde daarvan mededeeling „aan de betrokken ambtenaren van het kadaster bevolen, opdat „deze ambtshalve, zoo noodig, door hermeting de vereischte ver„betering doen aanbrengen".

Door de vergadering van het Comité werd, volgens bericht in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 9 Juni 1900, op voorstel van den heer Kneppelhout, ondersteund door het dagelijksch bestuur en den heer Dinger, besloten bovenstaand onderwerp en voorstel aan te houden tot na afloop der vergadering van de Notarieele Vereeniging, waarop dit punt door deskundigen zal worden ingeleid en besproken en waarbij de leden van het Landbouw-Comité kunnen tegenwoordig zijn.

Digitized by Google

BERICHTEN.

Bij K. B. van 28 April 1900 N°. 61 is benoemd tot bewaarder van de hypotheken enz. te Winschoten H. Burger, ontvanger der registratie enz. te Gorinchem, zulks ter vervanging van den heer F. H. van Leeuwen, die bij K. B. van 21 Maart N°. 15 benoemd is tot ontvanger van het Buitengewoon Zegel te Amsterdam.

Bij K. B. van 25 Mei 1900 N°. 78 is benoemd tot ontvanger der registratie en domeinen en bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te Brielle J. D. Wetsels, ontvanger der registratie enz. te Middelburg.

De heer W. M. M. Vermaten Koster, controleur van de directe belastingen en het kadaster te Arnhem is aldaar den 8en Juni 1900 overleden.

De adspirant-landmeters, tot dusverre werkzaam bij de kadastrale boekhouding, zijn met 1 Juli toegevoegd aan landmeters voor den velddienst. Op dien datum is de adspirant G. W. Kloosterboer verplaatst van Almelo naar Deventer.

Naar wij vernemen zal er in 1900 geen examen voor de adspirant-landmeter worden gehouden en zullen tot het examen in 1901 ook worden toegelaten zij die in 1899 of 1900 den vollen ouderdom van 23 jaar hebben bereikt.

VEREENIGING VOOR K. EN L.

Het Bestuur der *Notarieele Vereeniging* noodigt de leden onzer Vereeniging uit tot bijwoning der vergadering op *29 September e.k.* (Zie bl. 61 dezer afl.)

Ten einde het den ver van Amsterdam wonenden leden gemakkelijk te maken hieraan gevolg te geven, zal onze jaarvergadering worden gehouden op *Zondag 30 September.*

De Secretaris;
M. DE VOS.

Digitized by Google

Ingenieurs-Verificateur van het kadaster.

Divisie.	NAAM.	STANDPLAATS.	BEWARINGEN.
1e.	*J. T. Hessels [1]).	*Groningen.*	*Groningen.* *Appingedam.* *Winschoten.*
2e.	*H. Vriend	*Leeuwarden.*	*Leeuwarden.* *Heerenveen.* *Sneek.*
3e.	*J. J. de Koningh	*Assen.*	*Assen.* *Zwolle.*
4e.	*W. F. Bruinier	*Zutfen.*	*Zutfen.* *Almelo.* *Deventer.*
5e.	J. P. L. Soutendijk . . .	*Arnhem.*	*Arnhem.* *Nijmegen.*
6e.	*J. W. Benedic.	*Utrecht.*	*Utrecht.* *Amersfoort.* *Gorinchem.* *Tiel.*
7e.	*E. Barenbroek.	*Amsterdam.*	*Amsterdam.* *Alkmaar.* *Haarlem.* *Hoorn.*
8e.	*C. E. Last	*'s-Gravenhage.*	*'s-Gravenhage.* *Brielle.* *Leiden.* *Rotterdam.*
9e.	F. A. Claessen.	*Dordrecht.*	*Dordrecht.* *Goes.* *Middelburg.* *Zierikzee.*
10e.	A. W. E. Kwisthout. . .	*Roermond.*	*Roermond.* *Eindhoven.* *Maastricht.*
11e.	*E. Elemans	*'s-Hertogenbosch.*	*'s-Hertogenbosch.* *Breda.*

1) De leden der Vereeniging voor K. en L. zijn met een * aangeduid.

Digitized by Google

Ranglijst van de landmeters van het kadaster.

Toestand op 1 Juli 1900.

NAAM.	Tijdstip van indiensttreding.	Tak van dienst.	STANDPLAATS.
H. L. A. van Campen. .	27 Juni 1856.	b.h.[1])	*Leiden.*
*C. A. Heykoop	4 Dec 1856.	v.d.	*Leiden.*
M. Compris	12 April 1858.	b.h.	*Amsterdam.*
*G. W. Ovink.	18 Aug. 1858.	v.d.	*Dinxperlo.*
*C. J. van Dooren . . .	1 Jan. 1859.	»	*Rotterdam.*
*E. J. Griffijn	1 Jan. 1859.	»	*Arnhem.*
A. Borrenbergen. . . .	1 Maart 1861.	»	*Eindhoven.*
C. N. Sluijter.	1 Aug. 1861.	»	*Zwolle.*
M. A. Venker	1 Jan. 1864.	»	*'s Gravenhage.*
T. Schavier	1 Aug. 1864.	»	*Amsterdam.*
*W. F. Morel	1 Aug. 1866.	b.h.	*Haarlem.*
*D. J. H. Warmelink . .	1 Febr. 1867.	v.d.	*Nijmegen.*
*H. A. Koenen	1 Jan. 1868	»	*Rotterdam.*
*B. J. C. L. Schregardus .	1 Jan. 1868.	»	*Haarlem.*
*J. F. Lensink.	1 Aug. 1868	»	*Arnhem.*
W. C. A. van Hout . .	1 Juni 1869.	»	*Dordrecht.*
J. W. van Hiele. . . .	1 Juni 1869.	»	*Leiden.*
*J. W. van Buren Lensink.	1 Juni 1869.	b.h.	*Hoorn.*
*D. Vonk	1 Juni 1869.	v.d.	*Haarlem.*
*W. A. M. Kalkman . .	1 Juni 1869.	b.d.	*Utrecht.*
D. O. Verhaar	1 Juni 1869.	b.h.	*Deventer.*
J. J. L. Teijchiné . . .	1 Juli 1869.	v.d.	*Breda.*
*J. H. W. Lindeman . .	1 Febr. 1870.	b.d.	*Utrecht.*
*H. ten Oever.	1 Dec. 1870.	v.d.	*Assen.*
*A. C. Oosterman . . .	1 Febr. 1871.	»	*Breda.*
*C. Horsting	1 Febr. 1871.	b.h.	*Nijmegen.*

1) b.h.: beteekent boekhouding; v.d.: velddienst; b.d.: buitengewone dienst en d.: domeinen.

Digitized by Google

NAAM.	Tijdstip van indiensttreding.	Tak van dienst.	STANDPLAATS.
*C. J. baron van Hemert tot Dingshof	1 Sept. 1871.	v.d.	*Nijmegen.*
*F. W. Dijckmeester . .	1 Sept. 1871.	»	*Amsterdam.*
J. H. van Kan	1 Sept. 1871.	»	*Maastricht.*
W. van Dijk	1 Sept. 1872.	b.h.	*'s Hertogenbosch.*
*A. J. van Baarle . . .	1 Sept. 1872.	v d.	*Eindhoven.*
*P. Vierkant	1 Sept. 1872.	»	*Haarlem.*
*A. Veenhuijsen . . . [1]	1 Sept. 1872.		*'s Gravenhage.*
*R. A. M. Vermeulen . .	1 Sept. 1872.	v.d.	*Rotterdam.*
*C. W. Gombault . . .	1 Sept. 1872.	»	*'s Gravenhage.*
*J. J. van Roosmalen . .	1 Mei 1873.	»	*Deventer.*
*A. J. Rasker	1 Nov. 1873.	b.d.	*Groningen.*
*K. Remmelts	1 Nov. 1873.	v.d.	*Haarlem.*
*J. H. M. van Berckel . .	1 Dec. 1873.	»	*Utrecht.*
*J. J. van Dullemen. . .	1 Febr. 1874.	b.h.	*'s Gravenhage.*
*C. G. van Hattum . . .	1 Nov. 1874.	v d	*Amsterdam.*
A. Griffijn.	1 Nov. 1874.	b h.	*Dordrecht.*
*A. S. Keurschot. . . .	1 Jan. 1875.	v d.	*Amsterdam.*
*F. G. Stucki	1 Eebr. 1875.	»	*Arnhem.*
*P. Sillevis	1 Febr. 1875.	»	*'s Gravenhage.*
*J. F. H. Meijer	1 Febr. 1875.	»	*'s Gravenhage.*
*C. J. D van Eck . . .	1 Febr. 1875.	b.h.	*Amersfoort.*
*P. J. Hogenhuis. . . .	1 Juni 1875.	b d.	*Arnhem.*
K. P. J. Oerder. . . .	16 Juli 1875.	v.d.	*Arnhem.*
A. A. G. J. Soutendijk .	16 Juli 1875.	»	*Tiel.*
*P. van Dijk	16 Juli 1875.	»	*Hoorn.*
*J. C. van der Veur. . .	16 Juli 1875.	»	*'s Gravenhage.*
J. A. Bongenaar. . . .	16 Juli 1875.	b.h.	*Tiel.*
*I. Boer, Hz.	1 Sept. 1876.	v.d.	*Utrecht.*
*H. P. de Haan	1 Sept. 1876.	»	*Arnhem.*
J. C. Thonus	1 Sept. 1876.	»	*Breda.*
*H. J. Baning	1 Sept. 1876.	»	*Goes.*
J. T. Hosang.	1 Sept. 1876.	»	*'s Gravenhage.*
*G. A. Engelmann . . .	1 Sept. 1876.	»	*Hoorn.*

1) Werkzaam aan het departement van financiën.

Digitized by Google

NAAM.	Tijdstip van indiensttreding.	Tak van dienst.	STANDPLAATS.
*J. Roegholt	1 Sept. 1876.	v.d.	*Groningen.*
*F. Bos	15 Aug. 1877.	»	*Nijmegen.*
H. M. L. Bingen . . .	15 Aug. 1877.	»	*Roermond.*
*N. C. Wetselaar. . . .	15 Aug. 1877.	»	*Zutfen.*
*J. Eekhof	15 Aug. 1877.	»	*Haarlem.*
*C. W. Hoffmann . . .	15 Aug. 1877.	»	*Leiden.*
C. L. Treffers	15 Aug. 1877.	»	*Arnhem.*
C. F. A. de Groot . . .	15 Aug. 1877.	b.d.	*Dordrecht.*
*M. W. Abresch	15 Aug. 1877.	v.d.	*Groningen.*
*F. Lammerts	15 Aug. 1877.	b.d.	*Utrecht.*
*C. Geijl.	15 Aug. 1877.	v.d.	*Amersfoort.*
*T. A. Polée	1 Oct. 1878.	»	*Arnhem.*
*W. Vruggink.	1 Oct. 1878.	»	*Breda.*
*P. C. Prins	1 Oct. 1878.	»	*Utrecht.*
J. G. Pompe	1 Oct. 1878.	»	*Zutfen.*
A. Bor	1 Oct. 1878.	»	*Zutfen.*
*J. Mulder	1 Oct. 1878.	»	*Arnhem.*
*J. van Os	1 Oct. 1878.	b.h.	*Zierikzee.*
*E. J. A. Weijgers . . .	1 Nov. 1879.	v.d.	*Amsterdam.*
*H. J. Molema.	1 Nov. 1879.	»	*Zutfen.*
*F. H. van der Linde van Sprankhuizen	1 Nov. 1879.	»	*Groningen.*
P. W. H. Paulussen . .	1 Nov. 1879.	»	*Maastricht.*
*G. B. H. de Balbian . .	1 Nov. 1879.	»	*'s Gravenhage.*
H. D. Arentsen	1 Nov. 1879.	d.	*Breda.*
*J. H. Loewer.	1 Nov. 1879.	v.d.	*Zierikzee.*
*J. J. Blom.	1 Nov. 1879.	»	*Eindhoven.*
*A. P. L. Spuijbroek . .	1 Nov. 1879.	b.h.	*Utrecht.*
*J. van der Rest	1 Nov. 1879.	v.d.	*Arnhem.*
P. C. H. Briët	1 Nov. 1879.	»	*Amersfoort.*
J. F. M. Pollen	1 Nov. 1879.	»	*Roermond.*
*G. J. van Baars	1 Nov. 1879.	»	*Tiel.*
A. F. van Beurden. . .	1 Maart 1881.	»	*Roermond.*
*J. W. A. Zeller	1 Maart 1881.	»	*'s Hertogenbosch.*
*D. D. van den Bout . .	1 Maart 1881.	»	*Goes.*
H. A. van der Zanden .	1 Maart 1881.	»	*Middelburg.*
J. L. de Lange	1 Maart 1881.	»	*Deventer.*

Digitized by Google

NAAM.	Tijdstip van indiensttreding.	Tak van dienst.	STANDPLAATS.
P. W. G. Romijn . . .	1 Maart 1881.	b.d.	*Amsterdam.*
*J. G. A. Boon	1 Maart 1881.	d.	*'s Hertogenbosch.*
*J. W. den Hartogh. . .	1 Maart 1881.	v.d.	*Roermond.*
*F. A. Bonté	1 Maart 1881.	»	*Zutfen.*
*A. W. van Ameijden . .	1 Maart 1881.	»	*Gorinchem.*
A. J. Welling.	1 Maart 1881.	»	*Maastricht.*
*J Holthuizen.	1 Maart 1881.	»	*'s Gravenhage.*
*E. R. de Vries	1 Maart 1881.	d.	*Gorinchem.*
J. Rietsema	1 Maart 1881.	v.d.	*Assen.*
A. van der Werf . . .	1 Maart 1881.	»	*Leeuwarden.*
*C. Wondergem	1 Maart 1881.	»	*'s Hertogenbosch.*
*J. Groeneveld	1 Maart 1881.	»	*Winschoten.*
*L. J. Krook	1 Maart 1881.	b.h.	*Sneek.*
*F. H. A. J. Bingen. . [1]	1 Jan. 1883.		*Delft.*
*M. de Vos.	1 Jan. 1883.	v.d.	*Leeuwarden.*
*G. J. Kolkers.	1 Jan. 1883.	b.d.	*Amsterdam.*
*F. J. Wanninkhof . .	1 Jan. 1883.	v.d.	*Deventer.*
*W. Holthuizen	1 Jan. 1883.	»	*'s Hertogenbosch.*
W. Albers.	1 Jan. 1883.	b d.	*Amsterdam.*
*A. C. W. van Woerden .	1 Jan. 1883.	b h.	*Gorinchem.*
*C. J. Colpa	1 Jan. 1883.	b.d.	*Amsterdam.*
D E. Henrard	1 Jan. 1883.	v.d.	*Leeuwarden.*
*S. J. Posthuma	1 Jan. 1883.	b.d.	*Leeuwarden.*
*E. Molema.	1 Jan. 1883.	v.d.	*Appingedam.*
J. M H. Pollen . . . *a*	1 Mei 1883.	»	*Roermond.*
A. K. Nunnink . . . *a*	1 Jan. 1884.	»	*Zutfen.*
*M. J. L. Vogel . . . *a*	1 Maart 1884.	»	*'s Hertogenbosch.*
*H. van den Briel . . *a*	1 Maart 1884.	»	*'s Gravenhage.*
*P. Wagemaker . . . *a*	1 Juli 1884.	»	*Gorinchem.*
*Jhr. D. van Heemskerck van Beest . . . . *a*	1 Juli 1884.	b.h.	*Zwolle.*
*E. Dijkstra. . . . . *a*	1 Maart 1885.	v.d.	*Leeuwarden.*
*G. J. Hietink. . . . *a*	1 Juli 1885.	»	*Assen.*
*D. J. van Gelder . . *a*	1 April 1887.	»	*Zwolle.*

a) De diensttijd wordt voor de bevordering geacht te zijn begonnen 1 Januari 1883.
1) Werkzaam bij de rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing.

Digitized by Google

NAAM.	Tijdstip van indiensttreding.	Tak van dienst.	STANDPLAATS.
*P. Hunse . . . . . a	1 April 1887.	v.d.	*Groningen.*
*J. K. Crucq . . . . a	1 April 1887.	»	*Arnhem.*
R. de Cock Rouaan . a	1 April 1887.	b.d.	*Groningen.*
*W. J. Verhoeven . . a	1 April 1887.	b.h.	*Assen.*
*A. J. de Groot . . . b	1 April 1887.	v.d.	*'s Hertogenbosch.*
*M. W. Hildernisse . . b	1 April 1887.	»	*Middelburg.*
*J. Gostelie . . . . . b	1 April 1887.	b.d.	*'s Hertogenbosch.*
*H. P. J. Persoon . . b	1 April 1887.	»	*Utrecht.*
*W. den Hartogh. . . b	1 April 1887.	»	*Utrecht.*
*B. C. Hengeveld. . . b	1 April 1887.	d.	*Arnhem.*
J. Schoonenberg. . . b	1 Sept. 1887.	v.d.	*Heerenveen.*
*Th. J. Hondius . . . b	1 Sept. 1887.	b.d.	*Utrecht.*
*W. J. de Haan . . . b	1 Nov. 1887.	»	*Zutfen.*
*J. Suk . . . . . b	1 Nov. 1887.	v.d.	*Assen.*
*P. C. Bekink . . . . b	1 April 1888.	»	*Sneek.*
P. W. Goetmakers . [1]) b	1 April 1888	»	*Almelo.*
P. Wind . . . . . b	1 April 1888.	»	*Sneek.*
*L. Rocquette Muntinghe b	1 April 1888.	b.h.	*Alkmaar.*
P. W. Drenth . . [2]) b	1 April 1888.	v.d.	*Appingedam.*
C. van der Wijk . . b	1 April 1888.	b.d.	*Amsterdam.*
*M. A. H. de Jongh. . b	1 April 1888.	v.d.	*Leeuwarden.*
L. J. Roborgh	1 Jan. 1896.	b.d.	*'s Hertogenbosch.*
*A. N. Hamelberg . . .	1 Jan. 1896.	»	*Utrecht.*
C. A. M. Oosterman . .	1 Jan. 1896.	v.d.	*Brielle.*
*Th. L. Kwisthout . . [3])	1 Jan. 1896.		*Delft.*
*H. R. Pijls	1 Jan. 1896.	b.d.	*Roermond.*
*J. J. Roelofsen . . . [4])	1 Jan. 1896.	v.d.	*Alkmaar.*
G. Oldenziel	1 Jan. 1896.	»	*Assen.*
A. G. Th. de Neijn van Hoogwerff	1 Jan. 1896.	»	*Leeuwarden.*
*P. J. F. Kater	1 Jan. 1896.	»	*Leeuwarden.*
J. W. ten Braak. . . .	1 Jan. 1896.	»	*Winschoten.*
*L. F. Leyendeckers. . .	1 Jan. 1896.	b.d.	*Dordrecht.*

b) De diensttijd wordt voor de bevordering geacht te zijn begonnen 1 Januari 1886.
1) Met 1 Nov. 1900 verplaatst naar Alkmaar.
2) „ 1 „ „ „ „ „
3) Werkzaam bij de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing.
4) Met 1 Nov. 1900 verplaatst naar Almelo.

Digitized by Google

NAAM.	Tijdstip van indiensttreding.	Tak van dienst.	STANDPLAATS.
*J. D. Krijgsman	1 Aug. 1899.	v.d.	*Goes.*
*C. H. B. de Korver . .	1 Aug. 1899.	b d.	*Amsterdam.*
*J. H. Smeets . . . . [1]	1 Aug. 1899.	v.d.	*Alkmaar.*
*A. Buning	1 Aug. 1899.	»	*Zwolle.*
*J. Z. Kerkhoff . . . [2]	1 Aug. 1899.	b d.	*Arnhem.*
*R. A. de Wal	1 Aug. 1899.	b.d.	*Assen.*
*J. F. A. van Riessen . .	1 Aug. 1899.	v.d.	*Assen.*
*J. H. Raeven	1 Aug. 1899.	»	*Roermond.*
*G. S. Neuteboom . . .	1 Aug. 1899.	»	*Winschoten.*
*J. H. J. Houben. . . .	1 Aug. 1899.	»	*Assen.*
*B. G. Deddes	1 Aug. 1899.	»	*Almelo.*
*C. A. Struyck	1 Aug 1899.	»	*Almelo.*
*J. A. Soer	1 Aug. 1899.	»	*Leeuwarden.*
*F. A. L. Kater	1 Aug. 1899.	»	*Heerenveen.*

Adspirant-landmeters van het kadaster.

Op 1 Juli 1900.

H. F. van Riel	1 Jan. 1900.	v.d.	*Arnhem.*
G. E. Kater	1 Jan. 1900.	»	*Roermond.*
*C. A. Feteris	1 Jan. 1900.	»	*Utrecht.*
*J. Zijlstra	1 Jan. 1900.	»	*Leeuwarden.*
*K. P. Westhoeve . . .	1 Jan. 1900.	»	*Rotterdam.*
*G. W. van Dijk. . . .	1 Jan. 1900.	»	*Groningen.*
J. H. de Wal.	1 Jan. 1900.	»	*Deventer.*
H. F. C. Smeulders . .	1 Jan. 1900.	»	*Breda.*
*P. D. T. Teebaal . . .	1 Jan. 1900.	»	*'s Gravenhage.*
*P. J. ter Plegt	1 Jan. 1900.	»	*Alkmaar.*
M. A. Hollestelle . . .	1 Jan. 1900.	»	*Goes.*
G. W. Kloosterboer . .	1 Jan. 1900.	»	*Deventer.*
E. T. Roelofs.	1 Jan. 1900.	„	*Winschoten.*
*P. J. Hamelberg. . . .	1 Jan. 1900.	»	*Zutfen.*
*J. C. Hoogenboom . . .	1 Jan. 1900.	»	*'s Hertogenbosch.*

1) Is slechts tijdelijk te Alkmaar werkzaam.
2) Met 1 Nov. 1900 verplaatst naar Appingedam.

Digitized by Google

EEN KADASTER MET BEWIJSKRACHT,

door Mr. M. W. F. Treub [1]).

Zooals waarschijnlijk de meesten onzer lezers wel in de dagbladen hebben gelezen, hield de Notarieele Vereeniging te Amsterdam verleden week, ter gelegenheid van haar 25-jarig bestaan eene buitengewone vergadering, waarin de vraag werd behandeld of invoering van een kadaster met bewijskracht voor ons land wenschelijk zou wezen. Niet minder waarschijnlijk achten wij het dat vrijwel allen zich de moeite hebben bespaard ook te lezen wat daarover in het midden werd gebracht, overtuigd dat zij er als leeken al ongeveer evenveel van zouden begrijpen als bijv. van eene met het onmisbare potjeslatijn doorspekte medische verhandeling.
Toch ging het hier om een zaak, waarbij de belangen betrokken zijn niet alleen van hen die als eigenaars, vruchtgebruikers, pachters enz. rechten op bepaalde grondstukken hebben, maar in meer verwijderd verband ook van alle andere staatsburgers, inzonderheid van de belastingbetalenden onder hen. Alle staatsburgers hebben belang bij een kadaster met bewijskracht, omdat het de rechtszekerheid bevordert; de belastingbetalende burgers hebben er een zeer speciaal belang bij, omdat de invoering van zulk een kadaster een niet onbelangrijk aantal millioenen guldens kosten zal. De meest bevoegde voorstander berekende die kosten op omstreeks 12 millioen, een der tegenstanders schatte ze op omstreeks 40 millioen. Ten einde den lezers geen schrik om het hart te doen slaan, voegen wij er aanstonds bij, dat die millioenen, bij invoering van het kadaster met bewijskracht niet op eens, maar geleidelijk in een tijdvak van een halve of een kwarteeuw uitgegeven zullen behoeven te worden.

Nu zouden deze belangrijke kosten, aan de invoering van een kadaster met bewijskracht verbonden, wel geschikt zijn om de belastingbetalers voor dien maatregel huiverig te maken, als ons

[1]) Overgenomen uit het Sociaal Weekblad van 6 October 1900.

Digitized by Google

kadaster niet toch vernieuwd moest worden en die vernieuwing, zonder de door de voorstanders van een kadaster met bewijskracht aanbevolen hervorming, niet minstens evenveel kosten zou.

Wij beginnen met op dit financieel gedeelte van de kwestie te wijzen, deels omdat daardoor de vraag: „wie zal dat betalen?", ons verder niet bezig behoeft te houden, en deels omdat wij er voor willen waarschuwen, dat men zich door het kostenargument van de tegenstanders, dat men ook in de Tweede Kamer wel zal hooren als de zaak daar ernstig ter sprake komt, niet moet laten in de war brengen. Invoering van een kadaster met bewijskracht kost geld, maar de noodzakelijke vernieuwing van ons kadaster, zonder het tot een voor den rechter bewijskracht hebbende instelling te maken, kost niet minder geld. Men ziet dan ook, dat overal waar men tot de noodzakelijkheid komt het kadaster te vernieuwen, men daaraan eene wettelijke regeling doet voorafgaan waardoor het nieuwe kadaster kan strekken tot bewijs voor de grenzen der grondstukken, waarop bepaalde personen rechten doen gelden. Alleen in Nederland, dat volgens den onvermoeiden strijder voor den bedoelden maatregel, den heer Boer, landmeter te Utrecht, in deze kwestie er naar schijnt te streven den spotnaam: China in Europa te verdienen, en dat met zijn geheele regeling van het hypothecair stelsel en de inrichting van de kantoren der bewaring van kadaster en hypotheken het daglicht niet best velen kan, — alleen in Nederland schijnt men voornemens de vernieuwing van het kadaster door te voeren, zonder eenige verandering te brengen in de grondslagen daarvan.

Wanneer men in de finesse van de kwestie van het kadaster met bewijskracht afdaalt, is de zaak zeer ingewikkeld; de hoofdzaak echter is tamelijk eenvoudig en het gezond verstand wijst — naar onze meening — in die hoofdzaak reeds den weg.

Het kadaster zooals wij het thans hebben, is eene instelling welke het geheele land in kaart heeft gebracht. Daarbij zijn de verschillende grondstukken opgenomen met inachtneming van de grenzen der gemeenten; de gemeenten werden voor het in kaart brengen der grondstukken in secties verdeeld; in elke sectie werden, nadat de grenzen van de grondstukken in de sectie op de kaart waren aangebracht, de grondstukken zelve met nummers aangewezen. In aansluiting aan die kaarten zijn er op de kantoren van

Digitized by Google

de bewaring van het kadaster registers, waarop vermeld staat wie bezitters van de in kaart gebrachte grondstukken zijn. De kaarten en registers worden geregeld bijgehouden. Worden de in kaart gebrachte grondstukken aan een ander overgedragen, dan wordt de noodige verandering in de registers gebracht. Komt een gedeelte van een onder een bepaald nummer bekend grondstuk in het bezit van een ander, dan heeft òf een opmeting van den nieuwen plaatselijken toestand en een splitsing van het grondstuk op de kaart plaats, òf wel de kaart blijft onveranderd, maar in de registers wordt aangeteekend dat het grondstuk aan meer dan één persoon toebehoort.

Deze kaarten en registers van het kadaster nu strekken tot grondslag van de boekhouding, welke de Staat heeft omtrent de rechten die eigenaars, vruchtgebruikers en anderen op die verschillende in kaart gebrachte grondstukken hebben.

Dat ziet er dus uit als een puike regeling. De grenzen der grondstukken zijn op de kadastrale kaarten te vinden; de namen der rechthebbenden op die grondstukken in de kadastrale en hypothecaire registers. „Mein Liebchen was willst du noch mehr!"

Jammer genoeg is het verband tusschen de kadastrale kaart en de rechten der personen op de grondstukken, welke zij aangeeft, minder innig dan bij oppervlakkige beschouwing het geval schijnt. Het is geen uitzondering dat er een afwijking van 5 tot 10 pct. is tusschen de werkelijke grootte van een perceel en de grootte volgens de kadastrale kaart; het komt herhaaldelijk voor, dat iemand die alleen en uitsluitend eigenaar is van zijn grond, door een verschil tusschen den werkelijken en den genoteerden toestand, bij het kadaster bekend staat als een of meer mede-eigenaren van zijn grond te hebben; en een eigenaar die stellig weet dat zijn grond niet met hypotheek is bezwaard, komt nu en dan tot de minder prettige ontdekking dat, wegens verschil tusschen kadastrale en werkelijke waarheid, zijn eigendom in de hypothecaire boekhouding als wél met hypotheek bezwaard bekend staat.

Nu behoeft men geen landmeter of geen notaris te wezen om te begrijpen dat zulk een toestand tot onzekerheid, ongerief, processen en kosten aanleiding geven *kan* en aanleiding geven *moet*.

Men is als leek licht geneigd de schuld van dien toestand op den landmeter te schuiven. Als de landmeters de grenzen der perceelen maar behoorlijk opmaken, konden dergelijke dingen niet gebeuren, zou men zoo zeggen. Maar een landmeter kan alevel

Digitized by Google

ook al geen hazepeper maken zonder haas, hetgeen hier zeggen wil: geen grenzen opmeten die niet vóór de opmeting juist zijn vastgesteld.

Het kan niet anders of hier moet de vraag bij den lezer opkomen: „maar hoe komt het dan, dat men de grenzen der grondstukken niet behoorlijk vaststelt, vóórdat men ze door den landmeter laat opnemen?" Dat komt — en hier raken wij nu het hart van de kwestie — omdat ons tegenwoordig kadaster voor het bewijzen van de grenzen der grondstukken niet bestemd is. Men brengt wel grenzen in kaart, maar, of hetgeen men in kaart brengt wel juist samenvalt met hetgeen de rechthebbenden op aan elkander grenzende grondstukken als de grens hunner bezittingen zouden aangeven, komt er niet op aan.

Zulk een handelwijze bij het opmaken en bijhouden van een kadaster, dat toch als grondslag dient voor de boekhouding op den grond, moet den leek op dit gebied wel hoogst zonderling schijnen. En zij *is* ook zonderling. De verklaring van die zonderlinge wijze van doen is deze, dat bij de samenstelling van het kadaster, daarmede niet beoogd werd een grondslag te scheppen voor de boekhouding der rechten op den grond, maar alleen een hulpmiddel voor de heffing van de grondbelasting.

Voor den fiscus nu komt het aan op den aard der bebouwing van den grond en ten naastenbij op de grootte en de ligging, omdat die factoren de belastbare opbrengst, waarnaar de grondslag wordt geheven, bepalen. Maar of de in kaart gebrachte grootte een paar procent van de werkelijke afwijkt, of de ligging zooals de kaart haar vertoont niet volkomen klopt met de werkelijke ligging, is voor den fiscus van ondergeschikt belang.

Bij de samenstelling van het kadaster heeft men zich dan ook tot het ongeveer juist in kaart brengen bepaald en, omdat het er zoo precies niet op aankwam, de rechthebbenden op de gronden er ook niet bij geroepen ter vaststelling en aanwijzing van de juiste grenzen hunner perceelen.

Bij de geregelde bijhouding streeft men wel naar meerdere nauwkeurigheid dan bij de oorspronkelijke samenstelling, welke met eene betrekkelijke overhaasting moest geschieden, mogelijk was, — maar in principe is de zaak gebleven zooals zij was: de grenzen, die opgenomen worden, behoeven niet vooraf door de belanghebbende eigenaars te worden vastgesteld en aangewezen, en moeten vaak door den landmeter naar eigen inzicht bepaald worden.

Digitized by Google

Had men nu aan het belastingkadaster niet later een taak opgedragen, waarvoor het oorspronkelijk niet bestemd was en waarvoor het berekend was noch is, dan zouden er geen moeilijkheden ontstaan zijn. Doch toen eenmaal de kadastrale indeeling van het land was tot stand gekomen, wilde men van al het werk, dat ten dienste van den fiscus was verricht, ook partij trekken ter betere verzekering der rechten van de eigenaars en verdere rechthebbenden op de in kaart gebrachte grondstukken.

Men schreef voor, dat in alle hypotheekakten en in alle andere notarieele akten betreffende onroerende goederen de grondstukken moeten worden aangeduid met de kadastrale kenmerken. Zoo geschiedt het dan ook sedert bijna drie vierden van een eeuw. Natuurlijk worden de belanghebbenden, die weten dat hunne grondstukken in officieele stukken naar de kadastrale kenmerken worden aangeduid, en dat die kenmerken worden getrokken uit kaarten welke door landmeters werden opgemaakt, daardoor in de meening gebracht, dat zij bij twijfel of bij geschil met een buurman nu ook op die kaarten, of althans door middel van de gegevens waaruit die kaarten werden samengesteld, de juiste grenzen hunner grondstukken zien kunnen. Die meening echter faalt, zooals den lezer uit het vorenstaande wel duidelijk zal zijn geworden, en zooals den belanghebbenden maar al te spoedig duidelijk wordt, wanneer zij over de grens een geschil krijgen dat zij niet in der minne kunnen bijleggen.

In het proces moeten zij dan op alle mogelijke manieren trachten uit te maken waar de betwiste grens loopt, zonder dat zij daarbij van de kadastrale kaart mogen of kunnen gebruik maken. Gelukt hun dat kunststuk niet, — en het gelukt in den regel juist bij kwestieuse grenzen niet, — dan komt de rechter, die volgens de wet verplicht is nog wijzer te wezen dan Salomo, en een grens moet kunnen vaststellen die de eigenaars niet kunnen aanwijzen en de landmeters dus ook niet kunnen opmeten, door den drang der omstandigheden toch weer naar de kadastrale kaart terug en neemt hij, om aan de zaak een einde te maken en omdat hij het in elk geval toch ook niet beter weet, de grens op de kadastrale kaart maar aan als de werkelijke grens. Onder juristen noemt men dat met een deftig gezicht: een vermoeden; maar in werkelijkheid heeft het met een vermoeden niets te maken. Niet omdat de rechter vermoedt, dat de kadastrale grens wel de juiste zal

Digitized by Google

wezen, neemt hij dat wel aan, doch omdat — als hij dat niet aanneemt — hij geen enkel houvast meer heeft voor de uitspraak, die hij toch verplicht is te geven.

De tegenwoordige toestand is dus zoodanig, dat het kadaster door zijne kaarten het publiek in den waan brengt, dat men er een bewijsmiddel voor perceelsgrenzen in heeft; dat het zulk een bewijsmiddel echter niet geeft en bij zijn tegenwoordige samenstelling niet geven kan; maar dat niettemin bij grensgeschillen de rechters dikwijls wel verplicht zijn aan het kadaster een bewijskracht toe te kennen, die het krachtens zijn samenstelling niet hebben kan.

Zij nu die verlangen dat men bij de vernieuwing van het kadaster daaraan bewijskracht zal toekennen, sluiten zich in zoover aan bij den bestaanden toestand, dat zij het kadaster als grondslag voor de boekhouding van de rechten op den grond onmisbaar achten, maar daaraan dan ook de conclusie verbinden dat het aan den eisch, om als grondslag daarvoor dienst te doen, ook moet kunnen voldoen. Een kadaster dat de menschen op een dwaalspoor brengt, is als grondslag voor de boekhouding van de rechten op den grond, naar zij meenen, nog minder aanbevelenswaardig dan in het geheel geen kadaster.

De grondbelasting en de boekhouding van de rechten op den grond stellen aan het kadaster onderling verschillende eischen. De eene wil weten hoe de gronden worden gebruikt, omdat de belastbare opbrengst daarmede samenhangt, maar neemt het zoo nauw niet met de grenzen; de andere wil juist precies weten waar de grenzen der grondstukken liggen waarvan boek moet worden gehouden, maar laat zich met de wijze van gebruik daarvan niet in. De conclusie welke de voorstanders van een kadaster met bewijskracht hieruit trekken ligt vlak voor de hand: „Splits — zoo zeggen zij — het kadaster in tweeën; maak een afzonderlijk belasting- en een afzonderlijk eigendomskadaster. Het zuiverder werk voor het eigendomskadaster kan dan ook dienen voor het belastingkadaster; en voor de grenzen van verschillend gebruik der gronden van een en denzelfden rechthebbende — grenzen waarmede het eigendomskadaster zich niet inlaat — kan men evenals thans met *ten naastenbij* juiste grenzen volstaan."

Op die wijze krijgt men twee kadasters, die elk op zich zelf eenvoudiger zijn en elk op zich zelf in staat zijn om te beant-

Digitized by Google

woorden aan het doel, waarvoor zij zijn bestemd. Voor het opmaken van zulk een eigendomskadaster is dan een onmisbare voorwaarde, dat de grenzen der grondstukken door de belanghebbenden, vóór zij worden in kaart gebracht, worden vastgesteld of, voor zoover belanghebbenden het daarover niet eens mochten kunnen worden, dat de vaststelling dier grenzen door middel van eene zeer vereenvoudigde procedure geschiedt. Dat is hetgeen de landmeters verstaan onder „delimitatie".

In de vergadering der Notarieele Vereeniging nu, welke ons aanleiding gaf tot het schrijven van dit artikel, eene vergadering waarin de kwestie aan de hand van een tweetal praeadviezen, één van een voor- en één van een tegenstander, ernstig werd behandeld en waarin verschillende groepen van bij de zaak nauw betrokken personen aanwezig waren, behaalden de voorstanders van het kadaster met bewijskracht een schitterende overwinning. Bij de stemming verklaarden van de 78 personen, die daaraan deel namen, zich 69 er vóór en slechts 9 er tegen. Die stemmen waren aldus verdeeld: notarissen: 5 voor, 1 tegen; cand. notarissen: 9 voor, 2 tegen (de twee tegenstemmers waren registratie-ambtenaren); advocaten: 1 voor, 0 tegen; landmeters en ingenieurs van het kadaster: 53 voor, 0 tegen.

Bij deze groepen was dus vrij wel eenstemmigheid; de landmeters, de deskundigen bij uitnemendheid, verklaarden zich als één man vóór de hervorming; de notarissen en de candidaat-notarissen, die voortdurend met het kadaster in aanraking komen en die er niet van kunnen worden verdacht, hetzij dat zij in den regel te hard wegloopen met nieuwigheden, hetzij dat hun eigenbelang weer onwillekeurig meesprak, verklaarden zich — als men de beide registratie-ambtenaren voor een oogenblik ter zijde laat — met slechts één stem tegen, met 14 voor de invoering van een kadaster met bewijskracht.

Alleen bij de hypotheekbewaarders, die — zonderling genoeg — ambtenaren van de registratie zijn, was de stemming anders. Van hen stemden 6 tegen en slechts één voor den maatregel.

De stemming in de Notarieele Vereeniging heeft nog eens duidelijk bevestigd dat de registratie-ambtenaren, die door hun opleiding en hun werkkring er toe worden gebracht hun oog bijna uitsluitend op fiscale belangen te richten, met een fiscaal kadaster als wij

Digitized by Google

thans hebben, — behoudens eenige verbetering in de uitvoering — tevreden zijn. De heer van Iterson, hypotheekbewaarder te Amsterdam, liet zich zelfs zóó sterk uit, dat hij een zoogenaamd eigendomskadaster niet zou willen hebben, ook al kon hij het voor niets krijgen; en de hoogste ambtenaar in het korps der registratie, de heer Bouman, die als administrateur der registratie den minister van financiën, onder wiens departement het kadaster thuis behoort, van advies dient, was aan de door de groote meerderheid der vergadering verlangde hervorming almet niet gunstiger gezind.

Schijnbaar zijn wij met deze ontleding van de stemming in de Notarieele Vereeniging in bijzonderheden afgedaald, welke voor het publiek van geen belang zijn. Deze ontleding is echter in werkelijkheid voor het publiek van het hoogste gewicht. De registratieambtenaren zijn in deze zaak — om het niet sterker uit te drukken — stellig niet meer deskundig dan de landmeters en de notarissen en candidaat-notarissen, en hun gevoelen wordt door het bijna eenstemmig oordeel der andere deskundigen zeker meer dan opgewogen. Toch ontvangt de minister van financiën zijne voorlichting over dit onderwerp alleen van den kant der registratie; het gevolg is dan ook dat de heer Pierson, door die eenzijdige voorlichting, aan het denkbeeld der invoering van een kadaster met bewijskracht vijandig gezind is geworden. Wanneer de kwestie bij de staatsbegrooting ter sprake mocht komen, zal dat opnieuw duidelijk genoeg blijken.

Welnu, de stemming welke in de Notarieele Vereeniging werd gehouden, heeft zonneklaar aangetoond, dat een minister, die zich in deze materie alleen door ambtenaren der registratie laat inlichten, een zeer eenzijdigen indruk daarvan moet ontvangen.

Wordt doorgegaan op den thans ingeslagen weg en wordt het kadaster, zonder grondige hervorming, vernieuwd, dan zullen millioenen worden besteed op een wijze die, naar het oordeel der meest deskundigen, bedenkelijk veel gelijkt op het in het water gooien daarvan.

Het is te hopen, dat men er van de zijde der Tweede Kamer op zal aandringen, dat de minister zich over dit belangrijke onderwerp minder eenzijdig zal laten inlichten dan het geval is, als hij — gelijk tot nu toe — zijn licht alleen opsteekt bij de afdeeling Registratie van zijn departement.

Digitized by Google

HYPOTHEKEN EN HET EIGENDOMSKADASTER.

Bij het debat in de Notarieele Vereeniging is door Notaris Mr. van Stockum — de eenige niet-registratie-ambtenaar, die tegen een kadaster met bewijskracht stemde — een bezwaar geopperd, dat meer aandacht verdient, dan er op de vergadering aan te beurt viel.

„Wanneer verschillende huizen", aldus ongeveer luidde zijn bezwaar, „onder één eigendomsnommer voorkomen, en één van die huizen wordt met hypotheek bezwaard, dan kan men geen certificaat van onbezwaarheid van de andere krijgen".

Dit bezwaar betreft vooral de inrichting van het kadaster na eene splitsing in een eigendoms- en een belastingkadaster.

Stelt men zich klaar voor den geest waaruit bij het bestaande kadaster de bezwaren van hypotheken op gedeelten van perceelen ontstaan, dan ziet men gemakkelijk in dat die bezwaren verdwijnen bij invoering van een eigendomskadaster met bewijskracht.

Die bezwaren toch ontstaan thans hieruit dat het kadastraal perceel en het perceel op het terrein niet identiek zijn, althans niet identiek behoeven te zijn. Het nommer is het kenmerk voor het perceel, doch de grenzen van het perceel en de grenzen van dat nommer, dat het heet aan te duiden, behoeven elkaar niet te dekken. In de boekhouding vraagt men niet: welk perceel op het terrein is verkocht of bezwaard, men vraagt slechts, welk nommer is in de akte of het borderel als het verkochte of bezwaarde aangewezen.

Bij de verwarringen, de fictieve consortstellingen, de besmetting met hypothecaire inschrijvingen, die hieruit voortvloeien, zal ik thans niet blijven stilstaan.

Wordt nu een deel van een perceel bezwaard, dan kan men, zelfs al is dat deel behoorlijk omschreven of ambtshalve opgemeten, van het overig deel geen certificaat van onbezwaardheid verkrijgen,

Digitized by Google

(aan de meeste bewaringen zelfs niet nadat het een afzonderlijk nommer heeft verkregen) want dan zou men de grenzen op het terrein van dat deel tot grondslag voor de boekhouding moeten nemen, men zou dus moeten onderstellen, dat die grenzen en de grenzen bij het kadaster bekend, elkaar dekken. Dit is principieel in strijd met een stelsel, dat wel perceelnommers maar geen perceelgrenzen kent. [1])

Hierin komt een algeheele verandering bij invoering van een kadaster met bewijskracht. De kadastrale grenzen worden dan geacht de grenzen der eigendommen te zijn, m. a. w. de grenzen van een eigendomsnommer op de kaart vallen samen met grenzen van de rechten van eigendom, erfpacht, opstal, vruchtgebruik ot gebruik en bewoning op het terrein.

Deze eigendomsperceelen kunnen alsdan in vele afzonderlijke perceelen worden gesplitst *zonder vernommering*. Zijn die perceelen opgemeten en zijn de uitkomsten der meting bekend, d. w. z. in het kadastraal archief opgenomen, dus openbaar, dan vormen die deelen van een eigendomsperceel afzonderlijke perceelen, bij het kadaster bekend. De grenzen van die perceelen staan even vast als die van de eigendomsperceelen. Men heeft er dus voor vestiging van hypotheek meer aan dan thans aan een geheel kadastraal nommer, waarvan de grenzen niet vaststaan. Er is dan geen enkel bezwaar om van zulk een perceel, deel van een eigendomsnommer, een certificaat van onbezwaardheid af te geven.

Voor de uitvoering van dit beginsel kan men in de practijk natuurlijk verschillende wegen volgen.

Een practische weg, die voor de boekhouding en voor het publiek eenvoudig is, schijnt mij de volgende:

Het veldwerk, waarbij perceelen zonder vernommering worden gevormd, wordt, voorzien van een volgnommer, in eene afzonderlijke portefeuille bewaard. Is het veldwerk niet op de schaal van het plan, dan wordt een aftrek van dat plan daarop geplaatst of daarbij gevoegd. De deelen van het eigendomsperceel worden daarop door letters of door romeinsche getallen aangewezen.

In koopakten en borderellen wordt naar die letters of getallen

---

[1]) Zoo is de fictie, in werkelijkheid hakt de landmeter door de verwijzing in den staat No. 75 de quaestie door, maar de bewaarder is daarvoor niet verantwoordelijk.

Digitized by Google

verwezen, in de betrokken registers bovendien naar het volgnummer van het veldwerk.

In verband met een en ander is het misschien niet overbodig er op te wijzen, dat de splitsing van het kadaster de inrichting van eene boekhouding *op het perceel* mogelijk maakt, gemeentesgewijs in te richten, ter vervanging van de bestaande zoogenaamde hypothecaire boekhouding.

In jaargang VIII van dit tijdschrift heb ik een ontwerp voor dergelijke boekhouding gegeven, met modellen voor een algemeen register N°. 2b (grondboek) en voor een perceelenregister N°. 69b (zie bl. 26 à 29) die voor de filiatie der perceelnommers en voor de verwijzingen naar het register van inschrijvingen parallel loopen en elkander controleeren. In beide registers kan worden verwezen naar de niet afzonderlijk genommerde perceelen, in het eerste tevens naar het volgnommer van het veldwerk.

Is een deel van een eigendomsnommer met hypotheek bezwaard en wordt dit deel (of het overig deel) daarna verkocht, zoodat het een afzonderlijk nommer verkrijgt, dan wordt die hypotheek overgebracht bij dat nieuwe nommer.

Het ontworpen algemeen register (grondboek) geeft voor elk eigendomsperceel afzonderlijk een volledig en betrouwbaar overzicht van den hypothecairen toestand; zonder tot de vervallen nommers terug te gaan, zonder de inschrijvingsregisters op te slaan kan men zien welke inschrijvingen nog geheel of gedeeltelijk bestaan. De groote bezwaren welke aan de tegenwoordige *inrichting* der boekhouding kleven en die, meer dan de bezwaren in het negatieve stelsel van openbaarheid zelf gelegen, telkens eene vernieuwing der inschrijvingen noodzakelijk maken, zouden dan zijn opgeheven.

Misschien is de een of ander nog geneigd te vragen: of de verantwoordelijkheid van den hypotheekbewaarder niet zal vergroot worden; of deze wel verplicht kan worden certificaten van onbezwaardheid van deelen van eigendomsnommers af te geven; waar de grens zal gelegen zijn tusschen de verantwoordelijkheid van den hypotheekbewaarder en die van den landmeter of den Staat enz.

Op al deze vragen ligt het antwoord voor de hand.

De hypotheek-kadaster kantoren zijn Staatsinstellingen ten behoeve van het publiek. De Staat zou zich misdragen indien hij de be-

Digitized by Google

langen van het publiek ondergeschikt maakte aan de belangen of de willekeur van een ambtenaar.

De invoering der eenige rationeele regeling, de verantwoordelijkheid van den Staat tegenover het publiek, zoowel voor het werk van den bewaarder als van den landmeter, is slechts een quaestie van tijd en zou door een conflict worden verhaast; de tegenwoordige regeling is eene anomalie in een modernen Staat.

I. Boer, Hz.

Digitized by Google

VERSLAG van de 16de Jaarlijksche Algemeene Vergadering, gehouden te Amsterdam op 30 September 1900.

De vergadering wordt bijgewoond door 42 leden: de heeren Boer, Boon, van den Briel, Colpa, P. van Dijk, Eekhof, Gombault, A. J. de Groot, W. J. de Haan, A. N. Hamelberg, W. den Hartogh, A. G. Hessels, Hoffmann, J. Holthuizen, W. Holthuizen, Hondius, Hoogenboom, Kalkman, Keurschot, Lensink, Lindeman, Mulder, A. C. Oosterman, Persoon, Posthuma, Prins, Remmelts, Roegholt, Schregardus, Sillevis, Soer, Spuybroek, Teebaal, van der Veur, Vierkant, Vonk, de Vos, de Vries, Wagemaker, Wanninkhof, Wetselaar en Weygers.

De Voorzitter, de heer Hoffmann, opent te 11 ure de vergadering met de volgende woorden:

Mijne Heeren!

De dag van gisteren vroeg voor het kadastrale vraagstuk zooveel aandacht en belangstelling van U. dat ik gemeend heb, dat het U niet anders dan aangenaam zou wezen, heden van de bestuurstafel bij den aanvang onzer jaarlijksche Algemeene Vergadering slechts een eenvoudig doch hartelijk en welgemeend welkom te hooren.

In het algemeen wensch ik dank uit te spreken voor de talrijke opkomst op de gisteren gehouden vergadering der Notarieele Vereeniging en hulde te brengen aan de daar betoonde eensgezindheid.

Ten opzichte van een Uwer oordeel ik echter, en dat naar ik verwacht met uwe volle instemming, eene uitzondering te moeten maken.

Gij gist reeds, wien ik bedoel!

Ambtgenoot Boer! — 29 September 1900 zal voor U een onvergetelijke dag blijven; haast van af het oogenblik van Uw indiensttreden hebt gij gestreden voor de hervorming der instelling, die ons allen na aan 't hart ligt.

Digitized by Google

Ongelijk was de strijd, weinig bloemen, veel distelen en doornen strooide men gedurende de lange worsteling U voor den voet, maar — onwankelbaar waart gij in het geloof, dat in 't eind aan U de zege zou zijn.

Gister hebt ge de weelde der overwinning mogen smaken; wij achten ons gelukkig, dat wij tegenwoordig waren bij dien triumf, onze hartelijke gelukwenschen bieden wij U aan, en daarbij, — als eene herinnering van tijdelijk blijvenden aard, het zegeteeken dat sinds menschenheugenis overwinnaars werd vereerd.

(De Voorzitter biedt den heer Boer een lauwerkrans aan.) *(Stormachtige toejuichingen.)*

M. H. Onze jaarlijksche Algemeene Vergadering verklaar ik voor geopend.

Voor wordt overgegaan tot de behandeling der agenda verkrijgt de heer Boer het woord.

Spreker kan niet nalaten zijne erkentelijkheid te betuigen. Het aantal opgekomen ambtgenooten heeft gisteren zijne verwachting overtroffen; de belangstelling bleek groot te zijn.

Hij had niet verwacht dat *allen* hadden ingestemd met het denkbeeld, al was hij ook overtuigd van den steun der overgroote meerderheid van zijne ambtgenooten.

De moeite door spreker jaren lang gedaan in de richting waarin de vergadering zich gisteren heeft uitgesproken, de strijd voor het toekennen van bewijskracht aan het te vernieuwen kadaster, had wel distels opgeleverd, toch was het een aangename strijd geweest. Wanneer men die moeite ziet op prijs stellen op eene wijze als heden geschiedt, dan wordt men daarvoor gevoelig.

Spreker besluit met een woord van dank voor de blijken van sympathie hem zooeven geschonken.

De Voorzitter geeft in overweging geen pauze te houden tusschen de behandeling van de verschillende punten der agenda, met welke regeling de vergadering zich vereenigt.

De Voorzitter doet mededeeling van den inhoud van een ingekomen schrijven van den Oud-Voorzitter der Vereeniging, den heer J. T. Hessels, waarin deze, naar aanleiding van de hem bij gelegenheid zijner veertigjarige ambtsvervulling gebrachte hulde, zijne beste wenschen aanbiedt voor den bloei der Vereeniging en haar streven en werken, hem zoo volkomen sympathiek.

Digitized by Google

Overgaande tot de behandeling der punten op de agenda voorkomende, wordt door den Secretaris voor de notulen der vorige vergadering verwezen naar het verslag daarvan, opgenomen in het Tijdschrift, Jaargang XV, afleveringen 5 en 6.

Daarna brengt de Secretaris uit een *Verslag van den toestand der Vereeniging en de handelingen van het bestuur over het vereenigingsjaar 1900.*

Het getal leden bedraagt 192, waarvan 147 in Nederland, 44 in Indië en 1 in Transvaal; het getal abonnenten op het Tijdschrift 53, waarvan 23 bij den boekhandel. De vermeerdering van het aantal leden bedraagt 6, tegenover eene vermindering der abonnenten van 7.

De correspondent in Ned.-Indië, de heer Suringa te Batavia, heeft weer aanspraak op onzen dank voor de wijze, waarop hij zich van zijn taak kweet.

De heer Greeve, correspondent voor België, te Antwerpen, behartigde onze belangen daar te lande.

Het Bestuur vergaderde twee malen: n.l. in Maart en in Juli.

De financiëele toestand der Vereeniging is gunstig. Het batig saldo over 1899 bedraagt $f 407{,}81^5$ of $f 362{,}58$ minder dan het voorgaande jaar; deze vermindering was te voorzien door buitengewone uitgaven.

De belegging der kasgelden had als gewoonlijk plaats in de Rijkspostspaarbank.

Het Bestuur heeft een gelukwensch uitgebracht aan den Oud-Voorzitter der Vereeniging, den Ingenieur-Verificateur Hessels, bij zijne 40-jarige ambtsvervulling. Dankbaar herinnerende de diensten aan de Vereeniging bewezen en den steun, dien zij nog steeds in haar streven ondervindt, gevoelde het Bestuur zich gedrongen den geachten jubilaris met Flora's kinderen te huldigen en mondeling te gaan gelukwenschen.

De heer Hessels stelde blijkbaar deze oplettendheid zeer op prijs en betuigde zijne voortdurende sympathie met ons streven.

De heer Kwisthout, Ingenieur-Verificateur, ontving mede op denzelfden dag de gelukwenschen van het Bestuur; bij een ontvangen antwoord betuigde ook deze jubilaris, dat de bloei van onze Vereeniging hem zeer ter harte gaat.

Het comité in zake de traktementsregeling der landmeters heeft

Digitized by Google

bij de totstandkoming der gewenschte regeling verslag uitgebracht van zijne werkzaamheden. Door onzen Voorzitter werd hierop namens het Bestuur een schrijven gericht aan de leden, die het comité hebben gevormd, waarin dank werd betuigd voor de moeite en inspanning, die noodig geweest zijn om de uitkomst te bereiken en waarbij werd verklaard, dat aan het uitgebrachte verslag eene eereplaats in het archief zou worden ingeruimd.

Op de vorige vergadering werd medegedeeld. dat in zake de landverlegging eene uitgebreide memorie in bewerking was en reeds voor een groot deel was ingezonden aan den heer Directeur-Generaal, chef der afdeeling Landbouw en aan de commissie „Ontginning" van het Nederlandsche Landbouwcomité.

De memorie is intusschen voltooid en verrijkt met een in bijzonderheden uitgewerkt voorbeeld. Zij is thans in onderzoek bij genoemde commissie. [1])

Het opwekkend woord van onzen Voorzitter in de openingsrede van de vorige vergadering genoot de eer in ruimeren kring te worden verspreid door het Tijdschrift der Nederlandsche Heidemaatschappij. Wij hopen door samenwerking een krachtigen invloed uit te oefenen in de richting van de tot standkoming eener zaak van zoo vèr strekkend algemeen belang.

---

[1]) In de 6e Aflevering Jrg. 1899 van het Tijdschrift der Nederlandsche Heidemaatschappij neemt de redactie, onder het opschrift »*De kultuurtechniek en de Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde*," betreffende deze aangelegenheid eene mededeeling over uit de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 14 November, en voegt daar aan toe: »Het Bestuur der Vereeniging voor Kadaster »en Landmeetkunde heeft een uitgebreide memorie over dit onderwerp (de »afronding der eigendommen) samengesteld en opgedragen door den Directeur-»Generaal, Chef der Afdeeling Landbouw.

»Het blijkt dat de Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde aan de »kultuurtechniek haar volle aandacht schenkt. Wij achten dit een zeer heuche-»lijk verschijnsel en stellen ons voor op dat onderwerp in dit tijdschrift »(N. H. M.) nader terug te komen.

»De memorie waarvan boven sprake is, is door den Directeur-Generaal, Chef »der Afdeeling Landbouw, in handen gesteld van het Landbouw-Comité, met »verzoek deze zaak aanhangig te maken bij de Commissie »Ontginning" van »het Landbouw-Comité.

»Zulks is geschied en mag men dien aangaande een nader Rapport dier »Commissie te gemoet zien, waarop we te zijner tijd de aandacht der lezers van »dit Tijdschrift (N. H. M.) hopen te vestigen."

Digitized by Google

Een overleg werd geopend over de vraag op welke wijze de vorming van geschikt personeel mogelijk zou kunnen worden gemaakt. Aan de beantwoording van de vragen, die zich daarbij voordoen, heeft het Bestuur in het afgeloopen jaar zijne onverdeelde aandacht gewijd. Wellicht zal eerlang deze aangelegenheid aan het oordeel van de leden onzer Vereeniging kunnen worden onderworpen.

De ongelijkheid, die er tusschen de landmeters is ontstaan ter zake van den inkoop van den adspirantentijd voor pensioen heeft in het afgeloopen jaar aan het Bestuur eenige bemoeiïngen veroorzaakt, die nog niet tot het gewenschte einddoel hebben geleid. In de eerste helft van Februari is een request met bijlagen aan den Minister van Financiën aangeboden, waarbij eene geheele restitutie en ontheffing der verschuldigde bijdragen werd bepleit. Het bleek, dat het bestaan der ongelijkheid aan Zijne Excellentie geheel onbekend was; een onderzoek werd echter toegezegd. Ook bij de hoofdambtenaren aan het Departement, tot wier gebied de zaak behoort, werd de toestand uiteengezet en het gevolg hiervan scheen te zijn, dat de kans op redres goed stond. Eene spoedige oplossing liet zich echter wachten; na geruimen tijd werd op nieuw eene poging gedaan om gewaar te worden, hoe het met de zaak stond. Een onderhoud met de autoriteiten bij de zaak betrokken leerde, dat de kans op eene bevredigende oplossing niet zeer groot was. De vooronderstelling, dat misschien een afwijzend advies van den pensioenraad eene verandering had veroorzaakt in de goede stemming van den Minister en zijne hoofdambtenaren ligt wel voor de hand, al was hieromtrent geen zekerheid te verkrijgen.

In dit stadium heeft het Bestuur gemeend op nieuw een request te moeten indienen, waarbij werd te kennen gegeven, dat de ongelijkheid geheel is terug te brengen tot een financiëele kwestie en dat derhalve ook elke andere vorm van redres dan eene vernietiging van den inkoop naar de wet van '97 dankbaar zou worden aanvaard. Verder werd onzerzijds in overweging gegeven of daarvoor de vorm van een toelage uit het fonds van het particuliere werk der landmeters zou kunnen worden gekozen.

Dit punt werd bij Zijne Excellentie en bij de hoofdambtenaren bepleit.

Nog laat een antwoord op zich wachten; de hoop op succes

Digitized by Google

bestaat echter nog. Mocht tegen het einde des jaars de moeilijkheid niet tot oplossing zijn gebracht, dan zal het aanbeveling verdienen om vóór 1 Januari 1901 nog eene verklaring in te dienen, dat men wenscht gebruik te maken van de bepalingen der wet van '98, waartoe onlangs op nieuw de gelegenheid is geopend door de wijzigingswet van Juni 1900.

De hoop, die ten vorigen jare werd uitgesproken, dat de Notariëele Vereeniging uitvoering zou kunnen geven aan hare besluiten tot het doen houden van een debat over de wenschelijkheid van de invoering van een kadaster met bewijskracht, is verwezenlijkt en wel met het thans bekende resultaat.

Een verslag van de op 29 September gehouden vergadering zal, naar we hopen, spoedig verschijnen.

Bij het Bestuur kwam de mededeeling in van het oprichten van eene aan het Centraal Bureau voor Sociale Adviezen verbonden Woning-Commissie met eene uitnoodiging tot steun in den vorm van eene bijdrage. Een bedrag van *f* 10,— werd hiertoe ingezonden onder opmerking, dat de wenschelijkheid van het verstrekken van een jaarlijksche bijdrage door de Algemeene Vergadering moet worden beoordeeld.

Eene dankbetuiging werd ontvangen van de Nederlandsch-Zuid-Afrikaansche Vereeniging voor de ingekomen gift van *f* 100,—.

Uitnoodigingen werden ontvangen tot bijwoning van een vergadering op 28 Februari 1900 van het genootschap Architectura et Amicitia te Amsterdam, waarin eene voordracht werd gehouden door den heer Koole te Vlissingen over verbetering van het onderwijs tot vorming van technici. De Voorzitter heeft aan deze uitnoodiging gevolg kunnen geven.

Van den Voorzitter der Vereeniging „des Géomètres-Experts de France" kwam eene uitnoodiging in tot bijwoning van eene internationale bijeenkomst te Parijs van deskundigen op het gebied der geodesie, waaraan tevens een bezoek aan de tentoonstelling zou zijn verbonden. Door omstandigheden kon hiervan geen gebruik worden gemaakt.

De bibliotheek bezit thans een exemplaar van het Tijdschrift der Nederlandsche Heidemaatschappij en is door schenking verrijkt met het laatste deel van: „Die Triangulation von Java, ausgeführt vom Personal des Geographischen Dienstes in Niederländisch Ost-Indiën."

Digitized by Google

De Voorzitter geeft hierop nog eene toelichting omtrent den uitslag der pogingen tot verkrijging van restitutie der bijdragen voor pensioensinkoop.

Uit vertrouwbare bron is het Bestuur zeer onlangs ter oore gekomen, dat, indien al een beschikking dan zeker geen gunstige op de ingediende requesten te wachten is.

De tijd heeft ontbroken om te overwegen wat nu nog kan worden gedaan. Thans, onvoorbereid, een besluit te nemen is niet wenschelijk, waarom het Bestuur zich voorstelt daarover nader eene beslissing in overweging te geven.

Bij punt *c* noodigt de Voorzitter de Commissie van naziening der rekening over 1899 uit daarover een verslag te willen uitbrengen. Mede namens de heeren van Hattum en Keurschot verklaart de heer Colpa, dat de rekening en verantwoording aan de te stellen eischen voldoet en dat hij mitsdien namens de Commissie, aan de vergadering voorstelt haar goed te keuren. Nadat hiertoe door de vergadering is besloten, zegt de Voorzitter namens het Bestuur dank voor de naziening en doet eene aanbeveling voor eene volgende gelegenheid.

De begrooting voor het jaar 1901 wordt goedgekeurd met een totaal aan inkomsten van *f* 1366 en aan uitgaven van *f* 1065.

Als plaats van bijeenkomst in 1901 wordt zonder discussie *Amsterdam* gekozen.

Bij de verkiezing van een voorzitter ter vervanging van den heer Hoffmann verleenen de heeren Hondius en Hamelberg hunne diensten. Bij de gehouden stemming worden uitgebracht 41 stemmen (één lid was reeds vertrokken), waarvan op den heer Gombault 22 en op den heer Boer 15, terwijl 2 in blanco en op 2 andere leden ieder één stem worden uitgebracht. De Voorzitter constateert dat de heer Gombault is gekozen en noodigt hem uit te willen mededeelen of hij zich de benoeming zal laten welgevallen.

De heer Gombault geeft in overweging de keuze op een ander te vestigen, daar hij bezwaar moet maken de benoeming aan te nemen.

Het doet den voorzitter leed dat de heer Gombault tot dit besluit is gekomen hij doet een beroep op den gekozene om zich in het belang der Vereeniging beschikbaar te stellen.

De heer Boer deelt mede dat hem was gevraagd of hij eene

Digitized by Google

eventueele benoeming zou willen aannemen en daar de redactie gaarne door hem wordt nedergelegd, zou hij om die reden het mandaat hebben aanvaard. De stemmen op hem uitgebracht beschouwt hij als door deze omstandigheid bepaald. Hij geeft den heer Gombault ernstig in overweging om zijn aarzeling te overwinnen, hij toch is de aangewezen man.

De Voorzitter vraagt den heer Gombault vergunning om te mogen mededeelen dat hij zich bereid verklaart in het belang der der Vereeniging het voorzitterschap te aanvaarden.

De heer Gombault zal zich bij den sterken aandrang de keuze laten welgevallen; wijl hij meent niet te mogen weigeren de Vereeniging ten dienste te zijn, haar, in haar streven te steunen.

De Voorzitter wenscht de vergadering en de geheele vereeniging geluk met het genomen besluit.

Bij punt *g*, voorziening in de redactie, doet de heer Boer het voorstel om de redactie op te dragen aan eene Commissie van redactie bestaande uit twee personen. Daargelaten of dit in 't algemeen gewenscht is, in een tijdperk van overgang tot eene andere richting is dit van bijzonder belang.

De heer de Groot zegt, dat voor eenige jaren een dergelijk voorstel is gedaan; het komt spreker gewenscht voor dat de geheele verantwoordelijkheid bij één persoon moet berusten en dat deze dan enkelen vraagt om mede te werken.

De Voorzitter vraagt of het sprekers bedoeling is dat door de vergadering die enkelen zullen worden aangewezen.

De heer Boer acht het noodig dat voor het ontvangen van stukken en voor de algemeene verantwoordelijkheid er een hoofdredacteur is aangewezen en dat deze een mederedacteur naast zich heeft. Heeft de vergadering tegen eene dergelijke regeling geen bezwaar, dan vindt spreker het beter om aan het bestuur over te laten een mederedacteur te benoemen en door de vergadering thans te doen bepalen dat voor ieder der redacteuren het salaris op de helft van het geheele bedrag zal worden vastgesteld.

De vergadering vereenigt zich geheel met de regeling, zooals die door den heer Boer wordt voorgesteld.

Punt *h*. Motie in zake de vergoeding van reiskosten aan de landmeters van het kadaster.

De voorzitter geeft in overweging de debatten over het onder-

Digitized by Google

werp niet weer te openen en onmiddellijk tot de behandeling der motie over te gaan, onder mededeeling dat door den heer Vruggink een voorstel is gedaan om in de motie ook de adspirant-landmeters te betrekken. Op voorstel van den Voorzitter besluit de vergadering echter geen melding te maken van adspirant-landmeters.

De heer J. Holthuizen geeft eenige wijzigingen aan de hand, waardoor de vorm eenigszins kan worden verbeterd en stelt mede voor aan het slot van de derde alinea te laten vervallen de woorden: „evenals dat voor andere ambtenaren van het kadaster geschiedt".

Het komt echter den heer Vierkant beter voor dit laatste onveranderd te laten.

Na een korte gedachtenwisseling, waarbij de Voorzitter opmerkt, dat het doel der motie meer is eene opdracht aan het Bestuur der Vereeniging, dan wel eene uitspraak der vergadering die ter kennis van het Hoofdbestuur moet worden gebracht, wordt de motie door de vergadering aangenomen, zooals die na de wijziging, door den heer Holthuizen voorgesteld, luidt n.l.:

> De vergadering, gelet op de op 7 November 1898 gehouden voordracht en de daarop gevolgde discussie over de vergoeding aan de landmeters van de uitgaven door hen gedaan ten behoeve van de uitoefening van hunnen dienst,
>
> van oordeel, dat het billijk is dat de vergoeding van reis- en verblijfkosten geschiedt naar vaste en aan hen bekend gemaakte regels in overeenstemming met die voor andere ambtenaren van gelijken rang gesteld, en dat mitsdien het Koninklijk Besluit van den 5den Januari 1884 (Staatsblad N°. 4) op hen worde toegepast,
>
> van oordeel, dat de uitgaven der landmeters voor bureau- en teekenbehoeften door den Staat behooren te worden gedragen,
>
> van oordeel dat het wenschelijk is dat de benoodigde instrumenten en werktuigen onder toezicht en voor rekening van den Staat worden aangeschaft en geverifiëerd,
>
> draagt aan het Bestuur op maatregelen te nemen, die er toe kunnen leiden om tot eene bevredigende regeling dezer onderwerpen te geraken.

Na de behandeling der agenda wordt nog het woord verleend aan den Secretaris, die tot den aftredenden voorzitter het volgende zegt:

Digitized by Google

Ambtgenoot Hoffmann, nu ge op het punt staat Uwe betrekking van voorzitter neer te leggen, moet ik ook namens ons medebestuurslid een kort woord tot U richten.

De periode van Uw bestuurslidmaatschap en van Uw voorzitterschap is voor onze vereeniging in meer dan één opzicht van bijzonder gewicht geweest.

Niet alleen de belangen van het dienstvak, ook die van zijne ambtenaren en sommige maatschappelijke belangen zijn telkens en bijna voortdurend aan de orde geweest, méér meen ik te mogen zeggen, dan in eenig ander tijdperk in het leven van onzen bond.

Dat is alleen mogelijk geweest, doordat we in U iemand hadden, die ten allentijde bereid was zijn arbeidsvermogen in dienst te stellen van het vereenigingsbelang.

Ambtgenoot Hoffmann, ge hebt veel voor de vereeniging gewerkt, daarvoor hebt ge aanspraak op ons aller erkentelijkheid; ik betuig U deze, namens mijn medebestuurslid en voor mijzelf.

Ook voor de wijze waarop ge U tegenover ons hebt gedragen zijn we U dank verschuldigd; ge hebt onze taak altijd zooveel mogelijk verlicht, Uwe verhouding tegenover ons was altijd hartelijk en welmeenend, het is ons hierdoor recht aangenaam geweest met U samen te werken. Dat tijdperk zal bij ons eene aangename herinnering achter laten; wij blijven ons in Uwe vriendschap aanbevelen.

De heer Gombault gevoelt behoefte om zijne instemming uit te spreken met de dankbetuiging aan den heer Hoffmann; ook uit de vergadering moet een stem opgaan om den aftredende hulde te brengen en al moge hij ook als voorzitter zijn afgetreden, als lid der Vereeniging blijft hij ons steunen.

De Voorzitter zegt dat tegenover zooveel hulde een woord van dank voor de door hen geschonken steun en belangstelling past, aan wie met hem samenwerkten; de hulde zelf brengt hij over op den heer Boer, wiens opwekkend voorbeeld naar hij hoopt, meerderen onder de leden zal bewegen in de goede richting te streven. Tijdens deze wisseling van plichtplegingen was de vergadering op welgekozen oogenblikken verre van karig met hare toejuichingen.

Niemand meer het woord verlangende, sluit de voorzitter de jaarlijksche bijeenkomst.

De Secretaris:
M. DE VOS.

LEEUWARDEN, October 1900.

Digitized by Google

BERICHTEN.

Benoemd tot:

Ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw: C. E. Last, ingenieur-verificateur van het kadaster en secretaris van de hoofdcommissie voor de herziening van de belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen te 's Gravenhage;

Officier in de Orde van Oranje-Nassau: E. Elemans, ingenieur-verificateur van het kadaster te 's Hertogenbosch.

Bij K. B. van 3 Sept. 1900 N°. 45 is aan S. J. van Slooten op zijn verzoek eervol ontslag verleend als bewaarder van de hypotheken enz. te Haarlem, met dankbetuiging voor de aan den lande bewezen diensten, terwijl bij K. B. van 8 Oct. 1900 N°. 73 in zijn plaats is benoemd G. J. A. Huiskes inspecteur der reg. en dom. te Dordrecht.

De heer J. W. van Hiele, landmeter van het kadaster te Leiden, is aldaar den 9den October 1900 overleden.

Digitized by Google

Digitized by Google

RECHTSONTWIKKELING, THEORIE EN PRAKTIJK IN DE RECHTSWETENSCHAP [1]).

Wat wordt verstaan onder het recht?

Er was een tijd toen men op die vraag antwoordde: het recht is het samenstel der voorschriften, vervat in de wetten. Bron van recht is naar die opvatting de wil van den Staat, welke Staatswil zich openbaart door haar orgaan: de wetgevende macht.

Deze zoogenaamde leer van het *positieve* recht was na de codificatie, welke ongeveer een eeuw geleden in de meeste beschaafde landen plaats had, vrij algemeen.

Door de codificatie, door een samenstel van wettelijke bepalingen en voorschriften meende men alle rechtsverhoudingen op afdoende wijze te kunnen regelen, zoodat zij den grondslag voor 's menschen handelingen en de eenige vraagbaak voor 's rechters beslissingen konden vormen.

Deze leer vindt thans weinig aanhang meer.

Men heeft begrepen dat de wet nooit meer kan zijn dan eene beschrijving van het recht, niet het recht zelf, dat de wet moet trachten te zijn het welgelijkend portret van het recht, dat bij verschil altijd het portret onjuist is, de fout nimmer ligt bij het origineel.

Recht en wet zijn dus niet identiek; het recht is het samenstel van die ethische gedragsregelen welker naleving noodzakelijk wordt geacht in het algemeen belang, zoodat overtreding, desnoods met geweld, wordt tegengegaan [2]).

Hoe ontstaan, hoe ontwikkelen zich die etische regelen? zietdaar de vraag die de philosophische rechtsbeschouwingen beheerscht en

---

[1]) Voordracht gehouden 10 Maart 1900 in de Utrechtsche afdeeling der Broederschap van Candidaat-Notarissen. Ook opgenomen in het Tijdschrift voor Privaatrecht, notariaat en fiscaalrecht, jaarg. I.

[2]) Vergelijk Mr. Treub, De Staat en het eigendomsrecht, bl. 4.

Digitized by Google

tot de meest uiteenloopende hypothesen, die als zooveel onomstootelijke waarheden worden voorgedragen, heeft aanleiding gegeven.

Twee hoofdrichtingen vallen daarbij te onderscheiden. Zij hangen nauw samen met tweeërlei levensbeschouwingen.

De eene kent aan de menschelijke rede, al of niet onder goddelijke leiding, een scheppend vermogen toe. Uit 's menschen hoofd ontspruiten de regelen van moraal en recht, hetzij door openbaring, hetzij door logische deductie. De wil, d. i. het vermogen om te handelen naar gevormde begrippen, past de leefregelen toe op de maatschappij. Die leefregelen, die regelen van moraal en recht zijn de werkende krachten, de maatschappij is het door haar gewrochte.

De andere levensbeschouwing kent geen actieven menschelijken geest. Die geest wordt gevormd in en door het leven in de maatschappij door waarneming, door ervaring. De mensch schept geen gedachten, begrippen, gevoelens, voorstellingen, wilsbewegingen; dat alles zijn bewustzijnstoestanden die de mensch ondergaat. Geest, rede zijn collectiefnamen voor alle bewustzijnstoestanden in 't algemeen of die van een bepaalde soort in het bijzonder [1]).

In deze beschouwing zijn de begrippen, gevoelens, wilsbewegingen, enz. het product van de omstandigheden, van de opvoeding, de collectieve indrukken, voorstellingen, ervaringen, waaronder de mensch leeft en waaronder de hem voorgegane generaties geleefd hebben.

In de op deze levensbeschouwingen gebouwde leer, ten onzent door Prof. Hamaker ontwikkeld in „Het recht en de maatschappij" en die men ter onderscheiding van andere de *deterministische* zou kunnen noemen, worden de regelen van moraal en recht afgeleid uit de gedragingen der menschen. Zij worden gevonden door waarneming. Het veld van waarneming is de maatschappij.

Moraal en recht zijn niet de vooraf gegraven bedding, welke de stroom der maatschappelijke ontwikkeling volgt; die bedding vormt de stroom zich zelf.

Evenals alles in de natuur volgt de maatschappij de wisselwerking van oorzaak en gevolg. Even als voor de kennis van de natuurwetten het veld van onderzoek is de natuur, zoo is voor

---

[1]) Prof. Mr. H. J. Hamaker, Het recht en de maatschappij, bl. 132, v.

Digitized by Google

de kennis der regelen van moraal en recht het voorwerp van onderzoek de maatschappij. Even als de ontwikkelingsgang in de natuur berust op langzame en geleidelijke vervorming naar de wet van oorzaak en gevolg volgens de Darwinistische leer, zoo ook zijn het oorzaken en gevolgen die de mensch ondergaat en niet beheerscht, welke de ontwikkeling der menschheid bepalen.

Lijnrecht tegenovergesteld aan deze leer zijn de stelsels gegrond op de eerstgenoemde levensbeschouwing en welke men pleegt samen te vatten onder de leer van het natuur- of rederecht, waarvan Hugo de Groot een der voornaamste apostelen was.
Recht en moraal worden gedacht door het hoogere beginsel in den mensch. De natuurwet bevat de verheven overanderlijke gedragsregelen voor alle menschen, hare wijsheid en doelmatigheid zijn gegrond op de algemeene menschelijke natuur.

Om in den hemel der rechtsphilosophen van deze richting te worden toegelaten moet de jurist volgens Ihering (Scherz und Ernst in der Jurisprudenz S. 313) de volgende geloofsbelijdenis afleggen: „Ik geloof dat alle rechtswaarheden den mensch door de natuur zijn meegegeven, hem zijn aangeboren en het alzoo slechts aankomt op energiek denken, om ze uit den embryonischen toestand te ontwikkelen, te voorschijn te brengen en te ontvouwen. De mensch draagt de gezamenlijke algemeene rechtswaarheden met zich in zijn rechtsgevoel, dat, door de natuur zelf ingeplant zijnde, bij alle volken en in alle tijden eeuwig hetzelfde is; de historische verscheidenheid der rechten, die hiermee niet in overeenstemming schijnt te zijn, komt voor rekening deels van de onvolkomenheid van ons denken, deels van de positieve wetgeving, die zich slechts door willekeur of bloote nuttigheidsgronden liet leiden."

Deze leer bedient zich alzoo van de deductieve methode, die haar kracht zoekt in abstracte redeneeringen en logische gevolgtrekkingen, waarbij de feiten van weinig of geen waarde worden geacht en hoogstens worden onderzocht en geschift om bewijsgronden te construeeren voor eene vooropgezette meening.

De deterministen daarentegen bedienen zich in hoofdzaak van de inductieve methode, welke op het gebied der natuurwetenschappen den scepter voert.

Bij deze methode gaat men uit van de meening dat alle theorie grauw is, die strijdt met de logica der feiten. De feiten vormen

Digitized by Google

alzoo het materiaal, waarop het onderzoek wordt gericht; men tracht op onbevooroordeelde wijze de feiten te verzamelen, te schiften en te ordenen. Bij het zoeken van oorzaak en gevolg dient de langs deductieven weg gevonden hypothese slechts als leiddraad voor voortgezet onderzoek.

Treffende voorbeelden van deductie vindt men bij wijsgeeren als Kant en Herbert Spencer. Beiden leiden het recht af uit het begrip der individueele vrijheid. Dit begrip wordt door Spencer [1]) aldus geformuleerd: „Iedereen is vrij om te doen wat hij wil, mits hij geen inbreuk maakt op gelijke vrijheid van een ander", terwijl hij verder tracht aan te toonen dat „rechten gevolgtrekkingen zijn uit de wet der gelijke vrijheid, en wat uit deze wet niet kan gededuceerd worden ten onrechte wordt bestempeld met den naam van rechten."

Dat vrijheidsbegrip dankt zijn machtigen invloed aan de nawerking der stormachtige geestdrift, gewekt tijdens de Fransche revolutie. Doch sinds de beginselen dier revolutie hebben doorgewerkt, de emancipatie van den derden stand zijn beslag heeft gekregen, sinds die geestdrift begint te luwen, begint het vrijheidsbegrip zijn invloed te verliezen. Langzamerheid begint men in te zien dat vrijheid slechts een betrekkelijk, in zekeren zin een negatief begrip is (afwezigheid van dwang) vooral, nu hoe langer hoe meer blijkt dat de ontzaglijke ontwikkeling der productieve verhoudingen — waarmede de rechtsverhoudingen in nauw verband staan — steeds meer leidt tot vergrooting der afhankelijkheid van den enkeling, dat de toepassing der individueele vrijheid, in den geest als door Sprencer bedoeld, heeft ten gevolge gehad dat, volgens Paus Leo XIII, „een uiterst klein aantal overmachtige en schatrijke kapitalisten een juk, waarlijk niet veel van dat der slaven verschillende, op de onafzienbare menigte der proletariërs heeft gelegd" (woorden uit de Encycliek „Rerum Novarum").

Zeilende op de zee der ethische bespiegelingen ziet Spencer het recht als een eiland, waarvan hij slechts den omtrek en de zich verheffende gedeelten waarneemt.

De onderzoeker volgens de inductieve methode daarentegen bevindt zich op het eiland zelf. Hij doorkruist het in alle richtingen, beklimt de bergen, daalt af in de groeven, bestudeert de

---

[1]) Justice, part IV of the principles of ethics, Londen 1891, p. 46, 63.

Digitized by Google

flora en de fauna, de geologische en agronomische gesteldheid van den bodem enz. en ziet met geringschatting naar den schipper, die meent van uit de verte een beter overzicht, een juister indruk van het eiland te ontvangen dan hij.

Een anderen weg slaan de *Romanisten* in. Zij zeilen niet op de wijde zee der ethische bespiegelingen, zij volgen ook niet onzen onderzoeker op het eiland, maar trekken naar een ander eiland, ver weg, waar de stilte heerscht van het graf. In plaats van de bonte schakeeringen in de drukke beweging van het huidige leven vindt men er de overblijfselen van een hoog beschaafd leven uit lang vervlogen dagen. De geëffende paden zijn nog aanwezig, trotsche doch onbewoonde paleizen verheffen nog hunne rijk versierde façaden, brokstukken van kunstwerken liggen verspreid, fossiele overblijfselen van dieren en menschen vindt men overal. Uit al die overblijfselen is men sinds eeuwen bezig begrippen omtrent het leven en de levensverhoudingen der vroegere bewoners af te leiden, die begrippen tot levensregelen te vereenigen, en deze regelen, als bevattende de hoogste wijsheden, aan de levende geslachten ter navolging voor te houden of op te leggen.

Het Romeinsch begrippenrecht. zooals dat vooral door de Duitsche Romanisten is ontwikkeid, wordt door Ihering onbarmhartig gegeeseld in zijn „juristischen Begriffshimmel". „De rechtsbegrippen", zegt hij, „zijn absolute waarheden, zij zijn er van oudsher geweest, zij zullen er altijd zijn. Naar hun wezen, hun waarom te vragen is even dwaas als te vragen waarom twee maal twee vier is. Het is vier.... Zoo is het ook met de begrippen; zij zijn absolute waarheden, postulaten.... In plaats van het ware, dat eeuwig is, stellen wetgevers en practici in hunne verblindheid het praktisch-nuttige, wat voorbijgaand en vergankelijk is" [1]).

Tusschen de twee uitersten, de op zuivere deductie gegronde leer van het natuur- of rede- of begrippenrecht en de deterministische leer, steunende op de inductieve methode, staat de *historische school*, waarvan von Savigny een der voornaamste grondvesters was. Volgens haar is recht „voor een bepaald volk, wat de geest van dat volk zich als recht denkt, wat zijn ziel als recht voelt. De volksgeest gaat bij het vormen van zijn recht niet met bewuste redeneering te werk. Evenmin als hij de taal

[1]) Scherz und Ernst, bl. 287.

Digitized by Google

willens of wetens maakt, evenmin doet hij 't recht. Het ontstaat, groeit en sterft in hem buiten alle willekeur om. Men kan slechts vaststellen dat het er is, hoe het er kwam is het geheim van den Schepper van alle dingen of van de natuur" [1]).

Ihering noemt de historische school een romantische, „d. w. z. een idee, berustend op eene valsche idealiseering van voorbijgegane toestanden, het denkbeeld n.l., dat het Recht zich zonder smart, zonder moeite, zonder daden zou vormen gelijk de plant in het veld. De geboorte van het recht gaat even als bij die van den mensch gepaard met heftige weeën.... Een recht zonder moeite verkregen staat op eene lijn met de kinderen door den ooievaar gebracht. Wat de ooievaar gebracht heeft kan de vos of de gier terughalen. Maar hij haalt het niet terug van de moeder die het baarde" [2]).

„Alle groote rechten en vrijheden, in het geschiedboek des rechts opgeteekend: de opheffing der slavernij, der lijfeigenschap, de vrijheid van den grondeigendom, van het handwerk, van het geloof enz., moesten door middel van heftige, dikwijls door eeuwen heen voortgezetten strijd worden veroverd; niet zelden wijzen stroomen bloeds, vooral echter vertreden rechten den weg aan, die het recht daarbij heeft afgelegd" [3]).

„Oorlog, oproer, revolutie, lynchwet, Godsoordeel, vuistrecht, duel, noodweer en de tamme strijd: het proces — wat zijn zij trots alle verscheidenheid in het voorwerp van den strijd en van den inzet, in vormen en afmetingen van den strijd, anders dan tafereelen van hetzelfde drama: den strijd om het recht?

„Aan ieder gerechtigde dringt zich bij krenking van zijn recht de vraag op, of hij het zal handhaven, den krenker weerstand bieden, alzoo strijden, dan of hij voor hem wijken, zijn recht in den steek zal laten.... In beide gevallen is het besluit verbonden met een offer: in het eene wordt het recht aan de vrede, in het tweede de vrede aan het recht opgeofferd" [4]).

„De strijd om het recht is den rechthebbende eene plicht jegens zich zelf.

---

[1]) Hamaker, Het recht en de Maatschappij, bl. 15.
[2]) Der Kampf um's Recht, Wien 1872, bl. 18, 20.
[3]) Idem, bl. 15.
[4]) Idem, blz. 21, 23.

Digitized by Google

„Handhaving der eigen existentie is de hoogste wet der geheele levende schepping. Voor den mensch gaat het echter niet bloot om het physieke leven maar om zijn zedelijk bestaan, de voorwaarde daarvoor is het recht" [1]).

„Handhaving van het gekrenkte recht is een daad van zelfbehoud des persoons en daarom voor hem een plicht jegens zich zelf. Deze handhaving van het recht is echter tegelijk eene plicht jegens de gemeenschap" [2]).

„Recht en gerechtigheid kunnen in een land niet enkel daardoor gedijen, dat de rechter steeds gereed zit op zijnen stoel en de politie hare dienaren uitzendt, maar iedereen moet daarbij het zijne doen. Ieder heeft de plicht, de roeping, de hydra der willekeur en der wetteloosheid, waar zij zich waagt te vertoonen, den kop te vermorselen.

„Hiermede hebben wij het ideale hoogtepunt van onzen strijd om het recht bereikt. Opstijgend van het mindere motief van het eigenbelang zijn wij gekemen tot het gezichtspunt van het moreele zelfbehoud des persoons en nu ten slotte aan de medewerking aan de verwezenlijking van het rechtsidee aangeland. In *mijn* recht wordt *het* recht gekrenkt, genegeerd, wordt het gehandhaafd en weer hersteld" [3])

„Wat weet het volk van het recht van eigendom, van verbintenis als voorwaarden van het zedelijk bestaan des persoons? Weten? — neen! maar of het ze niettemin niet als zoodanig gevoelt, is eene andere vraag. Wat weet het volk van nier, long, lever als voorwaarden van het physieke leven? Maar den steek in de long, de pijn in nier of lever voelt iedereen, zonder dat hij behoeft te weten, waarop zij berust. De physieke smart is het signaal van een storing in het organisme, van de aanwezigheid van eenen daaraan vijandigen invloed; zij opent ons de oogen voor een dreigend gevaar en dwingt ons door het lijden dat zij ons berokkent, ons tijdig te weer te stellen. Geheel hetzelfde geldt van de zedelijke smart, die het opzettelijke onrecht, de willekeur veroorzaakt" [2]).

„Wie niet zelf die smart heeft ondervonden of die van een

[1]) Idem, bl. 27.
[2]) Idem, bl. 51.
[3]) Idem, bl. 58.
[4]) Idem, bl. 34.

Digitized by Google

ander heeft gedeeld, weet niet wat recht is, al had hij ook het geheele *Corpus juris* in het hoofd. Niet het verstand, alleen het gevoel kan ons de vraag (wat recht is) beantwoorden, daarom heeft de taal terecht het *rechtsgevoel* als oorspronkelijke psychologische bron van alle recht aangeduid.... De kracht van het recht rust in het gevoel, volkomen op dezelfde wijze als de liefde; het ontbrekende gevoel kan niet worden vervangen door het verstand" [1]).

Zietdaar een schets in enkele ruwe trekken van de voornaamste stelsels of scholen, die om den voorrang dingen of gedongen hebben voor de oplossing der vraag hoe ontstaat, hoe ontwikkelt zich het recht?

Eenigzins uitvoeriger dan bij de andere stelsels heb ik stilgestaan bij de denkbeelden van Ihering in zijn „Kampf um's Recht" omdat zij ons in bloemrijke, dikwijls gespierde stijl meevoeren naar het standpunt, dat, in theorie althans, vrij algemeen in onzen tijd als het juiste wordt aangewezen.

De leer van het natuur- rede- of begrippenrecht en die van het positieve recht zijn thans verlaten.

„Er is tegenwoordig geen strijd meer daarover, dat het recht niet, zooals men het vroeger beschouwde, eene losse opeenhooping van willekeurige bepalingen is, die aan de overweging van den wetgever hunnen oorsprong danken, maar evenals de taal van een volk een innerlijk samenhangend product der geschiedenis is. De drang van het leven heeft het recht met zijne inrichtingen te voorschijn gebracht. In voortdurende afhankelijkheid van het karakter, de trap van ontwikkeling, de materiëele verhoudingen, de lotgevallen van het volk, verloopt de ontwikkelingsgeschiedenis van het recht en naast de geweldige historische machten, die deze bepalen, schrompelt de medewerking van menschelijk doorzicht, waar zij schepper in plaats van werktuig wil zijn, tot niets ineen" [2]).

In de rechtswetenschap is thans het woord aan de richtingen, die het rechtsgevoel van het volk als de ware bron van recht erkennen. De deductieve methode is verwezen naar den tweeden rang en heeft aan de inductieve methode den voorrang moeten inruimen. Zoo althans luidt de theorie.

---

[1]) Idem, bl. 46.

[2]) Ihering, Geist des römischen Rechts, I, bl. 12, 13.

Digitized by Google

Wat mij interesseert is minder de vraag, welke der heerschende richtingen de eenig ware is, dan wel of theorie en praktijk in overeenstemming zijn. Waar zulks blijkt niet het geval te wezen, waar woord en daad niet met elkaar kloppen, verliezen ook de schoonste woorden hun beteekenis en hun invloed.

Om de waarde der rechtsphilosophieën van onze dagen te toetsen aan de praktijk, levert de rechtshistorie en in het bijzonder de geschiedenis der receptie van het Romeinsche recht leerzame bouwstoffen. Bovendien is voor de kennis der wijze, waarop ons recht zich heeft gevormd, een terugblik op die receptie en op de beteekenis van het gerecipiëerde recht onontbeerlijk.

De Germaansche volkeren hadden vroeger geen wetten ter regeling der rechtsverhoudingen tusschen de burgers. Toen de economische verhoudingen nog eenvoudig, weinig ontwikkeld waren, was ook het aantal rechtsregels, welke die verhoudingen beheerschten, beperkt. De rechtspraak was de zaak van de belanghebbenden en de volksgenooten, de overheid had slechts de leiding, zelfs waren de door de volksgenooten gekozen of door de overheid aangestelde rechters oorspronkelijk geen rechtsgeleerden; zij kenden het recht uit de praktijk van het leven. Eerst langzamerhand ging men er toe over de rechtsregels op te teekenen, doch die aanteekeningen hadden geen wettelijke kracht; zij dienden den rechter tot studiebron, zonder hem te binden. Zelfs later, lang nadat de overheid de rechtspraak aan zich hadden getrokken, rechtsgeleerden als rechters aanstelde, waren deze geheel vrij; zij spraken recht niet naar geschreven wetten, maar naar rechtsregelen, zooals die leefden onder het volk, rechtsregelen, die werden aangevuld, vervormd, ontwikkeld naar gelang nieuwe toestanden of wijziging in het rechtsgevoel zulks meebrachten. Het volk kende zijn recht; al kende het niet de talrijke rechtsregelen, het wist ze bij intuitie toe te passen.

Daarin kwam verandering en een der hoofdoorzaken van die verandering was de invoering van het Romeinsche recht.

De studie van dit recht, in de 13e eeuw begonnen aan de hoogeschool te Bologna, werd weldra algemeen.

Niet alleen had men dit recht in geschreven regelen, toegelicht voor bijna alle denkbare gevallen, die regelen bekoorden bovendien door hun eenvoud, hun logica, hun harmonie.

„Het Romeinsche recht dankt de eereplaats aan den vorm,

Digitized by Google

de techniek van het recht, aan de voortreffelijke methode der Romeinsche juristen. Wij leeren de Romeinsche juris consulti kennen als de onvermoeide, onbevooroordeelde waarnemers van het menschelijk leven en werken, als meesters in het vinden van den regel, geschikt om nieuw ontstane behoeften te bevredigen" [1]).

De juristen der oudheid suggereerden door hunne werken de rechtsgeleerden der middeleeuwen. Het Romeinsch recht scheen voor alle volken en tijden geschikt. De rechtswetenschap, die in het recht de hoogste uiting zag van de menschelijke rede, die leerde, niet dat het recht zich ontwikkelt in de maatschappij, maar dat de maatschappij wordt gevormd naar het recht, dat dit gedacht, geschapen wordt door de meest eminente geesten, vond in het Romeinsche recht haar ideaal.

Hoe is nu de receptie in zijn werk gegaan. Werd ook het volk door de wijsheid van het Romeinsche recht gesuggereerd, zoodat het uit eigen beweging zijn recht prijs gaf voor dat van het oude Rome?

Geenszins.

Het werd door de juristen aan het volk opgedrongen. Zij bestudeerden het reeds voor zij het vaderlandsche recht kenden. Dit laatste was ook moeilijker op te diepen. Men had geene systematische geschreven wetten, geene of slechts gebrekkige commentaren, men moest het recht leeren kennen in de praktijk, in het leven, terwijl men het Romeinsche recht kon leeren kennen op de studeerkamer.

Een onverdacht getuige, Puchta, zegt in zijn Pandecten bl. 2: „Zoo kwam het Romeinsche recht naar Duitschland, waar het zich reeds aanstonds meester maakte van den geest der beschaafde staatslieden en geleerden, vervolgens de hoogere en lagere rechtscolleges binnenkwam en eindelijk zelfs het volksbewustzijn niet vreemd bleef."

Niet vreemd!

Wie herhaaldelijk door denzelfden hond wordt gebeten kan ook zeggen: die hond is mij niet vreemd, maar hij zal niet zeggen: dat is *mijn* hond, die mij aanhangt met al de trouw van zijn hondenziel.

In theorie gold het Romeinsche recht slechts subsidiair, d. w. z.

---

[1]) Mr. H. L. Drucker, Begrip en dogma in de rechtswetenschap, bl. 5.

Digitized by Google

alleen in die gevallen als het vaderlandsche recht geen beslissing gaf, of.... als de rechter die beslissing niet kende, omdat hij met het vaderlandsche recht niet op de hoogte was, wat meer en meer regel werd.

Verschillende andere oorzaken hebben intusschen de receptie van het Romeinsche recht bevorderd.

Het rechtsbewustzijn der volkeren van Germaanschen stam was in de middeleeuwen verslapt. De algemeene onzekerheid van leven en eigendom had na de landverhuizingen niet opgehouden. De vroegere strenge oud-vaderlandsche zeden geraakten in verval; veelvuldige oorlogen, godsdiensttwisten, een toenemende particularistische geest ondermijnden de orde. Gewest tegen gewest, stad tegen stad, burcht tegen burcht voerden krijg; geweld en willekeur staken overal het hoofd op; het rechtsgevoel stompte af.

Men offerde zijn vrijen grondeigendom op om het als leen met de belofte van bescherming van een machtiger heer terug te ontvangnn.

Het volk moest de willekeur, de knevelarijen, de afpersingen der roofridders dulden.

Intusschen begon de handwerksnijverheid een groote vlucht te nemen. Met haar begon ook de handel, ten spijt van vele slagboomen, tot grooteren bloei te geraken. Beide deden allerlei nieuwe economische toestanden en verhoudingen ontstaan, en daarmede de behoefte aan een recht, dat deze verhoudingen regelde.

Vandaar dat „in het middelpunt der geheele receptie het Romeinsche obligatierecht stond zooals het tot een universeel verkeersrecht in een hoogontwikkelden wereldkultuurstaat tot vollen wasdom was gekomen. Daarin voornamelijk zocht en vond het volk, dat aan de middeleeuwen ontgroeide, de smachtend verbeide levensorde van een nieuwen tijd" [1]).

Ten opzichte van de gewijzigde levensverhoudingen en de daaruit geboren behoefte aan nieuwe rechtsregelen was het Romeinsche recht gelijk een kind, door den ooievaar gebracht, niet zelf verwekt en gebaard, maar ook niet als eigen kind verpleegd, gekoesterd en bemind.

Naar zijn aard echter was het geen kind, dat zich nog laat

---

[1]) O. Gierke, Der Entwurf eines bürgerlichen Gesetzburchs und das deutsche Recht, Leipzig 1889 bl. 184.

Digitized by Google

vormen, waarop de opvoeding een grooten invloed kan uitoefenen In dit opzicht had het 's levens herfsttijd reeds bereikt, begon het zelfs reeds de gebreken van den ouden dag te toonen.

Tot ontwikkeling gekomen onder een volk met andere gevoelens, met andere denkwijze, met andere instellingen dan het Germaansche, scheen het gemakkelijker dan het was voor de juristen om het Romeinsche recht zoodanig meester te worden dat zij het konden toepassen bij een volk, levende onder geheel andere omstandigheden, met geheel verschillende instellingen en gewoonten, een volk waarbij het gemoedsleven een veel grootere plaats innam dan bij de krachtige, doch nuchter-praktische Romeinen.

Om in den geest van het Romeinsche recht door te dringen, moest het ontleed worden in zijn samenstellende deelen, in afzonderlijke rechtsbegrippen. Uit die begrippen werden de rechtsregels opgebouwd. De begrippen zijn als het ware voor het recht wat de teekens zijn in de algebra, en de Romeinsche juristen hadden een verbazende vaardigheid in wat men noemt „het rekenen met begrippen".

„Het is den Romeinen van oudsher gelukt, het recht uit het rijk van het gevoelsleven over te brengen in dat van het berekenende verstand. Het onbevangen zedelijk gevoel verzet er zich tegen dat een rechtsvraag als een rekenvoorbeeld opgelost, het recht tot eene machine vernederd zal worden" [1]).

Men vergelijkt gaarne het recht met een organisme. Op anatomisch onderzoek steunt voor een groot deel de kennis der organen, waarvan een levend wezen zich bedient voor onderhoud en groei, voor zelfbehoud, voortplanting enz.

Op een dergelijk onderzoek berust de kennis van het Romeinsche recht, doch het is een onderzoek uitsluitend op een cadaver. Naast het anatomische komt het physiologische onderzoek niet tot zijn recht. De mogelijkheid ontbreekt het organisme te zien werken, de bloedsomloop, de werking van spieren, hart en longen, de functiën der zintuigen, de atmospheer, waarin het schepsel ademde, door waarneming te leeren kennen.

De juristen der Middeleeuwen konden niet uit het recht den regel afleiden, omdat zij het niet konden waarnemen bij het volk,

---

[1]) Ihering. Geist des römischen Rechts, I, bl. 301, 302.

Digitized by Google

waaronder dat recht leefde; zij moesten omgekeerd uit den regel, zoo goed of zoo kwaad men dien had opgediept, het recht afleiden. Dat zij dikwijls faalden is niet te wijten aan het recht dat zij meenden toe te passen, maar aan hunne onbedrevenheid.

„Wat getuigen de Romeinsche juristen zelf van hunne definities? Iedere poging om een rechtsbegrip te definiëeren, zegt Javolenus, is gevaarlijk: hoe men het ook keert, er blijft altijd wat aan haperen. Welke waarde hechten zij aan die syllogistische deductie, waarmede men — zoogenaamd — uit de algemeene rechtsregelen de bijzondere beslissingen voor het scheppen heeft? Geloof toch niet, zoo doet zich Paulus waarschuwend hooren, dat ge uit den regel het recht kunt afleiden. Juist omgekeerd: van het recht, dat het leven in de bijzondere gevallen postuleert, klimt ge op tot den regel, die niets anders is, dan de korte samenvatting dier bijzondere beslissingen" [1]).

Het Romeinsche recht als subsidiair, als aanvullend recht aanwenden, zoodanig dat er organisch verband bestaat tusschen het vreemde en het inheemsche recht, bleek een taak te zwaar voor de middeleeuwsche juristen.

Om uit eene ingewikkelde machine belangrijke deelen weg te nemen en ze aan te passen in eene andere machine, moet men meer kennen en kunnen dan een machinist. Wie zoo iets onderneemt moet ingenieur, fabrikant, monteur, van alles tegelijk zijn en in alles meer dan gewone bedrevenheid bezitten. Veel gemakkelijker is het te trachten de ingewikkelde machine met kleine wijzigingen bruikbaar te maken voor een ander doel, dan waarvoor het werd vervaardigd.

Iets dergelijks geldt voor de receptie van het Romeinsche recht. In theorie was het een aanvullend, een subsidiair recht. Doch de aanvullende deelen stonden in nauw verband met allerlei andere en het was zoo moeielijk ze te vervormen, te verwringen om ze aan te passen aan het bestaande recht. In de praktijk werd daarom het laatste eenvoudig op zij gedrongen. Ook waar het inheemsche recht met zijne instellingen veel beter berekend was voor de behoeften van het praktische leven werd het stelselmatig op zij gezet of werden de instellingen van hare beteekenis beroofd.

---

[1]) Prof. Mr. J. C. Naber, De vormende kracht van het Romeinsche recht, bl. 8.

Digitized by Google

Zoo bijv. met instituten op de wijzen van verkrijging van onroerend goed. Waren de middeleeuwsche juristen in staat geweest de stof te beheerschen in plaats van er door beheerscht te worden, de werking van het Romeinsche recht volledig te doorgronden en daarnaast de behoeften van het verkeer te verstaan, zij zouden althans dit deel van het vaderlandsche recht als een kostbaar kleinood hebben behoed tegen de invasie van het minderwaardige recht.

Laat ik trachten zoo duidelijk als dit in enkele woorden mogelijk is de maatschappelijke behoeften en in verband daarmee het voornaamste rechtsbeginsel betrekkelijk verkrijging van onroerend goed te schetsen.

Wie onroerend goed wil koopen moet zekerheid hebben, dat hij handelt met dengene die gerechtigd is over den eigendom te beschikken.

Hoe verkrijgt men die zekerheid?

Naar het Romeinsch rechtelijk beginsel, dat o. a. thans nog hier te lande, in België en in Frankrijk heerscht, luidt het antwoord: door te handelen met den eigenaar. Eigenaar is hij, die verkreeg van den vorigen eigenaar krachtens algemeenen titel of krachtens een geldig contract. Van den vorigen eigenaar geldt hetzelfde, tot aan den originairen verkrijger toe. Excepties, bijv. verjaring, laat ik hier rusten.

Volgens het Germaansch-rechtelijk beginsel, eertijds ook hier te lande van kracht, verkrijgt men die zekerheid door te handelen met dengene die ingevolge eene *openbare handeling* als eigenaar bekend staat.

Oorspronkelijk, toen het verkeer nog gering was, bestond die openbare handeling in eene symbolieke opdracht voor de verzamelde volksgenooten, later in de inschrijving in een openbaar register. De overdracht was onafhankelijk van de motieven, van de obligatorische verhoudingen tusschen de personen, die de handeling verrichtten. Op grond van die verhoudingen, van gebreken in de „causa" was daarom, althans tegenover derden verkrijgers, geen wederopeisching mogelijk.

En nu de gevolgen voor het verkeer en de rechtszekerheid.

Volgens het Germaansche grondboekstelsel — om mij te bepalen bij de toepassing van het beginsel in zijn tweede phase — kan de kooper volstaan met de inzage van dat boek; met een oog-

Digitized by Google

opslag overziet hij den rechtstoestand van het onroerend goed; hij heeft volstrekte zekerheid als hij, krachtens een geldig contract met den daar vermelden eigenaar, wordt ingeschreven, zelfs al zou later blijken dat deze geen eigenaar was. De ware eigenaar kan zijn recht tegen den ten onrechte ingeschreven eigenaar vervolgen, doch heeft deze het goed vervreemd, is de kooper ingeschreven, dan is deze eigenaar geworden en de vordering van den vroegeren eigenaar tegen den verkooper wordt tot eene persoonlijke gereduceerd.

Onder dit stelsel heerscht er volledige rechtszekerheid; het vormt een soliede basis voor de ontwikkeling van het grondcrediet.

Onder het Romeinsche recht moet de kooper een onderzoek instellen naar de geldigheid van het eigendomsrecht van den verkooper en van zijne voorgangers.

„Staat eenmaal de eigendomsoverdracht in afhankelijkheid van de overeenkomst, welks uitvoering zij vormt, dan moet noodwendig een grond van ongeldigheid die de laatste betreft, bijv. bedrog, dwang, dwaling, zijn invloed tot de eerste uitstrekken, d. w. z. nawerken tot op de verstverwijderde houders zoolang niet de verjaring het gebrek heeft verholpen. Welk een onpraktische vorm van eigendom, welk een verkwisting van moeite en kosten en niettemin of juist daarom hoe nabijliggend het gevaar, dat het eigendom zich in deze lange sleep die het meetrekt, verwikkelt en ten val komt" [1]).

De geschiedenis heeft geleerd dat dit gevaar geenszins denkbeeldig is en wel het meest in het Romeinsche rijk zelf. De onzekerheid van den grondeigendom bereikte aldaar eene bedenkelijke hoogte.

Wel was oorspronkelijk ook in Rome de eigendomsoverdracht gebonden aan zekere vormen (de „mancipatio" en de „in jure cessio"), die in beteekenis en gevolgen veel overeenkomst hadden met de Germaansche „Auflassung", doch bij het sterk toenemend verkeer waren zij ontoereikend om een voor die gevolgen voldoende openbaarheid aan den grondeigendom te geven. Vandaar dat zij eerst hunne beteekenis verloren en door Justinianus geheel werden afgeschaft. Daarmede was alle openbaarheid van den eigendom verdwenen. Daar kwam nog bij een geheel stel van geheime, wettelijke, algemeene en bevoorrechte hypotheken, die ten slotte alle zekerheid verjoegen en het grondcrediet totaal

[1]) Ihering. Geist des römischen Rechts III, bl. 209.

Digitized by Google

verwoestten. Slechts woekeraars leenden nog geld op hypotheek. Landbouw en veeteelt, destijds nog meer dan thans hoofdbronnen van volksbestaan, geraakten in verval. Vergeefs trachtte men door geheel ontoereikende middelen, zooals: het verbod aan den schuldenaar, om het onroerende goed in den steek te laten, de vermaning aan voogden om de gelden der minderjarigen niet te beleggen in gronden of hypotheken, het ergste kwaad te breidelen. Het eens zoo machtige Romeinsche rijk was verzwakt, het bestuur veil; het ontaarde volk bezat niet meer de kracht door een doortastende hervorming van het onroerende goederenrecht aan de verwarring een einde te maken.

Welnu, ook dit minderwaardige onroerende goederenrecht trachtte men over bijna het geheele Europeesche continent in de plaats te stellen van het betere inheemsche, en overal waar zulks gelukte, bleven ook de noodlottige gevolgen niet uit. Doch met volharding werd tegen dit recht gestreden. In enkele streken van Duitschland heeft het zelfs nimmer de overhand gekregen. In andere, zooals in Pruisen, keerde men reeds in de 18e eeuw tot het oud-vaderlandsche recht terug, dat met de invoering van het nieuwe burgerlijk wetboek op 1 Januari van dit jaar zelfs in geheel Duitschland zegeviert.

Ook in die landen zooals het onze, waar het Romeinsche recht aan de openbare stads-gerichts- of erveboeken de oorspronkelijke beteekenis had ontnomen, werden toch, door die boeken verder aan te houden en dus de openbaarbeïd van den eigendom te bevorderen, de ergste gevolgen afgewend.

Ook op ander gebied dan dat van het onroerend vermogen heeft de invoering van het Romeinsche recht noodlottige gevolgen gehad. Zij zijn te wijten aan het verschil tusschen het recht, dat in het volksbewustzijn bleef voortleven, door de eeuwen heen, en het juristenrecht, waarvan de rechtbanken zich bedienen. „De vroegere overeenstemming tusschen het volksrecht en de gerechtelijke practijk werd tengevolge de bezetting der rechtscolleges met geleerde rechters verstoord en het naaste gevolg was, dat de uitslag van processen voor leeken onberekenbaar werd. Daarmede verdween natuurlijk het vertrouwen in de rechtspleging en is tot op den huidigen dag niet teruggekeerd" [1]).

---

[1]) Dr. C. A. Schmidt, Die Reception des römischen Rechts in Deutschland, bl. 253.

Digitized by Google

Zelfs een groot bewonderaar van het Romeinsche recht, de erkende meester in het uitvorschen van den geest ervan, Ihering, moet tot deze conclusie komen:

„Als ik mijn oordeel in weinig woorden wil samenvatten, dan druk ik op de geheele geschiedenis en geldigheid van het moderne Romeinsche recht dit merkteeken: het — door de verhoudingen zelf wel is waar tot zekeren graad noodzakelijk geworden — overwicht der bloote geleerdheid boven alle andere factoren, die anders den vorm en de ontwikkeling van het recht bepalen, zooals: het nationale rechtsgevoel, de praktijk, de wetgeving. Een vreemd recht in vreemde taal, ingevoerd door de geleerden en slechts voor hen in vollen omvang toegankelijk . . . daar tegenover een praktijk zonder de noodige kracht tot volle geestelijke beheersching van de stof en daarom tot voortdurende afhankelijkheid van de theorie d. w. z. tot onmondigheid verdoemd, het particularisme in rechtspraak zoowel als wetgeving domineerend boven de zwakke pogingen tot centralisatie. Kan het ons verwonderen dat tusschen het nationale rechtsgevoel en zulk een recht een gapende kloof bestond, dat het volk zijn recht en het recht zijn volk niet verstond? Inrichtingen en voorschriften die in Rome bij de daar bestaande verhoudingen begrijpelijk geweest waren, werden bij algeheele wijziging der verhoudingen niets minder dan een vloek, en nooit zoolang de wereld bestaat zal een rechtspraak zoo zeer het geloof en het vertrouwen van het volk in het recht geschokt hebben als deze" [1]).

Ik zal niet uitweiden over de verschillende andere oorzaken van rechtsonzekerheid, die men heeft trachten weg te nemen door de condificatie, evenmin over de verschillende voor- en nadeelen aan de codificatie verbonden. Het is voldoende als een der voornaamste oorzaken van die onzekerheid aan te wijzen het feit, dat na verloop van eeuwen het Romeinsche recht door het volk slechts gedeeltelijk bleek geassimileerd te zijn, dat daarnaast het volksrecht zijn kommervol bestaan voortleefde.

Is men bij de codificatie, althans bij de invoering van de zoogenaamde nationale wetboeken, die hier te lande moesten dienen ter vervanging van de Fransche codes, tot het volksrecht teruggekeerd?

Aan pogingen daartoe heeft het niet ontbroken, doch als die

[1]) Der Kampf um's Recht, bl. 82, 90.

Digitized by Google

pogingen ten spijt van de beste bedoelingen niet altijd gelukt zijn meen ik dit voornamelijk aan den invloed der in het Romeinsche recht geschoolde juristen te moeten wijten. Een treffend voorbeeld hiervan levert weder het onroerende goederenrecht.

Het doel in het burgerlijk wetboek en in de daaraan voorafgaande ontwerpen beoogd was de invoering van een grondboek naar het Duitsche model. De Minister Crombrugge en al de Kamerleden, die over dit onderwerp het woord voerden, gingen van dit denkbeeld uit. Slechts vage twijfel werd er uitgesproken of met de voorgestelde middelen het uitgesproken doel wel werd bereikt. Doch de Minister stelde de twijfelaars gerust met de invoering van een algemeen register te beloven, waarin men „met een opslag van het oog" den rechtstoestand van een onroerend goed met alle hypotheken, servituten enz. zou kunnen overzien. Geen der zeer geleerde heeren, onbekend als zij waren met het wezen der oud-vaderlandsche rechtsbeginselen die vroeger de grondregisters hadden beheerscht, zag in, dat de Romeinsch-rechtelijke beginselen, uit den franschen code overgenomen, met het beoogde doel in onoplosbaren strijd waren, dat het algemeen register, waarop aller hoop was gevestigd, onder die omstandigheden een volslagen fiasco moest maken.

Dit onderwerp is intusschen op nieuw overwogen door eene staatscommissie tot herziening van het burgerlijk wetboek, die in het vorig jaar een ontwerp van het 2e boek inzond.

Het is zeer onwaarschijnlijk dat er onder de commissieleden iemand gevonden wordt, die niet althans in zoover met de heerschende rechtswetenschappelijke theorieën instemt, dat het recht moet zijn in overeenstemming met het rechtsgevoel, de rechtsovertuiging van het volk.

Welnu, heeft de commissie onderzocht hoe het volk denkt over een rechtsbedeeling, krachtens welke den kooper het door hem gekochte onroerend goed wordt ontnomen, niet omdat *zijn* akte niet in orde zou zijn of de verkooper niet in het bezit was of niet algemeen als eigenaar bekend stond, maar omdat, misschien vele jaren na den verkoop, bleek, dat de titel waarbij de verkooper of een zijner voorgangers verkreeg, niet in orde was?

Heeft de commissie onderzocht of het volk ook slechts de mogelijkheid onderstelt, dat het *niet* kan afgaan op een certificaat van onbezwaardheid, door den hypotheekbewaarder geteekend en

Digitized by Google

afgegeven, dat een, op grond van dat certificaat als onbezwaard gekocht perceel niet alleen bezwaard kan zijn, doch dat de kooper en niet de hypotheekbewaarder daarvan de dupe wordt?

Het onderwerp gaf tot een diepgaand en niet te overbruggen verschil van gevoelen in den boezem der commissie aanleiding. Dit blijkt uit de opdracht van het ontwerp aan de Koningin.

De strijd liep echter niet over de waarde, de beteekenis van langs inductieven weg bekend geworden feiten, niet over de resultaten van een onderzoek naar de rechtsovertuiging van het volk, die toch, naar theoretisch oordeel van vermoedelijk alle commissieleden, den doorslag had behooren te geven. Aan dergelijk onderzoek schijnt zelfs niet gedacht te zijn. De strijd liep over verschillen in de overtuigingen der hooggeleerde heeren zelf, overtuigingen in meerdere of mindere mate bepaald door de studie van uitheemsche wetten, doch in de eerste plaats van het Romeinsche recht.

Slechts door over en weer wat toe te geven kon men ten slotte komen tot een compromis. En zoo is het gekomen dat de commissie met haar ontwerp, blijkbaar zonder het zelf te merken, is gekomen in de positie van iemand, die tusschen twee stoelen gaat zitten. Ik hoop later gelegenheid te vinden in eene opzettelijke bespreking van het ontwerp, dit aan te toonen.

Resumeerende kom ik tot de conclusie dat ook de schoonste leerstelsels op wetenschappelijk gebied weinig waarde hebben als zij slechts dienen tot uithangbord, als zij niet strekken tot compas op den weg naar rechtsontwikkeling en wetshervorming.

De meening van Ihering dat naast de geweldige historische machten die de ontwikkelingsgeschiedenis van het recht bepalen, het menschelijk inzicht tot niets ineenschrompelt, waar zij schepper in plaats van werktuig wil zijn, dat het recht in den strijd wordt geboren, komt mij voor slechts juist gebleken te zijn voor die overwegende problemen, waarvoor het volk zich warm maakt, zich opwindt tot gloeihitte, waarvoor het ten slotte zelfs goed en bloed zou ten offer brengen. Dit middel van rechtshervorming werkt als een smidsvoorhamer, waarmede het vooraf tot gloeihitte gebrachte ijzer kan worden gesmeed, geplet, gebogen. Doch dit werktuig kan niet worden aangewend waar fijnbewerkte instrumenten worden verlangd. Bij het repareeren van een horloge kan de smidsvoorhamer geen dienst doen.

Digitized by Google

De historie leert ons, dat op de vervorming van het recht een grooten invloed is uitgeoefend door de juristen en hoe meer ingewikkeld en fijn bewerktuigd het rechtsorganisme wordt, des te minder kan hunne medewerking bij de wetshervorming worden ontbeerd.

Daarom schuilt in het conservatisme kweekende dogmatisme van de juristen een groot gevaar. Nog veel te veel zijn zij doortrokken van „den geest, die het onderneemt het leven te beheerschen met het wapentuig van geloovig aangenomen rechtskundige dogma's, welke men aan het Romeinsche recht ontleent of meent te ontleenen, die zich vermeet eene levende en omvattende rechtsorde te scheppen door logische redeneering uit abstracte begrippen, die de zelf geknutselde „principes" stelt boven de zaak, het consequente „stelsel" boven het werkelijke leven, de juridische gedachtenwereld boven de wereld der feiten" [1]). Zij ontkomen evenmin als ieder ander mensch aan de eeuwige wisselwerking van oorzaak en gevolg, ook zij ondergaan den invloed hunner vorming, van de richting hunner studiën, ook zij zijn het produkt van de omstandigheden, waaronder zij geestelijk zijn opgegroeid.

Het wijsgeerig rechtswetenschappelijk stelsel waarin de meesten hunner zich thans hullen is slechts een uiterlijk versiersel, een omgeslagen mantel, die niets verandert aan het individu dat er mede is bedekt. Slaat de mantels open en ge zult zien dat het overgroote deel onzer oudere juristen is in de eerste plaats Romein, eerst in de tweede plaats Nederlander.

Gelukkig is de toestand bij de jongeren gunstiger. Naast het Romeinsche recht wordt thans meer dan vroeger ook het oudvaderlandsche en het Germaansche recht bestudeerd. De jongere juristen staan in mindere mate dan de ouderen onder de heerschappij van het Romeinsche recht; zij zijn minder bevangen door dogmatiek en conservatisme en daardoor in staat meer onbevooroordeeld de teekenen des tijds waar te nemen.

Moge de toekomst ons leeren dat het bloed van onze jongste juristen geheel „van vreemde smetten vrij" is gebleven.

I. Boer Hz.

---

[1]) O. Gierke, t. a. p. bl. 23.

Digitized by Google

TRIANGULATIE VAN SUMATRA.

Van de Landsdrukkerij te Batavia verscheen voor eenige weken een werk getiteld: *Driehoeksnet van Sumatra's Westkust*, en samengesteld bij de Triangulatiebrigade van den Topographischen Dienst, met een plaat en een kaart.

Door welwillende toezending van een exemplaar zijn we in staat gesteld kennis te nemen van den inhoud.

Dat de trianguleering van Sumatra een werk van grooten omvang moet zijn, kan reeds hieruit blijken, dat het thans behandelde gedeelte, het Gouvernement van Sumatra's Westkust zonder de eilandenreeks, een oppervlak beslaat van $1^2/_3$ maal ons vaderland. Met de opnemingen, die in Mei 1883 zijn begonnen, is onafgebroken doorgegaan tot September 1896.

Zij heeft zich uitgestrekt tot de bepaling van de ligging en hoogte van 1657 hoekpunten; hiervan behooren tot het basisnet 7, tot de 1e orde 59, tot de 2e orde 107 en tot de 3e orde 1484 punten. Gemiddeld komt op 3440 H.A. één driehoekspunt voor.

De punten zijn met uitzondering van een paar vuurtorens op het terrein aangegeven door massieve stevig gefundeerde betonblokken.

De triangulatie, ten dienste van de topographische opneming ondernomen, vereischte niet de nauwkeurigheid als wordt gesteld voor eene graadmeting; hierom is voor de meting van eene basis gebruik gemaakt van een stalen meetband van 20 M. en werd afgezien van het gebruik van een basismeettoestel.

Uitgaande van eene basis van ongeveer 4860 M. is door een basisnet eene driehoekszijde ter lengte van ruim 34000 M. bepaald.

Voor de hoofddriehoeksmeting zijn gebezigd 10-duims universaalinstrumenten van Pistor en Martins en van Wegener; voor de secundaire metingen 8 en 6 duims universaalinstrumenten uit dezelfde werkplaatsen. Als richtpunten dienden uitsluitend heliotropen.

Digitized by Google

Voor de hoekmeting in het net der 1e orde zijn op ieder station alle combinatiën der richtingen volgens. de methode Schreiber gemeten.

Bij de 2e en 3e orde zijn rondmetingen gedaan, resp. 6 en 2 maal in elken kijkerstand.

In het net der 1e orde is voor de middelbare fout gevonden voor den op het station vereffenden hoek 0″.52, en afgeleid uit de sluitingsfouten van 73 driehoeken 0″.96.

Astronomische breedte- en azimuthbepalingen zijn verricht op 2 punten op bijna 300 K M. afstand van elkander gelegen. Uitgaande van de breedte en een azimuth op het eene punt, kan op het andere punt breedte en een azimuth ook door middel van het vereffende driehoeksnet worden bepaald. De verschillen tusschen deze berekening en de directe bepaling bedragen in de breedte 1″.78 en in het azimuth slechts 1″.48.

Voor het eerste verschil is eene meer dan voldoende verklaring te vinden door mogelijke afwijking van het schietlood door omringende bergmassa's. Een verschil van 1″.48 in azimuth bij eene verbinding langs minstens 9 primaire driehoekszijden en een basisnet is zeker al zeer gering te noemen.

De vereffening van het net is uit den aard der zaak bij gedeelten geschied; voor sommige deelen naar de methode der kleinste vierkanten, voor andere naar eene benaderingsmethode.

De berekening van het net der 1e orde leverde de geographische lengte en breedte voor elk punt. De vooronderstelling is zeker niet gewaagd, dat voor deze berekening zijn aangewend de formules door Dr. Schols gegeven voor het gebruik van de projectie van Mercator ten dienste van de berekening van eene triangulatie in de nabijheid van den equator. De kaartprojectie van Mercator is hierbij geen doel maar middel. Voor de samenstelling van een kaart is dan ook van eene andere methode gebruik gemaakt, en in deze kaart is de ligging der punten van de 2e en 3e orde direct bepaald. Over de toegepaste kaartprojectie straks.

De hoogte der driehoekspunten is door trigonometrische hoogtemeting bepaald, bij de punten der 3e orde door enkelvoudige zenithshoeken, bij de andere punten door wederkeerige waarnemingen.

De hoogten zijn uitgedrukt in meters boven Padangsch peil. Onder de punten vindt men er een groot aantal, die op meer dan 2000 M. boven het zeeoppervlak zijn gelegen. De hoogte van een

Digitized by Google

punt op 350 K.M. afstand van Padang ten opzichte van het zee-oppervlak bepaald leverde slechts een verschil op van 0.85 M. met de bepaling langs trigonometrischen weg.

De uitkomsten der metingen zijn in verschillende tabellen opgenomen.

In afdeeling I vindt men voor elk der primaire punten en die van het basisnet de geographische lengte en breedte tot in 0″.001, de azimuths op de omliggende punten tot in 0″.01, de afstanden tot in centimeters en de logarithmen daarvan in 7 decimalen.

De andere afdeelingen bevatten voor alle punten de hoogten tot in decimeters en de coördinaten in de projectie voor de 1e en 2e orde tot in centimeters, voor de 3e orde tot in decimeters.

De tabellen beslaan gezamenlijk bijna 100 bladzijden.

In een aanhangsel worden eenige bijzonderheden medegedeeld omtrent de gevolgde projectie en eenige daarmee samenhangende berekeningen.

Bij de samenstelling van eene topographische kaart van een geheel rijk of een uitgestrekt gebied heeft men tot voor korten tijd steeds de eisch gesteld, dat de verschillende bladen der kaart in theorie een volkomen aaneensluitend geheel moeten vormen. Om hieraan te kunnen voldoen moest steeds een offer worden gebracht aan nauwkeurigheid, dat grooter werd naarmate het gebied zich verder uitstrekte, en naar gelang werd gebruik gemaakt van eene meer of minder vervorming aanbrengende projectie. De voordeelen waren hierbij, voor zooveel de aaneensluiting der bladen betreft, echter meest denkbeeldig; in de praktijk zal eene topographische kaart van een geheel land door zijne groote afmetingen geheel onbruikbaar zijn en bepaalt men zich dan ook hoogstens tot het naast elkaar leggen van enkele aan elkander grenzende bladen. Het geringe nut van volkomen theoretische aaneensluiting der bladen heeft geleid tot de zoogenaamde *polyeder-projectie*. Deze komt hierop neer, dat het in kaart te brengen terrein eerst door meridianen en parallellen in stukken wordt verdeeld en dat van elk deel een afzonderlijke kaart wordt vervaardigd volgens de eene of andere projectie.

Voorbeelden hiervan leveren de „Karte des Deutschen Reichs" op 1 à 100,000, de kaart van Oostenrijk-Hongarije op 1 à 75,000 en die van Italië op 1 à 100,000.

Voor de kaart van Sumatra wordt thans ook deze weg ingeslagen.

Digitized by Google

Het terrein wordt door meridianen en parallellen op onderlingen afstand van 20 minuten (± 37000 M.) in stukken verdeeld, graadafdeelingen genoemd. Elke graadafdeeling wordt naar de conforme kegelprojectie in een plat vlak overgebracht. en kan dan worden voorgesteld op de schaal van 1 à 20,000 door 16 bladen, op die van 1 à 40,000 door 4 en op die van 1 à 80,000 door één blad van ongeveer 46 centimeter in het vierkant.

In de conforme kegelprojectie worden alle meridianen als rechte lijnen in kaart gebracht, de parallellen als zeer flauw gebogen cirkelbogen. De pijl van deze laatste heeft in het ongunstigste geval voor een afstand van 37000 M. eene lengte van 1,18 M. Op de schaal van 1 à 20000 is de afwijking van de rechte lijn dus slechts 0,06 m.M. en zou dus met het ongewapende oog niet te constateeren zijn. Op dit kleine verschil na wordt elke graadafdeeling derhalve door een trapezium afgebeeld. Het verschil tusschen de evenwijdige zijden neemt toe naar mate de breedte grooter is. Graadafdeelingen van dezelfde geographische breedte kunnen langs de door rechte lijnen voorgestelde meridianen, ook theoretisch, zuiver aan elkander worden gesloten. Sluit men de graadafdeelingen van hoogere breedten hiertegen aan, dan ontstaat tusschen de meridianen eene kleine afwijking. De gaping, die hierdoor ontstaat bij eene breedte van 2°40′ bedraagt 35 M. of op 1 à 20000 1,75 m.M., bij de schaal van 1 à 80000 0,44 m.M. bij eene hoogte der kaart van 14,80 respec. 3,70 M. Bij eene kaart van geheel Sumatra zou deze gaping ongeveer vijf maal zoo groot worden en voor dat geval dus zichtbaar worden wanneer men eene aaneensluitende kaart trachtte te maken.

De conforme kegelprojectie toegepast op eene graadafdeeling veroorzaakt uiterst geringe vervormingen.

Gelijk bekend is veroorzaakt elke conforme projectie eene vergrooting, die wel voor de verschillende punten der kaart veranderlijk is, maar die voor alle lijnen, gaande door eenzelfde punt, dezelfde is, althans voor dat gedeelte, waarin dat punt is gelegen. Verschillende deelen eener lijn ondergaan verschillende vergrootingen, alleen voor enkele lijnen van bijzonderen stand kan de vergrooting over de geheele lengte dezelfde zijn. De verhouding van oneindig kleine lijnen in een zelfde punt blijft bij elke conforme projectie onveranderd, een klein driehoekje wordt conform afgebeeld, de hoeken veranderen dus niet.

Digitized by Google

Daar de conformiteit ophoudt zoodra men overgaat tot figuren van meetbare zijden vertoonen zich daarbij verschillen in de hoeken. De raaklijnen aan de kromme lijnen, die de afbeelding zijn van de driehoekszijden op aarde, maken echter nog altijd hoeken met elkaar, die gelijk zijn aan de bolvormige hoeken. Vereenigt men de eindpunten der bogen door rechte lijnen dan zijn het de kleine hoekjes tusschen raaklijn en koorde ingesloten welke de verschillen opleveren door de projectie veroorzaakt.

Nu zijn de vergrootingen in het hier bedoelde geval zeer gering; het grootste bedrag wordt bereikt bij de parallellen op de grootste breedte (2°40′) en levert voor een lijn van 37000 M. nog slechts 14 c.M. verlenging op. Het grootste verschil in een hoek tusschen twee lijnen van 50000 M. bedraagt nog niet 4″. In elke graadafdeeling behoudt de middelste parallel hare lengte en worden die aan de randen iets te groot voorgesteld; ware het niet, dat de verschillen toch reeds onbeteekenend waren, dan zou de verhouding tusschen afstanden op de kaart en op aarde nog dichter bij de eenheid kunnen gebracht worden, door de vergrooting van de middelste parallel evenveel minder te maken dan de eenheid, als die aan de randen meer is dan de eenheid, waardoor de verschillen in de afstanden slechts de helft van het tegenwoordige maximum bereikten. De verschillen in de hoeken ondergaan hierdoor echter geen vermindering.

Een nadeel van de polyeder-projectie is gelegen in het bepalen van de onderlinge ligging van punten, die tot verschillende graadafdeelingen behooren. Zijn de coördinaten van een punt bekend in de eene graadafdeeling, dan moet men om de ligging hiervan in eene andere te berekenen eene becijfering uitvoeren, die wel tamelijk eenvoudig is, wanneer men gebruik maakt van het daarvoor bestemde formulier, maar toch in eene aaneengesloten projectie niet voorkomt. Voor een uitgestrekt terrein als het eiland Sumatra mag dit bezwaar echter niet gelden tegenover het grootere voordeel, — de geringe vervorming.

Voor eene topographische en nog meer voor eene kadastrale kaart van Nederland kunnen de voordeelen van eene polyederprojectie niet opwegen tegenover de nadeelen, die ontstaan door het bezwaar van het overbrengen van punten in een assenstelsel van eene naburige graadafdeeling, omdat ook voor eene aaneengesloten projectie van geheel Nederland de vervorming in de praktijk

Digitized by Google

geheel onschadelijk kan blijven, veel kleiner als voor Sumatra in dat geval.

De weg, die in Pruisen ten behoeve van het kadaster wordt ingeslagen, door de verdeeling in 40 kadaster-systemen heeft in enkele opzichten overeenkomst met de methode der polyederprojectie, echter met dit verschil dat de 40 nulpunten zeer onregelmatig zijn verdeeld en dat eene projectie is aangenomen die bij eene conforme verre achter staat in het bedrag der vervorming.

Door de grootere uitgestrektheid der coördinaten-systemen laat zich hier het bezwaar van het overbrengen van een punt naar een ander systeem nog sterker gevoelen.

In afdeeling II vindt men voor elke graadafdeeling opgegeven de begrenzende meridianen en parallellen en de geographische ligging der centrale punten en verder welke punten er in elke graadafdeeling zijn gelegen. De coördinaten ten opzichte van het centrale punt en de hoogte vindt men in afdeeling III voor elk punt opgegeven.

Daar alleen voor de punten der 1e orde de geographische lengten en breedten zijn vermeld, is in het Aanhangsel eene berekening opgenomen om die, waar het gevorderd wordt, ook voor andere punten te bepalen, wanneer daarvan de rechthoekige coördinaten bekend zijn; door in een paar eenvoudige formules de gegevens in te vullen komt men zeer spoedig tot het doel.

De berekening der richtingshoeken, lengte en azimuths *in projectie* van eene verbindingslijn van twee in coördinaten gegeven punten wordt mede door een formulier vergemakkelijkt; eveneens is dit het geval met de lengte en azimuths *op het aardoppervlak.*

De bij het werk gevoegde kaart geeft op de schaal van 1 à 1.000.000 een duidelijk overzicht van het net der 1e orde, de punten der tweede orde en de graadafdeelingen.

De Chef der Triangulatiebrigade, Majoor Muller, deelt nog mede, dat de getallenwaarden gevende de uitkomsten na het afdrukken zijn vergeleken met elk der beide registers, waarin de resultaten der in tweevoud uitgevoerde berekeningen zijn verzameld.

M. DE VOS.

Digitized by Google

Ambtenaren van de Directe Belastingen en het Kadaster.

Controleurs.

F. H. de Gelder		*Haarlem.*
E. Th. Smeets		*Amsterdam.*
D. H. Montenberg		*Zutfen.*
T. F. ter Beek		*'s Gravenhage.*
J. S. P. Schnebbelie		*Dordrecht.*
H. S. Smits		*Almelo.*
R. Nicolaï		*Utrecht.*
W. J. H. van Beusekom		*Rotterdam.*
J. J. ter Laag		*Groningen.*
J. W. Houwing		*'s Hertogenbosch.*
D. Hendriksz		*Maastricht.*
G. P. Cool		*Assen.*
J. A. O. H. G. Mijkamp		*Middelburg.*
G. J. W. Rosenkranz		*Eindhoven.*
W. N. Cool		*Heerenveen.*
J. G. ten Bokkel		*Leeuwarden.*
V. J. de Kruijff		*Zwolle.*
T. Draijer	(tijdelijk)	*'s Gravenhage.*
H. P. Cramer	(idem)	*Apeldoorn.*
L. A. van Bergen	(idem)	*'s Hertogenbosch.*
A. A. J. van Seters	(idem)	*Winschoten.*

Waarnemend adjunct-controleurs.

L. A. Alting Mees	(idem)	*Haarlem.*
J. A. Maas Geesteranus	(idem)	*Rotterdam.*
A. J. van Eck	(idem)	*Haarlem.*
W. C. van Oordt	(idem)	*Breda.*
J. de Wilde	(idem)	*Arnhem.*

Surnumerairs.

L. J. H. Eversen	*Maastricht.*
J. J. Voorthuis	*Zwolle.*
A. Kriebel	*Heerenveen.*
L. W. Sillevis	*Haarlem.*

Digitized by Google

Bewaarders van de hypotheken en het kadaster.

Alkmaar	J. W. Keizer.
Almelo	J. R. de Vassij.
Amersfoort	P. van der Mark.
Amsterdam	G. van Iterson.
Appingedam	P. van der Mark Jr.
Arnhem	Mr. W. Hemsing.
Assen	H. van Meurs.
Breda	G. Mulder.
Brielle	J. D. Wetsels.
Deventer	B. Haga.
Dordrecht	J. S. Kaempff.
Eindhoven	J. van Blarkom.
Goes	A. Tukker.
Gorinchem	W. A. M. Verheijen.
's Gravenhage	J. H. Winkelman.
Groningen	Jhr. C. A. von Geusau.
Haarlem	G J. A. Huiskes.
Heerenveen	C. W. Andreae.
's Hertogenbosch	W. J. Berdenis van Berlekom.
Hoorn	C. A. Vriesendorp.
Leeuwarden	F. Harting.
Leiden	H. L. de Grave.
Maastricht	B. H. Tours.
Middelburg	A. J M. van Lohuizen.
Nijmegen	C. P. Frijlinck.
Roermond	F. H. Kok.
Rotterdam	J. J. Heerma van Voss.
Sneek	W. van Heijningen Nanninga.
Tiel	J. Kisselius.
Utrecht	J. van Hettinga Tromp.
Winschoten	H. Burger.
Zierikzee	. . . . .
Zutfen	G. J. Verweij.
Zwolle	A. F. W. Jordaan.

Boekhouders van het kadaster.

J. van Rijn	*Arnhem.*
J. van Muylwijk	*Groningen.*
J. J. T. Snijhorst	*Rotterdam.*
F. W. van Nieuwstadt	*Eindhoven.*

Digitized by Google

W. Looijenga . . . . . *Leeuwarden.*
G. F. Bening . . . . . *Winschoten.*
D. L. Bolleman . . . . . *Zutfen.*
J. van Ouwerkerk . . . . . *Middelburg.*
G. J. Manders . . . . . *Breda.*
W. A. van Maaren . . . . . *Heerenveen.*
H. J. A. Knops. . . . . *Maastricht.*
H. C. F. E. van Andel . . . . . *Goes.*
A. van Nijnatten . . . . . *Roermond.*
A. van der Hoeven . . . . . *Brielle.*
P. van Stokrom . . . . . *Almelo.*
H. Tinkelenberg . . . . . *Appingedam.*

Bij het in 1898 gehouden examen voor boekhouder hebben verder voldaan: de teekenaars H. F. J. van Eijsden, D Huijskens, J. W. Vollewens, E. H. Dalman, C. G. Richel en L. H. Slothouwer.

Teekenaars van het kadaster.

G W. Lobé. . . . . *Arnhem.*
M. P. Schellekens. . . . . *Utrecht.*
L. Soeters . . . . . *'s Gravenhage.*
J. W. F. J. van Hagens . . . . . *'s Hertogenbosch.*
J. D. Ehnle . . . . . *'s Gravenhage.*
P. A. van Dongen. . . . . *'s Hertogenbosch.*
J. Wenning . . . . . *Leeuwarden.*
V. P. van Steensel van der Aa . . . . . *Utrecht.*
J. H. M. A. de Ruiter . . . . . *'s Gravenhage.*
J. H. Zwijsen . . . . . *'s Hertogenbosch.*
M. Goudsmit . . . . . *Amsterdam.*
M. J. Nooy . . . . . *Amsterdam.*
M H. J. Arnolts . . . . . *Roermond.*
J. H. Bingen . . . . . *Roermond.*
J. H. Rijken . . . . . *Roermond.*
J. Biemond . . . . . *Arnhem.*
B. Goedemoed . . . . . *Leeuwarden.*
J. L. C. H. Antheunissen . . . . . *'s Gravenhage.*
A. Hoowy . . . . . *Amsterdam.*
C. J. Sander. . . . . *'s Gravenhage.*
H. Burgers . . . . . *Zutfen.*
E. J. van Erkel . . . . . *Amsterdam.*
J. M le Clercq. . . . . *Amsterdam.*
C. T. le Roux . . . . . *Assen.*

Digitized by Google

H. Vos . . . . . *Utrecht..*
K. de Goede. . . . . *Zutfen.*
E. Sluizeman . . . . . *Zutfen.*
F. L. van Hamont . . . . . *Zutfen.*
A. van den Bosch. . . . . *'s Gravenhage.*
J. W. Vollewens . . . . . *'s Hertogenbosch.*
H. W. van Aalten . . . . . *Amsterdam.*
J. F. van Doorn . . . . . *Dordrecht.*
A. Wijn . . . . . *Arnhem.*
F. A. M. van Schoonhoven . . . . . *Roermond.*
E. de Neeling . . . . . *Utrecht.*
H. Russcher. . . . . *Assen.*
C. Veld . . . . . *Amsterdam.*
L. H. Slothouwer. . . . . *Arnhem.*
E. H. Dalman . . . . . *Groningen.*
H. F. J. van Eijsden. . . . . *Amsterdam.*
W. P. van Melle . . . . . *'s Hertogenbosch.*
W. L. Haarman . . . . . *Groningen.*
S. Goedemoed . . . . . *Leeuwarden.*
H. J. Kwast. . . . . *Groningen.*
J. H. Fricke. . . . . *Leeuwarden.*
T. Wenning. . . . . *Rotterdam.*
J. H. Tempelmans Plat. . . . . *Dordrecht.*
A. J. H. Meijers . . . . . *Roermond.*
H. van Dijk. . . . . *Dordrecht.*
D. A. Constandse . . . . . *Utrecht.*
R. Knaap. . . . . *Utrecht.*

Teekenaars bij het Domeinbestuur.

A. J. van Melle. . . . . *'s Hertogenbosch.*
G. Schreinemacher . . . . . *Roermond.*
C. S. van Steensel van der Aa . . . . . *Utrecht.*
F. H. van Steensel van der Aa . . . . . *Arnhem.*
J. Slingerland . . . . . *Breda.*
C. P. J. Schilte . . . . . *Zutfen.*
D. Huijskens . . . . . *'s Hertogenbosch.*
J. O. van Tricht . . . . . *'s Hertogenbosch.*
F. R. N. Hoogendoorn . . . . . *'s Hertogenbosch.*

Digitized by Google

BERICHTEN.

Den 30sten November 1900 is overleden Jhr. A. C. Roëll, ontvanger der registratie en domeinen, bewaarder van de hypotheken en het kadaster en betaalmeester te Zierikzee.

De adspirant-landmeter G. E. Kater is met 1 Sept. j.l. verplaatst van Roermond naar Rotterdam.

Verplaatsingen van landmeters van het kadaster.

Met 1 Febr. 1901: J. C. Thonus van Breda naar Leiden voor den gewonen velddienst en W. Holthuizen van 's Hertogenbosch naar Breda voor den ambulanten dienst.

Met 1 Mei 1901: J. H. J. Houben van Assen naar 's Hertogenbosch, C. H. B. de Korver van Amsterdam naar Assen, J. H. Smeets van Amsterdam naar Leeuwarden, D. E. Henrard van Leeuwarden en J. W. den Hartogh van Roermond naar Amsterdam, allen voor den ambulanten dienst.

Vereeniging voor K en L.

Naar aanleiding van het besluit der laatste algemeene vergaderingen zal voor den volgenden jaargang van het tijdschrift als mede-redacteur optreden de Heer C. W. Hoffmann Landmeter van het kadaster te *Leiden*.

Aan onze lezers wordt dezer dagen door het Bestuur der Notarieele Vereeniging toegezonden een stenografisch verslag van de op 29 September l.l. gehouden vergadering.

De Secretaris.
M. DE VOS.

Digitized by Google

Inhoud van Jaargang XVI.

Blz.

Mechanische vereffening (met plaat) door I. Boer Hz. 3
Verslag van het vergelijkend examen voor adspirant-landmeter gehouden 11 October 1899 13
Notarieele Vereeniging door H. H. de Haan 18
De Woningwet door het Bestuur 29
Een rechtsgeldig kadaster voor Frankrijk? door Prof. Mr. J. C. Naber, met naschrift door I. Boer Hz. 45
Wereldtentoonstelling te Parijs door het Bestuur 49
Verslag van de Rijks-commissie voor graadmeting en waterpassing aangaande hare werkzaamheden gedurende het jaar 1899 (met kaart) 51
Notarieele Vereeniging 61
Praeadvies van G. van Iterson 63
Praeadvies van C. W. Gombault 92
Buitengewone vergadering der Notarieele Vereeniging op 29 Sept. 1900 (Vraagpunten) 134
Het kadaster in het Nederlandsche Landbouw-Comité 136
Naamlijst van ingenieurs-verificateur van het kadaster 138
Ranglijst van landmeters en adspirant-landmeters van het kadaster. 139
Het kadaster met bewijskracht door Mr. M. W. F. Treub . . . 145
Hypotheken en het eigendomskadaster door I. Boer Hz. 153
Verslag van de 16de jaarlijksche algemeene vergadering, gehouden te Amsterdam op 30 September 1900 door M. de Vos 157
Rechtsontwikkeling, theorie en praktijk in de rechtswetenschap door I. Boer Hz. 169
Triangulatie van Sumatra door M. de Vos 189
Ambtenaren van de directe belastingen en het kadaster. 195
Bewaarders van de hypotheken en het kadaster 196
Boekhouders van het kadaster. 196
Teekenaars van het kadaster 197
Teekenaars bij het domeinbestuur 198
Vereeniging voor K. en L. 27, 59, 137, 199
Berichten 28, 60, 137, 167, 199

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google